

ISSN 2519-8424

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЗЖЯ
педагогічний альманах

Засновано 2015 р.

Випуск № 6

Кривий Ріг
2020

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Видається з квітня 2015 року

Свідectво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2279 -1017ПР від 06.08.2019 р.

Рекомендовано до друку
вченою радою Криворізького державного педагогічного університету
(Протокол № 10 від 12.03.2020 р.).

Головний редактор:
Дороніна Т. О., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ.

Редакційна колегія:
Гаманюк В. А., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ; *Мірошник З. М.*, доктор психологічних наук, професор, КДПУ; *Мішеніна Т. М.*, доктор педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Зеленкова Н. І.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ.

П 24 Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : зб. науково-методичних праць. – Кривий Ріг : ВЦ КДПУ; 2020. Вип. 6. 120 с.

У збірнику науково-методичних праць висвітлюються теоретичні та прикладні аспекти модернізації сучасної освіти; актуальні питання розвитку освіти та виховання в Україні.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Бажан Л. В. Особливості співпраці загальноосвітнього навчального закладу та громадськості в нових соціокультурних умовах	6
Бугаєва В. В. Компетентнісний підхід - основа якості змісту освіти	7
Волкова І. М. Особливості системи вищої освіти України та Німеччини на сучасному етапі	11
Герасименко О. Ю. Принципи освітньої політики Фінляндії	13
Кругленко Л. В. Змістове наповнення понять «педагогічні ідеї» та «педагогічна думка» в науково-педагогічному дискурсі	14
Дубель І.М. Представленість поняття «краєзнавча компетентність» у структурі неперервної краєзнавчої освіти	16
Потапенко О. Б. Державна освітня політика України: проблеми, тенденції та перспективи	18
Ступак К. Є. Мультилінгвізм як феномен ХХІ століття	19
Шепілев Д. С. Дуальна освіта: новий погляд на педагогічне минуле	21

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Аскевич Б. С., Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів у процесі вивчення біології	23
Безшлях Н. С., Розвиток творчих здібностей учнів у позаурочний час	25
Кроча О. М., Створення шкільного освітнього простору для обдарованих дітей	28
Лакшинська З. В., Створення ситуації успіху – одна з умов гуманізації навчального процесу в початковій школі	29
Могуща В. В., Здоров'язберігаючі технології як засіб формування соціальної компетентності учнів	30
Орлова І. Л., Використання активних та інтерактивних методів навчання у процесі вивчення біології	33
Плотнікова В. І., Розвиток народного родинознавства в етнопедагогічній думці (друга пол. ХІХ ст. – поч. ХХ ст.)	35
Попова Т. І., Використання Іеgо-технології в освітньому просторі початкової школи	36
Пристапа Я. В., Зеленкова Н. І., Тенденції розвитку природничої освіти в умовах Нової української школи	38
Віноградова О.М., Писарева Л.В., Шахова К.К. Шлях становлення та розвитку післядипломної початкової освіти в КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»	39

РОЗДІЛ 3

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Басюк Л. Б., Формування гендерної компетентності майбутніх педагогів	42
Бочкова В. А. Гендерна складова професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів	43
Довгопола Д. В. Технологія оцінювання учнів інклюзивного простору в старших класах	45
Король А. М., Микитенко М. В., Концептуальні засади визначення поняття «дискримінація» в умовах педагогічної освіти	46
Левченко Т. С., Інклюзивна освіта: проблеми та рішення	48
Масюк Ю. І. Інноваційні освітні технології як чинник удосконалення системи методичної роботи закладу освіти та розвитку творчого потенціалу педагогів та учнів	52
Микитенко М. В. Впровадження ідеї рівності та недискримінації в інклюзивній освіті	55
Нікола К. А. Актуалізація питання гендерної рівності у вітчизняній науково-педагогічній думці	56
Шумська Д. І. Питання гендерного виховання у вітчизняному педагогічному дискурсі другого десятиліття ХХІ ст.	58

РОЗДІЛ 4

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ ТА УЧНІВ

Бондарук В. О. Сучасні підходи до визначення поняття “логічна культура”	60
Вожегова О. В. Організація самостійної роботи студентів Криворізького медичного коледжу в процесі впровадження елементів дистанційного навчання	61
Доган О. С. Тест як основна форма контролю знань студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання	63
Дробніца І. П. Використання smart-технологій у сучасному навчальному процесі	65
Дроздова С. О. Роль креативного мислення у професійно-особистісному становленні майбутнього педагога	67
Забойкіна Н. С. Використання ігрових технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти	69
Іванова Г. І. Інтенсифікація розумової праці студентів засобами комп’ютерної візуалізації навчального матеріалу	71
Івченко В. І. Художньо-естетична інтерпретація як ключова компетенція професійної діяльності майбутніх дизайнерів у контексті оновлення вітчизняної системи освіти	72
Коваленко А. В. Комп’ютер як засіб підвищення якості знань учнів у процесі вивчення біології	74
Коваленко В. К. Особливості використання художнього проектування засобами комп’ютерної графіки у вищій школі	76

Конельська І. М. Використання сучасних цифрових технологій на уроках хімії	78
Кононюк О. В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності викладача вищої школи	79
Король А. М. Педагогічні умови особистісно орієнтованих технологій у процесі навчання	80
Крамаренко О. Р. Використання когнітивно-комунікативного підходу в навчанні іноземній мові з метою формування соціальної компетентності учня	82
Кутюгова Т.Ю. Формування пізнавального інтересу студентів Криворізького медичного коледжу інтерактивними засобами навчання	83
Кушнерук К. Р. Формування екологічної свідомості шестикласників на уроках географії	85
Макаревич О. А. Інтегроване навчання як засіб формування світогляду учнів у контексті нуш	87
Манжосова Т. В. Ігрові технології навчання на уроках української мови та літературного читання	89
Мастабай О. М. Вплив сучасного медіа-простору на процес соціалізації дітей дошкільного віку	91
Михайлова Я. А., Дзигарська Н. С. Самовиховання як засіб формування особистості	94
Неваліхіна Т. В. Формування здорового способу життя студентів як актуальна проблема	95
Нікуліна К. М. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках німецької мови	98
Павлова О. В. Здоров'язберігаюча компетентність та культура здоров'я вихователя закладу дошкільної освіти та шляхи їх підвищення	99
Парадєєва О. М. Використання елементів арт-терапії на уроках трудового навчання	102
Пасічник Л. В. Подвійні спеціальності та «широкий профіль» підготовки вчителя-словесника (історико-педагогічний досвід)	104
Раковенко В. Є. Формування екологічної культури учнів у системі роботи класного керівника	105
Родічкіна М. С. Розвиток креативності на уроках словесності за допомогою новітніх технологій та соцмереж	107
Самолук О. А. Спілкування як важливий засіб соціалізації дитини дошкільного віку.	109
Семенко О. В. Метод проектів як одна із ефективних технологій навчання	112
Татаренко А. О. Методи навчання у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського	113
Терещенко Т. В. Використання дискусійних методів навчання на уроках історії в умовах нової української школи	115
Шаталова С. В. Діалог як форма розвитку творчих здібностей учнів	116
Якименко О. В. Використання англійських скорочень в інтернет- просторі та мобільних текстових повідомленнях сучасною молоддю	118

РОЗДІЛ 1

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

*Бажан Л. В.,
заступник директора НВР,
Криворізька Централно-Міська гімназія,
м. Кривий Ріг*

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Школа перестає бути автономним «островом», долучається до життя громади й країни. Тісна співпраця школи з різноманітними громадськими об'єднаннями та організаціями на благо громади сприяє вихованню в учнів активної громадянської позиції, розвиває уміння працювати в команді задля досягнення поставленої мети. Активна добровільна участь усіх членів шкільної громади у волонтерському русі має позитивний вплив.

Ключові слова: громада, організація, волонтери, об'єднання, співпраця.

The school ceases to be an autonomous «island», joining the life of the community and the country. The close cooperation of the school with various public associations and organizations for the benefit of the community contributes to the education of active citizenship in the students, develops the ability to work in a team in order to achieve this goal. Active voluntary participation of all members of the school community in the volunteer movement has a positive impact.

Key words: community, organization, volunteers, association, collaboration.

Трансформація суспільства незмінно та невіддільно впливає на всі сфери людського існування. І, насамперед, на соціальні шари: культуру, мистецтво, освіту. І якщо перші є результатом та відображенням таких змін, то освіта має бути тією рушійною силою, яка, змінюючись сама, змінює суспільство. Оскільки саме освіта знаходиться на вістрі цих змін.

Та чи завжди це відповідає дійсності? Чи можливі зміни у сфері освіти без докорінної зміни ставлення і вчителів, і суспільства до освітнього процесу? Які чинники мають вплинути на це? Спробуємо відповісти на питання.

Видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський у своїх працях неодноразово наголошував на необхідності тісної співпраці школи та суспільства, оскільки лише за таких умов кожен учень зможе знайти шлях для самореалізації.

Проаналізувавши роботу гімназії, було з'ясовано, що останнім часом актуальною стала співпраця колективу школи – і дітей, і вчителів – з різноманітними громадськими організаціями. Активна добровільна участь усіх членів шкільної громади у волонтерському русі з допомоги бійцям ООС має кілька позитивних впливів: по-перше, це, звичайно, виховання патріотичних почуттів учнів школи; по-друге, і це також надзвичайно важливо, сприяє покращенню стосунків між педагогами школи, учнями та батьківською спільнотою; і, по-третє, така співпраця активізує відносини між школою та суспільством в цілому. Школа, таким чином,

перестає бути автономним «островом», долучається до життя громади й країни.

Криворізька Централно-Міська гімназія вже 12 років співпрацює з Корпусом Миру. Нам пощастило, до нас приїхала волонтерка зі Сполучених Штатів Америки, міс Меделін Сіней, яка не учитель англійської мови, як попередні волонтери, а соціально-громадський працівник. Напрямами її роботи є: розвиток громадянських компетентностей, самовизначення дитини в житті (профорієнтація), фізичне та психологічне здоров'я молоді, соціалізація в суспільстві.

Завдяки співпраці Меделін, гімназійного самоврядування, підтримки батьків, залученню до роботи благодійної організації «Долоні» ми розпочали роботу проекту «Підтримка без обмежень».

Основна його мета – психологічна й соціальна допомога дітям, що постраждали від бойових дій на Сході України. Це не тільки ті діти, батьки яких загинули або зараз захищають нашу Батьківщину, це ще й діти родин-переселенців. Не потрібно бути експертом, щоб розуміти, які психологічні відбитки залишила війна в дітей цієї категорії. Що переживають ці маленькі громадяни..?

Протягом декількох днів на базі нашої гімназії ми організували тренінги, семінари, квести, майстерки, до яких запросили психологів, соціальних педагогів, педагогів-організаторів, заступників директорів, батьків та учнів-активістів, де показували нові прийоми й

методи роботи, використовуючи досвід волонтерів Сполучених Штатів Америки.

Після навчання були організовані міні-кемпи вихідного дня для дітей вищезазначеної категорії. В міні-кемпах дітям були запропоновані проблемні завдання, що розв'язувалися в ігровій формі, дискусії, квести, колективні творчі справи для зменшення рівня напруженості, невпевненості, для позбавлення відчуття меншовартості та стереотипів. Робота в міні-таборах зацікавила волонтерів і з інших областей України, вони з радістю до нас приєдналися. Гнучка система роботи міні-табору дозволяла з'ясовувати та вирішувати ті питання, які турбували дітей, навіть тоді, коли вони були не заплановані. Такі табори відрізняються від звичайних тим, що вони працюють не за планом, а за потребою.

Куратори міні-кемпів вносили корективи щодо сюжетів секцій. Так з'явилися лейтмотиви таборів: самооцінювання та стигми; взаємовідносини з протилежною статтю; відносини з друзями; впевненість у поведінці; безпека у відносинах; повага та любов; як сказати «ні»; емоції; разом ми сильніші.

Батьки із задоволенням відправляли дітей в такі табори, діти із зацікавленістю спілкувалися

між собою та іноземцями, що говорили чужою мовою, але на близькі теми.

Наразі нашу ідею підхопила Харківська область. Розглядається питання створення міні-кемпів у Львівській та Луцькій областях. Нам приємно, що наш міні-проект набуває всеукраїнського масштабу.

Подібна тісна співпраця гімназії з різноманітними громадськими об'єднаннями та організаціями на благо громади сприяє вихованню в учнів активної громадянської позиції, розвиває уміння працювати у команді задля досягнення поставленої мети. Саме ці навички лежать в основі сучасного світогляду.

Однак, при організації подібної діяльності слід враховувати вікові особливості школярів. Задля цього керівникам та членам громадських організацій варто дослухатися до думки педагогів школи щодо включення учнів різних вікових груп до волонтерської та добровільної роботи.

Тож, знайшовши золоту середину між освітнім процесом, яким переймається школа, та виховною роботою, до якої активно залучаються громадські організації та волонтерські рухи, можна досягти значних успіхів у становленні позитивних рис характеру учнів гімназії.

Література

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості : у 5 т. / Київ : Радянська школа, 1977. Т. 1. 2. Сухомлинський В. О. Розумова праця і зв'язок школи із життям : у 5 т. / Київ : Радянська школа, 1977. Т. 5. 3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям : у 5 т. / Київ : Радянська школа, 1976. Т. 2. 4. Школа для кожного : посіб. / упоряд. : Байда Л. Ю. Київ, 2015. 60 с. 5. Европейская хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровнях «Скажи свое слово!». URL : <http://youth-partnership-eu.coe.int>.

Бугаєва В. В.,

вихователь-методист,

*КЗ «Дошкільний навчальний заклад
(ясла - садок) №17 комбінованого типу»,
м. Кривий Ріг*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД – ОСНОВА ЯКОСТІ ЗМІСТУ ОСВІТИ

У статті розглянуто сутність компетентнісного підходу в освіті, окреслено зміст ключових освітніх компетенцій, узагальнено погляди вітчизняних вчених щодо зв'язку компетентнісного підходу із якістю освіти.

Ключові слова: якість освіти, компетентнісний підхід, зміст освіти, компетенція.

The article considers the essence of the competence approach in education, outlines the content of key educational competencies, summarizes the views of scholars in our country on the relationship of the competency approach with the quality of education.

Key words: quality of education, competency approach, content of education, competence competence, competence.

Однією з актуальних проблем сучасності є підвищення якості освіти. Рішення цієї проблеми пов'язано з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів та технологій організації освітнього процесу, переосмисленням цілей та результатів освіти. Протягом останнього

десятиліття розвинені країни Європи та світу ведуть ґрунтовну дискусію щодо того, як дати людині належні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з глобальним суспільством, що швидко розвивається. Аналіз багатьох освітніх систем

свідчить, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід.

Мета статті – з'ясування сутності компетентнісного підходу як основи якості змісту освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблялася й була представлена в працях як зарубіжних учених Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена, так і наших вітчизняних. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та інші. Практичну реалізацію компетентнісного підходу, формування компетентностей особистості розкрили в своїх роботах російські вчені І. Агапов, В. Болотов, А. Вербицький, І. Зимня, Е. Зєєр, А. Золотарьова, М. Катуніна, В. Лаптев, О. Лебедев, Н. Радіонова, В. Серіков, А. Тряпицина, А. Хуторський, С. Шишов та інші.

Звертаючись до витоків компетентнісного підходу, розглянемо ідеї ефективності знань, ціннісного ставлення особистості до набутих знань як основи самореалізації. Б. Дьяченко визначив перспективні напрями осмислення компетентнісного підходу до якості освіти на засадах ідей В. Сухомлинського [1]. Науковець зазначає, що спадщина В. Сухомлинського дає можливість визначити дидактичний регламент формування та розвитку загальнонавчальних умінь, основних позицій змісту, форм, методів та організації діяльності педагогів школи щодо вдосконалення загальнонавчальних умінь школярів.

В. Серіков [2] вважає, що саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти, що не зводиться до знаннєво-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій. Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

На думку Г. Селевка [5], компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої

життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору.

Подібними є твердження В. Химинець [8], яка вважає, що компетентнісний підхід переміщує акценти із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях.

В умовах освітніх закладів під поняттям компетентнісного підходу розуміють спрямованість педагогічного процесу на формування й розвиток у студентів ключових (базових, основних) і предметних компетенцій. Та само ключові компетенції визначаються як суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь і навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати в широкій сфері діяльності людини.

А. Хуторський розглядає освітні компетенції як основи нормативної і практичної складових освіти, які являють собою інтегральні характеристики якості підготовки учнів, пов'язані з їхньою здатністю цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь і способів діяльності щодо певного міждисциплінарного кола питань. При цьому якість освіти, на думку А. Хуторського, визначається єдністю загальнонавчальних умінь і освітніх компетенцій. В цілому вчений висуває таке визначення: освітня компетенція – це сукупність смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно- і соціально-значущої продуктивної діяльності [9].

Вчений висуває такий ряд ключових освітніх компетенцій:

1. Ціннісно-смислові компетенції. Це компетенції у сфері світогляду, пов'язані з ціннісними орієнтирами учня, його здатністю бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, вміти вибирати цільові та смислові установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення.

2. Загальнокультурні компетенції означають знання і досвід діяльності в сфері національної та загальнолюдської культури, духовно-моральні якості, володіння культурою сімейних, соціальних, суспільних відносин, розуміння ролі науки і релігії в житті людини, компетенції у побутовій та культурно-дозвільній сфері, володіння науковою картиною світу.

3. Навчально-пізнавальні компетенції. Це сукупність компетенцій учня у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними пізнаваними об'єктами. Сюди входять знання й уміння організації цілепокладання, планування, аналізу, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності, володіння евристичними методами, функціональна грамотність.

4. Інформаційні компетенції – уміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати і передавати її. Дані компетенції забезпечують навички діяльності учня по відношенню до інформації, що міститься в навчальних предметах і освітніх областях, а також у навколишньому світі.

5. Комунікативні компетенції включають знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями в колективі.

6. Соціально-трудові компетенції означають володіння знаннями та досвідом у сфері цивільно-громадської діяльності (виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника), у соціально-трудої сфері (права споживача, покупця, клієнта, виробника), у сфері сімейних відносин і обов'язків, у питаннях економіки і права, в галузі професійного самовизначення.

7. Компетенції особистісного самовдосконалення спрямовані на освоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки, культури мислення і поведінки. До даних компетенцій відносяться правила особистої гігієни, турбота про власне здоров'я, статеві грамотність, внутрішня екологічна культура. Сюди ж входить комплекс якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності особистості [9].

Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість освіти, що, на нашу думку, є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами.

О. Жуком [3] визначено функції компетентнісного підходу в освіті:

- операціональну, що передбачає виявлення (операціоналізація) системи знань, умінь і навичок, видів готовності студента, які визначають його компетентність і гарантують результативність вирішення професійних, соціальних та особистісних завдань;

- діяльнісно-технологічну, що забезпечує конструювання змісту навчання діяльнісного типу, максимальне наближення до майбутньої сфери діяльності студента, розроблення й упровадження в навчальний процес завдань, способи вирішення яких відповідають технологіям професійної діяльності;

- виховну, що означає посилення виховної складової освітнього процесу, формування у студентів організаторського та управлінського досвіду, культури особистісного та професійного спілкування;

- діагностичну, що передбачає розроблення більш ефективної системи моніторингу якості освітньо-професійного процесу, зокрема, діагностики досягнутих рівнів сформованості компетенцій.

Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах аналізувалися вітчизняними вченими. О. Овчарук [4] зазначає, що європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію щодо того, як розвинути в людини необхідні знання та вміння для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Динамічні зміни життя, оновлення інформації та колосальні темпи її нагромадження, розвиток технологій та організаційні зміни зумовлюють потребу в особистості, здатній гнучко й оперативно адаптуватися до нових вимог, адекватно реагувати на нові виклики, навчатися впродовж усього життя, розвиватися та творити. Учена стверджує, що в сучасному світі формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнародному рівнях, коли основні пріоритети й цілі освіти проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Держави формують освітню політику, спрямовану безпосередньо на її інтеграцію в міжнародні співтовариства.

Компетентнісний підхід в освіті дозволить подолати прірву між освітою та вимогами життя, що надає йому особливої практичної значущості [4]. Упровадження компетентнісного підходу в систему освіти дозволить значною мірою реалізувати особистісно-орієнтований, діяльнісний і практико-зорієнтований підходи в навчально-виховному процесі, оскільки виділення компетентностей у змісті навчальних дисциплін визначає орієнтири у відборі тих знань і навичок, які найбільш значущі для формування ціннісних орієнтацій і які будуть реалізовані в житті особистості. Тому цей підхід можна розглядати як важливий інструмент

розвантаження змісту, відбору відповідних знань і умінь.

Компетентнісний підхід, як зауважує Н. Король, зміщує акценти з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях [4]. Від педагога компетентнісний підхід вимагає чіткого розуміння того, які універсальні (ключові) і спеціальні (кваліфікаційні) якості особистості необхідні випускникові загальноосвітньої школи в його подальшій професійній діяльності. Це, зі свого боку, передбачає вміння вчителя визначати орієнтовну основу видів діяльності (сукупність відомостей про діяльність, які включають опис предмета, засобів, цілей, продуктів і результатів діяльності), під час опанування якими учень зможе набути цих результатів навчання. У контексті зазначеного від педагога вимагається навчити дітей тим знанням, вмінням і навичкам, якими учень зможе скористатися у подальшому житті.

Важливими аргументами впровадження компетентнісного підходу в освітні стандарти російський дослідник Ю. Татур вважає: формування узагальненої моделі якості освіти, яка абстрагує від конкретних дисциплін і об'єктів праці й дозволяє розширити поле діяльності випускника, що особливо важливо для підвищення мобільності молодих фахівців на ринку праці; більш чітке й обґрунтоване на міждисциплінарному рівні визначення значних блоків (модулів) в освітній програмі підготовки фахівців та використання цих блоків для порівняння різних освітніх програм; можливість порівняння дипломів і ступенів різних країн, що сприятиме створенню єдиного ринку трудових ресурсів [7].

І. Сергєєв зазначає, що компетентнісний підхід в освіті дозволяє:

- узгодити цілі навчання, поставлені педагогами, з власними цілями учнів, які з роками стають більш незалежними від поглядів і суджень дорослих,
- здатних ставити власні цілі в житті;
- підготувати учнів до усвідомленого і відповідального навчання у ЗВО, виключаючи «сп'яніння» від отриманої свободи і «завал» на першій сесії;
- підготувати учнів до успіху в житті, який розглядається як отримання власного робочого місця, яке відповідає їхнім інтересам і потребам,

і подальше кар'єрне зростання в умовах ринкової економіки;

– підвищити ступінь мотивації навчання, перш за все за рахунок усвідомлення його користі для теперішнього і майбутнього життя учнів;

– полегшити працю вчителя за рахунок поступового підвищення ступеня самостійності і відповідальності учнів у навчанні, які з часом змінюють їхнє ставлення до навчальної діяльності: вони стають помічниками і співробітниками вчителя у навчанні певної дисципліни;

– розвантажити учнів не за рахунок механічного скорочення змісту освіти, а за рахунок підвищення частки самоосвіти, підсилення уваги до способів роботи з інформацією, зміни мотивації і групового розподілу навчальних навантажень;

– забезпечити єдність навчального і виховного процесів, коли одні й ті самі завдання підготовки учнів до життя розв'язуються різними засобами урочної і позаурочної діяльності [6].

Отже, у сучасній науці спостерігаємо стійку тенденцію утвердження не лише поняття «компетентнісний підхід», а й осмислення його сутності, адже реалізація цього підходу ґрунтується на розумінні, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості. Перехід до компетентнісної моделі освіти передбачає відповідну результативно-цільову спрямованість й потребує нового розуміння поняття «зміст освіти», яке містить, крім сукупності навчальної інформації, ще й досвід відомих способів дій, досвід творчої діяльності, досвід емоційно ціннісної діяльності. Відповідно до цього, трансформація змісту освіти повинна визначатися його відбором і структуруванням, які мають бути підкорені прикінцевому результаті освітнього процесу – набуттям компетентностей. Компетентнісний підхід в умовах розвитку та розбудови сучасної освіти вважається найбільш оптимальним, тому що він припускає змістовне включення в рефлексію тих процесів, тенденцій і викликів, що задають можливості стратегії професійної успішності й суб'єктності, становлення особистої історії. Він посилює власне практичну спрямованість професійної освіти, її прагматичний, предметно-професійний аспект.

Література

1. Дьяченко Б. Сухомлинський В. У діалозі з компетентнісним підходом. *Освіта на Луганщині*. 2008. № 29. С. 13–16. 2. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 7–13. 3. Жук О. Л. Беларусь : компетентностный подход в педагогической подготовке студентов университета. *Педагогика*. 2008. № 3. С. 99–105. 4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С. 2004. 112 с. 5. Селевко Г. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–143. 6. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать пкомпетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности : практ. пособ. Москва : АРКТИ, 2007. 132 с. 7. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалистов. *Высшее образование сегодня*. 2004. № 3. С. 20–26. 8. Химинец В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. URL: <http://zakinpoo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>. 9. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2002. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

Волкова І. М.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент О. С. Білоус)

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті подано порівняльну характеристику освітньої системи Німеччини та України за низкою структурних компонентів (результати, залучені ресурси), визначено спільні та відмінні риси двох освітніх систем, окреслено провідні тенденції їхнього розвитку. Розкриваються спільні та відмінні риси діяльності та розвитку сучасної вищої освіти в Німеччині та в Україні.

Ключові слова: вища освіта, джерела фінансування, освітні тенденції, інвестиція, освітня політика.

The article presents a comparative description of the educational system of Germany and Ukraine in a number of structural components (results, resources involved), identifies common and distinctive features of the two educational systems, outlines the leading trends in their development. The common and distinctive features of the activity and development of modern higher education in Germany and Ukraine are revealed.

Key words: higher education, sources of financing, educational tendencies, investment, educational policy.

На сьогоднішній день вища освіта в Україні має низку проблем у порівнянні з вищою освітою Німеччини. Тому важливо з'ясувати, наскільки вища освіта країн за своїми структурними характеристиками і результатами відрізняються від актуальних світових освітніх тенденцій. Стан вищої освіти України суттєво відрізняється від розвинених країн, що, на нашу думку, обумовлюється значно нижчими показниками фінансування, зближенням та набуттям спільних рис між державними та приватними секторами освіти, позначеними розширенням джерел фінансування на кожному освітньому рівні.

В умовах сучасної глобалізації все більшу увагу й урядів, і самих учасників освітнього процесу привертають результати міжнародних порівнянь, які дають орієнтири для вироблення обґрунтованої ефективної освітньої політики, допомагають визначитися з напрямками розвитку освітніх систем та шляхами підвищення результативності освіти для суспільства в цілому.

Система освіти Німеччини, проблеми розвитку вищої школи, вплив освітніх реформ на

організацію навчання вищих навчальних закладів стали об'єктом наукових пошуків О. Васюк, Н. Воробйової, Б. Вульфсона, Н. Кічук, З. Малькової, М. Соколової та інших дослідників. До українських науковців, які досліджували професійну підготовку фахівців у різних країнах світу, належать Н. Абашкіна (Німеччина), А. Василюк (Польща) та інші.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та дослідити особливості системи вищої освіти країн Німеччини та України, проаналізувати їх стан на сучасному етапі.

Головною проблемою освітньої діяльності України є обмеження обсягів державного фінансування. Відносини між витратами на вищу освіту та ефективності економіки важко оцінити кількісно, немає ніяких сумнівів у тому, що ресурси, які поступають на вищу освіту, можуть бути відмінною інвестицією. У нашій державі існує дійсно проблема фінансування освіти, постійно не вистачає коштів не тільки на розвиток системи, її інфраструктури, але й на забезпечення функціонування закладів освіти. Особливо цікавим для України є досвід тих

країн, які вже пройшли реформування в галузі вищої освіти, зокрема Німеччини. У даний час освіта є основним фактором у міжнародній конкуренції. Німецьке навчання має високу репутацію у світі, а також забезпечує студентів сучасними обладнаннями, новими інформаційними центрами, тобто пропонують студентам оптимальні умови для успішного навчання. Міжнародний досвід доводить, що перемогу в конкурентній боротьбі здобувають не ті країни, які мають природні ресурси, як в Україні, а ті, що активно фінансують освіту, культур і науку. Також ті, які цінують людський капітал, людську працю, та створюють всі необхідні сучасні умови для їх розвитку [1, с. 71-76].

Статус ЗВО регулюється в більшості держав за допомогою соціального Закону «Про вищу освіту». Існує три різні типи закладів вищої освіти: університети, академії мистецтв та вищі школи. Вступ до університетів та вищих шкіл є в основному безкоштовним і перевага при вступі надається тим, хто успішно закінчив навчання в закладах середньої освіти. Також бажання України приєднатися до Болонського процесу, тобто до загальноєвропейського простору, це дуже важлива внутрішня потреба, зумовлена запитами ринку праці та загальноосвітніми тенденціями розвитку освітньої діяльності. Освітня діяльність, відповідно до Болонської декларації, – це насамперед нова філософія освітньої діяльності, нові принципи організації навчального процесу, новий тип відносин між викладачем і студентом, нові технології опанування знань, прозорість навчального процесу тощо.

Система вищої освіти Німеччини дуже динамічно розвивається, більшість закладів там є державними. Якість освіти Німеччини, як у державних, так і в державно визнаних приватних ЗВО є високою. Навчання в державних закладах освіти безкоштовне (крім оплати за гуртожиток

та користування спортивними залами та комфортними залами для відпочинку). Частка іноземних студентів з кожним роком у Німеччині зростає більш як на 20%, а це сприяє ще більшому розвитку економіки країни [3, с.109-120]. Німеччина є третьою країною у світі (перше посідає Великобританія, друге США) за кількістю іноземних студентів. На відміну від Німеччини, з України навпаки від'їжджають дуже обдаровані студенти, а відсоток іноземних студентів зараз дуже малий, 1,2% [5, с. 101-106]. Така невідповідність зумовлена нераціональним використанням фахівців з вищою освітою в нашій країні.

Варто зазначити, що за таким загальновизнаним у світі показником, як співвідношення кількості студентів до кількості викладачів, система освіти в Україні, на жаль, одна з найменш ефективних у світі. А через негативні демократичні тенденції число студентів за останні 20 років в країні знизилось щонайменше вдвічі, а штат вчителів залишився приблизно таким же. Така ситуація з'явилась через неефективне використання коштів, які витрачаються на утримання надлишкового штату та надлишкових площ, замість того, щоб бути витраченим, наприклад, на збільшення заробітної плати викладачам із одночасним скороченням їхнього штату. А якщо ще враховувати те, що викладачі в Німеччині – це дуже поважні люди, із багатьма привілеями, та заробітною платою, яка в 10 разів більша ніж в українських викладачів [4, с. 75-79]. Державне фінансування у Німеччині зростає з кожним роком, а в Україні навпаки зменшується, з кожним роком в Україні скорочується кількість вузів, спеціальностей, а також бюджетних місць для учнів.

Отже, можемо сказати, що Німеччина, на відміну від України, має систему цінностей вищої освіти, яка не заощаджує на освіті, тобто на майбутніх професіоналах. І це однозначно заслуговує на повагу.

Література

1. Андрощук Г. Система освіти у ФРН. *Рідна школа*. 2000. № 12 (851). С. 71–76.
2. Махня Н. В. Педагогічна освіта в Німеччині: стереотипи та труднощі. Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку. 2009. Вип. № 3 : URL : http://www.intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2009_st_5/.
3. Махня Н. В. Система підготовки педагогічних кадрів у Німеччині. *Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць*. 2007. Вип. 3. С. 109–120.
4. Райх Р. Привабливість викладацької наукової роботи в Німеччині. Київ: Вища школа, 2007. Вип. 4. С. 75–79.
5. Захарова О. Л. Университеты Германии в Болонском процессе. *Педагогика*. 2009. Вип. 2. С. 101–106.

ПРИНЦИПИ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ

У статті висвітлюються принципи фінської освітньої політики, які характеризують розвиток системи забезпечення якості освіти цієї країни. Виокремлено та проаналізовано принципи узгодженості, тривалості, справедливості, гнучкої стандартизації, комплементарності. Констатовано, що підтримка та розвиток цих принципів відіграє значну роль у просуванні фінської системи освіти, яка є однією з найкращих у світі.

Ключові слова: принципи освіти, освітня політика, Фінляндія, фінська освіта, забезпечення якості освіти.

The article highlights the principles of Finnish educational policy that characterize the development of ensuring the quality of education in this country. The principles of coherence, duration, fairness, flexible standardization, complementary are featured and analyzed. Maintenance and development of these principles played a big role in promotion of Finnish education system, which nowadays could be regarded as one of the best in the world.

Key words: principles of education, educational policy, Finland, Finnish education, ensuring the quality of education.

Сьогодні, як ніколи раніше, перед людством постала проблема забезпечення якісної освіти. Світова спільнота потребує нові знання та навички, що створює можливості для підвищення якості освіти та різноманіття освітніх систем. Потреба в якісній освіті підвищила рівень вивчення науковцями досвіду різних країн. За результатами міжнародних порівняльних досліджень (PISA, TIMSS тощо), перші та передові позиції щодо забезпечення якості освіти серед країн Західної Європи посідає Фінляндія. Унікальна освітня система цієї країни сьогодні є предметом вивчення в усьому світі. Фінляндія сьогодні є однією з найпрогресивніших та найбільш конкурентоспроможних країн світу.

Система освіти Фінляндії, її принципи перебувають в полі зору таких вітчизняних науковців як В. Бутова, С. Гринюк, І. Жерноклеєв, Л. Загоруйко, Т. Кристопчук, П. Кухарчук, Т. Пушкарьова, С. Сисоєва, Л. Смольська. Цим аспектам присвячені роботи й таких російських вчених як І. Бессарабова, М. Бражник, Д. Володіна, М. Воробйов, Ю. Дерябін, В. Загвоздкін, І. Крутова та ін.

Метою статті є аналіз принципів освіти Фінляндії як таких ключових характеристик, що забезпечують якісне функціонування освіти цієї країни.

Освітня політика Фінляндії ґрунтується на певних принципах, які визначають основні стратегічні напрями розвитку фінської освіти і фінського суспільства [1, с. 94–95]. Провідним стратегічним принципом освітньої політики Фінляндії є принцип узгодженості цієї політики з політикою різних державних секторів. Цей принцип уможливує злагоджену взаємодію секторів, що створює умови для сталого управління освітою [5, с. 63].

Принцип тривалості. Йдеться про довгострокове, стратегічне бачення: керування не обмежується щоденною управлінською діяльністю, воно спрямоване на відповідальність за стабільне дотримання визначених і обраних стратегічних напрямів розвитку фінської системи освіти [2, с. 7].

Одним із найважливіших принципів фінської системи освіти є принцип справедливості, тобто створення і підтримки соціально справедливої освітньої мережі, яка пропонує рівні можливості якісної освіти для всіх людей. Гарна школа для всіх, а не для окремих дітей, є важливим здобутком фінської демократії й основною цінністю освіти Фінляндії [2, с. 15].

Фінляндія сьогодні здійснює освітню політику за принципом гнучкої стандартизації. Якщо національна рада з питань освіти визначає цілі й зміст навчання, затверджує національний рамковий навчальний план (курикулум), то школи та місцева влада вирішують, як краще досягти поставлених цілей шляхом розробки навчальних програм й можливості вибору засобів та методів навчання. Такі гнучкі стандарти заохочують до творчої реалізації національних завдань на місцевому рівні, до знаходження найкращих шляхів навчання для всіх, дають змогу адаптувати навчання до потреб конкретних учнів конкретної школи [1, с. 332].

Автономія шкіл та вчителів позитивно впливає на високу якість навчання у школі й функціонування усієї освітньої системи Фінляндії. В умовах децентралізації фінські муніципалітети розвивають інноваційні стратегії, різні підходи до поширення шкільного управління та створення мереж шкіл та муніципалітетів для обміну ідеями [10, с. 15]. Усе це сприяє інноваційному системному підходу до управління й формування нової

поведінки керівників. Вони починають розглядати і розв'язувати більш широкі проблеми спільноти. Така взаємодія всіх шкіл відкриває нові можливості для взаємонавчання, творчого використання досвіду інших, що висвітлює принцип комплементарності або партнерства [9, с. 80].

Ключовими принципами в освітній політиці Фінляндії також виступають принцип фахової відповідальності та довіри (відповідальність вчителів або викладачів за те, чого і як вони навчають), принцип прийняття ризиків (використання нових ідей та підходів до навчання та викладання у процесі розроблення навчальних програм, до створення в школі атмосфери творчого натхнення) та принцип відсутності ранжування навчальних предметів на базові та «несерйозні» (надання однаково важливого значення всім аспектам розвитку людської особистості, моральним якостям,

ціннісним орієнтаціям, творчості, особистісним характеристикам, а не лише знанням та навичкам із «серйозних» предметів).

Отже, розглянуті принципи фінської освіти виступають показником того, що якісна система освіти може бути створена шляхом використання альтернативної політики – навіть протилежній тій, яка знайшла своє використання в інших розвинених країнах світу. Аналіз принципів засвідчує, що Фінляндія не намагається створити щось цілковито нове, а здійснює роботу з адаптування світових підходів та тенденцій до національних показників, що у комплексі сприяє отриманню високих освітніх результатів [3, с.75].

Конкурентоспроможність, якість та високі показники фінської освіти у порівнянні з іншими країнами є результатом організованої, гармонійної, продуманої та виваженої роботи фінського уряду в питанні освітньої політики.

Література

1. Андрощук Г. О. Національна інноваційна система Фінляндії: формула успіху. Наука та інновації. 2010. Т. 6. № 4. 360 с.
2. Володин Д. А. Современное школьное образование в Финляндии: национальные реформы в Европейском контексте : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. СПб, 2011. 23 с.
3. Дерябин Ю. С. Финляндия – один из мировых лидеров в образовании. Педагогика. 2004. № 4. 90 с.
4. Пушкарёва Т. Особливості функціонування і розвитку фінської системи освіти. Почататкова школа. 2013. № 2. 76 с.
5. Pont B. Improving School Leadership / Beatriz Pont, Deborah Nusche, Hunter Moorman Volume 1: Policy and Practice. OECD. 2008. 197 p.
6. Sahlberg P. Educational change in Finland. A. Hargreaves, A. Lieberman, M. Fullan and D. Hopkins (Eds.) Second International Handbook of Educational Change. New York. 2010. 348 p.

Кругленко Л. В.,

здобувачка кафедри педагогіки

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТЬ «ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ» ТА «ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА» В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті піддано аналізу поняття «педагогічна ідея/ідеї» та «педагогічна думка». На підставі аналізу наукових праць вітчизняної педагогічного дискурсу, доведено, що педагогічні ідеї є сукупністю оригінальних поглядів тих чи тих освітніх діячів, оригінальність яких достеменно персоніфікована; натомість педагогічна думка поняття більш широке, масштабне та переважно вживається як атрибутивна характеристика певної спільноти за часовими, національними тощо ознаками.

Ключові слова: педагогічна ідея, педагогічні погляди, педагогічна думка, історія педагогіки, педагогічний дискурс.

The article analyzes the concepts of “pedagogical idea/ideas” and “pedagogical thought”. On the basis of the analysis of scientific works of domestic pedagogical discourse, the pedagogical ideas are proved to be a set of original views of certain educational figures, the originality of which is precisely personified; instead of pedagogical thought, the concept is broader, larger-scale and is mainly used as an attributive characteristic of a certain community in terms of temporal, national, etc. featured.

Key words: pedagogical idea, pedagogical views, pedagogical thought, history of pedagogy, pedagogical discourse.

Наукове вивчення розвитку системи освіти (вітчизняної та зарубіжної) обов'язково проводиться із висвітленням педагогічних концепцій певного історичного етапу, представлених сукупністю поглядів тих чи тих педагогів щодо аналізованих педагогічних явищ. У висвітленні питань науковці вживають поняття «педагогічна ідея/ідеї» та «педагогічна думка» як загальновідомі, та які, на нашу думку, потребують конкретизації щодо педагогічного тезаурусу.

Загальний погляд на використання аналізованих понять дозволяє констатувати, що вчені переважно їх ототожнюють, конкретизація відбувається лише у межах визначеного предмету дослідження (наприклад – педагогічні ідеї К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін.). Водночас відзначимо, що поняття «педагогічна думка», як правило, охоплює той чи той фрагмент розвитку людства/цивілізації позначений часовими чи територіальними межами (наприклад, «педагогічна думка середньовічної Європи», чи «педагогічна думка 18-19 століття»). Попутно відзначимо, що у контексті використання поняття «педагогічні ідеї» застосовують супутні категорії – «усвідомлення», «педагогічні погляди», «педагогічний спадок», «педагогічна позиція» тощо.

У визначенні поняття «ідея» спираємося на словникові видання. Зокрема, «словник іноземних мов» подає таке визначення поняття : «Ідея (гр. *idea* — прообраз, початок, основа): 1. Поняття, уявлення, що відбиває дійсність у свідомості людини і виражає її ставлення до навколишнього світу. 2. Основний принцип світогляду; переконання. 3. Думка про щось, міркування з приводу чогось, погляд на щось. 4. Основна думка, яка визначає зміст твору» [3]. У педагогічному контексті спираємося на третю з наведених дефініцій, оскільки педагогічні ідеї обмежені «приводом для міркування» (це все, що стосується навчання, виховання та розвитку особистості), проте вони є рушійною силою педагогічної діяльності вчителя. Саме про це писав В.Сухомлинський, коли стверджував: «Педагогічна ідея – це, образно кажучи, повітря, в якому парять крила педагогічної майстерності» [4, с. 406].

У формуванні «переліку» педагогічних ідей використовують критеріальний метод, тобто встановлюють певні показники, які дозволяють провести атрибуцію ідей за такими ознаками:

- відповідність провідним тенденціям політико-економічного та соціокультурного розвитку;

- зв'язок із педагогічними ідеями минулого та їхнє наслідування прийдешнім поколінням освітян;

- спрямованість на розв'язання конкретних педагогічних завдань;

- характер можливої реалізації;

- вагомість / значущість для суспільства (подальшого розвитку педагогіки та загалом освіти), тощо.

Важливим також вважаємо і той факт, що «народження» ідеї може бути персоніфікований, проте з часом ідея набуває постулативного характеру (як, скажімо ідея природо відповідності у навчанні).

Перелік критеріїв ще потребує свого додаткового опрацювання, проте очевидно, що саме вплив тих чи тих ідей на розвиток соціуму та освіти в аспекті еволюції / занепаду, руху / гальмування, модернізації / трансформації такого суспільного інституту як освіта, робить коло педагогічних ідей прогресивними чи суперечливими (негативними).

Поняття «педагогічна думка» більш широке поняття щодо поняття «педагогічна ідея/ідеї», вона містить у собі власне «ідеї», «погляди», «концепції», «позиції» тощо, та базується на певній історико-культурній чи хронологічній атрибуції. Наприклад, «українська педагогічна думка», «українська педагогічна думка епохи Відродження», «педагогічна думка кінця XVIII – першої третини XIX ст.» тощо.

«Педагогічна думка» як явище є сукупністю: поглядів (міркувань) тих чи тих освітніх діячів (наприклад: «У першій половині XIX ст. педагогічна думка розвивалася під впливом творів і міркувань письменників І. Котляревського, Т. Шевченка, П. Куліша, М. Корфа, О. Духновича та інших» [5]); педагогічних публікацій з питань освіти, що виходять окремими виданнями чи містяться на шпальтах педагогічної преси (наприклад: «Збагатили педагогічну думку (курсив наш – Л. К.) із історії педагогіки такі вчені як М.М. Гриценко «Методична спадщина М.В. Бунакова та її значення для сучасної школи», Г.П. Гриценка «Педагогічна діяльність і педагогічні погляди С.В. Васильченка», І.Л. Грушкевича, «Іван Франко і сучасна педагогічна думка в Галичині», В.К. Савинця, «Педагогічні ідеї Івана Франка» В.З. Смаля та ін.» [1, с. 44].

Поняттєвий зв'язок «педагогічних ідей» та «педагогічної думки» є безумовним, що стверджується висновками науковців про стан «педагогічної думки» з огляду на розвиток «педагогічних ідей» (наприклад: «Так, підійшовши до з'ясування гуманістичної

спрямованості педагогічної думки Стародавнього світу і Середньовіччя через призму розробленої німецьким філософом К. Ясперсом епістемологічної парадигми «віхових культур», Л. Мармураш (2009) у цілісному вигляді розкрила просвітницько-педагогічні ідеї її чільних носіїв» [2, с. 111].

Підсумовуючи, наведене вище зазначимо, що поняття педагогічна ідея/ідеї та педагогічна думка не є тотожними, і за значенням, і за «масштабом». Поняття «педагогічна ідея/ідеї» доцільно використовувати у формулюванні певних освітніх умовиводів, постулатів, які

мають тяглий характер, з часом втрачають свою персоніфікацію та набувають значення універсального імперативу.

Поняття «педагогічна думка» порівняно із педагогічними ідеями поняття більш широке, оскільки включає до себе сукупність різноаспектних ідей з приводу того чи того педагогічного явища, факту педагогічної дійсності/діяльності, їхню оцінку сучасниками та нащадками, їхній розвиток чи згасання тощо, які, крім того відображені переважно в письмовій формі, тобто є матеріально підтвердженими.

Література

1. Розман І.І. Історія становлення педагогічної думки в Україні. *Международный научный журнал. «Интернаука»*. 2017. №17 (39). 1 т. С. 43–45. 2. Розман І. Проблема персоніфікації розвитку зарубіжної освіти і педагогічної думки: досвід української педагогічної компаративістики. *Молодь і ринок*. 2018. № 11 (166). С. 109–113. 3. Словник іншомовних слів. URL : <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%B2%E4%E5%FF>. 4. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи: у п'яти томах. Т. 4. Київ: Радянська школа, 1977. 5. Фіцула М. М. Педагогіка. Підручник. URL : https://pidru4niki.com/1784091835086/pedagogika/osvita_pedagogichna_dumka_ukrayini_pershoyi_polovini_xix.

Дубель І. М.,

*аспірант (PhD) кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КРАЄЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У СТРУКТУРІ НЕПЕРЕРВНОЇ КРАЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ

Здійснено аналіз педагогічних напрацювань, присвячених трактуванню поняття «краєзнавча компетентність» на різних освітніх рівнях; сформульовано зміст краєзнавчих компетентностей у межах формальної ланки безперервної освіти; запропоновано загальне визначення «краєзнавчих компетентностей» у рамках безперервної краєзнавчої освіти.

Ключові слова: краєзнавство, краєзнавча компетентність, безперервна освіта, освітня політика.

The analysis of the pedagogical developments devoted to interpretation of the concept "local lore competence" at various educational levels is carried out; the content of local lore competencies within the formal level of continuing education is formulated; the general definition of "local lore competencies" within the limits of continuous local lore education is offered.

Key words: regional studies, local core competence, education policy.

Як відомо, безперервна освіта – це міжнародна освітня парадигма, ключовою ідеєю якої виступає необхідність освіти та самоосвіти людини протягом усього її життя за допомогою різноманітних державних та соціальних механізмів. Питання безперервної краєзнавчої освіти досліджували українські вчені Л. Вішнікіна, Ю. Костиця, О. Топузов та ін., проте теоретико-методологічні основи її розвитку все ще потребують подальшого доопрацювання.

Мета публікації – дослідити динамічність та поліаспектність терміну «краєзнавча компетентність» у моделі безперервної краєзнавчої освіти.

Як зазначено в Аналітичній записці «Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика» Національного інституту стратегічних досліджень [1], нині існують такі три основні складові (рівні) безперервної краєзнавчої освіти:

1) формальна краєзнавча освіта – у рамках загальної початкової, середньої освіти; вищої краєзнавчої освіти на географічних та історичних факультетах; а також післядипломна краєзнавча освіта; курси підвищення кваліфікації;

2) неформальна краєзнавча освіта – професійно організовані освітньо-краєзнавчі курси для дорослих, культурно-освітні екскурсії, лекції, курси для екскурсоводів тощо;

3) інформальна освіта – це індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує

повсякденне життя; реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі через спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі тощо.

Слід окремо зазначити, що саме в рамках формальної, або академічної освіти розробляються ключові теоретико-методологічні засади краєзнавчої роботи, зокрема й обґрунтовується визначення «краєзнавча компетентність». Аналізуючи відповідні педагогічні напрацювання, бачимо, що це визначення може мати динамічний та несталый вигляд відповідно до ступеня освіти, де застосовуватиметься. Так, Г. Сорокіна зазначає, що «під краєзнавчою компетентністю фахівця туристичної галузі ми розуміємо наявність у майбутніх фахівців краєзнавчих знань та досвіду краєзнавчої роботи, необхідних для ефективної професійної діяльності робітників в туристичній сфері» [2]. Л. Вішнікіна, О. Топузов говорять: «Краєзнавчу міжпредметно-інтегральну компетентність визначаємо як таку, що відповідає здатності учня застосовувати географічні знання, вміння, навички, способи діяльності та ставлення щодо краєзнавчих проблем, які належать до певного кола різних навчальних предметів й освітніх галузей, і формується у процесі навчання географії. До таких компетентностей також належать, зокрема, природничо-математична, країнознавча, краєзнавча, туристична, картознавча, демографічна, економічна тощо» [3]. С. Шемшурина надає власне трактування поняття: «Краєзнавча компетенція розглядається як сукупність знань, умінь, навичок і досвіду, необхідних для продуктивної пізнавально-краєзнавчої діяльності та виявляється в усвідомленні цінностей рідного краю» [4]. На думку А. Алейник, «краєзнавча компетенція – це занурення учня у всебічне вивчення ним рідного краю, засвоєння краєзнавчого матеріалу, природознавчого, соціального, етнокультурного змісту і вираз до нього емоційно-ціннісного ставлення» [5].

Як бачимо, дослідники одноставні в думці про те, що краєзнавча компетентність (далі – КК) – це знання, уміння і навички (ЗУН) краєзнавчого змісту, засвоєні і застосовувані учнем/студентом в його діяльності. Детально

вивчаючи кожне із вище запропонованих визначень, зазначаємо, що найбільш універсальним воно є у Г. Сорокіної, яка акцентує саме на ЗУН та майбутній професійній діяльності студентів у сфері туризму. Однак, на нашу думку, воно є дещо специфічним (поданим з точки зору підготовки туристів) та позбавленим важливих деталей, які ми знаходимо у Л. Вішнікіної, О. Топузова: крім визначення КК як ЗУН, вони наголошують на міжпредметно-інтегральній її природі, відкриваючи набагато ширше поле для її дослідження та тлумачення. Але незважаючи на це, автори розглядають КК як одну із компетентностей, отримуваних у процесі навчання географії. Тобто таке тлумачення також є певною мірою вузько специфічним. Якщо ж намагатися вивести якомога загальне визначення КК, то слід звернути увагу на варіанти, запропоновані С. Шемшуриною та А. Алейник: не відмовляючись від тлумачення КК як ЗУН для професійної діяльності, вони порушують й аксіологічний ракурс проблеми. Таким чином, згадані нами перші два визначення краще підходять, на нашу думку, під час фахової підготовки студентів у ВНЗ, а останні два – при шкільному навчанні та гуртковій роботі з учнями (що не зменшує їхньої важливості при дослідженні поняття «краєзнавча компетентність»).

Отже, краєзнавство, завдяки своєму міждисциплінарному характеру, цілком може бути реалізоване у вигляді безперервної освітньої моделі та легко структуруватися на її формальному, неформальному та інформальному рівнях. На різних ступенях формальної академічної освіти поняття «краєзнавча компетентність» може бути варіативним залежно від поставлених дидактичних задач, однак у загальному контексті безперервної краєзнавчої освіти ми пропонуємо послуговуватися таким комплексним визначенням: краєзнавчі компетентності – це інтегральний науково-соціокультурний набір знань, умінь навичок, здобутих під час фахового, індивідуального та неформального навчання, який постійно удосконалюється суб'єктом та дозволяє йому фахово оперувати методами та засобами задля ефективного вирішення практичних і теоретичних завдань краєзнавства.

Література

1. Аналітична записка «Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика» Національного інституту стратегічних досліджень. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>.
2. Сорокіна Г. О. Туристсько-краєзнавча практика як необхідна умова фахової підготовки фахівців туристичної галузі. *Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка*. URL : http://tourlib.net/statii_ukr/sorokina3.htm.
3. Вішнікіна Л., Топузов О. Структура предметної географічної компетентності учнів (рекомендації для

вчителів географії). *Українська професійна освіта*. 2017. № 1. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7924/1/Vischnikina.pdf>. 4. Шемшуріна С. А. Формирование краеведческой компетенции подростков в дополнительном образовании: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Шадринск, 2011. URL : <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/formirovanie-kraevedcheskoj-kompetencii-podrostkov-v-dopolnitelnom-obrazovanii.html>. 5. Алейник А. И. Развитие познавательного интереса младших школьников в образовательном процессе на основе краеведческого материала. URL : http://ipkps.bsu.edu.ru/source/metod_sluzva/teacher/op11/apo_11/nach11.asp. 6. Закон України «Про вищу освіту». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Потапенко О. Б.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядається значення освіти в сучасному постіндустріальному суспільстві, освітні проблеми, а також тенденції розвитку державної освітньої політики. Аналізуються індекси людського розвитку і рівня освіти, які виступають інтегральними показниками її суспільної значущості. Розглядаються перспективні напрями реформування освітньої галузі.

Ключові слова: державна освітня політика, індекс людського розвитку, індекс рівня освіти, освітня парадигма, модель реформування освіти.

The article deals with the importance of education in a modern post-industrial society, educational problems, as well as trends in the development of state education policy. The indices of human development and educational level, which are integral indicators of its social significance, are analyzed. The perspective directions of reforming the educational sector are considered.

Kew words: state education policy, human development index, education level index, educational paradigm, model of educational reform.

Друга половина 20-го століття переконливо довела стратегічне значення освіти для суспільного розвитку. Перехід від техногенно-індустріального до постіндустріального суспільства, бурхливий розвиток науково-інформаційних технологій, глобалізація з її наслідками економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації призвели до розуміння загального зв'язку і взаємозалежності людства. У 2000 році Міжнародний валютний фонд виокремив чотири базові аспекти глобалізації: торгівлю і фінанси, рух капіталу та інвестиції, міграцію людей і розповсюдження знань [4].

Саме минуле століття остаточно утвердило освіту в якості провідного фактора розвитку суспільства. Його інтегральним показником виступає індекс людського розвитку (ІЛР), за яким Україна посідає 88 місце (0,75), значно поступаючись розвиненим країнам першої трійки: Норвегії (0,953), Швейцарії (0,944), Австралії (0,939). Наприкінці 90-х років ми посідали 74 місце, у 2005 році – 78 місце [1].

До важливих складових, за якими формується ІЛР, належить індекс рівня освіти (ІРО), який відображає рівень грамотності дорослого населення та комбінований показник сукупної частки учнів. Україна з показником 0,5 знаходиться на рівні з такими країнами, як Італія,

Ірландія, Іспанія, але поступається Австралії (0,8), США та Канаді (0,7) [1].

Метою статті є аналіз проблем, тенденцій та перспектив розвитку державної освітньої політики України в умовах модернізації суспільства.

Остаточне розуміння ролі освіти припадає на 50-60-ті роки минулого століття, позначені науково-технічним прогресом і справжньою технологічною революцією. Найбільш розвинені держави починають приділяти системі освіти значну увагу і розглядати освітню галузь як пріоритетний напрямок державної політики. Саме з 60-х років уводиться в обіг термін «державна освітня політика». У науково-педагогічній літературі поняття «державна освітня політика» визначається як:

- найважливіша складова політики держави, ефективний інструмент забезпечення фундаментальних прав і свобод особистості;
- сукупність теоретичних ідей, цілей і завдань, а також практичних заходів розвитку освіти;
- політика, що забезпечує розвиток і функціонування системи освіти;
- сфера діяльності, пов'язана з відносинами між соціальними групами щодо передачі новим поколінням соціального досвіду і трансляції культури [3, с. 11-12].

Значною проблемою сучасної української освіти є недостатній рівень її фінансування з державного і місцевого бюджетів, що негативно позначилося на стані матеріально-технічної бази закладів освіти та їхньої соціальної інфраструктури, призвело до гальмування впровадження сучасних інформаційних технологій. Проголошена політика децентралізації має на меті розв'язати ці завдання шляхом збільшення місцевих бюджетів, що дозволить покращити стан фінансування шкіл.

На думку С. Ніколаєнка, сучасна освіта не повною мірою відповідає вимогам демократичної моделі громадянського суспільства щодо відкритості й прозорості: відсутня суспільна відповідальність за якість освіти, роботодавці не залучаються до розробки її змісту, немає постійно діючого моніторингу якості освіти на всіх її рівнях [5, с. 212-213].

Фінансування освітньої галузі за залишковим принципом призвело до падіння престижу педагогічної професії, творча й інтелектуально підготовлена молодь обирає інші сфери діяльності, а то й просто виїжджає за кордон у пошуках кращої освіти та роботи.

Також суттєвих змін потребує парадигма сучасної української освіти. В умовах переходу до постіндустріального суспільства, коли провідними чинниками суспільного розвитку стають демократизація політичних систем, глобалізація світової економіки, класична модель освіти вже не спроможна ефективно вирішувати складні завдання підготовки підростаючого покоління до суспільного життя. Класичні ідеї освітнього раціоналізму, практично-утилітарного

ставлення до навчання, надмірної алгоритмізації педагогічних дій не відповідають потребам формування особистості, здатної до інноваційної, творчої діяльності [2].

Розробки нової освітньої парадигми ведуться в напрямку гуманізації освіти, посилення ролі педагогічного антропоцентризму, всебічної підтримки прагнення особистості до саморозвитку, впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, орієнтації освіти на загальнокультурний і культурологічний підходи.

Існує кілька моделей реформування освіти, які визначають можливості та варіанти розв'язання накопичених проблем:

- руйнівна модель передбачає ліквідацію неефективних організаційних структур, але вона має негативний суспільний резонанс;

- утворювальна модель прагне радикальних інновацій шляхом створення нових організаційних структур, але є затратною і потребує значних ресурсів;

- змішана модель поєднує попередні моделі й дозволяє як створювати нові інноваційні структури, так і підтримувати структури здатні до саморозвитку. Саме вона є найбільш соціально привабливою [5, с. 214].

Державна освітня політика України виступає пріоритетним напрямком модернізації суспільства. Її ефективність визначатиме успішність наших прагнень підвищити рівень життя людей і результат у побудові демократичної держави і громадянського суспільства.

Література

1. **Індекс** людського розвитку. URL : <https://www.ukrinform.ua>rubric-society>.
2. **Касьянова О. М.** Парадигмальний підхід до розвитку теорії та практики освіти. URL : www.internalmed-journal.in.ua.
3. **Красняков Є.** Освітня політика як інструмент впливу держави на систему освіти. *Шлях освіти*. 2006. №4. С. 11-14.
4. **Людина і соціум у глобалізованому світі** : монографія. Харків, 2012. 340 с.
5. **Ніколаєнко С. М.** Стратегія розвитку освіти України : початок XXI століття. Київ, 2006. 253 с.

Ступак К. Є.,

аспірант (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

МУЛЬТИЛІНГВІЗМ ЯК ФЕНОМЕН ХХІ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено з'яву суті мультилінгвізму як одного із засадових соціально-культурних феноменів сучасності. Зроблена спроба уточнити поняття мультилінгвізм, його рівні, представити багатомовність як показник успішних міжнародних відносин у соціальному і духовно-освітньому сенсі.

Ключові слова: мультилінгвізм, фінська багатомовність, мовна особистість, багатомовні держави.

The article is devoted to the emergence of the essence of multilingualism as one of the fundamental socio-cultural phenomena of our time. An attempt was made to clarify the concept of multilingualism, its levels, to present multilingualism as an indicator of successful international relations in the social and spiritual and educational sense.

Людські взаємовідношення, з історичної точки зору, це складний соціологічний процес, підкріплений великою кількістю комунікаційних аспектів, починаючи від групи індивідумів і закінчуючи державою. У результаті масштабних міграційних процесів населення нашої планети у кінці XX на початку XXI століття формується один із найновіших засадових соціально-культурних феноменів, який здобув назву мультилінгвізм. У сучасному світі розуміння такого явища лежить в основі глобалізаційної концепції, яка підштовхує суспільство не просто вивчати чужі мови, а й змушує занурюватися в іноземну культуру і традиції. Такий підхід допомагає зрозуміти культурні цінності чужих цивілізацій, складність і закономірність людських взаємин. Для того, щоб вивчати чужу мову, потрібно виробити в собі такий тип мислення, який дозволить засвоювати особливості соціально-культурного характеру.

Визначення поняття мультилінгвізм є предметом наукових дискусій. У лінгвістичній літературі використовуються терміни багатомовність, мультилінгвізм, поліглоссія [2]. У тлумачному словнику української мови мультилінгвізм визначається як "вживання декількох мов у межах певної соціальної спільноти (насамперед держави); вживання індивідумом (групою людей) декількох мов, кожна з яких вибирається відповідно до конкретної комунікативної ситуації" [4]. Цей термін почав використовуватися з 1990 р. [7].

Як вказує Т. Остапенко, прийнято розрізняти два рівні мультилінгвізму: національний (в інших джерелах соціальний), який характеризує мовну ситуацію цілої нації або суспільства та індивідуальний, який характеризує як використання мови так і індивідуальний рівень володіння нею [3].

Кожна епоха характеризується своїми індивідуальними особливостями, які в процесі розвитку мовних взаємин сприяють виникненню і формуванню своєї мовної особистості. В даному випадку - полілінгвальної та різнобічної людини, яка є представником сучасного науково-технологічного підходу, у відповідності з яким народжується явище мультилінгвізму як показник успішних міжнародних відносин в соціальному і духовно-освітньому сенсі. На думку Хеккет-Джонс, розрізняють мультилінгвальну та плурілінгвальну особистості: перша функціонує у мультилінгвальному соціумі, а друга - вивчає декілька іноземних мов поза природним середовища їх поширення [7].

У найбільших масштабах багатомовність властива багатомовним державам [8, с.303]. Яскравим прикладом функціонування багатомовності є сьогодні такі країни як : Австрія, у якій основною мовою є німецька, а регіональними - словенська (Карінтія), градищансько-хорватська, угорська; Андорра, де три основні мови: каталонська, іспанська та французька; Бельгія - фламандська, французька та німецька; Великобританія - основні мови: англійська, ірландська та шотландська; Данія - основною мовою є датська, гренландська (у Гренландії) і фарерська (на Фарерських островах), німецька (на півдні Данії); Канада - основні мови: англійська та французька; Норвегія - норвезька (Букмол і Нюнорськ), регіональна - саамська; Польща - польська; регіональні - білоруська, литовська та німецька; Словенія - словенська; регіональні - угорська та італійська та інші країни. Уряди цих держав затвердили дві або більше офіційні мови, враховуючи інтереси своїх громадян [5].

Зважаючи на тему дисертаційного дослідження, особливий інтерес для автора представляє мовна ситуація у Фінляндії. Етнічний склад населення Фінляндії : фіни — 93,4 %, шведи — 5,7 %, росіяни — 0,4 %, естонці — 0,2 %, цигани — 0,2 %, саами (в Лапландії) — 0,1 %.

Для фінськомовного населення рідною мовою є фінська, шведська є другою, будь-яка інша - іноземною;

для шведськомовного населення - шведська мова, фінська - друга, будь-яка інша - іноземна;

для саамського населення рідною мовою є одна з трьох саамських мов (інарі-саамська, північно-саамська або колтта-саамська), фінська або шведська - другою мовою, будь-яка інша - іноземною. (англійська, російська та інші);

для фінських циганів рідною мовою є фінський кало (циганський), фінська або шведська - другою мовою, будь-яка інша - іноземною.

для фінських естонців рідною мовою є естонська мова, фінська або шведська - другою мовою, будь-яка інша - іноземною

для росіян, які проживають на території Фінляндії, рідною мовою є російська, другою - фінська або шведська, будь-яка інша - іноземною [6].

На прикладі цих країн ми бачимо позитивне відображення такого соціально-культурного феномена як мультилінгвізм. Однак, сьогоднішні реалії висувають на перший план не тільки здатність людини соціалізуватися, а й вимагають

розвитку в неї цілого ряду компетенцій, пов'язаних з використанням декількох мовних і культурних систем при збереженні своєї ідентичності незалежно від ситуації спілкування [7].

Як підкреслює В. Гаманюк, з мовної точки зору ставлення до глобалізації не є однозначним. Одні вважають її досить позитивним явищем, пов'язуючи з ним надії щодо перспектив розвитку всіх галузей науки, культури, освіти та і суспільства в цілому на основі поширення однієї спільної для всіх мови – засобу міжнародного спілкування та співробітництва, а інші розглядають глобалізацію як загрозу

багатомовності, полікультурності на шляху до уніфікації й втрати національної ідентичності [1].

Отже, ми приєднуємось до думки науковців, які розглядають мультилінгвізм як поєднання особливих навичок особистості і її соціально-просторового настрою, що веде до міжнародного правильно побудованого діалогу за допомогою інструментів взаємодії. Це підводить до розуміння чужих морально-правових засад і концептуальних парадигм через призму мовного потенціалу особистісних відносин і подальшого просування до розуміння один одного в сучасному технологічно-інформаційному світі.

Література

1. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. 374 с. 2. Зограф Г. А. Многоязычие. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 303 с. 3. Остапенко Т. С. Мультилингвизм: проблемы определения и основные направления исследований в современной лингвистике. *Российский гуманитарный журнал*. 2018. № 3. С. 232-240. 4. Словник.ua. URL : <https://www.slovnkyk.ua/> 5. Список стран с несколькими государственными или официальными языками. URL : <https://fishki.net/2274085-spisok-stran-s-neskolykimi-gosudarstvennymi-ili-oficialnymi-jazykami.html>. 6. Фінляндія. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Фінляндія>. 7. Хэкетт-Джонс А. В. От билингвизма к полилингвизму: концепции многоязычия в условиях новой образовательной реальности. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2016. № 3 (45). Часть 4. С. 104–106. 8. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцева. Москва : Большая Российская энциклопедия, 2000. 680 с.

Шепелев Д. С.,

студент фізико-математичного факультету

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: д-р. педагог. наук, професор Дороніна Т. О.)

ДУАЛЬНА ОСВІТА: НОВИЙ ПОГЛЯД НА ПЕДАГОГІЧНЕ МИНУЛЕ

Стаття присвячена актуалізації проблеми дуальної освіти з огляду на процес реформування вітчизняної освіти у 50-х рр. XX ст. Робиться припущення щодо аналогії між сьогоденним впровадженням дуальної освіти та поширенням ідеї політехнічного навчання в середині минулого століття. Констатовано необхідність урахування педагогічного досвіду задля ефективного розвитку сьогоденної системи освіти.

Ключові слова: дуальна освіта, політехнізація освіти, розвиток освіти, історико-педагогічний досвід.

The article is devoted to the actualization of dual education problem with consideration to reforming process of national education in the 1950 s. The assumption about the analogy between the current introduction of dual education and the spread of polytechnic education idea in the middle of the last century is made. It is stated that proper allowance must be made for pedagogical experience with the purpose of effective current educational system development.

Key words: dual education, polytechnic education, education development, historical and pedagogical experience.

Нинішня ситуація в системі вітчизняної освіти на тлі процесів стрімкого оновлення нормативно-правової бази, повсякчасного зростання вимог до науково-педагогічних працівників, вчителів-практиків тощо викликає занепокоєння серед освітян через, на нашу думку, надмірну прискореність («турборежим») та недостатньо обґрунтовану (і теоретично, і методично, і методологічно) різновекторність реформаторського руху. Втім, педагогічна наука інертна за своєю суттю, адже покликана зберегти та передати нащадкам набутий попередніми

поколіннями досвід. Водночас саме педагогічна наука націлена на майбутнє, оскільки її прикладна місія – підготовка майбутніх вчителів майбутніх учнів. Ця специфіка обумовлює необхідність визначення продуктивних напрямів подальшого розвитку освіти із одночасним поглядом у «педагогічне» минуле, оскільки досвід переконує в певному відтворенні ідей, тенденцій, дій у нових умовах соціокультурної дійсності.

З-поміж низки сучасних педагогічних трендів нашу увагу привернула «новітня» концепція

дуальної освіти, появу якої у вітчизняному педагогічному дискурсі пов'язують із тенденціями до євроінтеграції. Про це йдеться в «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (ухвалена Кабінетом Міністрів України, 19 вересня 2018 р.): «Трансформаційні процеси, пов'язані з європейською інтеграцією, позитивні результати реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки передбачають створення відповідної національної системи освіти та підготовки кадрів. Важливим є створення умов для поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за вечірньою або заочною формою навчання, так і у форматі практичної підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання та здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – здобувачі освіти) на робочих місцях». Утім, саме походження концепції дуальної освіти, її формування та розвиток мають цілком конкретний зв'язок із історико-педагогічним минулим, коли професійна освіта мала задовольнити потреби промислового виробництва у кваліфікованих фахівцях.

У публікаціях із проблем «дуальної освіти» поширеним є посилання на досвід Німеччини. Що, безумовно, справедливо з позицій світового визнання, проте з позицій історико-педагогічної науки таке визнання, на наш погляд, є умовним. Оскільки існує аналогічний вітчизняний досвід кінця 50-х рр. XX ст., позначений як «політехнічне навчання». Загалом варто наголосити, що реформаторські зусилля кінця 50-х рр. XX ст. надзвичайно цікаво відгукуються в сьогоденних модернізаційних рухах.

З огляду на те, що саме наприкінці 50-х рр. було проголошено освітній курс на поєднання навчання із життям, певні відлуння цієї тенденції знаходимо у впровадженні дуальної освіти. Саме у 1958 р. було ухвалено Закон СРСР «Про зміцнення зв'язку школи із життям і про подальший розвиток системи народної освіти СРСР» (у 1959 р. аналогічний закон було ухвалено в Українській РСР).

Відзначимо, що експерименти із впровадження виробничого навчання в школі розпочалися ще в середині 50-х рр. XX ст., але набули значного розмаху після прийняття згаданого Закону. Проголошений КП СРСР курс на активне залучення учнівської молоді до виробництва призвів до масштабного розгортання майстерень, навчально-дослідних ділянок тощо. Серед результатів такої діяльності вчені схильні визначати негативні прояви: перевантаження учнів, збільшення навчальних

годин на вивчення природничих предметів за рахунок предметів гуманітарного циклу, нестача вчителів із професійного навчання, які б мали досвід педагогічної діяльності тощо.

Детальний порівняльний аналіз згаданого Закону із сучасною Концепцією потребує ґрунтовного висвітлення, що не входить до завдань нашої публікації. Проте певні аспекти обох документів наводять на роздуми про їхню подібність, оскільки в них йдеться про: необхідність підготовки молоді до праці; створення умов для поєднання теоретичного навчання та практичного оволодіння навичками професійної діяльності; можливості здобуття освіти за денною, заочною (вечірньою) формами; державну підтримку визначеного напрямку.

Суттєві відмінності вбачаємо: у віці учнівства (у Законі йдеться про середню, професійно-технічну та вищу освіту; Концепція не торкається середньої освіти) та в появі поняття «роботодавець», оскільки за радянських часів його уособлювали державні підприємства.

Звісно, сучасна Концепція більш ґрунтовно описує умови запровадження дуальної освіти, відповідальність закладів освіти та роботодавців, утім, сам підхід залишається колишнім. Під час навчання молода людина повинна спрямовувати свої зусилля на опанування практичних навичок професійної діяльності. Втім, у впровадженні головних положень Закону були використані ресурси всієї держави, яких на сьогодні Україна не має. Можливо, через те й звертається до надбань зарубіжної освіти, про що також йдеться в концепції («Концепція ґрунтується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проекту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участю закладів освіти різного рівня»).

Державна відповідальність за впровадження Закону сприяла його швидкій реалізації, результати якої були очевидні через кілька років, тому й потребували корекції та часткової відмови від низки його положень. Наразі держава також має відповідальність перед прийдешніми поколіннями учнівства, однак питання: чи готова вітчизняна освіта до швидкого реагування та відповідних змін, залишається без відповіді. Проте, ми переконані, що саме історико-педагогічне знання здатне спроектувати можливі результати новітніх реформ, тож вітчизняний досвід стане в нагоді освіті майбутнього.

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Аскевич Б. С.,

студентка природничого факультету,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Щербина С. М.)

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

У статті обґрунтовано, що збереження і зміцнення здоров'я підрастаючих поколінь є пріоритетним завданням освіти та сучасної школи, констатовано, що біологія як навчальна дисципліна має значні можливості у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів.

Ключові слова: здоров'я, компетентність, здоров'язбережувальна компетентність, навчальний процес.

The article proves that saving and promoting health of the younger generations are the priority of education and modern school. Biology as a discipline has considerable potential in shaping health-saving competence among students.

Key words: health, competence, health-saving competence, educational process.

Сьогодні сферою формування, збереження та зміцнення здоров'я є система освіти, а обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я. Державною національною програмою «Освіта» визначено, що пріоритетними напрямками реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі гуманістичного підходу до школяра, відповідних умов для розвитку здорової особистості.

У сучасній освіті формування здоров'я учнівської молоді здійснюється на основі різних підходів, найважливішими з яких є: гуманістичний (В. Безрукова, І. Бех, Є. Бондаревська, Є. Вайнер, Г. Зайцев, Е. Казін, О. Іонова, Ю. Науменко, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Якиманська та інші), відповідно до якого учні та їхнє здоров'я виступають найважливішими педагогічними цінностями, а отже, не молоді треба пристосовувати до навчально-виховного процесу, а цей процес – до молоді; культурологічний (Г. Апанасенко, В. Бобрицька, Е. Вайнер, С. Волкова, В. Горашук, С. Кириленко, В. Морозова, В. Оржеховська, Л. Попова, О. Савченко, Л. Татаршкова та інші) – розгляд культури здоров'я як невід'ємної частини загальної культури людини; компетентнісний (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші), згідно з яким результатом освіти має бути набуття учнівською

молоддю здоров'язберігаючої компетентності, тобто властивостей, спрямованих на збереження здоров'я – свого та оточуючих.

У Концепції «Нова українська школа» наголошено, що «нові освітні стандарти будуть ґрунтуватися на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [2, с.10].

Серед десяти ключових компетентностей Нової української школи є «екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя» [2, с.12].

Л. Лохвицька, визначаючи теоретико-методологічні засади формування й розвитку здорової особистості, зауважує, що здоров'я – це цілісний фізичний, інтелектуальний, моральний стан особистості, її морально-вольових, ціннісно-мотиваційних настанов, що сприяють підвищенню рівня функціонального стану організму в цілому [1]. Індивідуальне здоров'я людини складається із психічного, фізичного,

морального, духовного, соціального здоров'я. Усі складові здоров'я взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Здоров'я – це стан повного благополуччя в різних сферах життєдіяльності; фундаментальна потреба людини; реалізація її потенціалу; здоров'я є одночасно ресурс, процес і результат задоволення однаковою мірою фізичних, психічних і соціальних потреб кожної людини за пріоритетного значення здоров'я всієї людської популяції нинішнього та майбутніх поколінь, є найвищою загальнолюдською і суспільною цінністю; проявляється в здатності зберігати й покращувати природне місце існування, збільшувати тривалість і покращувати якість життя завдяки можливості контролю та керування факторами, що їх обумовлюють.

Одним із перших популяризаторів термінів «компетенція», «компетентність» є Н. Хомський, який наполягав у своїх дослідженнях на потребі бачити різницю між компетенцією як знанням та компетентністю як використанням, застосуванням знань, умінь, навичок.

Більш сучасно та широко тлумачаться поняття «компетенція» та «компетентність» в Енциклопедії освіти. У ній пропонують такі визначення: компетенція – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки особистості, необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат; компетентність передбачає, на відміну від компетенції, особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності.

Аналіз дефініцій «компетенція», «компетентність» виявив різницю між цими поняттями, яка полягає у розумінні компетенції як обізнаності в певному колі питань, тоді як компетентність розуміється як характеристика особистості, що забезпечує її самореалізацію та надає можливість активно взаємодіяти із соціумом.

Під здоров'язбережувальною компетентністю розуміють характеристики, властивості особистості, що спрямовані на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я.

Здоров'язбережувальна компетентність учня – суб'єктивна категорія, що включає свідоме прагнення школяра до здорового життя, сукупність знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального психічного та духовного здоров'я й здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях.

Формування здоров'язбережувальної компетентності – це цілеспрямована, системна діяльність, направлена на вироблення та виявлення позиції учнів щодо здоров'я в особистості в спеціально створюваних умовах. Формування здоров'язбережувальної компетентності педагог має постійно здійснювати під час організації навчально-виховного процесу, а також шляхом проведення різноманітних виховних заходів, таких як: години спілкування, бесіди за круглим столом, ігри – тренінги, вікторини, вечір запитань і відповідей тощо. Успіх діяльності педагога залежить від того, наскільки він усвідомлює можливість впливу навчально-виховного процесу на здоров'я кожного учня, які конкретно заходи допомагають йому підвищити здоров'язберігаючий ефект педагогічної діяльності. При цьому велике значення має здоров'язберігаюча діяльність педагога.

Здоров'язберігаюча діяльність педагога – це складний, динамічний та багатогранний і неперервний процес, що охоплює всі ланки шкільного життя. Її метою є формування в учнів умінь та навичок здорового способу життя та створення умов, що виключають вплив факторів ризику на самопочуття учнів. Педагогу важливо у процесі навчання й виховання постійно тримати в полі зору пізнавальну, емоційну та психомоторну сферу особистості учня. Навчально-виховний процес має проходити в психологічно комфортних умовах, що знижують ризики стресу, при грамотних діях учителя, підготовленого до нейтралізації впливів факторів ризику на емоційний, інтелектуальний та психофізіологічний стан учнів. При цьому особливе значення має уміння учителя оцінювати вплив різних факторів на процес навчання (готовність до навчання, досвід пізнавальної діяльності, налаштування на навчальну роботу, ставлення до навчання та до учителя, до школи в цілому; гострота почуттів та емоцій, мотиви, культура та рівень спілкування учнів).

Значущість формування здоров'язбережувальної компетентності саме в підлітків обумовлена, по-перше, особливою важливістю цього періоду для всього подальшого життя людини, оскільки виникнення стану «нездоров'я» у зрілому віці є, як правило, результатом невирішених проблем розвитку на цьому віковому етапі. По-друге, тим, що учнівська молодь є головним ресурсом людського, суспільного і економічного розвитку. Зовсім не випадковим є те, що майже всі пріоритетні Цілі третього тисячоліття, які визначено ООН, зорієнтовані на створення умов, що дають змогу підростаючому поколінню повною мірою реалізувати свій потенціал у сфері здоров'я і розвитку. По-третє, наявністю

сенситивного періоду, протягом якого розвиток відповідального ставлення до здоров'я відбуватиметься найефективніше.

Біологія як навчальний предмет має великі можливості щодо формування здоров'язбережувальної компетентності учнів. Так, при вивченні теми «Біологічні основи здорового способу життя» (11 клас) вчитель має познакомити учнів з принципами та складовими здорового способу життя; з безпекою та статеву культуру; розкрити негативний вплив куріння, вживання алкоголю та наркотиків на здоров'я людини; показати вплив навколишнього середовища та стресових факторів на організм; ознайомити з профілактикою різноманітних захворювань людини. При цьому вчителю біології необхідно дбати про правильний вибір методів навчання. Варто використовувати методи навчання за джерелом знань, класифікацію запропоновану Ю. Бабанським, а саме: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, навчальна дискусія, лекція); наочні (ілюстрації, демонстрації); практичні (вправи, лабораторні й практичні роботи). Але це пасивні методи навчання, у процесі якого вчитель є головною дійовою особою, яка керує ходом заняття, а учні виступають у ролі пасивних слухачів, підпорядкованих директивам учителя. Як пропонує Є. Голант, необхідно використовувати

активні методи навчання, що забезпечують таке навчання, у процесі якого учні та вчитель взаємодіють один з одним, учні при цьому не є пасивними слухачами, а активними учасниками навчальної взаємодії. Якщо пасивні методи припускають авторитарний стиль взаємодії, то активні методи зумовлюють демократичний стиль взаємодії. Відповідно до класифікації А. Смолкіна, активні методи навчання підрозділяють на: імітаційні методи, які базуються на імітації професійної діяльності. Вони зі свого боку поділяються на: ігрові методи (ігрові процедури й прийоми; ігрові ситуації; дидактичні або навчальні ігри; ділові ігри); неігрові методи (аналіз ситуацій, аналіз конфліктів, аналіз проблемних ситуацій, аукціон ідей, імітаційні вправи, диспути, мозкова атака, опорні сигнали, аналіз конкретних ситуацій, дії за інструкцією тощо).

Отже, збереження й зміцнення здоров'я підростаючих поколінь є пріоритетним завданням освіти та сучасної школи. Біологія як навчальна дисципліна має значні можливості у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів. У процесі викладання біології задля ефективного формування здоров'язбережувальної компетентності учнів вчителю варто дбати про комплексне використання традиційних та активних методів навчання.

Література

1. Лохвицька Л. В., Андрущенко Т. К. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я – берегиня здоров'я дитини: [навч. – метод. посіб.]. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 228 с. 2. Нова українська школа (презентація МОН України). URL : <http://mon.gov.ua/>.

Безилях Н. С.,

вихователь-методист вищої категорії

*Криворізька загальноосвітня школа – інтернат І-ІІ ступенів № 1
м. Кривий Ріг*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті розкрито особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у позаурочний час. Автор наголошує, що залучення молодших школярів до колективної творчої роботи, до проєктивної діяльності сприяє ефективному розвитку їхніх творчих здібностей.

Ключові слова: розвиток, здібності, творчі здібності, позаурочний час.

The article reveals the peculiarities of creativity development among younger students in extracurricular activities. The author emphasizes that involvement of younger students in team creative work and projective activity contributes to efficient development of their creative abilities.

Key words: development, abilities, creative abilities, extracurricular activities.

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних завдань, що визначені Національною доктриною розвитку освіти в Україні, концепцією Нової української школи, є створення передумов для виховання творчої особистості, здатної критично мислити, самостійно приймати нестандартні рішення. У

зв'язку з цим нині відбувається модернізація національної системи освіти та вироблення новітніх концепцій виховання людини, де стратегічним завданням є формування творчої особистості, реалізація в освітньому просторі її природних нахилів і здібностей.

Проблема творчості й формування творчих здібностей з давніх-давен хвилює людство. Значний внесок у розкриття сутності зазначеної проблеми був здійснений відомими психологами (Л. Виготський, Н. Лейтес, О. Лук, В. Моляко, Я. Пономарьов, Н. Роджерс, Б. Теплов та ін.). Педагогічні аспекти творчої діяльності школярів – предмет досліджень В. Андрєєва, О. Корсакової, В. Лозової, М. Махмутова, К. Яресько та ін.

У науковій психолого-педагогічній літературі під творчістю розуміють процес створення чогось нового для даного суб'єкта. Творчість є фундаментальною характеристикою людської природи, потенціал, даний від народження кожному, але більшість людей втрачає цей потенціал, лише деякі виявляються спроможними зберегти його. Загальноприйнятою в науці є думка про те, що оптимальне становлення творчої особистості можливе завдяки розвитку її творчих здібностей, які є основою відповідної діяльності.

Поняття «творчі здібності» розглядаються у психології та педагогіці як багатоаспектне явище, сукупність якостей та властивостей особистості, які виявляються в синтезі мотиваційної, інтелектуальної, організаційної, комунікативної та інших структур окресленої діяльності.

Німецький психолог Е. Фромм стверджував, що творчість – це здатність дивуватися й пізнавати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це налаштованість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренко вказує, що «творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Тому на всіх щаблях школи слід звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань» [1, с. 326].

Як зазначають О. Клепиков, І. Кучерявий «основними ознаками творчих здібностей є: швидкість мислення – кількість ідей, які виникають за одиницю часу; гнучкість мислення – здатність швидко і без особливих зусиль зосереджуватися на кількох думках; осмислювати інформацію, отриману в одному контексті, для використання в іншому; оригінальність – здатність до генерації ідей, які відрізняються від загальноприйнятих,

парадоксальних, несподіваних рішень; допитливість – здатність дивуватися, зацікавленість, відкритість і невгамовне прагнення до нових знань; точність – здатність удосконалювати і доводити до кінця свою працю; сміливість – здатність приймати рішення в ситуації невизначеності, не лякатися власних висновків і доводити їх до кінця, ризикуючи особистим успіхом і репутацією» [2, с. 96–97].

Основними показниками творчих здібностей учнів є: самостійність, ініціативність, творча активність, цілеспрямованість і наполегливість, відхилення від шаблону, оригінальність, висока самоорганізація, працездатність. За проявом основних ознак та показників творчих здібностей у науковій літературі виділяють три рівні розвитку творчих здібностей: високий, середній та низький.

Сучасна школа вимагає від педагогів творчого підходу до роботи з учнями. Задля розвитку творчих здібностей молодших школярів залучаю учнів до колективної творчої роботи, враховуючи пору року («Осінь» «Зима», «Весна», «Літо»). Така колективна творча робота передбачає підбір віршів, загадок про пору року, самостійне їх написання, декламування та загадування, виготовлення поробок з природного матеріалу, зібраного під час пізнавальних прогулянок та походів, які організують в позаурочний час. Організують для молодших школярів пізнавальні прогулянки та походи, під час організації колективної творчої роботи використовують метод проектів, який дає змогу формувати творчу особистість, розвивати творчі здібності учня, створює умови для творчої самореалізації, пробуджує і розвиває в школяра талант.

Так, екологічна та пізнавальна цінність осінніх походів і прогулянок за рослинним матеріалом незаперечна. Багату палітру кольорів дарує нам осінь, коли природа вдягається у розкішне вбрання. Осінь зачаровує і дітей, і дорослих. Додолю тихо падає листя, і важко втриматися, щоб не зібрати різнобарвний букет. Учні збирають найцікавіші й найгарніші листочки, милуються ними, показують один одному, педагогу. Серце їхнє відкривається до сприйняття прекрасного.

Коли ми вирушаємо за природним матеріалом для майбутньої роботи, інформую учнів, що вони під час прогулянки побачать багато цікавого і дивовижного, але нічого не можна рвати, ламати, адже йдуть вони на екскурсію за знаннями і враженнями, щоб помилуватися красвидами, подихати свіжим повітрям. Нагадую, що вони можуть побачити рослини, які знаходяться під охороною і занесені до Червоної книги. До них треба ставитися особливо бережно. Емоційне

піднесення дітей під час таких прогулянок використовую для формування необхідних навичок культурної поведінки у спілкуванні з природою. Спостережливість, любов до природи, творча уява, бачення майбутнього творіння допомагають зібрати і багатий рослинний матеріал, дають насагу для творчого самовираження.

Під час розгляду листя у кожного учня виникають свої асоціації. Працюючи з природним матеріалом, стимулюю просторове мислення і фантазію дітей, бажання самостійно втілювати в життя свої задуми. Природа найбагатша майстриня – без пензля і фарб дарує кольори без обмежень, дає насагу для творчого пошуку. Покладаючись на власну фантазію і смак, школяр починає творити сюжети й зникають напруження, роздратованість, перевтома. Кожен учень розробляє свій проект. Виконання проекту розпочинається з планування дій.

Мета заходу: викликати інтерес та дбайливе ставлення до рослинного світу, виховувати любов до живої природи, розвивати фантазію, творчу уяву, естетичні смаки, навчати прийомів виконання робіт у цій техніці.

Завдання: зібрати рослинний матеріал; засушити рослинний матеріал; систематизувати рослинний матеріал.

Метод, домінуючий у проекті: творчий, пошуковий.

Змістовий аспект проекту: спостереження за природою; краєзнавчий компонент проекту; географія краю, його флора і фауна.

Кількість учасників: індивідуальний, груповий.

У проекті беруть участь: учні класу, вихователь.

Тривалість проведення: довготривалий.

Координація проекту: обговорення з кожним учнем ходу його роботи, допомога.

Форма захисту проекту: творча.

Кожен учень виготовляє аплікацію із засушеного листя. Під час презентації робіт кожному учню надається змога продемонструвати свою роботу, представити план здійснення проекту, хто і на якому етапі допомагав виконати, що сподобалося у проектній діяльності. Захист проектів переростає у свято, на якому учні прощаються з осінню, кажуть теплі слова, читають вірші, які народилися під час виконання проекту.

Несподівано у них з'являється бажання створити казочку, підслухану в природі про той листочок, який упав з дерева. Як приклад, наводжу придуману учнями казку.

«Осінь казка»

– Тепер ми нікому непотрібні – шепотіли деякі листочки з сумом.

– Ні, – промовляли інші, – ми не віримо, що ми нікому не потрібні. Можливо, ще що-небудь станеться...

– Що станеться? – запитували інші листочки.

– Ну, приміром, прийдуть чарівники і перетворять нас у щось хороше! Наприклад, у метеликів!

І тут прийшли чарівники.

– Ось, – сказали листочки, які до останньої хвилини не втрачали надію на друге життя, – ми ж говорили: треба вірити в чудеса!

І чудеса сталися. В руках чарівників листя перетворювалося в риб, страусів, зайців, лисиць... Це було дуже красиво і захоплююче. Виявляється, навіть листочки, які впали з дерева, все ж таки комусь потрібні...

Виконуючи творчу роботу, учні розвивають природні задатки, збагачують себе, наближаються до розуміння єдності всього живого на Землі. Кожен, хто мислить і працює творчо, безперечно одержує насолоду від такої праці і частіше радує нас щедрими здобутками. Учні ростуть спостережливими, уважними, розкривають свої серця і розум назустріч безмежності пізнання, відчують красу довкілля. Виконання такої роботи приносить велику користь школярам. Вона розвиває творчі здібності, естетичні смаки, фантазію, уяву, зосередженість, старанність, моторику рук, окомір, зв'язне мовлення учнів, викликає інтерес до рослинного світу, виховує любов та бережливе ставлення до живої природи, закладає основу художнього смаку. Робота над проектом об'єднує учнів, сприяє толерантному ставленню один до одного. Водночас це не тільки творчий і пізнавальний процес, а й відчуття радості та свята.

Отже, організація в позаурочний час колективної творчої роботи, проєктивної діяльності сприяє ефективному розвитку творчих здібностей. Розвиток творчих здібностей особистості – це організація сумісної діяльності педагога й учнів, які беруть участь в колективній творчості, планують, аналізують результати, і яка спрямована на суспільну користь.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с. 2. Роменець В. А. Психологія творчості. Київ: Вища школа, 1971. 247 с.

СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

У статті розглядаються деякі аспекти побудови системи роботи з обдарованими дітьми в загальноосвітній школі на пріоритетному рівні. Аналізуються підходи до створення ефективного педагогічного супроводу обдарованих та здібних дітей. Висвітлюються особливості індивідуально зорієнтованої педагогічної підтримки для кожної обдарованої дитини. Розраховано на вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, психологів, які працюють у системі шкільної освіти.

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, психолого-педагогічна робота з обдарованими дітьми, увага, пам'ять, мислення, творчий потенціал.

This article discusses aspects of building a system of work with gifted children in secondary school at a priority level. Different approaches to creating an effective pedagogical support for gifted and talented children are analyzed. The features of individually oriented pedagogical support for every gifted child are highlighted. It is aimed for public school teachers, psychologists who work in the school educational system.

Key words: genius, gifted children, psychological and pedagogical work with gifted children, attention, memory, thinking, creative, potential.

Запит суспільства на високопрофесійного і конкурентоздатного фахівця, який повинен бути творчою, з розвиненим інтелектом та високоосвіченою особистістю, підіймає побудову системи роботи з обдарованими дітьми в загальноосвітній школі на один з пріоритетних рівнів. Існуючі форми та методи створення оптимальних умов для формування інтелектуального потенціалу учнів різноманітні. Тому саме вчителю потрібно знайти шлях індивідуально зорієнтованої педагогічної підтримки для кожної обдарованої дитини. Активне запровадження сучасних освітніх технологій, самоосвіта вчителя надають умови для створення ефективного педагогічного супроводу обдарованих та здібних дітей.

Одним із головних напрямів роботи школи є створення умов для оптимального розвитку учнів, визначення обдарованості та її реалізація. Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності. Бути обдарованим – непросто. Адже особистість обдарованої дитини засвідчує її незвичайності. Обдаровані діти дуже чутливі, тому їх потрібно оберігати від надмірних стресових ситуацій, але робити це потрібно дуже обережно, щоб не приглушити сприйняття дитиною навколишнього світу, не позбавити її радощів самостійного пізнання.

Психолого-педагогічний супровід роботи з обдарованими учнями має бути спрямований на забезпечення формування інтелектуального потенціалу учнів шляхом створення оптимальних умов для виявлення обдарованих дітей і надання

їм психолого-педагогічної підтримки щодо розвитку творчого потенціалу, самореалізації та постійного духовного самовдосконалення.

Мета психолого-педагогічного супроводу – створення умов для надання системної підтримки обдарованим дітям, їх творчого, інтелектуального, духовного й фізичного розвитку, створення життєтворчого освітнього простору.

Простору, в якому можливо допомогти обдарованим та здібним учням обрати стратегію життєздійснення, що базується на прагненні до гармонізації особистості; навчати дітей ставитись до проблеми, навіть найскладнішої і неприємної, як до ситуативної задачі, яка обов'язково буде розв'язана, якщо докласти творчих зусиль. Це можливо тільки за формулою: «обдарована дитина – вчитель – психолог».

Психологічний супровід роботи з обдарованими дітьми в загальноосвітній школі необхідно здійснювати за трьома напрямками: робота з обдарованими учнями (психодіагностика індивідуально-типологічних особливостей школяра, від яких залежить рівень досягнення найбільшої продуктивності навчальної діяльності, розвиток творчих здібностей учнів та сили волі до перемоги); робота з вчителями-предметниками (підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителів у роботі з обдарованими учнями); робота з батьками (інформування батьків щодо особливостей, проблем, інтересів такої дитини, навчання батьків засобом взаємодії з їхньою дитиною, індивідуальне консультування, бесіди з батьками стосовно проблем, які виникають в цій сім'ї).

Враховуючи особливості закладу, слід відзначити, що робота з розвитку креативності, творчих здібностей дітей, які в майбутньому стануть першокласниками, починається ще з дитячого садочка. Тому в школу приходять учні, з якими проводилась певна розвивальна психологічна робота.

Виявлення обдарованих дітей можна проводити в два етапи. Перший етап включає вивчення пізнавальної сфери й інтелектуальних здібностей учнів на основі широкого спектру характеристик за допомогою опитування, спостереження, різних оціночних процедур, які максимально повно відображають всі сторони прояву обдарованості. На другому етапі проводиться поглиблена психодіагностика учнів, які мають розвинені здібності. Для цього можуть використовуватися такі методики: для діагностики рівня інтелектуальної сфери – методика вивчення словесно-логічного мислення Замбачавічене Е. Ф., тест інтелектуального потенціалу Ржичан П., опитувальник типу мислення, тест розумового розвитку, тест Амхауєра; для діагностики мотиваційної сфери – анкета шкільної мотивації Лусканової Н. Г., тест-опитувальник МУН.

Найважливіші особистісні властивості і здібності людини, психологічний фундамент особистості формується в шкільні роки. Багато в чому від педагога залежить формування особистості учня і його життєва доля. Необхідно, щоб навчання та виховання обдарованої дитини підтримувало й стимулювало у неї почуття самостійності, прагнення відступити від загальноприйнятого шаблону, але при цьому не заохочувала б прагнення звернути на себе загальну увагу.

Уважне й чуйне ставлення до всіх проявів творчості буде сприяти подальшому розвитку дитини. Тільки об'єднавши зусилля психологів, педагогів, батьків, доповнюючи один одного, переймаючи досвід, можна розвинути обдаровану особистість.

Підсумовуючи сказане, можливо визначити: створення особистісно-орієнтованої роботи з обдарованими учнями, активне запровадження сучасних педагогічних технологій навчання та виховання цієї категорії дітей, підвищення рівня професійної компетенції педагогів надасть умови для реалізації складових поняття обдарованості.

Література

1. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Молянка, О.Л. Музики.-Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с. **2. Вінник Н. Д.** Психолого-педагогічні умови особистісного розвитку інтелектуально обдарованих старшокласників. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Щомісячний науково-методичний журнал.* 2015. № 7. С. 23–26. **3. Щорс В. В.** Робота з обдарованими учнями: психолого-педагогічні та методичні аспекти. *Завучу. Усе для роботи. Науково-методичний журнал.* 2016. №17–18. С.18–40. **4. Ханзель Ж. І.** Творчий розвиток учня-запорука соціального успіху. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Щомісячний науково-методичний журнал.* 2015. № 6. С. 5–8. **5. Повійчук О. А.** Готуємося до ЗНО. Профілактика стресів. *Шкільному психологу. Усе для роботи. Науково-методичний журнал.* 2012. № 4. С. 19–26. **6. Олійник В.** Психолого-педагогічна підтримка та підготовка учнів-олімпіадників. *Шкільному психологу. Усе для роботи. Науково-методичний журнал.* 2012. № 8. URL : <http://journal.osnova.com.ua/article/30226-96>.

Лакшинська Л. В.,

вчитель-методист початкових класів,

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 72,

м. Кривий Ріг

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ – ОДНА З УМОВ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті обґрунтовано, що професійна педагогічна діяльність учителя покликана сприяти формуванню гуманної, духовної особистості. Автор наголошує, що створення ситуації успіху є фактором розвитку особистості школяра.

Ключові слова: успіх, ситуація успіху, гуманізм, гуманна педагогіка.

The article substantiates that professional pedagogical activity of a teacher is intended to promote the formation of humane, spiritual personality. The author emphasizes that creating a success situation is a factor of development of the student's personality.

Key words: success, success situation, humanism, humane pedagogy.

Сьогодні освіта розвивається, ґрунтуючись на нових методологічних засадах, визначених у вигляді гуманістичної парадигми, що передбачає визнання саморозвитку людини як вищої цінності; при цьому особистісно орієнтований підхід розглядається як альтернатива

традиційному соціорієнтованому. Сучасна освіта разом із засвоєнням базових знань має навчити того, хто вчиться, самостійно оволодівати новими знаннями та спонукати особистість до навчання впродовж усього життя.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, а її головна мета створити школу, у якій буде приємно навчатись, і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

Нова українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням, школа, в якій прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами.

У Концепції «Нова українська школа» [1] йдеться про доцільність впровадження гуманної педагогіки, яка зумовлює необхідність реалізації гуманізації навчання і виховання, гуманізації відносин вихователя й вихованців. Гуманістичний підхід звернутий до реальної людини, він вивчає, якою вона є в реальному житті, і передбачає відмову від маніпулювання в керуванні та вихованні. Утвердження людини як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей, забезпечення пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонія стосунків людини і довкілля, суспільства і природи є основним змістом гуманної педагогіки.

Демократичні й прогресивні ідеї гуманної педагогіки реалізуються в особистісному підході, сутність якого полягає в розумінні особистості учня як вищої цінності, адже кожна без винятку дитина – це цілий світ, світ ще не відкритий і не досліджений. В. Сухомлинський зазначав, що «дитина – це унікальна істота, творіння природи та історії, а завдання школи зробити так, щоб її майбутня дорослість стала корисною для суспільства і прекрасною для неї самої» [2, с. 246].

В основі педагогічної технології «створення ситуації успіху» – особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Особистісний підхід – це найважливіший психолого-педагогічний принцип, що передбачає урахування своєрідності індивідуальності особистості у вихованні дитини; систему відносин, за якою кожен учень відчуває себе особистістю і відчуває увагу педагога особисто до нього; при цьому дитина розуміє, що рівна вчителю в своєму світі відчуттів і переживань, нічим не відрізняється від світу вчителя.

Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. Ситуації успіху досягають тоді, коли

учень сам визначає свій результат як успіх. Усвідомлення ситуації успіху, розуміння її значимості виникає після здолання боязкості, невміння, незнання, психологічного утиску та інших труднощів. Інколи, переживаючи ситуацію успіху, учень може зазнати великих емоційних вражень, різко змінити в позитивний бік стиль свого життя. Успіх, якщо учень переживає його неодноразово, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, її перетворення та реалізації духовних сил.

Головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку особистості учня, дати кожному школяру змогу відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили. Завдання педагога – допомогти особистості школяра зрости в успіху, відчувати радість від здолання труднощів. Педагог має добре знати індивідуальні та вікові особливості кожного школяра, вміти створити ситуацію успіху для різних категорій учнів. В. Химинець [3] зазначає, що умовно можна розділити учнів на такі категорії:

– «надійні» – це школярі різного віку, які мають добрі здібності, сумлінно ставляться до обов'язків, активні в громадській роботі, привчені до самостійності, впевнені в собі, а рівень їхніх намагань адекватний їхнім можливостям;

– «упевнені» – це школярі, у яких періоди піднесення й злету змінюються розслабленням, при сумлінному ставленні до своїх обов'язків у таких учнів бувають періоди спаду, а недоліками таких учнів, окрім можливих збоїв у їхній роботі, є швидке звикання до успіхів, переростання впевненості в самовпевненість;

– «невпевнені» – це цілком успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов'язані, зазвичай, із навчанням, вони мають добрі здібності й відповідально ставляться до справи, але завжди не впевнені у своїх силах, мають занижену самооцінку, нестійкий настрій;

– «зневірені» – це переважно школярі, які мають непогану підготовку, здібності, успіхи в навчанні, однак після відчуті колись радості сподівань, що здійснилися, з різних причин втратили її.

Власний педагогічний досвід роботи переконує в тім, що надія на успіх живе в кожного школяра, особливо в учнів початкової школи. Тому для молодших школярів дуже важливо, коли вчитель вселяє учневі віру в себе похвалою, усмішкою, поглядом, даючи цим школяру зрозуміти, що готовий на емоційний контакт; спонукає учня до самостійності у розв'язанні проблем; вчасно допомагає,

підтримує прагнення учня стати на ноги, вселяє впевненість у власних силах. Створена ситуація успіху стає точкою відліку для змін у взаєминах з навколишніми, для подальшого руху учня вгору сходинками розвитку особистості. Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. Варто, щоб кожен педагог пам'ятав три закони гуманної

педагогіки: любити кожну дитину; розуміти і приймати її такою, якою вона є; озброїтися оптимізмом у ставленні до будь-якої дитини. Дуже важливо, щоб педагог міг створити психоемоційний комфорт під час організації навчально-виховного процесу, побачив в учневі неповторну індивідуальність зі специфічними запитам, побачив особистість, яка формується, допоміг їй розвинутися та розкритися духовно.

Література

1. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. **2. Сухомлинський В. О.** Серце віддаю дітям. Вибрані твори: В 5 т. Т. 3. К., 1979. 343 с. **3. Химинець В., Кірик М.** Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець, 2012. С. 174–175.

Могуца Л. В.,

вчитель початкових класів,

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 72,

м. Кривий Ріг

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

У статті зазначено, що нові освітні стандарти орієнтовані на формування ключових компетентностей, до яких віднесена і соціальна компетентність. Автор наголошує, що використання здоров'язберігаючих технологій під час організації навчально-виховного процесу сприяє формуванню соціальної компетентності учнів.

Ключові слова: компетентність, соціальна компетентність, технології, здоров'язберігаючі технології.

The article states that the new educational standards are focused on formation of key competences which also include social competence. The author emphasizes that the use of health-saving technologies in organization of educational process contributes to formation of social competence among students.

Key words: competence, social competence, technologies, health-saving technologies.

Система освіти XXI ст. відповідно до вимог сучасного світу потребує докорінного переосмислення, практичної реалізації базових принципів компетентності за концепцією ЮНЕСКО, – навчитися пізнавати, навчитися працювати, навчитися жити.

У Концепції Нової української школи зазначено, що нові освітні стандарти будуть ґрунтуватися на «Рекомендаціях Європейського Парламенту щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». «Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [3, с. 10].

У Концепції Нової української школи наголошено, що до ключових компетентностей віднесені такі: «спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземною мовою, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя,

ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентність, обізнаність і самовираження у сфері культури, екологічна грамотність та здорове життя» [3, с. 12].

«Соціальна та громадянська компетентність включає всі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі; уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів, повага закону, дотримання прав людини і підтримка культурного різноманіття» [3, с. 12].

Концептуальні положення щодо формування соціальної компетентності учнів висвітлювали у своїх працях науковці: О. Бандура, Н. Бастун, Р. Вдовиченко, С. Гончаров, В. Доній, Б. Дьяченко, І. Єрмаков, Г. Ковганич, Л. Лепіхова, В. Ляшенко, В. Мозговий, Г. Несен, В. Нишита, Є. Павлютенков, І. Погоріла, С. Свириденко, Л. Сохань, С. Шевцова та ін.

У «новій школі» з втіленою парадигмою життєтворчості соціальна компетентність може розглядатися як нова стратегема, яка, на думку І. Єрмакова, Г. Несен, Л. Сохань, поєднується із завданням гуманізації та демократизації

освітнього процесу і спрямована «на досягнення принципово нової мети навчання й виховання в контексті вимог сучасної доби» [1, с. 7].

І. Єрмаков подає таку *структуру соціальної компетентності*: 1) знання; 2) уміння й навички (теоретичні знання включають наукові (знання про світ, закони життя, про себе) та життєву мудрість, яка разом з нормами поведінки складає також і практичні знання та вміння й навички); 3) життєтворчі здібності (аналітичні, поведінкові, прогностичні); 4) життєвий досвід (складається з усвідомленого та неусвідомленого індивідуального досвіду й творчого використання й наслідування досвіду інших осіб); 5) життєві досягнення (особисте щастя, соціальний статус, самореалізація)» [2, с. 38].

Соціальна компетентність є домінантою нової школи. Вона являє собою інтегральне утворення, до структури якої відносять життєві знання, уміння й навички, життєвий досвід, життєтворчі здібності, життєві досягнення, комплекс компетенцій, цінності та ціннісні смисложиттєві орієнтації.

У процесі формування соціальної (життєвої) компетентності дуже важливим є молодший шкільний вік, саме він є перехідною ланкою особистості від позиції дошкільника до нової «соціальної позиції», яка вже має коло важливих обов'язків і прав. Шкільний вік – пора інтенсивного становлення особистості, становлення свідомого «Я». У цей період у школяра закладаються якості, які потім усе життя визначатимуть його світосприймання, характер мислення, творчі здібності, вчинки, поведінку.

На думку вітчизняних науковців Г. Беленької, О. Ващенко, Н. Денисенка, Л. Калуської, Л. Лохвицької, С. Свириденка та інших, ефективним засобом формування соціальної компетентності учнів є здоров'язберігаючі технології.

Аналіз класифікацій існуючих технологій дає можливість виокремити такі їхні типи: здоров'язберігаючі – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в загальноосвітньому навчальному закладі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям школяра); оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я:

фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, казкотерапія, фітболгімнастика, пальчикова гімнастика, психогімнастика, дихальна гімнастика, кінезорефлексотерапія, кисневі напої, кольоротерапія, різні види масажу (з використанням щіток, шишок, горішків), музикотерапія, ігровий тренінг, піскотерапія; *технології навчання здоров'ю* – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок, профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання; *технології виховання культури здоров'я* – виховання в учнів особистих якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Впровадження здоров'язберігаючих технологій має забезпечувати комфортні умови для розвитку потенціальних можливостей учнів та попереджувати негативні впливи на стан здоров'я стресового довкілля.

Аналіз власного педагогічного досвіду дозволяє стверджувати, що використання здоров'язберігаючих технологій під час організації навчально-виховного процесу сприяє формуванню соціальної компетентності учнів, крім того, доцільно проводити різноманітні виховні заходи, які забезпечують успішну соціалізацію особистості, формують мотиви діяльності, регулюють поведінку, спонукають до активних дій. Серед них: уявна гра-мандрівка до Країни здоров'я, година спілкування «Обираємо здоровий спосіб життя», спортивне свято «Веселі старту», виховна година «Здорові діти – здорова держава», тренінгове заняття «Людина починається зі здоров'я», спортивне свято «Тато, мама і я – спортивна, дружна сім'я», виховний захід «У здоровому тілі – здоровий дух», виховний захід «Якщо хочеш бути здоровим», година спілкування «Джерела здоров'я», спортивне змагання «Весела подорож», весела перерва «Сміх краще лікує, ніж усі ліки», виховна година «Правила збереження здоров'я», спортивне свято «Спорт любити слід – проживеш до ста літ», бесіда з елементами гри «Здоров'я – найдорожчий скарб», година спілкування «Раціональне харчування і наше здоров'я», свято «Будьмо здоровими!», спортивно-розважальна програма «Немає щастя без здоров'я».

Література

1. **Життєва компетентність особистості:** наук.-метод. посібник / [ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен]. Київ : Богдана, 2003. 520 с.
2. **Життєва компетентність особистості: від теорії до практики:**

Орлова І. Л.,
студентка природничого факультету, КДПУ,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Щербина С. М.)

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

У статті розкрито сутність активних та інтерактивних методів навчання. Автор обґрунтовує доцільність використання активних та інтерактивних методів навчання в процесі вивчення біології і доводить, що це сприяє ефективному формуванню предметних компетентностей учнів.

Ключові слова: компетентність, методи, активні методи, інтерактивні методи, навчальний процес.

The article describes the concepts of active and interactive training methods. The author substantiates the expediency of using active and interactive training methods in process of studying biology and proves that it contributes to effective formation of subject competence among students.

Key words: competence, methods, active methods, interactive methods, educational process.

Нині більшість випускників закладів загальної освіти володіють системою знань, але не знаходять їм практичного застосування в житті. Концепція розвитку Нової української школи визнає необхідність якісного оновлення змісту освіти. Завдання школи – виховати компетентну й конкурентоспроможну особистість, яка здатна творчо підходити до розв'язання проблем, уміє повноцінно жити в сучасному суспільстві, прагне до самовдосконалення, згодна навчатися впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, постійно намагається змінити своє життя на краще, має чітку громадянську позицію.

Аналіз останніх досліджень підтверджує, що проблема використання компетентнісного підходу в освіті стала нагальною в сучасній педагогіці. Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях як зарубіжних учених (Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена), так і вітчизняних. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та інші. Практичну реалізацію компетентнісного підходу, формування компетентностей особистості розкрили в своїх роботах російські вчені І. Агапов, В. Болотов, А. Вербицький, І. Зимня, Е. Зеєр, А. Золотарьова, М. Катуніна, В. Лаптев, О. Лебедев, Н. Радіонова, В. Серіков, А. Тряпицина, А. Хуторський, С. Шишов та інші. Науковці розглядають компетентність як складне інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і

особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у практичній діяльності.

Навчальна діяльність на уроках покликана не просто дати учням суму знань, умінь і навичок, а формувати в них компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, отриманих завдяки навчанню.

У Концепції Нової української школи наголошується на необхідності формування в учнів десяти ключових компетентностей, а саме: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентність, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [1].

Біологія як навчальний предмет має значні можливості у формуванні в учнів основних компетентностей у природничих науках і технологіях, а також екологічної компетентності та здоров'язберезувальної компетентності.

Задля формування предметних компетентностей учнів, розкриття їхніх творчих здібностей, задоволення їхніх особистих і суспільних інтересів вчителю необхідно володіти інноваційними методами навчання, які захоплюють учнів, пробуджують у них інтерес і мотивацію, навчають самостійно мислити і діяти, сприяють формуванню цінностей, створюють атмосферу співробітництва, взаємодії. Впровадження інноваційних методик навчання

дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Такий підхід запропоновано ще в працях Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, П. Гальперіна, Є. Голанта, В. Дяченка, В. Шаталова, та ін.

Є. Голант наголошує, що під час організації навчального процесу необхідно використовувати активні методи навчання, що забезпечують таке навчання, у процесі якого учні та вчитель взаємодіють один з одним, учні при цьому є не пасивними слухачами, а активними учасниками. Якщо пасивні методи припускають авторитарний стиль взаємодії, то активні методи переважно акцентують на демократичному стилі. Відповідно до класифікації А. Смолкіна активні методи навчання підрозділяють на: імітаційні методи, які базуються на імітації професійної діяльності. Вони зі свого боку поділяються на: ігрові методи (ігрові процедури і прийоми; ігрові ситуації; дидактичні або навчальні ігри; ділові ігри); неігрові методи (аналіз ситуацій, аналіз конфліктів, аналіз проблемних ситуацій, аукціон ідей, імітаційні вправи, диспути, мозкова атака, опорні сигнали, аналіз конкретних ситуацій, дії за інструкцією тощо).

На ефективність впровадження інтерактивних технологій та інтерактивних методів навчання вказують у своїх працях вчені Т. Герега, І. Дівакова, О. Коструб, В. Кузьменко, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Сазоненко, Н. Софій, О. Удовенко, В. Федорчук, В. Химинець та ін. Науковці зазначають, що використання інтерактивних технологій навчання і, відповідно, інтерактивних методів має бути спрямоване на створення суб'єктно-суб'єктних відносин між вчителем та учнями, залучення їх до активної комунікативної взаємодії, встановлення атмосфери взаємоповаги.

Суть активного та інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють та здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасілітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між учнями, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе спільну відповідальність за результати навчання.

Таке навчання передбачає використання інтерактивних методів навчання.

Інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається. «Інтерактивні навчальні методи – це способи організації пізнавальної діяльності школярів, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія вчителя й учнів, учнів з учнями. Інтерактивні методи забезпечують співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці), в якому і вчитель і учні є суб'єктами, де вчитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи учнів, що якнайбільше відповідає особистісно-зорієнтованому підходу до навчання» [3, с. 5].

О. Пометун, Л. Пироженко вважають інтерактивне навчання «моделлю, що передбачає сукупність часткових технологій, до яких належать інтерактивна технологія кооперативного навчання, технологія колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних питань» [2, с. 11].

Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає, що парна і групова робота організовується як на уроках засвоєння, так і на уроках застосування знань, умінь та навичок. Технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів роботі в малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «робота в парах» («один проти одного», «один – вдвох – всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»), «ротаційні (змінювані) трійки», «два – чотири – всі разом», «карусель», «робота в малих групах», «синтез думок», «спільний проект», «коло ідей» (раунд робін, кругова система), «акваріум».

Технологія колективно-групового навчання передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу і здійснюється через впровадження таких інтерактивних методів, як: «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «навчаючи – учусь» («кожен учиць кожного», «броунівський рух»), «ажурна пилка» («мозаїка», «джиг – со»), аналіз ситуації (case-метод), «вирішення проблем», «дерево рішень».

Технології ситуативного моделювання, що передбачають модель навчання в грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою включення учня в гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються). Використання гри в навчальному процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому завдання педагога при застосуванні гри в навчанні полягає в підпорядкуванні гри визначеній дидактичній меті. Учніма надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри. Учні самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Вчитель в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коректування і поради з розподілу ролей), тренер (підказки

учням для прискорення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення).

Технології ситуативного моделювання передбачають розігрування ситуації за ролями та впровадження таких інтерактивних методів, як: «рольова гра», «програвання сценки», «драматизація». Технологія опрацювання дискусійних питань використовує дискусію як важливий засіб пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Технології опрацювання дискусійних питань передбачають впровадження таких інтерактивних методів, як: «займи позицію», «дискусія», «дискусія у стилі телевізійного ток-шоу», «дебати».

Отже, біологія як навчальна дисципліна має значні можливості у формуванні предметних компетентностей учнів. У процесі викладання біології задля ефективного формування предметних компетентностей учнів вчителю варто дбати про комплексне використання традиційних та активних й інтерактивних методів навчання.

Література

1. Нова українська школа (презентація МОН України). URL : <http://mon.gov.ua/>. **2. Пометун О.** Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2005. 192 с. **3. Пометун О. І.** Інтерактивні методики та система навчання. Київ: Шк. світ, 2007. 112 с.

Плотнікова В. І.,

аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

РОЗВИТОК НАРОДНОГО РОДИНОЗНАВСТВА В ЕТНОПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ (друга пол. XIX ст. – поч. XX ст.)

У статті проаналізовано розвиток народного родинознавства в етнопедагогічній думці другої половини XIX ст. – початку XX ст. Розглянуто перший (друга половина XIX ст. – до поч. XX ст.) і другий (поч. XX ст. – 1917 рр.) етапи розвитку народного родинознавства. Перший етап характеризується збором етнографічного матеріалу, пріоритетом національної свідомості, збереженням ідентичності українців, цікавістю педагогів до народного досвіду. Другий етап пов'язаний з процесами культуротворення та активною діяльністю громадських організацій. Визначено, що розвиток народного родинознавства в зазначений проміжок часу мав прогресивний характер та враховував здобутки попередніх етапів.

Ключові слова: етнопедагогіка, народна педагогіка, народне родинознавство.

In the article there was carried out an analysis of the development of folk native studies in ethno-educational thought of the latter half of the XIX century – early XX century. There was singled out the first and the second stages of the development of folk native studies. The first stage is characterized by the collection of ethnographic material, the priority of national consciousness, the preservation of the identity of Ukrainians, the interest of teachers in the folk experience. The second stage is related to the processes of cultural formation and intense activity of public organizations. It was determined that the development of folk native studies within the specified period of time had a progressive nature and took into account the achievements of the previous stages.

Key words: ethnic education, folk pedagogy, folk native studies.

Концепція «Нова українська школа» розуміння власної національної ідентичності як одну з ключових компетентностей (обізнаність та самовираження у сфері культури) [2]. Саме тому звернення до здобутків українського народу є важливим та актуальним. Враховуючи, що одним

із напрямів реформування є запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків [2], розвиток народного родинознавства в етнопедагогічній думці другої половини XIX ст. – початку XX ст. потребує особливої

уваги. До цієї проблеми зверталися О. Кравець, Г. Лебединець, Н. Лисенко, Л. Паламарчук, Н. Рогальська, В. Скуратівський, М. Стельмахович, Є. Сявавко та інші.

Мета статті – проаналізувати розвиток народного родинознавства в етнопедагогічній думці другої половини XIX ст. – початку XX ст.

Дослідники виокремлюють кілька періодів етнопедагогічних досліджень [3, с. 26; 1, с. 191]. Зосередимося на першому (друга половина XIX ст. – до поч. XX ст.) та другому (поч. XX ст. – 1917 рр.) етапах становлення народного родинознавства.

Перший етап (друга половина XIX ст. – до поч. XX ст.) характеризується пріоритетом національної свідомості, збереженням ідентичності українців, цікавістю педагогів та громадських діячів до народного досвіду, збором етнографічного матеріалу. Першим серед українських дослідників термін «народна педагогіка» вжив О. Духнович у 1857 р. Його праця «Народна педагогіка» розкриває й чимало питань народного родинознавства (відповідальність батьків за первинне виховання дітей, роль особистого прикладу тощо). У зазначений період спостерігається активне використання народних здобутків родинного виховання у творчості українських письменників [4, с. 18]: Г. Сковороди (перевага родинному вихованню в трудовій сім'ї; «споріднена праця», почерпнута з народних уявлень), І. Котляревського (втілення поглядів народної педагогіки на родинне та суспільне життя; відповідальне ставлення до сім'ї; обдуманий вибір пари для себе), Лесі Українки

(душевне єднання батьків і дітей змалечку), Т. Шевченка (уславлення жінки-матері; теплі й щирі стосунки у селянських родинях).

Другий етап (поч. XX ст. – 1917 р.) пов'язаний з процесами культуротворення та активною діяльністю громадських організацій [3, с. 26; 1, с. 192]. Серед західноукраїнських дослідників, які зверталися до народного родинознавства, варто виокремити М. Зубрицького, Д. Лепкого, А. Онищука. На Східній Україні до вивчення народного родинознавства долучилися Б. Грінченко (увага до незаможних селянських сімей), М. Коцюбинський (народність у вихованні), С. Русова (традиційно-народні засоби виховання; мати – природна вихователька своїх дітей), Я. Чепіга (моральність закладається у родині; першочергова роль матері; національно-сімейне виховання).

Висновки. У другій пол. XIX ст. – на поч. XX ст. відбувається активний розвиток народного родинознавства в етнопедагогічній думці. Перший етап (друга половина XIX ст. – до поч. XX ст.) характеризується пріоритетом національної свідомості, збереженням ідентичності українців, цікавістю педагогів та громадських діячів до народного досвіду, збором етнографічного матеріалу, використанням народних здобутків родинного виховання у творчості українських письменників. Другий етап (поч. XX ст. – 1917 р.) пов'язаний з процесами культуротворення та активною діяльністю громадських організацій. Розвиток народного родинознавства мав прогресивний характер та враховував здобутки попередніх поколінь.

Література

1. Паламарчук Л. Б. Етнопедагогіка – основа розвитку вітчизняної педагогіки. 1025-річчя історії освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи : тези доп. міжнар. наук. конф. (м. Київ, 22 травня 2014 р.) Київ, 2014. С. 185–194. **2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року :** розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>. **3. Стельмахович М. Г.** Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с. **4. Стельмахович М. Г.** Українська родинна педагогіка. Київ : ІСДО, 1996. 288 с.

Попова Т. І.,

учитель початкових класів вищої категорії

Криворізька гімназія №49,

м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлюється необхідність використання LEGO-технології у початковій школі, що дозволяє підвищити якість навчання молодших школярів, формувати у них необхідні ключові й предметні компетентності, навички практичного застосування набутих знань, розвиває творчі здібності та креативне мислення, що є необхідною умовою подальшої максимальної реалізації особистості в сучасному житті.

Ключові слова: LEGO-технологія, початкова школа, компетентності.

The article highlights the need to use LEGO technology in elementary school, which improves the quality of education of young students, to form the necessary key and subject competences, skills of practical application of the acquired knowledge, develops creative abilities and creative thinking, which is a necessary condition for further maximization of personal life. in modern life.

Key words: LEGO Education, LEGO technology, primary school, competence.

Великі можливості в плані реалізації проекту «Нова українська школа» та формування ключових компетентностей має застосування інноваційних технологій, зокрема – LEGO.

На початку 2017 року прийнято рішення про впровадження програми з LEGO-конструювання в початковій школі. Основне завдання сучасної освіти – створити середовище, що полегшує дитині можливість розкриття власного потенціалу. Це дозволить їй вільно діяти, пізнаючи це середовище, а через нього і навколишній світ. Освітнє середовище LEGO об'єднує в собі спеціально скомпоновані для занять в групі комплекти LEGO, ретельно продуману систему завдань для дітей і чітко сформульовану освітню концепцію [3].

Останнім часом в освітньому процесі школи все ширше використовуються LEGO-технології, які спрямовані на розвиток конструктивного мислення, уяви, бажання досліджувати, експериментувати і винаходити.

Впровадження LEGO-технології в освітній процес дозволяє поглянути на шкільні предмети по-новому.

За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності за такими напрямками:

- Навчання правильному й швидкому орієнтуванню в просторі.
- Розвиток дрібної моторики рук, стимулювання в майбутньому загального мовленнєвого розвитку і розумових здібностей.
- Отримання та розширення математичних знань про лічбу, форми, пропорції, симетрії.
- Розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
- Навчання уяві, творчому мисленню.
- Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини й зібрати з частин ціле.
- Навчання спілкуванню один із одним, повага до своєї та чужої праці.

Ефективність використання LEGO-технології залежить і від організації занять, що проводяться із застосуванням таких методів:

- пояснювально-ілюстративний (пред'явлення інформації різними способами: пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, демонстрація, робота з технологічними картами);
- евристичний – метод творчої діяльності (створення творчих моделей);
- проблемний – постановка проблеми та самостійний пошук її вирішення учнями;
- програмований – набір операцій, які необхідно виконати в ході виконання практичних робіт;
- репродуктивний – відтворення знань і способів діяльності;
- збирання моделей і конструкцій за зразком, вправи за аналогією;
- частково-пошуковий – вирішення проблемних завдань за допомогою вчителя.

На заняттях з мови цеглинка, які є у наборах LEGO, можуть зображати голосні й приголосні звуки, склади, слова, частини слова та ін. На заняттях з природознавства позначають пори року, прапори різних країн, складають карту України. Працюючи з LEGO, діти навчаються формулювати свої думки, висловлювати їх в певній послідовності та ін. [4].

Добре організована робота з конструктором LEGO має також великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні якості особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. Робота з конструктором LEGO дозволяє молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися про багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички.

LEGO-технологія – одна із інноваційних технологій, яка допомагає створити нове освітнє середовище, підвищує мотивацію дітей до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва, допомагає втілювати положення Нової української школи [2].

Література

1. Вольянська С.Є. STEM-освіта. Довідник сучасного педагога. Харків, 2016. С.124-125.
2. Нова українська школа : основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
3. Офіційний сайт Lego. URL : <http://www.lego.com/en-us>.
4. Lego wedo книга для вчителя – Данія: LEGO Group. 2009. URL : http://soiro.ru/sites/default/files/lego_wedo_-_kniga_uchitelya.pdf.

Пристапа Я. В.,
аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,
Зеленкова Н. І.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тенденції розвитку людства, динаміка і системність соціальних змін, зумовлених глобалізацією та розвитком інформаційного суспільства, висувають нові вимоги до сучасної особистості. Наразі українське суспільство потребує компетентних особистостей, які прагнуть до максимальної самореалізації, відкриті до сприймання нового досвіду, здатні на свідомий і відповідальний вибір у різних життєвих ситуаціях. Природнича освіта є одним з основних чинників розвитку особистості та потребує оновлення відповідно до сучасних запитів суспільства. Місія нової школи полягає в тому, щоб допомогти кожній людині усвідомити сенс свого життя, визначити свій «образ буття», «зустрітися зі своєю сутністю» (М. Хайдеггер).

Ключові слова: природа, природнича освіта, особистість, розвиток, НУШ.

The tendencies of human development, the dynamics and systematic social changes caused by globalization and the development of the information society place new demands on the modern personality. At present, Ukrainian society needs competent individuals who seek maximum self-realization, open to new experiences, able to make conscious and responsible choices in different life situations. Natural education is one of the main factors of personal development and needs updating in accordance with modern society's demands. The mission of the new school is to help each person understand the meaning of their lives, to define their «image of being», «to meet with their essence» (M. Heidegger).

Key words: nature, natural education, personality, development, New Ukrainian School.

Українське суспільство висуває нові вимоги до сучасної освіти, оскільки потребує особистостей, здатних самостійно розв'язувати різного роду проблеми, приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Ця потреба обумовлює зміщення акцентів у сучасній системі освіти з накопичення знань до опанування способами діяльності, змінюється характер праці, умови й вимоги до рівня знань і кваліфікації людини, яка працює в системі неперервних змін. Саме через освіту необхідно виховувати людину, яка творить і сприймає зміни технологій, інформації, знань та самих обставин життя.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що ефективна освіта є саме тим імпульсом, який збуджує творчість, спонукає людину до дії, виховує спосіб життя, відповідний до цивілізаційних форм, способів його організації і здійснення [0].

Наявні невирішені проблеми, серед яких можна виокремити неповне забезпечення рівного доступу всіх громадян до якісної освіти, недостатньо повне та якісне забезпечення підручниками, дидактичними засобами, комп'ютерною технікою, незадовільна матеріальна база шкіл.

Мета статті – розглянути основні тенденції розвитку природничої освіти в умовах НУШ.

На даний час українська школа робить перші кроки на шляху до інтегрованої освіти. Сучасна освіта розкриває можливості застосування сучасних технологій, дозволяє створити ефективну систему навчання особистості, яка: сприяє активізації пізнавальної діяльності, мотивації до навчання, розвиває креативне та критичне мислення, забезпечує вільний вибір. У системі навчання творчі можливості, закладені в кожній людині природою, мають бути розвинені та педагогічно скориговані. Школа повинна закласти підґрунтя розуміти наукові основи техніки й технологій, їхнє значення для життя людини та соціально-економічного розвитку суспільства, усвідомлювати цілісність природи і взаємозв'язок її об'єктів і явищ, дотримуватися правил екологічної поведінки в довкіллі, уміти надавати допомогу собі і тим, хто її потребує, відчувати красу природи та радість її пізнання, отримує задоволення від інтелектуальної діяльності [0].

Метою природничої галузі в умовах сучасного освітнього простору є формування здібностей до розуміння цілісної природничо-наукової картини світу, важливості збереження природи для сталого розвитку, практичного застосовування природничо-наукових знань та умінь, емоційно-ціннісному ставленні до природи та її пізнання

задля успішного життя в соціокультурному середовищі.

Отже, наразі існує низка питань, які потребують свого подальшого вирішення:

- теоретичне обґрунтування структури й змісту предметних компетенцій і

- компетентностей з предметів природничої освіти;

- недостатньо повне та якісне забезпечення підручниками, комп'ютерною технікою;

- підготовка вчителів у контексті володіння інноваційними методиками формування

предметних та природничо-наукової компетентності старшокласників у новому навчальному середовищі.

Представлені в статті тенденції не є завершальними висновками, оскільки розвиток освіти є процесом нескінченним у часі й просторі, водночас сподіваємося, що запропоновані тенденції сприятимуть подальшому науковому пошуку, активізують науковців, освітян та громадськість щодо перспективного розвитку вітчизняної природничої освіти.

Література

1. Закон про «НУШ». URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> **2. Дем'яненко О. О.** Тенденції розвитку загальної середньої освіти в Україні крізь призму філософсько-освітніх питань. URL : http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2419.

Виноградова О. М., Писарева Л. В., Шахова К. К.
старші викладачі кафедри дошкільної та початкової освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»,
м. Дніпро

ШЛЯХ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КЗВО «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

Автори зосереджують увагу на історії становлення післядипломної початкової освіти у Дніпропетровській області, узагальнюють особистий досвід освітньої діяльності у визначеному напрямі.

Ключові слова: післядипломна освіта, початкова освіта, педагогічний досвід.

The authors focus on the history of postgraduate primary education in the Dnipropetrovsk region, summarize the personal experience of educational activities in a particular direction.

Key words: postgraduate education, primary education, pedagogical experience.

Початком і фундаментом регулярної освітньої діяльності людини є початкова школа. Початкова школа, як школа першого ступеня, є необхідною складовою державної освітньої системи.

У нашому навчальному закладі кабінет початкових класів розпочав свою історію в 1970 р. з прийняття постанови Міністерства освіти «Про затвердження нової структури навчально-методичних кабінетів обласного інституту вдосконалення вчителів». У різний час роботу з вчителями початкової школи очолювали Любов Іванівна Краснопер, Віра Степанівна Гордієнко та Лідія Костянтинівна Лухтай.

У 1982 р. свою діяльність в кабінеті розпочала Ольга Миколаївна Виноградова, у різний час в кабінеті також працювали Світлана Миколаївна Скиба та Ніла Михайлівна Ломака. З 1989 року в кабінеті працює К. К. Шахова, а з 1991 року Л. В. Писарева. У такому складі цей колектив взаємодіє з вчителями початкових класів області і зараз, здійснюючи підвищення кваліфікації майже для восьми тисяч вчителів початкових класів області. Після виходу на пенсію Л. К. Лухтай у 1993 році роботу в кабінеті очолила О. М. Виноградова.

Із 1982 року в початковій школі розпочинається період експериментальної

підготовки до зміни структури та змісту навчання. У нашій області експериментальним майданчиком стали навчальні заклади м. Орджонікідзе (нині Покров). У тісній співпраці з авторами навчальних програм та підручників, провідними вченими дидактами та методистами Інституту педагогіки АПН України хід експерименту відстежували Л. К. Лухтай та О. М. Виноградова. Експеримент був визнаний результативним, і з 1986 року почала своє існування чотирирічна початкова школа. Перехід на новий зміст у чотирирічній структурі початкової школи зумовив перебудову системи курсової перепідготовки. Виникла необхідність за короткий час підготувати велику кількість вчителів для переходу на новий зміст, методи навчання учнів та співпрацю з батьками. Саме в цей період реформування початкової освіти були розроблені підходи до безбального оцінювання учнів 1-х, 2-х класів; педагогіка співробітництва в роботі з батьками, навчання на основі ігрової діяльності, інтегровані підходи у вивченні природничих дисциплін; які так широко використовуються на етапі сучасного реформування початкової освіти.

З початку 90-х років в школу прийшли системи розвиваючого навчання. Загальні перебудови в

державі дали можливість активно втілювати в життя систему Л. Занкова, систему Ельконіна-Давидова, проект «Екологія і діалектика» (у подальшому «Росток»). Інноваційні зміни в початковій освіті вимагали постійного оновлення знань самих працівників. Пройшовши спеціалізовану перепідготовку на базі наукових центрів, лабораторій Москви, Харкова, Києва, Сум, методисти Виноградова О. М., Писарева Л. В., Шахова К. К. розробляли та проводили спеціалізовані курси для вчителів класів розвиваючого навчання. Усього в нашій області було відкрито біля 126 класів розвиваючого навчання в різних регіонах.

Крім цього, активно здійснювався експеримент під керівництвом доктора психологічних наук Ю.З. Гільбуха «Диференційований підхід до організації навчання учнів початкової школи». Більше сорока шкіл області працювали за цим експериментом. Найефективніше ця робота проходила в СЗШ 130 та 132 м. Дніпра, СЗШ 8 м. Кривого Рогу, в Дніпровській СЗШ Верхньодніпровського району.

Починаючи з 1996 року, в Україні почали проходити конкурси на кращого вчителя. У номінації «Початкова школа» за розробку змісту конкурсу, критерії оцінювання, технологію його проведення завжди відповідають фахівці з початкової освіти. До складу журі нашого конкурсу, крім спеціалістів, входять методисти провідних закладів освіти, директори або заступники директорів кращих шкіл, переможці обласного етапу конкурсу. Завжди проводимо його не просто як формальне фахове змагання, а намагаємось зробити конкурсні дні комфортними, насиченими позитивними емоціями. Закінчуємо конкурс святом, приділяючи увагу кожному учаснику.

На кінець 90-х років прийшлося:

- у 1996 році повне оновлення змісту програм та підручників для початкової школи. Методисти початкової освіти вели апробацію та рецензування підручників для 1-х – 4-х класів, надавали допомогу в опануванні нового змісту вчителям області;

- у 1997 році розпочався Всеукраїнський експеримент «Крок за кроком» під егідою Міжнародного фонду «Відродження». Експеримент розпочався в 4-х областях України, наша область стала експериментальною, а базовим навчальним закладом – НВК 355. В експерименті брали участь початківці і дошкільники. Навчання у спеціалістів зі Сполучених Штатів Америки пройшли Л.Г. Тарабасова та О.М. Виноградова. Проект набув широкої підтримки педагогічних колективів області. Особливою популярністю до цього часу користується блок «Ранкові зустрічі». Ця частина

проекту увійшла обов'язковим компонентом у програму «Нова українська школа»;

- за дорученням Міністерства освіти і науки України, спеціалісти початкової школи почали розробку Проекту критеріїв 12-ти бальної системи оцінювання учнів 2-4х класів початкової школи. Із кращих методистів та заступників директорів була організована творча група, яку очолила О.М. Виноградова; Л.В. Писарева та К.К. Шахова також брали безпосередню участь у цій роботі. Результатом роботи став посібник «Критерії оцінювання в початковій школі за 12-бальною шкалою». Посібник був презентований на Всеукраїнській конференції для ректорів інститутів післядипломної педагогічної освіти та директорів обласних департаментів освіти України під керівництвом академіка Василя Кременя; а також на Всеукраїнській конференції в м. Донецьку (доповідачі – М. І. Романенко, О. М. Виноградова). Розробки наших фахівців стали основою для відповідного документа Міністерства освіти та науки України.

На початку 2000-х Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти отримує статус вищого навчального закладу. У зв'язку з цим методисти з початкової освіти О.М. Виноградова, Л.В. Писарева, К.К. Шахова стають старшими викладачами і працюють в складі кафедри, поєднуючи викладацьку, експериментальну і методичну роботу.

У 2007-2008 н.р. спеціалісти-початківці очолили в області виконання важливих державних задач: участь у Міжнародному моніторинговому дослідженні природничо-математичної освіти «TIMSS», моніторинг математичної освіти учнів 4-х класів (репрезентативний рівень) та загальний моніторинг якості математичної освіти учнів 4-х класів. У моніторингових дослідженнях взяло участь 28 тисяч учнів 4-х класів усіх типів шкіл області.

Взаємодія з учительською громадою здійснюється через різні форми викладацької, просвітницької та методичної роботи. Перш за все, це планова і тематична курсова перепідготовка. Щороку 800-900 вчителів проходять планову курсову перепідготовку, що становить 34-37 груп.

Враховуючи велику кількість вчителів та ефективну взаємодію з іншими кафедрами, ми інтегруємо перепідготовку фахову й спеціальну, наприклад: «Курси вчителів початкових класів з викладанням ІКТ», «Курси вчителів початкових класів, які одночасно працюють в ГПД». Паралельно з цим вчителі мають можливість отримати підготовку з методики викладання фізичної культури в початковій школі, фахову допомогу для роботи в інклюзивних класах. Таким чином, вчителі мають можливість більш

ефективно використати час та зекономити кошти. У рамках роботи на курсах, крім лекцій та практичних робіт, обов'язковим компонентом є педагогічна практика в кращих школах. Учителі різних міських і сільських шкіл області мають можливість відвідати уроки за різними інноваційними проектами і технологіями: «Росток» (СЗШ 97, 128, 37, НВО 28, Слобожанська ЗОШ І ст.), «Інтелект України (СЗШ 97, гімназія 12, СЗШ 143)», «На крилах успіху» (Слобожанська ЗОШ І ст.). Таким чином, відбувається розповсюдження кращих педагогічних технологій і педагогічного досвіду, а також методичне навчання учасників курсів через аналіз відведаних уроків, участь у різних тренінгах, спілкування з адміністрацією і вчителями навчального закладу. Спеціалісти початкової школи готують кожен вихід курсантів до школи та супроводжують педагогічну практику.

Револьюційним для початкової освіти виявився 2017 рік. Для нас він почався з обговорення проекту Закону України «Про освіту» та проекту Концепції Нової української школи. Розпочалась підготовка до пілотування нового Державного стандарту початкової освіти. Координатором цього напрямку була визначена старший викладач Шахова К. К. Разом зі спеціалістами Департаменту освіти і науки В. Г. Середньою, Олійник Н. М., Н. В. Кириченко були визначені школи для пілотування; ними стали ЗОШ 143 м. Дніпра, ЗОШ 9 м. Павлограда, гімназія 39 м. Кам'янське та Солонянська опорна ЗОШ. Паралельно з цим ми взяли участь в обговоренні та апробації одного з напрямків НУШ, проекту «На крилах успіху».

У червні – липні 2017-го МОН України разом з Міжнародним Фондом «Крок за кроком» розпочали підготовку Всеукраїнських тренерів НУШ. Від нашої області до складу команди ввійшли старші викладачі О. М. Виноградова та Л. В. Писарева. Під час навчання ми співпрацювали з командою розробників Проекту нового державного стандарту початкової освіти, спеціалістами фонду «Крок за кроком», МОН України, Інституту педагогіки АПН України, Інституту модернізації освіти, колегами зі всіх областей України. Це було навчання, тренінги, квести, обговорення, дискусії, розробки проектів, тематики для модельної програми, навіть суперечки. У результаті такої інтенсивної роботи поступово народжувалась Нова українська школа.

У липні 2017 року розпочалась інтерактивна підготовка вчителів та заступників директорів чотирьох пілотних шкіл, результатом цієї роботи

був розроблений зміст модельної програми 6-го, 16-го та 34 -го навчального тижнів для всіх пілотних шкіл України. З першого вересня 2017-2018 навчального року почалось пілотування НУШ, а для спеціалістів з початкової освіти ДАНО розпочався процес методичного супроводу двох Всеукраїнських експериментів: «Розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової освіти», «Впровадження науково-педагогічного проекту «На крилах успіху» (15 класів), продовжується робота із супроводу науково-педагогічного проекту «Інтелект України» (більше 230 класів у різних регіонах області). З початку 2018 року починається підготовка регіональних тренерів НУШ, а з березня 2018 року трьохетапна підготовка вчителів початкових класів до роботи в перших класах НУШ. Паралельно з цією роботою старші викладачі О. М. Виноградова, Л. В. Писарева, К. К. Шахова проходять постійну підготовку з різних напрямків розробки та впровадження НУШ через наради, тренінги із залученням тренерів Австрії, Фінляндії. Усього підготовлено до 150 регіональних тренерів НУШ та більше 6 500 вчителів початкових класів до роботи в НУШ.

Зрозуміло, що вчителі, які переходять на кардинально нову технологію педагогічної роботи, потребують постійної підтримки. На допомогу вчителям НУШ було підготовлено та видано методичний посібник «Ранкові зустрічі», який користується великою популярністю в школах області, оскільки ранкові зустрічі є обов'язковим компонентом шкільного дня учнів початкової школи. Крім цього, проводяться «Круглі столи» за участі вчителів пілотних класів, авторів підручників та навчальних програм для Нової української школи, авторські презентації з досвіду роботи, «Майстер-класи» творчих вчителів. Спеціалісти початкової школи завжди готові надати освітянам консультації з різних напрямків забезпечення змісту початкової освіти, О. М. Виноградова періодично інформує освітян та керівників освіти через вебіари, виступи на нарадах, по обласному телебаченню. На допомогу регіональним тренерам, заступникам директорів закладів освіти створена платформа, де розміщені та постійно оновлюються практичні матеріали.

Маючи більш ніж 25-річний стаж роботи в післядипломній освіті, ми постійно вчимося самі і завжди радо ділимося отриманими знаннями зі своїми «курсантами». У цьому ми вбачаємо сенс професійного життя. А воно насичене і дуже цікаве.

РОЗДІЛ 3

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Басюк Л. Б.

*кандидат педагогічних наук,
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг*

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті в контексті державних перетворень щодо освітнього простору та його переорієнтації на гармонізацію із урахуванням світових стандартів актуалізовано питання професійних компетенцій педагога. Зважаючи на потреби сьогодення, акцентовано увагу на потребі формування гендерної компетентності майбутнього педагога як особистості, яка впливає на становлення особистості учня/учениці.

Ключові слова: освітня парадигма, педагог, професійні компетентності педагога, гендерна компетентність.

In the context of the state changes in the educational sphere, and its reorientation towards coordination with the world's standards, the issue of the pedagogue's professional competences was actualized. Considering contemporary needs, the article's attention was focused on the necessity to shape the gender competence of the future teacher as a person who influences the development of the male or female student's personality.

Key words: educational paradigm, teacher, teacher's professional competences, gender competence.

Сучасна українська освіта перебуває у стані реформування, модернізації, оптимізації усіх складників навчально-виховного процесу. Велика увага під час формування нової парадигми української освіти приділяється постаті педагога, його професійній підготовленості, компетентності. Оскільки саме через діяльність педагога відбувається реалізація соціалізації, виховання, становлення особистості. Саме тому актуальним є питання формування професійних компетентностей у майбутніх педагогів, зокрема гендерної компетентності, що відповідає вимогам часу.

Питання професійної компетентності майбутніх педагогів висвітлено в наукових працях таких учених, як Л. Ващенко, І. Дичківська, І. Зязюн, Н. Кузьміна та ін. Увага на важливості гендерного складника в професійній підготовці вчителів зосереджена в працях С. Вихор, Т. Дороніної, О. Петренко, Н. Султанової, О. Цокур тощо. Наразі, у час імплементації гендерного складника у всі сфери українського соціуму, питання формування гендерної компетентності майбутніх педагогів є важливим.

Мету нашого дослідження вбачаємо в акцентуванні уваги та обґрунтуванні необхідності формування гендерної компетентності майбутніх педагогів.

Професійна компетентність педагога є багатоаспектним поняттям, зміст якого визначається вимогами часу, суспільства, культурного середовища. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки

України щодо розроблення стандартів вищої освіти подають визначення компетентності як динамічної комбінації знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, які визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2]. Даючи визначення поняттю "компетентність педагога" Г. Коджаспірова й А. Коджаспіров, звертають увагу на те, що це сформованість «педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості; сукупність знань, досвіду, вмінь гнучкого володіння педагогічною технологією, знаходження оптимальних засобів впливу на учня з урахуванням його потреб та інтересів, прав і вільного вибору способів діяльності та поведінки» [1, с. 62]. Вважаємо вагомим наголос на тому, що педагог є носієм певних цінностей, оскільки під час навчально-виховної діяльності відбувається передача ціннісної орієнтації, життєвих установок, зокрема й гендерного спрямування, молодому поколінню. Тому набуває значущості гендерна компетентність педагога.

Словник гендерних термінів так визначає гендерну компетентність – це «соціально-психологічна характеристика людини, що дозволяє їй бути ефективною в системі міжстатевої взаємодії», а також це «здатність чоловіків і жінок помічати ситуації гендерної нерівності в навколишньому житті; протистояти сексистським, дискримінаційним діям і впливам;

самим не створювати ситуації гендерної нерівності» [4]. У структурі гендерної компетенції виокремлюють три складники: когнітивний (обізнаність й усвідомлення гендерної проблематики); операціональний (уміння і навички щодо впровадження гендерного підходу в практику); особистісний (прийняття себе і своєї статі, толерантне ставлення до представників іншої статі, засноване на гендерній рівності представників обох статей, бачення і попередження негативних проявів гендерних стереотипів) [3, с. 119].

Розуміємо, що майбутній педагог як носій моральних норм, світоглядних установок має беззаперечний вплив на формування молодого покоління та, перебуваючи з учнівством у суб'єкт-суб'єктних відносинах, передає йому систему загальнолюдських цінностей. Тому важливим є сформованість його гендерної компетенції. Отже, підготовка майбутніх педагогів має відбуватись з урахуванням

гендерного підходу. Майбутній педагог під час навчання в закладі вищої освіти повинен отримати систему гендерних знань, щоб розумітись в поняттях "гендерні стереотипи", "гендерна ідентичність", "гендерні установки" тощо; усвідомлювати різницю між гендерним та статеврольовим підходом у вихованні; бути гендерно чутливим, не допускати дискримінації за статтю та вчасно реагувати на її наявність; прагнути до формування егалітарної свідомості майбутнього покоління.

Переконані, що гендерна компетентність є однією з ключових для майбутнього педагога як фахівця високого рівня кваліфікації. Від його уміння критично мислити й аналізувати дійсність щодо прояву гендерно-дискримінаційних практик залежить формування особистості в її індивідуальній неповторності, позбавленій впливу стереотипів, які залежать від того, якої статі є людина.

Література

1. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва : ИКЦ «МарТ», 2005. 448 с.
2. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо розроблення стандартів вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>.
3. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Протасової Н.Г. Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. 176 с.
4. Словник гендерних термінів / за ред. З. Шевченко. URL : <http://a-z-gender.net/ua/>.

Бочкова В. А.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Потапенко О. Б.)

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Гендерне вимірювання стає важливою і основною детермінантою процесів суспільного і особистого розвитку. Створення умов для виховання міжстатевих відносин, вільних від жорстких стереотипів маскуліності і фемінінності в традиційному патріархаті значенні, є пріоритетним завданням сучасної педагогіки.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, гендерний вимір, гендерна освіта, гендерна культура.

Gender dimension is an important and fundamental determinant of processes of social and personal development. Creating conditions for fostering intercourse relationships free from the rigid stereotypes of masculinity and femininity in the traditional patriarchal sense is a priority task of modern pedagogy.

Key words: gender, gender equality, gender dimension, gender education, gender culture.

Одним із ключових напрямків забезпечення демократичного поступу України на принципах євроінтеграційних цінностей є впровадження гендерної рівності в усі сфери суспільного життя, оскільки Україна як європейська держава ставить своїм завданням не лише забезпечення успішних соціально-політичних та соціально-економічних реформ, але й досягнення нової якості життя, гармонізації суспільних відносин.

Сучасна освітня ситуація в Україні вимагає перетворення вищої школи в інститут відтворення і створення культури як розвиваючої системи духовних цінностей, технологій і творчості.

Так, на думку провідних українських учених (Т. Говорун, В. Кравець, І. Кльоцина, Л. Міщик, І. Мунтян та ін.) виникає необхідність вирішення таких актуальних завдань:

- проведення гендерного аналізу концепції, змісту і методичного забезпечення процесу професійного навчання й виховання майбутніх фахівців;

- включення в навчальні тексти більшого обсягу інформації про гендерний внесок у розвиток суспільства, науки, освіти і культури;

- підвищення гендерної культури науково-педагогічних кадрів вищих навчальних закладів [2, с. 158-159].

Під «гендерним виміром в освіті» мається на увазі оцінка результатів дії виховних зусиль педагогів на розвиток хлопчиків і дівчаток, усвідомлення ними своєї ідентичності, вибір ідеалів і життєвих цілей, статус дітей у шкільному колективі, групі однолітків залежно від біологічної статі.

У педагогічній теорії дотепер відсутній напрям, що вивчає становлення гендерної ідентичності, незважаючи на його безумовне значення для гармонійного й повноцінного розвитку особистості. В. Кравець зауважує, що для розуміння й професійної участі в процесі гендерної соціалізації дітей педагогу необхідний відповідний методологічний і методичний апарат, що містить систему наукових знань про гендер, педагогічні аспекти виховання й освіти як гендерні технології, фактори, умови та критерії ефективності гендерної соціалізації школярів [4, с. 8].

Застосування ідей гендерної освіти в системі фахової підготовки студентів, розробці необхідного методологічного та методичного базису як специфічної форми професійної підготовки особистісних, професійних якостей майбутніх вчителів початкових класів, впливу особистості учителя як засобу трансформації та моделювання соціокультурних відносин у середині групи учнівського колективу дає змогу визначити факти впровадження нового наукового знання майбутніх учителів:

- сучасна професійна підготовка майбутнього учителя початкових класів вимагає нового сприйняття положення та соціокультурної ролі чоловіків та жінок;

- наявність гендерної культури у майбутнього вчителя, як суб'єкта формування світогляду майбутніх поколінь громадян, дозволяє обрати модель формування гендерної ідентичності молодших школярів [5].

Тому перед викладачами вищої школи постає задача формування гендерно грамотного учителя при організації його професійної підготовки [4]. Упровадження гендерного підходу в освіті науковці визначають як розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних

здібностей і задатків молодшої людини, вивільнення мислення педагогів від гендерних стереотипів шляхом урахування в навчально-виховному процесі специфіки життєвих інтересів і психологічних особливостей статей. Чинник гендеру в гуманістичній педагогіці полягає у спрямуванні особистісного становлення хлопців і дівчат шляхом збереження рівності в їхніх правах і можливостях [1].

Дослідниця О. Цокур наголошує, що впровадження гендерних підходів у процес підготовки майбутніх педагогів є основою для вдосконалення їхнього професіоналізму та всебічного особистісного розвитку як активних суб'єктів соціального життя [5, с. 194].

Готовність вчителя до гендерного виховання має комплексний характер та визначається такими критеріями:

- мотиваційна готовність – вивчення та усвідомлення вчителями свого власного потенціалу та його впливу на хід виховного процесу;

- теоретична готовність – наявність достатнього рівня знань в напрямку гендерного виховання школярів;

- практична готовність – наявність комунікативних, психологічних, організаторських умінь щодо здійснення різних форм гендерного виховання;

- готовність до творчості і співпраці – відкритість і сприйняття всього нового, здатність до експерименту, пошуків та інновацій;

- розробка колективних творчих заходів з метою гендерного виховання молодших школярів [3].

Підготовка професіоналів, що володіють гендерною культурою, являє собою динамічний процес, в якому, з одного боку, створюються і споживаються цінності культури, а з іншого – відбувається творче перетворення дійсності з позицій «гендерної грамотності», що включає розуміння формування законів і механізмів функціонування гендерної системи, володіння гендерною мовою, мисленням, правилами поведінки.

Сутність гендерного виховання полягає в тому, щоб допомогти студентам подолати стереотипні орієнтації лише на свою стать, привчати їх розуміти й адекватно сприймати поєднання традиційно жіночих і чоловічих позитивних якостей в одній людині, як-от: самостійність, впевненість, сміливість і чуйність, турбота і тактовність, що є цінними і корисними рисами для особистостей двох статей, а не тільки для однієї з них.

Література

1. Беленька Г. В. Формування фахової компетентності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Київ. міжнар. ун-ту. Серія «Педагогічні науки, психологічні науки»*. Київ, 2002. Вип. 1. С. 29–35. 2. Гендер : реалії та перспективи в українському суспільстві / мат. Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2003. 300 с. 3. Говорун Т. В. Гендерна психологія: Навчальний посібник. Київ, 2004. 308 с. 4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка: Навч. посіб. Тернопіль, 2003. 416 с. 5. Цокур О. Основи гендерного виховання. *Гендерний розвиток у суспільстві: конспекти лекцій. 2-ге вид.* Київ, 2005. С. 183–223.

Довгопола Д. В.,

студентка факультету української філології

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Король А. М.)

ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ В СТАРШИХ КЛАСАХ

У статті проаналізовано технологію оцінювання учнів у шкільному середовищі із використанням ключових дидактичних принципів та гіпотетизовано можливість застосування даних прийомів в інклюзивному просторі. Розкрито поняття «інклюзія», філософія тьютерської діяльності. Наведені Постанови Верховної ради України та їхнє значення для освітнього середовища. У висновку обґрунтовані перспективи та позитивний вплив інклюзії на сучасну модель толерантного виховання.

Ключові слова: інклюзія, толерантність, освіта, тьютор, вчитель.

The article analyzes the technology of assessing students in the school environment using key didactic principles and hypothesizes the possibility of using these techniques in an inclusive space. The concept of "inclusion", the philosophy of the tutor activity is revealed. The Resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine and their significance for the educational environment are given. In conclusion, the perspectives and positive impact of inclusion on the current model of tolerant education are grounded.

Key words: inclusion, tolerance, education, tutor, teacher.

Сучасна українська освіта починає посилається на досвід європейських країн та вже активізує модель інклюзивного простору. Медичні показники визначали статус і подальший процес розвитку та виховання дитини з інвалідністю, але із 70-х рр. ХХ ст. формується соціально-правова модель, яка й стала рушієм для визначення парадигми освіти дітей із особливими потребами. Конвенція про права дитини, ратифікована Постановою Верховної ради України від 27 лютого 1991 року, є одним з ключових документів ООН, у якому зазначається, що інтереси дітей повинні бути враховані, тому дитина з інвалідністю не повинна бути ізольована. Тобто індивід з розумовими або фізичними «особливостями» має вести повноцінне життя, його гідності не повинно нічого загрожувати. Закон України «Про освіту» від 23 травня 2017 року зобов'язує заклади загальної середньої освіти створити спеціальні інклюзивні класи, а також організувати надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг. 9 серпня 2017 року були внесені зміни Кабінетом Міністрів України до Порядку інклюзивного навчання. На кожного учня з особливими потребами складається резюме, в якому вказано навчальні підходи,

кількість годин і напрямки психолого-корекційних занять.

Інклюзивність – це визначення нових поглядів на місце людини в суспільстві. Ефективність системи поєднань в освітньому просторі дітей з особливими потребами та дітей із нормальним розвитком залежить від якості врахування потреб дітей першої категорії. Інклюзивна освіта – це безперервний процес, спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища на основі принципів толерантного ставлення, поваги до індивідуальних особливостей дитини і недопущення дискримінації [1, с. 18]. Завдання вчителя – контролювати та протидіяти явищу булінгу (приниженню гідності та честі учасників інклюзивного простору), оскільки постає питання толерантного ставлення дітей у колективі. Необхідно враховувати філософію виховання та навчання дітей з «особливостями», щоб не каталізувати процес гноблення. Здатність до ахімси у дітей формується із плином часу, у процесі нашарування соціальних догм та психологічних установок. Забезпечення тьютерів у класах, де є інклюзія, допоможе регулювати конфліктні ситуації та сформує адекватне ставлення дітей один до одного. Також тьютор допомагає засвоювати знання таким учням

(використовуючи вправи “рука в руці”, “піднята рука” тощо). Постає питання оцінювання результатів навчання учнів у класі, оскільки оцінка є ступенем засвоєних дитиною знань і є невід’ємною частиною освітнього процесу. Отримані бали – інформація конфіденційна, яка стосується суто учня та його батьків. Оцінювання результатів учнів з “особливостями” має бути виконане згідно з такими дидактичними принципами:

1. Систематичність – постійний контроль упродовж всіх етапів навчання.

2. Об’єктивність – оцінювання відповідно до визначених критеріїв, незалежно від особистості дитини.

3. Мотиваційність – заохочення до навчання оцінкою.

4. Диференційність та індивідуалізація – врахування особливостей дитини.

5. Всебічність – оцінювання знань у процесі засвоєння, відповідно до встановленої програми ППР (резюме).

Невелике досягнення мотивує та надихає дітей до подальшої роботи, тому слід застосовувати скафолдинг (процес виконання завдання, яке знаходиться за межами зусиль учня). Вербальна мотивація посприяє процесу засвоєння та розуміння того обсягу інформації, який передбачено. Формувальний процес оцінювання має певні відмінності стосовно дидактичного принципу. Ця система містить такі принципи:

- визначення індивідуальних досягнень учня, прогалин у знаннях шляхом індивідуально-виховних робіт, не порівнюючи та ставлячи у

приклад більш успішних учнів;

- доступ до автономії: самостійне оцінювання учнем отриманих знань;

- спрямоване навчання: концентрація уваги на тому матеріалі, який дається найважче.

Формувальний процес оцінювання має певний алгоритм (за Л.В. Кабаном):

1. Індекс-картки для узагальнення або запитань (картки із завданнями та запитаннями).

2. Сигнали рукою (демонстрація жестами, коли незрозумілий матеріал).

3. Світлофор (діти демонструють кольорові смужки, наприклад зелена, якщо незрозуміло, і червона, якщо зрозуміло).

4. Трихвилинна пауза (учням дається час, щоб переосмислити отриману інформацію).

5. “Тижневий звіт” (у кінці тижня підсумовувати та аналізувати отримані знання).

Оцінювання учнів є важливим та невід’ємним процесом, який як допомагає визначити ступінь знань, так і навпаки, через упередженість та необ’єктивність може стати проблемою. Співпраця із дітьми різних категорій позитивно вплине на навчання. Тобто, формувальний процес оцінювання та дидактичний, у поєднанні, допоможуть об’єктивно оцінити учня з особливими потребами. Така система оцінювання стане пригідною для всіх учнів, допоможе взаємодіяти один з одним. Інклюзія допоможе сформувати у дітей відчуття толерантності, посприяє самоідентифікації “особливих” дітей. Компетентність та професіоналізм у підході до навчання і оцінювання стане запорукою ахіматичного клімату в класі.

Література:

1. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ “Агенство “Україна”, 2019. 300 с.

2. Про внесення змін до Закону України “Про освіту” щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19>.

Король А. М.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки*

Микитенко М. В.,

*аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИСКРИМІНАЦІЯ» В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Авторами визначено поняття дискримінація, подано аналіз міжнародних нормативно-правових актів із питань недискримінації в освіті, зазначено важливість ідеї рівності в доступі до освіти.

Ключові слова: дискримінація, рівність, закон, освіта.

The authors define the concept of discrimination, provide the analysis of international regulations on non-discrimination in education, indicate the importance of the idea of equality in access to education.

Key words: discrimination, equality, law, education.

Україна – держава, що прагне бути частиною європейського співтовариства, орієнтується на існуючі міжнародні стандарти щодо забезпечення та гарантування прав людини та запобігання дискримінації в освіті.

Доступність якісних освітніх послуг виступає однією з базових потреб дітей, незалежно від місця проживання та рівня добробуту сім'ї. Нерівність у доступі до освітніх послуг різних категорій дітей обмежує їхню самореалізацію в майбутньому та є вагомим фактором формування нерівності в суспільстві. Усі люди народжуються вільними й рівними у своїх правах.

Предметом є поняття дискримінації в освіті.

Метою роботи є розкриття особливості поняття «дискримінація» в умовах педагогічної освіти.

Термін «дискримінація» походить з латинської мови й означає обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за різними ознаками: расової або національної належності, статі, соціального походження, політичних поглядів тощо [1, с. 119].

Принцип доступності та задоволення освітніх потреб закріплений у міжнародних правових актах та Конституції України. Вона встановлює, що обов'язковою та доступною повинна бути загальна середня освіта [7].

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості визнає дві окремі форми дискримінації – пряму та опосередковану.

Пряма дискримінація – будь-яке розрізнення, засноване на таких ознаках, як раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, що не має об'єктивного й розумного виправдання.

На противагу цьому, непряма дискримінація (опосередкована) трапляється тоді, коли явно нейтральний фактор, як то вимога, критерій або практика, не можуть бути виконані особами, котрих об'єднують за такими ознаками, як раса, мова, релігія, громадянство або етнічне походження, чи створюють для цих осіб незручні обставини, за винятком ситуації, коли цей фактор має об'єктивне і розумне виправдання. Якщо при прийомі в навчальний заклад обов'язковим документом буде наявність реєстрації, яку не завжди мають представники ромської меншини.

Дискримінація при одержанні освіти або професійної підготовки може виражатися або в обмеженні доступу до одержання освіти й професійної підготовки, або в наданні освітніх послуг більш низької якості.

Більше того, дії, спрямовані на порушення прав (або створення перешкод для реалізації прав) осіб з огляду на їх національність чи етнічне походження, колір шкіри, стать, мову спілкування, політичні уподобання чи інші ознаки, є протиправними.

Доступ до освіти є важливим правом людини. Це визнається усіма ключовими міжнародними документами щодо прав людини (ст. 26), Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (ст. 13-14), Конвенцією про права дитини (ст. 28). Стаття 53 Конституції України так само визначає право кожного громадянина на освіту. При цьому хоча б початкова освіта повинна бути обов'язковою. Конституція України встановлює, що обов'язковою та доступною повинна бути загальна середня освіта [5]. Україна ратифікувала Конвенції, які сприяють закріпленню рівності в доступі до освітніх послуг.

У статті 1 Конвенції про боротьбу з дискримінацією у галузі освіти, прийнятою ООН у грудні 1960 року, зазначається, що «дискримінація» охоплює будь-яке розходження, виключення, обмеження або перевагу за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або народження, що має на меті або як наслідок знищення чи порушення рівності ставлення в галузі освіти, і, зокрема: закриття для всякої особи або групи осіб доступу до освіти будь-якого щабля або типу; обмеження освіти для будь-якої особи або групи осіб з нижчим рівнем освіти; створення або збереження роздільних систем освіти або навчальних закладів для всяких осіб або групи осіб, крім випадків, передбачених положенням статті 2 дійсної Конвенції; положення несумісне з достоїнством людини, у яке ставиться будь-яка особа або група осіб [3, с. 101]. Таким чином, Конвенція є тим міжнародно-правовим актом, який повинен забезпечувати гендерну рівність в освітній сфері та контролювати виконання державами його принципів.

Конвенція з боротьби з дискримінацією в галузі освіти 1960 р. (право на загальну доступність освіти та на рівні умови по відношенню до якості освіти);

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. (проведення заходів, зокрема, в галузі викладання, виховання, культури та інформації,

з метою боротьби з упередженнями, які ведуть до расової дискримінації);

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (право кожної людини на доступну освіту на всіх її рівнях, у тому числі професійно-технічну середню освіту);

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. (ліквідація дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи інших обставин);

Конвенція про права дитини 1989 р. відповідно до ст. 28 держави-учасниці визнають право дитини на освіту і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

1) сприяють розвитку різних форм освіти, як загальної середньої, так і професійної,

забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання в разі потреби фінансової допомоги;

2) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей.

Захист прав дитини зумовлений стверджувальними діями держави, оскільки спричинений певним рівнем наявної соціальної інфраструктури. Критично важливою з цієї точки зору є мережа закладів освіти, стосовно яких державні органи та органи місцевого самоврядування мають ухвалювати компетентні рішення на засадах належного управління.

Треба продовжувати наукові дослідження з метою запобігання освітньої дискримінації, формування принципу рівності в доступі до освітніх послуг.

Література

- 1. Актуальні проблеми** сучасної соціології та соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: антидискримінаційна теорія і практика: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І. В. Козубської, Ф. Ф. Шандора. Ужгород: РІК-У, 2018. 124 с.
- 2. Бутиліна О.В.** Прихована освітня дискримінація в Україні. *Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти*: матеріали науково-практичної конференції (Харків, 6 квітня 2013 р.), ХНУВС, 2013. С. 100–104.
- 3. Дашковська О.** Дискримінація за ознакою статі: деякі загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*, 2005. №3(42). С. 219–226.
- 4. Конституція України** від 28.06.1996 зі змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
- 5. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти** URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174.
- 6. Світяшук І., Совсун І.** Інституційна дискримінація в освіті. Повсякденні практики інституційної дискримінації: український вимір. Київ: Центр дослідження суспільства, 2013. С. 33–50.

*Левченко Т. С.,
вихователь передшкільної дефектологічної групи
КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла - садок)
№17 комбінованого типу»,
м. Кривий Ріг*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

У статті актуалізовано проблему залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм, окреслено коло проблем впровадження інклюзивного навчання та визначено першочергові заходи, реалізація яких допоможе зміцнити спроможність цільових освітніх закладів на державному, регіональному і муніципальному рівнях.

Ключові слова: інклюзивна освіта, система освіти, особливі потреби дитини, діти з вадами психофізичного розвитку.

The article actualizes the problem of involving children with special needs in secondary schools, their rehabilitation and socialization to social norms, outlines the range of problems of inclusive education and identifies priority measures, the implementation of which will help strengthen the capacity of target educational institutions at the state, regional and municipal levels. .

Key words: inclusive education, education system, special needs of a child, children with mental and physical disabilities.

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема, це діти з особливими освітніми потребами. На сучасному етапі реформування національної освіти в цілому актуалізується проблема пошуку найбільш оптимальних інноваційних механізмів якісного надання особам з особливими потребами освітніх послуг у навчальних закладах. Статистичні дані інформують, що в Україні проживає 2,7 млн. осіб з інвалідністю різної нозології [7, с. 3], серед яких близько 10% дітей потребують створення належних умов для здобуття освіти й реалізації прав з урахуванням їхніх індивідуальних потреб. Нині, у зв'язку із військовими подіями в країні, кількість таких осіб збільшується, загострюючи проблему пошуку моделей для їхнього навчання, перекваліфікації, соціально-трудової адаптації. Тому пошук підходів до активізації розвитку інклюзивної освіти є важливим державним питанням.

Саме тому питання інклюзивної моделі освіти є предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Аналіз останніх публікацій засвідчив, що фахівці різних галузей знань вивчають шляхи, можливості та способи переходу від системи спеціальних навчальних закладів до інклюзивної моделі освіти, яка виправдала себе у багатьох країнах світу. Велику увагу різним аспектам цих проблем приділили Н. Бастуй, А. Колупаєва, І. Луценко, Ю. Найда, М. Сварник, М. Шеремет та багато інших. Упродовж останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупасва, Т. Євтухова, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Разом із тим, незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації. Дані обставини визначили актуальність теми дослідження та необхідність пошуку впливу на активізацію розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Метою статті є визначення проблем інклюзивної освіти в Україні та шляхи їх вирішення.

Поняття «інклюзивна» або «включена» освіта вживається у зарубіжному та

вітчизняному науковому обігу для позначення процесу навчання дітей з порушеннями здоров'я та розвитку, і, як наслідок, з особливими освітніми потребами в освітніх закладах [3, с. 6].

За визначенням, яке дають Н. Софій та Н. Найда, «інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу» [8]. На наш погляд, це визначення повною мірою стосується і процесу навчання таких дітей в дошкільних, професійно-технічних навчальних закладах, а також позашкільної освіти.

Аналіз зарубіжного досвіду впровадження інклюзивного навчання дітей з інвалідністю доводить, що провідна роль у цьому процесі належить державі, при цьому політика держави відносно осіб з інвалідністю будується на рівноправності та гарантіях спеціальних прав для забезпечення їх життєдіяльності [2, 5, 9, 10].

Перед нашим суспільством стоїть гостра проблема залучення наших співгромадян, що мають деякі особливості фізичного розвитку, в соціум, проблема їх активної адаптації, соціалізації та розвитку в рамках суспільства й на благо суспільства.

Основною умовою успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу є обґрунтування й запровадження в навчальний процес індивідуальної програми розвитку із гнучкою варіативною структурою її компонентів, а саме: індивідуального навчального плану, індивідуальної навчальної програми, системи необхідних адаптацій та модифікацій, комплексу додаткових послуг, які б забезпечили навчання таких учнів відповідно до їхніх можливостей та з урахуванням додаткових потреб. Створення індивідуальної програми розвитку у співпраці з батьками та іншими фахівцями все ще залишається новою практикою для педагогів, які працюють в інклюзивних групах чи класах дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах. Утім, їх досвід надзвичайно важливий для формування та поширення знань не тільки про розробку індивідуальних програм розвитку, а й про інклюзивну освіту загалом.

Впровадження інклюзивного навчання має на своєму шляху безліч проблем:

- професійна та психологічна неготовність працівників освіти до роботи з дітьми з особливими потребами;

- архітектурна невідповідність закладів освіти потребам дітей з особливими освітніми потребами;

- відсутність єдиного, уніфікованого законодавства стосовно навчання дітей з особливими потребами та наявність суперечок у деяких законодавчих актах України;

- відсутність класифікації психофізичних порушень, з якими діти можуть йти до школи;

- складність процедури оцінки рівня освітніх можливостей дітей з особливими потребами;

- негативне та упереджене ставлення батьків дітей з особливими потребами до їх навчання в загальноосвітніх школах;

- відсутність цільового державного фінансування проєктів впровадження інклюзивного навчання.

Висвітлені проблеми інклюзивного навчання в Україні, хоча і є основними, але далеко не єдиними. Якщо говорити про навчання дітей з особливими освітніми потребами у вищих навчальних закладах, то можна знайти ще цілу низку проблем, що гальмують розвиток інклюзивного навчання. У першу чергу, це проблема різного рівня підготовленості абітурієнтів. Діти, які вчилися у загальноосвітніх школах на рівні з іншими, мають вищий рівень знань та психологічно адаптовані в суспільстві. Якщо дитина навчалась вдома або у спеціалізованому навчальному закладі, у неї виникають утруднення у перші роки навчання. Такі діти потребують деякого періоду адаптації, перш ніж почати засвоювати програму професійних знань.

Ефективне інтегрування можливе лише в умовах постійного удосконалення систем загальної та спеціальної освіти, ліквідації наявних кордонів між ними. Принципово важливою тут є продумана державна політика, яка має базуватися на оптимізації процесу інтегрування учнів з особливими потребами у загальноосвітній простір та враховувати науково-методичні підходи впровадження інклюзивної освіти:

- інклюзивна освіта потребує удосконалення нормативно-правової бази, що закріплює правові засади здобуття освіти в різних формах особами з порушеннями психофізичного розвитку;

- інклюзивне навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку має відбуватися за участі різнопрофільних фахівців (корекційний педагог, асистент учителя, психолог, медичний

працівник, соціальний педагог та ін.) й за умови вчасно проведеної корекційно-розвивальної роботи;

- ефективність інклюзивного навчання суттєво підвищиться за умови своєчасної й кваліфікованої діагностики та оцінювання розвитку дитини, а також при наданні консультативно-інформаційної підтримки педагогам і адміністрації загальноосвітнього закладу, в якому вона навчається, та її батькам;

- в умовах інклюзивної освіти вкрай значущим є застосування мультидисциплінарного підходу при організації психолого-педагогічного супроводу учнів, залучення місцевої громади до вирішення питань інтегрування такої дитини в соціокультурний простір;

- необхідними є розробка й подальше удосконалення навчально-методичного забезпечення (індивідуальних навчальних планів, спеціальних програм, підручників і дидактичних засобів, враховуючи вимоги особистісно діяльнісного підходу в освіті дітей із порушеннями психофізичного розвитку;

- ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів, метою такої підготовки є оволодіння педагогами загальноосвітніх шкіл (дошкільних закладів) основними методами диференційованого навчання, сучасними методиками оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей тощо;

- широке запровадження інклюзивного навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку передбачає залучення батьків до навчально-виховного процесу на партнерських засадах, співпрацю з громадою та підтримку ініціатив громадських і батьківських організацій [8, с. 77].

В Україні доцільно було б розробити низку заходів, спрямованих на поширення інклюзивної освіти:

- а) каскадні моделі професійного розвитку на основі підготовки тренерів (trainer-of-trainer);

- б) налагодження контактів між студентами університетів і школами для проходження педагогічної практики в межах допрофесійної підготовки;

- в) реорганізація спеціальних навчальних закладів у ресурсні центри для надання фахових консультацій і підтримки об'єднанням звичайних масових шкіл;

- г) розвиток потенціалу батьків і залучення ресурсів громади;

- д) залучення самих учнів до програм «рівний рівному»;

е) формування класів, у яких навчаються діти різних вікових груп і різних здібностей.

До шляхів покращення рівня спеціальної освіти осіб з обмеженими можливостями доцільним буде віднести такі напрямки:

- доопрацювання освітньої законодавчої бази України з метою забезпечення прав і освітніх потреб осіб з обмеженими можливостями, відповідно до Концепції ООН;

- розробка на державному рівні стратегії обліку (бази статистичних даних) дітей з обмеженими можливостями та системи ранньої корекційно-реабілітаційної допомоги;

- формування партнерських економічних відносин між державою, місцевою громадою і навчальним закладом з метою фінансування дитини, а не закладу – «Гроші йдуть за дитиною»;

- розширення функцій спеціальних шкіл-інтернатів, які б стали консультативно-методичними центрами з корекційно-розвивальної роботи у своїх територіальних округах;

- забезпечення неперервності освіти, в тому числі і шляхом поновлення системи вечірнього (змінного) навчання;

- започаткування профільного навчання як у межах спеціального навчального закладу, так і в окремих класах (групах) учнів, які мають порушення психофізичного розвитку;

- подальша розробка і запровадження інноваційних форм і технологій навчання осіб з обмеженими можливостями (найперше – інклюзивної форми навчання);

- законодавче вирішення й розробка відповідних нормативних документів щодо соціального захисту та зайнятості означеної категорії юнаків і дівчат;

- внесення змін до процесу фахової підготовки дефектологів, вчителів інклюзивного навчання та ін., адекватних сучасним освітнім пріоритетам і завданням;

- створення системи багатоаспектної допомоги батькам таких дітей (психологічної, матеріальної, педагогічної, соціальної) на базі консультативних пунктів, реабілітаційних центрів та ін. [1, с. 92; 4, с. 142–143].

Також потрібно створити необхідні умови для повноцінного навчання дітей з особливими навчальними потребами в навчальних закладах, включаючи підготовку педагогічних працівників, надання індивідуальної підтримки в ході здобуття освіти з урахуванням потреб дитини, нозології захворювання, отриманні та обробці інформації для засвоєння навчальної програми, забезпечити їм державну підтримку.

Важливим є формування позитивної громадської думки щодо інклюзивної освіти шляхом залучення до цієї справи засобів масової інформації, організації інформаційних кампаній, які б сприяли виконанню законів, спрямованих на здобуття освіти дітей з інвалідністю.

Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її розвитку, тому необхідними є збільшення фінансування розвитку матеріальної бази освітніх закладів з метою перетворення їх у доступне середовище навчання.

Окремим економічним важелем активізації розвитку інклюзивної освіти є використання економічних стимулів для заохочення педагогів до розробки спеціальної літератури, методичних матеріалів, які б враховували особливі потреби учнів з однаковою нозологією, зробити їх доступними широкому вчительському загалу, інформування колективу навчального закладу про успіхи його працівників у процесі впровадження інклюзивної освіти.

На нашу думку, позиція та ініціатива регіональних органів влади (поряд з чинниками макроекономічного впливу) сьогодні істотно впливають на стан розвитку інклюзивної освіти. Місцеві органи самоврядування повинні усвідомити важливу роль освіти в цілому та інклюзивної зокрема, бути зацікавленими в активній підтримці соціально-економічного розвитку їхньої території, пошуках джерел для стимулювання педагогічної та наукової творчості. Саме на рівні регіонів може вирішуватися чимало питань, пов'язаних з піднесенням освіти, стимулюванням соціально-економічних процесів.

Тому на регіональному рівні доцільно провести широку просвітницьку кампанію, яка б дозволила інформувати суспільство про необхідність і важливість інклюзії; проводити спеціальну роботу для формування в суспільстві толерантності по відношенню до дітей з особливими потребами.

Розвиток демократичного суспільства в Україні потребує нових стратегій і підходів до формування соціальної політики щодо людей з обмеженими можливостями. Вона має враховувати вже існуючі тенденції в міжнародній політиці, світові інноваційні підходи до розв'язання проблем інвалідності та сучасний практичний досвід. Впровадження інклюзивної освіти в Україні – складне та неоднозначне завдання, що потребує розгляду та розробки нормативно-правових, психолого-

педагогічних, програмно-змістових, соціально-психологічних засад.

Побудова ефективної системи інклюзивної освіти в Україні можлива на основі взаємодії різних факторів, насамперед посилення фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення методичного та кадрового забезпечення інклюзивної освіти.

Реалізація цих заходів допоможе зміцнити спроможність цільових закладів на

державному, регіональному і муніципальному рівнях Міністерства праці і соціального захисту та Міністерства освіти і науки України; розробити необхідну політику в підтримку інклюзії дітей з особливими потребами в загальноосвітні школи і громаду; створити інклюзивні освітні програми і зміцнити громадянське суспільство з метою захисту інтересів дітей з особливостями психофізичного розвитку і надання їм необхідних послуг.

Література

1. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексєєнко, В.М. Аніщенко, Г.О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя; НАПН України. Київ: Інформ. системи, 2010. 342 с.
2. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / С. Богданов ; відп. ред. О. Палій. Київ : Основи, 2002. 93 с.
3. Заєркова Н. В., Третяк А. О. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. Київ, 2016. 68 с.
4. Засенко В.В. Стан і пріоритети розвитку спеціальної освіти. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід). Modern trends of special education development (Canada-Ukraine Experience). Київ: Науковий світ, 2004. С. 139-144.
5. Заярнюк О.В. Соціальний захист уразливих верств населення: вітчизняний та зарубіжний досвід. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». 2004. Вип. 6. С. 131–134.
6. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : [монографія]. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
7. Нічого для нас без нас: Посібник з інклюзивного прийняття рішень для громадських організацій людей з інвалідністю. Упорядники: Азін В. О., Байда Л. Ю., Госс Н., Сухініна І. М., Флетчер А. Київ : Ленвіт, 2015. 96 с.
8. Софій Н. З., Колупасва А. А., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа : особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. Київ, 2007. 128 с.
9. Терюханова І., Стульпінас Н., Терещук О. Стимулювання роботодавців до працевлаштування інвалідів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Соціальний захист. 2008. № 11. С. 16–17.
10. Цыганов М. Е. Интеграция инвалидов в сферу занятости: опыт стран Евросоюза. Труд за рубежом. 2003. № 4. С. 28–56.

Масюк Ю. І.,

студентка факультету географії, туризму та історії

Криворізького державного педагогічного університету

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Білоус О. С.)

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ ТА УЧНІВ

У статті йдеться про інноваційний потенціал ЗНЗ щодо конкретного нововведення: про зацікавленість учасників інноваційної діяльності в позитивному кінцевому результаті; компетентність учасників інноваційної діяльності щодо реалізації нововведення, співвідношення цілей школи з новою педагогічною ідеєю, наявність сторін, відповідальних за процес і результати апробації нововведення (автор, науковий керівник, консультант та інші); узгодженість інтересів між суб'єктами інноваційної діяльності з одного боку й адміністрацією (педагогічним колективом, батьками) – з другого. Зазначається, що нові цінності методичної роботи визначають, виходячи з нової мети: підготовка і становлення педагога як суб'єкта професійної діяльності, суб'єкта особистісної самореалізації, самоактуалізації, що забезпечуються впровадженням інноваційних форм і методів. Таким чином, методична робота – це складова частина педагогічної (управлінської) діяльності, в рамках якої створюються теоретичні продукти, що забезпечують педагогічні або управлінські дії.

Ключові слова: «інновації», «інноваційна діяльність», «управління інноваційною діяльністю», «сучасний учитель», «новаторська діяльність».

The article deals with the innovative potential of the ZNZ for a specific innovation: the interest of the participants in the innovation activity in the positive end result; competence of participants of innovative activity on realization of innovation, correlation of school goals with new pedagogical idea, presence of parties responsible for the process and results of approbation of innovation (author, scientific adviser, consultant and others); consistency of interests between subjects of innovative activity, on the one hand, and administration (pedagogical staff, parents), on the other. It is noted that the new values of methodical work are determined on the basis of a new goal: training and becoming a teacher as a subject of professional activity, a subject of personal self-realization, self-actualization and self-realization, which are

ensured by the introduction of innovative forms and methods. Thus, methodological work is an integral part of pedagogical (management) activity, within which theoretical products are created, providing pedagogical or managerial actions.

Key words: «innovation», «innovative activity», «management of innovative activity», «modern teacher», «innovative activity».

Особистісний потенціал школи – це професійні можливості педагогічного колективу, керівників для інноваційної педагогічної діяльності та можливості учнівського контингенту.

Інноваційний потенціал школярів передбачає наявність досвіду творчих справ, колективної діяльності, здатність до самостійної навчальної діяльності й саморозвитку, достатній загальнокультурний рівень, різноманітні інтереси. Важливою складовою цього потенціалу є спроможність навчального закладу до створення інноваційного середовища: високий освітньо-культурний рівень батьків школярів, можливість залучення науковців-консультантів із ЗВО, позашкільних закладів та установ, підприємств для інноваційної роботи та співпраці.

Особливе значення мають також особливості власне школи як організації. Це стосується насамперед мети, структури, рівня комунікації. Оскільки загальна мета виявляє основний напрямок розвитку школи, то інноваційна мета вказує на способи розвитку шкільної системи, її окремої структури.

Сучасний учитель має бути готовим до сприйняття і засвоєння нових педагогічних технологій та їх застосування у навчально-виховному процесі, тобто до інноваційної діяльності. Майстерність учителя, його фаховий рівень, технологічна та інноваційна культури, а відповідно й ефективність навчально-виховного процесу залежать від уміння правильно визначати та оптимально поєднати можливості й переваги педагогічних інновацій. Учитель, окрім організаторських здібностей, має володіти ще й такими рисами характеру, як витримка, наполегливість, рішучість та вміння багато разів пробувати реалізовувати намічене, виправляти недоліки й домагатися мети. Важливими якостями особистості вчителя слід вважати його психологічну контактність та сумісність у колективі.

Учитель, як відомо, не народжується новатором, він ним стає, працюючи над собою в соціумі, який потребує новаторських підходів до освітянської діяльності й створює для цього необхідні умови. Під час такого розвитку вчителя можна виявити закономірності трансформації особистості – від копіювання чужих дій до істинної творчості.

Стрімкі зміни у сучасному суспільстві, зумовлені науково-технологічним розвитком та збільшенням інформаційних потоків, вимагають нових підходів до здійснення інноваційної діяльності, постановки на порядок денний нових питань, вирішення яких оптимізує діяльність закладу освіти.

До кола таких питань належать:

- підготовка вчителя до професійної діяльності шляхом оволодіння інноваційними механізмами організації навчально-виховного процесу в класі, гуманістично-комунікативним стилем ділового контактування з учнями, батьками, колегами, адміністрацією;
- забезпечення учнів механізмами здобуття знань, їх аналізом, вмінням практичного застосування;
- визнання пріоритету духовного розвитку особистості;
- орієнтація на демократичний стиль управління;
- інноваційні підходи щодо форм керівництва сучасним закладом освіти.

Мета методичної роботи – підвищення якості навчально-виховного процесу, що відповідає сучасним вимогам, шляхом удосконалення професійної майстерності педагогічних працівників.

Завдання методичної роботи:

1. активне використання досягнень і рекомендацій психолого-педагогічної науки та їх впровадження у практику роботи навчального закладу;
2. вивчення, впровадження досягнень педагогів-новаторів у практику роботи педколективу школи;
3. надання допомоги вчителям у вивченні та впровадженні інноваційних технологій у навчально-виховний процес, в оволодінні методичними прийомами навчання, виховання й розвитку учнів;
4. залучення вчителів до творчого пошуку в процесі реалізації науково-методичної проблеми;
5. впровадження інноваційних освітніх технологій у практику роботи;
6. активізація діяльності членів педколективу в дослідницькій, пошуковій роботі та стимулювання їхньої ініціативи та творчості.

Планування методичної роботи проводиться на діагностичній основі. Саме використання діагностики значно розкрило можливості для

оптимального вибору і поєднання різних форм організації роботи, в яких реалізується її зміст.

Демократизація в організації методичної роботи передбачає свободу вибору педагогічними працівниками змісту й форми роботи. Вчитель повинен у своїй діяльності задовольняти вимоги, поставлені перед ним суспільством.

Щоб зорієнтувати педагогів серед нагромадження інноваційності та традиційності, доречно запропонувати вчителям, по-перше, осмислити термін, визначений ЮНЕСКО: «Педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, завдання яких полягає в оптимізації форм освіти». Мотиваційною установкою вчителя служить вислів Теодора Рузвельта: «Усе, що нам потрібно, вже є в наших головах». Наступний етап визначення інновації – узагальнення вчителем системи своєї педагогічної діяльності. Після цього кожен педагог індивідуально може проходити практикум «Метод з'єднуючих ліній». Сутність цього інтерактивного методу полягає в тому, що вчителів надають класифікацію педагогічних технологій (за напрямками), перелік самих технологій і пропонують поєднати лініями дидактичні форми, що використовує вчитель, з відповідними технологіями й напрямками. Форми роботи вчителя можуть відповідати кільком педагогічним технологіям і класифікаційним напрямкам. Так педагоги самовизначаються у виборі педагогічних технологій (інновацій). Евристичний підхід у такому самовизначенні спонукає вчителів до самоосвіти, детального ознайомлення з обраною інновацією, досвідом роботи світових і українських педагогів.

Дидактичними формами методичної роботи в інноваційному напрямку слугують: семінар-практикум; освітня ситуація; рефлексія; евристичне занурення; інтелектуальна гра; диспут; презентація; проекти; дослідження; символи (опори); багатовимірні матриці; евристика; сюжетна гра; мозковий штурм; портфоліо.

Змістом діяльності методичної служби на першому етапі впровадження інноваційних нововведень є: анкетування педагогічних працівників, які виявили бажання брати участь у інноваційній діяльності (процесі підготовки до інноваційної діяльності в рамках діяльності внутрішньошкільної методичної служби).

Мета анкетування: виявити стартовий рівень таких ознак підготовленості до освоєння інновацій, як усвідомлення чинників, що відіграють вирішальну

роль у цій підготовці, спрямованість мотивів участі в пошуковій діяльності. Предмет дослідження – мотиваційна сфера педагогічних працівників. Результатом анкетного опитування стала інформація про вихідний рівень підготовленості педагогів до засвоєння нововведень.

Ураховуючи той факт, що анкетування як метод опитування дає суб'єктивні результати самооцінки педагогами своєї готовності до інноваційної діяльності, доповнили анкетне опитування іншими методами педагогічної діагностики. Серед них: співбесіда з педагогічними працівниками, з якими планувалася проводитися робота з формування в них готовності до інноваційної діяльності.

Мета співбесіди: виявити наявність досвіду пошукової інноваційної діяльності і характер даного досвіду.

Предметом вивчення в процесі співбесіди стали інтелектуальна і дієво-практична сфери особистості педагогів.

Результатом проведеної співбесіди стала інформація про вихідний рівень виявлених ознак підготовленості до освоєння інновацій (фактично – рівень досвіду педагога щодо проведення інноваційної діяльності).

Тестування педагогічних працівників, залучених до пошукової інноваційної діяльності.

Мета тестування: виявити рівень таких ознак підготовленості до інноваційної діяльності, як творча і цільова спрямованість, педагогічний самоаналіз, особистісно орієнтована взаємодія. Предметом тестування виступали орієнтаційна та оцінно-рефлексивна сфери особистості педагога. Очікуваний результат – інформація про вихідний рівень виявлених ознак підготовленості педагогів до освоєння нововведень.

Складання робочого плану методичної роботи з педагогічними працівниками. Мета: здійснити вибір оптимального варіанта методичних заходів з урахуванням особливостей основного складу слухачів. Предметом роботи виступає зміст навчального плану; інформація про рівень підготовленості до освоєння інновацій; інтелектуальна й емоційна сфери особистості вчителя. Результат – робочий план з підготовки до інноваційної діяльності основного складу учасників конкретної організаційної форми методичної роботи з педагогами на внутрішньошкільному рівні. Отже, результатом такої організації методичної роботи є інноваційна діяльність учителів.

Перспективою подальшого управління інноваційними процесами в школі при накопиченні певного досвіду застосування інновацій, розвитку творчого потенціалу педагогів логічно стає експериментальна, новаторська діяльність учителів.

Література

1. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент. Харків: Планета-принт, 2016. 197 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2012. 252 с.
3. Малихіна В. Теоретичний аспект управління інноваційної діяльністю ЗНЗ. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. С. 76-79.
4. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ: Освіта України, 2005. 504 с.
5. Рябенко Т. О. Інноваційна грамотність педагога як умова розвитку професіоналізму. *Завучу. Усе для роботи*. 2008. № 5. С. 24-29.
6. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі. Харків: Основа, 2006. 128 с.
7. Макарова Т. В. Планування та організація методичної роботи в школі. Харків: Ранок, 2007. 160 с.

Микитенко М. В.,

аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЇ РІВНОСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Авторкою визначено поняття дискримінація. Дано аналіз міжнародних нормативно-правових актів. Зазначено важливість ідеї рівності та недискримінації в інклюзивній освіті.

Ключові слова: дискримінація, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання.

The author defined the concept of discrimination. The analysis of international normative acts is given. The importance of the idea of equality and non-discrimination in inclusive education is outlined.

Key words: discrimination, children with special educational needs, inclusive education.

Принцип доступності та рівності сформульовано на засадах дотримання прав людини, викладено в резолюції Генеральної асамблеї ООН від 12 грудня 1997 р. в якості пріоритетного завдання – сприяти забезпеченню рівних можливостей для осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Цей принцип зумовлює перенесення акцентів із медичних аспектів інвалідності, піклування про осіб з психофізичними порушеннями, захисту та надання їм допомоги в адаптації до навколишнього середовища, на реформування та модернізацію самого соціуму, де особа з особливими освітніми потребами має змогу задовольнити свої потреби, передусім, потребу в здобутті якісної освіти.

Метою статті є розкриття особливості нормативно-правового забезпечення реалізації принципу недискримінації та ідеї рівності на сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти.

Термін «дискримінація» походить з латинської мови й означає обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за різними ознаками: расової або національної належності, статі, соціального походження, політичних поглядів тощо [1, с.119].

Якісна освіта передбачає задоволення особливих освітніх потреб кожної особи, в тому числі й з порушеннями психофізичного розвитку, без відриву такої особи від звичного соціального оточення, сім'ї, друзів. Принципи доступності та задоволення особливих освітніх потреб осіб із порушеннями психофізичного розвитку стали основним принципом інклюзивної освіти, освітньої системи, що базується на принципі забезпечення основного права дітей навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання

із відповідним психологопедагогічним супроводом та корекційно-реабілітаційною підтримкою. «Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів», – така офіційна позиція європейської спільноти була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини. «Оскільки у більшості випадків інвалідність як така не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримати освіту в загальній системі» [5].

У сучасному суспільстві відбувається прогресивний поступ у ставленні до осіб з особливими освітніми потребами: від повного відчуження до визнання рівності.

Важко не погодитися з думками тих дослідників суспільно-соціальних стосунків (Д. Андерс, Д. Лупарт, Г. Лефрансуа та ін.), які зазначають про те, що, починаючи з 90-х років ХХ ст. провідною моделлю сучасних суспільносоціальних стосунків стосовно осіб з обмеженими можливостями, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами, визначено теорію включення, яка на відміну від теорії нормалізації, ґрунтується на визнанні та повазі індивідуальних людських відмінностей і передбачає збереження відносної автономії кожної суспільно-соціальної групи, а уявлення та стиль поведінки, притаманний традиційно домінуючій групі, мають модифікуватися на основі плюралізму звичаїв та думок [5]. Основоположним у теорії включення є те, що не особистість має прилаштовуватися до суспільних, соціальних, економічних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих потреб кожної особистості. Одночасно особливі освітні потреби не повинні сприйматися: «як явище

виняткове, приречене» наявність того чи іншого порушення не зумовлює маргінальність життєвого шляху людини.

У центрі уваги цієї моделі суспільної поведінки, на думку вчених, є: автономність; участь у суспільній діяльності; створення системи соціальних зв'язків; прийняття суспільством усіх без обмежень, кожної особистості. Змінюються акценти від адаптації особи до навколишнього середовища в бік адаптації середовища для задоволення потреб особи.

Офіційна позиція європейської спільноти щодо усунення упередженості та дискримінації стосовно осіб з особливими освітніми потребами, надання їм можливостей для здобуття освіти неодноразово була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини: «Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів. Таким чином, у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримувати освіту у загальноосвітній системі» [5, с.15].

Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем

проживання. Навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом та корекцією.

Аналіз законодавчих та нормативно-правових документів засвідчив, що політика міністерства освіти і науки України щодо дітей із особливими освітніми потребами, які потребують реабілітації та інтеграції, характеризується максимальним залученням держави до системного розв'язання проблем, механізми реалізації цього процесу нині активно відпрацьовуються. Важлива умова формування цієї системи – забезпечення можливості вибору освітньої установи та навчальної програми відповідно до індивідуальних особливостей дитини; здійснення стимулювання досягнень дітей у різних сферах діяльності; забезпечення соціально-педагогічного захисту дітей.

Реорганізація й оновлення національної системи педагогічної освіти на основі принципів демократизації, гуманізації та модернізації, визнання права кожної дитини на одержання освіти, адекватної її пізнавальним можливостям і вимогам часу є необхідною умовою до пошуку оптимальних шляхів її реформування, соціалізації дітей із особливими освітніми потребами, їх інтегрування в суспільство.

Література

- 1. Актуальні проблеми** сучасної соціології та соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: антидискримінаційна теорія і практика: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції/ За ред. І.В.Козубської, Ф.Ф. Шандора. Ужгород: РІК-У, 2018. 124 с.
- 2. Бутиліна О. В.** Прихована освітня дискримінація в Україні. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний, юридичний аспекти: матеріали науково-практичної конференції (Харків, 6 квітня 2013 р.), ХНУВС, 2013. С. 100-104.
- 3. Дашковська О.** Дискримінація за ознакою статі: деякі загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*, 2005. №3(42). С. 219-226.
- 4. Калупаєва А. А.** Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ, 2009. 272 с.
- 5. Конституція України** від 28.06.1996 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
- 6. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти.** URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174.
- 7. Світяшук І., Совсун І.** Інституційна дискримінація в освіті. Повсякденні практики інституційної дискримінації: український вимір. Київ: Центр дослідження суспільства, 2013. С.33-50.
- 8. Аніщук Н. В.** Основи гендерного права України : підручник для студентів вищих навчальних закладів, Одеса, Фенікс, 2013. 208 с.
- 9. Протокол** про заснування комісії примирення та добрих послуг для вирішення розбіжностей, що можуть виникнути між державами, що приймають участь у Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_416.
- 10. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні.** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.

Нікола К. А.,
магістрантка кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник – д-р. пед. наук, професор Дороніна Т. О.)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

У вітчизняній науково-педагогічній думці XX-XXI століття стали епохою встановлення гендерної рівності – соціальної рівності між чоловіком та жінкою, які поклали основу гендерної рівноваги та гендерної демократії. Але в науці є багато невирішених питань та проблем, пов'язаних із гендерною дискримінацією в Україні. Тому

важливим значенням у подоланні гендерної кризи, на думку вчених, є формування гендерної рівності у вітчизняній науково-педагогічній думці. Автори статті доходять до висновку, що гендерна рівність – це рівні права й можливості для жінок та чоловіків у суспільстві, рівні умови для реалізації прав людини, участь у національному, політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку, отриманні рівних винагород за результати праці. Виховання гендерної рівності в сучасній науково-педагогічній думці є безперервним процесом, що сприяє формуванню в сучасній молоді поведінкових норм, адаптуватися до сучасних соціальних умов, захищати свої інтереси та з повагою ставитися до інших. Таким чином, формування гендерної рівності серед юнаків та дівчаток у вітчизняній науково-педагогічній думці є одним із найважливіших завдань сьогодення.

Ключові слова: гендер; гендерна рівність; гендерна дискримінація; гендерна криза, гендерне виховання.

In the national scientific and pedagogical thought of the XX-XXI centuries were the epoch of establishing gender equality - social equality between men and women, which formed the basis of gender balance and gender democracy. But there are many unresolved issues and issues related to gender discrimination in Ukraine. Therefore, in the opinion of scientists, the formation of gender equality in the national scientific and pedagogical thought is of great importance in overcoming the gender crisis. The author of the article concludes that gender equality is equal rights and opportunities for women and men in society, equal conditions for the realization of human rights, participation in national, political, economic, social and cultural development, receiving equal remuneration for the results of work. Educating gender equality in modern scientific and pedagogical thought is a continuous process that promotes the formation of modern behavioral norms for young people, adapt to modern social conditions, protect their interests and respect others. Thus, the formation of gender equality among boys and girls in national scientific and pedagogical thought is one of the most important tasks of today.

Key words: gender; gender equality; gender discrimination; gender crisis, gender education.

У вітчизняній науково-педагогічній думці поняття «гендер» означає «соціальна стаття». На думку вчених, якщо «стаття» відрізняється від фізичних та тілесних відмінностей між чоловіком та жінкою, то поняття «гендер» торкається їх психологічних, соціальних та культурних особливостей. За багато років сформувалися культурою гендерні стереотипи, в яких узагальнені уявлення (переконання) про те, якими є і як поведуться особи різних гендерів (чоловіки і жінки). Тому в науці з'явилася гендерна нерівність, в якій чоловіки та жінки не є рівними за правами [[http ://lektsii.com/1–108143.html](http://lektsii.com/1-108143.html)].

Метою статті є визначення та обґрунтування теоретичних засад проблеми формування гендерної рівності у вітчизняній науково-педагогічній думці та формування діючих стратегій, які допоможуть подолати вказану проблему на практиці.

У наш час із бурхливим розвитком інноваційних технологій та постійній зміні соціальних орієнтирів гендерні дослідження стали невід'ємною частиною педагогічної науки. Проблеми становлення гендерних досліджень в освіті відображені та ретельно досліджені у багатьох працях учених таких як: Т. Барчунова, В. Гайденко, Т. Дороніна, С. Гришак, О. Плахотник, О. Цокур та ін. На думку вчених, гендерна рівність – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Прийнятий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» є

досягненням України якнайважливішим у розбудові громадянського суспільства. Але ця норма діючого законодавства не є вичерпною та потребує постійного розвитку та удосконалення згідно з потребами суспільства [2]. Інтеграція гендерного підходу в педагогічний простір передбачає забезпечення рівного доступу обох статей до якісної освіти, усунення формальних і неформальних бар'єрів на шляху до гендерної рівності та егалітарний підхід до розвитку особистості. Тому в освітньому просторі України, яка інтегрується в Болонську систему європейського співтовариства, накопичення соціального капіталу та його постійний розвиток відповідно до вектору прогресу неможливий без урахування і дотримання принципів гендерної рівності.

За дослідженнями О. Плахотнік, компетентність у гендерних питаннях серед вчителів минулих років була на досить низькому рівні, що не могло не турбувати, оскільки вказане питання залишає своє місце в динаміці розвитку суспільства взагалі. За даними вченої, майже половина опитаних педагогів погоджуються з тим, що дівчат потрібно готувати до ролі матері та господині (73%), а хлопчиків – до матеріального забезпечення сім'ї (63%). Також 63% респондентів вважають, що чоловіки краще справляються з роботою керівника, ніж жінки, а 60% опитаних переконані, що професії діляться на «чоловічі» та «жіночі». Отже, нам відомо що в сучасних українських школах і надалі домінує традиційний статево-рольовий дискурс, який продукується як самими вчителями, так і навчально-методичними матеріалами.

На нашу думку, з метою покращення питань гендерної рівності впроваджуються ідеї отримання гендерної освіти педагогами. Також необхідно приділяти велику увагу існуючим стереотипам про підлегле становище жінок і домінування чоловіків з метою покращення становища, яке склалося в даному напрямку. Крім того, потрібно приділити належну увагу динаміці розвитку вирішення вказаних питань

країнами Євросоюзу з метою втілення їхнього передового досвіду.

Таким чином, у розв'язанні культурно-освітніх проблем значне місце відводиться не тільки актуалізації гендерного підходу до освіти, а й вихованню особистості, яке дає можливість орієнтувати навчально-виховний процес на егалітарні стосунки та найповнішу самореалізацію особистості в освоєнні будь-яких сфер людської життєдіяльності [1, с. 36].

Література

1. Дороніна Т. О. Теорія і практика гендерної освіти і виховання учнівської молоді в навчальних закладах України (II половина XX – початок XXI століття) : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Запоріжжя, 2012. 36 с. **2. Законодавство України** / Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України, 8 вер. 2005 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15>. **3. Історія терміна «гендер»** URL: <http://lektsii.com/1-108143.html>.

Шумська Д. І.,

аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ ДРУГОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ XXI ст.

У статті розглянуто питання гендерного виховання, його сутність і низка найважливіших проблем гендерного виховання та представлено через три основні аспекти.

Ключові слова: гендерне виховання, гендерні проблеми, гендерні стереотипи, розвиток, відмінності.

The article deals with gender education, its essence and a number of the most important problems of gender education and presents three main aspects.

Key words: gender education, gender problems, gender stereotypes, development, differences.

Питання гендерного виховання є важливою проблемою сучасності, тому досліджується більшістю вчених. Науковці, які займаються вивченням гендерних проблем, не дотримуються одного наукового погляду та зазначають, що це питання на американських та європейських теренах давно існувало та мало розвиток, але на території пострадянських країн розв'язання проблеми гендерного виховання розпочалося більш поглиблено з розпадом СРСР.

Актуальність обраної теми обумовлюється існуванням низького рівня розуміння гендерного виховання серед населення України, радикальними гендерними змінами в суспільстві – прояви через відносини чоловіків і жінок та їх ролей у житті, швидким темпом життя та зверненням конкретно до гендерного виховання й різних аспектів гендерного виховання в освіті, низьким рівнем реалізації гендерного виховання на практиці.

Мета статті – з'ясувати питання гендерного виховання у вітчизняному педагогічному дискурсі.

Проблема гендерного виховання цікавить багатьох вчених. У наш час питання гендерного

виховання у своїх наукових працях висвітлюють С. Архипова, Т. Бендас, М. Боровцева, Т. Говорун, Т. Дороніна О. Кікінежді, В.Кравець, С. Макаренко, А.Мудрик, С.Риков, Ю. Савченко, О. Сулова, Т. Титова та ін.

Найчастіше під терміном «гендерне виховання» розуміють вплив на розвиток дитини з метою покращення її діяльності, пов'язаної зі стосунками індивідів різної статі та з формуванням статево-рольової позиції. Цей термін активно розробляють у науці, тому переважно він сталий і змінним є окремий гендерний аспект чи його специфічна особливість, які розробляють окремі науковці. Також у більшості праць розглядають питання гендерного виховання або під впливом американських/британських напрацювань та поглядів, або крізь призму скандинавських теорій.

Якщо у XX ст. вивчення гендерного виховання відбувалось через збільшення діяльності жінок-педагогів – практично, то вже у XXI ст. вивчення та розвиток гендерного виховання, його проблем відбувається через

діяльність науковців-гендерологів, спеціальних організацій – з теоретичних позицій.

Низка вчених зазначають, що найважливішим питанням гендерного виховання є проблема стратегії освіти, котра базується на тому, що більшість навчальних закладів звернена переважно на дівчат, адже викладачі переважно жінки; у сім'ях також переважає жіноче виховання, тому дану проблему необхідно визнати як реальну та базову, котра вимагає свого вирішення первинно.

Сутнісні питання гендерного виховання вбачають в: уникненні сексизму, пом'якшенні гендерних стереотипів, формуванні досвіду взаємодії між статями на егалітарних засадах, недопустимості протиставлення за статевою ознакою в наукових закладах та в суспільних інститутах, створенні рівних умов та можливостей для розвитку, самовдосконалення й самореалізації кожної особистості (К. Веселовська, Т. Говорун, О. Кікінежді, Д. Колесов, А. Хрипков та ін.).

Зараз найважливіші гендерні проблеми походять від гендерних упереджень, тому гендерологи звертають нашу увагу у своїх працях здебільшого на те, що у наш час існує нерівне ставлення до учнів та учениць, студентів і студенток та «недружнє» освітнє середовище;

що необхідно створювати вільне від гендерних упереджень виховне середовище. Також існують панівні стереотипи у нашому соціумі, зокрема хлопчиків виховують більш жорстко, адже спочатку їм прищеплюють поведінку та вчинки чоловіка та громадянина, батька та захисника, а у дівчат сформовують насамперед материнські інстинкти, на цьому також зосереджують увагу у своїх роботах О. Остапчук та С. Вихор. Водночас Р. Ліончук зазначає, що гендерний підхід є необхідною вимогою реалізації гендерного виховання і є складовою особистісно зорієнтованого навчально-виховного процесу.

Також більшість вчених ведуть дискусію з приводу того питання, з якого віку краще починати гендерне виховання особистості.

Отже, ми бачимо, що зараз дослідження з гендерного виховання поширені, сам термін «гендерне виховання» ще потребує доопрацювань, вивчають багато питань з гендерного виховання, тому такі питання в педагогічній науці висвітлені у трьох основних аспектах: ті, що мають місце в освітньому просторі; впровадження та реалізація гендерного виховання на різних рівнях освіти; розробка програм з гендерного виховання для навчальних закладів, особливо дошкільного віку.

Література

1. **Вихор С.** Сутність гендерного виховання: від теорії до практики. *Гендерні аспекти в методологіях гуманітарних наук*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 9-10 грудня 2004 р. Луцьк : ВДУ ім. Л. Українки, 2004. С. 23–31. 2. **Говорун Т. В., Кікінежді О. М.** Гендерна ідеологія у навчально-виховному процесі. *Освіта і управління*. 2003. Т. 6. № 4. С. 56–68. 3. **Ліончук Р. А.** Освіта та виховання: гендерний підхід. URL : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Lionchuk.php>. 4. **Савченко М.** Модель гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Mir_2014_11_7.pdf.

РОЗДІЛ 4

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ ТА УЧНІВ

Бондарук В. О.,
директор КСШ № 70,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист,
м. Кривий Ріг

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА»

У статті аналізуються наукові теоретичні положення видатних педагогів, філософів та культурологів. Розглядаються теоретичні погляди основ розумового виховання В. О. Сухомлинського, визначається сутність поняття «логічна культура» з точки зору вчених: С. П. Марценюка, Е. А. Іванова, В. Н. Брюшинкіна.

Ключові слова: культура, логічна культура, розумове виховання, мислення, розумова праця.

The article analyzes the scientific theoretical positions of eminent educators, philosophers and cultural scientists. The theoretical views of the basics of mental education by V. A. Sukhomlinsky are considered, the essence of the concept of "logical culture" is defined from the point of view of scientists: S. P. Martseniuk, E. A. Ivanova, A. N. Bryushkin.

Key words: culture, logical culture, mental education, thinking, mental work.

В умовах багатогранності й різнобічності інформатизації сучасного життя чимдалі більший інтерес становить логічна культура особистості.

Вивчення стану шкільної практики засвідчує наявність суперечностей між творчою природою навчально-пізнавальної діяльності й репродуктивним характером навчання, наростанням обсягу інформації й застарілими способами її відтворення.

У своєму дослідженні ми спиралися на теоретичні положення Л. Виготського, Г. Костюка, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Велике значення для нашої роботи мали праці філософів В. Біблера, Н. Злобіна, М. Кагана, Н. Чавчавадзе; психологів П. Гальперіна, О. Леонтьєва, Б. Ломова, С. Рубінштейна, Н. Талізінної; педагогів Ю. Бабанського, С. Гончаренко, В. Євдокимова, В. Лозової, О. Савченко, Г. Щукіної.

У філософській енциклопедії зазначається, що культура – це «сукупність досягнень суспільства в його матеріальному й духовному розвитку, які використовуються суспільством, становлять культурні традиції й служать подальшому прогресові людства» [2, с. 118].

На думку багатьох філософів і культурологів (С. Анісімов, І. Громов, О. Дробицький, А. Коршунов, В. Малахов, Н. Чавчавадзе та інші), сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством, і становить сутність культури. Звідси можна зробити висновок, що людина завжди діє в межах загальнолюдських цінностей, тобто в межах

культури. При цьому вона є водночас і об'єктом культурних впливів, і суб'єктом, творцем цінностей.

Важливою метою шкільної освіти сьогодні є не тільки можливість використання здобутих знань, а й значною мірою загальний розвиток особистості, основу якого становить здатність школяра до аналізу й синтезу, конкретизації й узагальнення, індукції і дедукції. Будь-який шкільний предмет має великі можливості для озброєння учнів технікою міркування, доведення, побудованого на основі принципів логіки. Якість знань і результативність навчального процесу багато в чому залежить від сформованості в учнів умінь оперувати науковими поняттями, формулювати положення й переконливо їх доводити, здатності чітко уявляти логічну структуру засвоєної навчальної інформації. Наявність цих рис у школярів свідчить про рівень їхньої логічної культури. Логічна культура є важливою ланкою в змісті розумової культури.

У цьому ракурсі певний інтерес для нас становлять роботи В. Сухомлинського. Розробляючи теоретичні основи розумового виховання, він тісно зв'язує його зміст із культурою розумової праці. На думку видатного педагога, навчання школяра має стати джерелом бурхливого биття думки. «Головною потребою нашого плеканця, – пише він, – має бути думка, відкриття істини – саме в цій сфері має розвиватися діяльність духу» [1, с. 32]. У зв'язку з ним він рекомендує виховувати в учнів «культуру наукового

висловлення думки» [1, с. 50], навчати їх робити ґрунтовні висновки, виховувати культуру мислення.

В. Сухомлинський був глибоко переконаний у тому, що необхідно розвивати мислення дітей, зміцнювати їхні розумові сили, тому запровадив у шкільну практику уроки мислення. Школа мислення, на думку видатного педагога, не повинна припинятися ні на один день. Чим більші можливості учня, тим значнішим має бути розумове життя. Складовою частиною розумової культури, на його думку, є культура розумової діяльності. Перш ніж навчати дітей запам'ятовувати, радить В. О. Сухомлинський, їх «треба добре навчити мислити, аналізувати факти і явища навколишнього світу» [1, с. 15], озброїти прийомами розумової діяльності. Хоча вчений і не ставив собі за мету досліджувати логічну культуру, він дуже близько підійшов до визначення її сутності, говорячи про культуру мислення.

Культуру мислення В. Сухомлинський визначає як уміння бачити, уявляти те, як відбувається розумова праця, як розвивається думка.

Визначення логічної культури подає С. Марценюк, котрий вважає, що логічна культура – це оволодіння основами логічної науки, уміння правильно логічно мислити, вміле використання методів раціонального мислення й аргументації на практиці в різнобічній суспільно корисній діяльності. У цьому визначенні особливо підкреслюється здатність логічно мислити, оволодівати основами наукової логіки, прийомами раціонального мислення й аргументації.

Сутність поняття «логічна культура» Е. Іванов пов'язує зі специфікою розумової

діяльності й особливостями мислення. За його твердженням, логічна культура «включає певну сукупність знань про засоби розумової діяльності, її форми й закони; вміння використовувати ці знання в практиці мислення оперувати поняттями, щоб виробляти раціональні способи міркування, запобігати логічним помилкам».

В. Брюшинкін також робить спробу визначити сутність логічної культури. На його думку, логічно культурна людина вміє використовувати наявні знання з максимальною ефективністю й створювати якнайвигідніші умови для здобуття нових знань, а також для передачі їх іншим. Інакше кажучи, В. Брюшинкін зводить сутність логічної культури до оволодіння стандартами правильних міркувань, що дасть змогу людині швидко, правильно й красиво міркувати. Як нам здається, зведення сутності логічної культури до вміння розмірковувати не зовсім правомірне, оскільки не відображає всіх аспектів цього складного особистісного утворення.

На наш погляд, найдоцільніше розглядати логічну культуру як соціально обумовлений рівень розвитку особистості у сфері розумової діяльності. Це складне особистісне утворення характеризується здатністю глибоко усвідомлювати логіку засвоєного матеріалу, причинно-наслідкові зв'язки явищ. Логічна культура великою мірою визначає результативність навчальної праці школярів, їхньої пізнавальної діяльності. Такий характер розумової діяльності передбачає не лише правильні, а й логічно обґрунтовані вирішення пізнавальних завдань. Логічно обґрунтовані вирішення навчальних завдань потребують певного рівня логічної культури учнів.

Література

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Київ: Рад. школа, 1976: Т.1. 164 с.; Т.2. 670 с.; Т.3. 670 с.; Т.4. 640 с.; Т.5. 639 с. 2. *Философская энциклопедия* // Гл. ред. Ф. В. Константинов. Москва; 1964. Т.3. 584 с.

Вожегова О.В.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Зеленкова Н. І.)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ КРИВОРІЗЬКОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито особливості організації самостійної роботи студентів у процесі впровадження елементів дистанційного навчання на базі дистанційного курсу «Медична інформатика», розробленого в Криворізькому медичному коледжі. Виявлено можливість використання матеріалів дистанційного курсу як засобу підвищення ефективності самостійної роботи студентів денної форми навчання.

Ключові слова: освіта, самостійна робота, форми навчання, дистанційне навчання, онлайн-курс, інформаційно-комунікаційні технології.

The article describes the peculiarities of organizing students' independent work in the process of introducing the elements of distance learning on the basis of the distance course "Medical Informatics", developed at Krivoy Rog Medical College. The possibility of using the distance course materials as a means of increasing the efficiency of independent work of students of full-time study has been revealed.

Key words: education, independent work, forms of education, distance learning, online course, information and communication technologies.

Соціально-економічні зміни в суспільстві потребують впровадження інноваційних технологій, зокрема технології дистанційного навчання. У центрі процесу дистанційного навчання знаходиться самостійна пізнавальна діяльність тих, хто навчається, самоосвіта, можливість не тільки прищепити навички самостійного здобуття нових знань, а й практичне їх використання. При цьому суттю процесу є цілеспрямована, контрольована й інтенсивна самостійна робота студентів у будь-якому зручному для себе місці за індивідуальним розкладом, з використанням комплексу спеціальних засобів навчання і можливістю контакту з викладачем по телефону, за допомогою електронної або звичайної пошти, а також очно [1, с. 481].

Мета статті полягає у з'ясуванні можливостей організації самостійної роботи студентів у процесі впровадження елементів дистанційного навчання на базі дистанційного курсу «Медична інформатика».

Навчити студентів самостійно оволодівати знаннями – одне з важливих завдань сучасної вищої школи. Управління самостійною роботою є однією з основних складових навчання, від якої залежить якість освіти в цілому та рівень кваліфікації майбутніх фахівців. Самостійна робота є наслідком правильно організованої навчальної діяльності на занятті, і сучасні нормативні документи Міністерства освіти і науки України визнають її основним видом навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Організація самостійної роботи в Криворізькому медичному коледжі з елементами дистанційного навчання впроваджується при викладанні предмету «Медична інформатика», де на самостійну роботу відводиться 1/3 від загального обсягу годин з предмету. Система дистанційного навчання при вивченні предмету ґрунтується на Інтернет-технологіях із використанням платформи Google Class. У дистанційному курсі «Медична інформатика» організовані такі форми самостійної роботи студентів: робота з електронним курсом лекцій; виконання практичних завдань; виконання різного роду індивідуальних завдань (проходження тестів для самоперевірки);

спілкування з усіма учасниками навчального процесу (підготовка до тематичних чатів, спілкування у Форумі, спілкування з одногрупниками при вирішенні різних проблем, електронні консультації).

У коледжі існують різні форми самостійної роботи, такі, як індивідуальна, науково-дослідницька робота, робота в навчально-методичних кабінетах у позанавчальний час, робота в інформаційних мережах. Але використання елементів дистанційного навчання підвищує відповідальність студентів за результати навчання, спрямовує їхню увагу і стимулює самостійний пошук. Це активізує самостійну пізнавальну діяльність студентів, дозволяє їм під час самостійної роботи швидко отримувати необхідну інформацію.

Організація освітнього процесу і самостійної роботи на основі дистанційної освіти викликає жвавий інтерес у студентів, оскільки така форма роботи цілком природна для них і є важливим доповненням до традиційних форм навчання.

Для ефективного функціонування системи дистанційного навчання в коледжі використовується окремий виділений канал зв'язку, через який коледж має повноцінний доступ до глобальної мережі Інтернет. Також використовуються засоби інформаційно-комунікаційних технологій, що виходять за межі системи дистанційної освіти – хмарні та мобільні технології, можливості соціальних мереж з обговоренням інформації у чатах та блогах.

Для подальшого розвитку та вдосконалення системи дистанційного навчання в Криворізькому медичному коледжі при вивченні предмету «Медична інформатика» та інших дисциплін навчальних планів перспективним є впровадження різнопланових віртуальних практичних засобів навчання, таких як онлайн-курси, методичні вказівки, в яких відображається технологія взаємодії студента з викладачем у процесі навчання, використання технології «віртуальний пацієнт», короткий зміст, теми і тривалість кожного заняття, завдання самостійної роботи, час консультацій, вимоги викладача, критерії оцінки і список основної та додаткової літератури, електронних навчальних комплексів, що містять усі необхідні матеріали з

дисципліни в електронному вигляді. У Криворізькому медичному коледжі створено такі електронні комплекси, як «Електронний портфель викладача» і «Електронний портфель студента». Ефективними інструментами організації самостійної роботи студентів засобами дистанційного навчання є лекції, представлені у вигляді аудіо- і відеофайлів, електронні версії лекцій, розміщені на Інтернет-сайті коледжу.

Використання в Криворізькому медичному коледжі традиційних методик, поєднаних з елементами дистанційного навчання, є доцільним і перспективним, оскільки дозволяє сформувати новий характер взаємодії викладача та студента і підвищити якість оволодіння навчальним матеріалом під час виконання самостійної роботи.

Література

1. Глушаков С. В., Сурядний А. С. Персональний комп'ютер для учителя. Харьков : Фолио, 2003. 507 с.
2. Жалдак М. І. Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі. Київ : НПУ, 1997. 256 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с.
4. Кухаренко В. М. Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. Зб. наук. праць. 2012. № 2. С. 117–121.

Доган О. С.

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Щербина С. М.)

ТЕСТ ЯК ОСНОВНА ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто особливості використання тестового контролю як засобу об'єктивного оцінювання знань студентів.

Ключові слова: тестування, контроль знань, кредитно-модульна система навчання.

The article discusses the features of using test control as a means of objective assessment of students' knowledge.

Key words: testing, knowledge control, credit-module system of education.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включно з вищою освітою. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо працює над практичним приєднанням до Болонського процесу. Головними цілями Болонського процесу є підвищення якості та конкурентоспроможності європейської вищої освіти, мобільності студентів, викладачів, науковців, адміністративного персоналу європейських вищих навчальних закладів; здатність випускників європейських ЗВО до працевлаштування в умовах глобального ринку праці.

«Основним завданням на цей період є запровадження передбаченої Болонською декларацією системи академічних кредитів, аналогічної ECTS (Європейській кредитно-трансферній системі). Важливий момент запровадження акумулюючої кредитної системи – це можливість враховувати всі досягнення

студента, а не тільки навчальне навантаження» [1, с. 3]. При модульній формі організації навчання студенти завжди повинні знати перелік основних понять, навичок й умінь з кожного конкретного модуля, зокрема, кількісну міру оцінки якості засвоєння навчального матеріалу. На основі цього переліку складаються питання й навчальні задачі, що охоплюють усі види робіт по модулю і виносяться на контроль після вивчення модуля. Переважно формою контролю є тест.

Ефективним засобом організації контролю при вивченні іноземної мови є тестування. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю.

Вивченням проблеми удосконалення контролю та дослідженням тестових методик контролю і обґрунтуванням їх ефективності займалися як зарубіжні вчені (Г. Мюнстерберг, Ф. Болтон, Е. Скріпчер, В. Андрі, А. Бене, Г. Еббінгауз та ін.), так і вітчизняні (Б. Ананьєв, Ю. Бабанський, О. Петренко, Н. Тализіна,

В. Аванесов, В. Коккота, І. Рапопорт, О. Міролюбов та ін.).

В. Коккота зазначає, що тестовий контроль, або тестування, як термін означає у вузькому смислі використання і проведення тесту, в широкому – сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту.

Основними показниками якості дидактичного тесту є валідність, надійність, диференційна здатність, практичність та економічність. Валідність – характеристика тесту, яка показує, що саме вимірює тест і наскільки ефективно він це вимірює. Валідність тесту означає його придатність для визначення рівня володіння певними іншомовними мовленнєвими навичками і вміннями. Надійність – це необхідна умова валідності тесту. Надійність тесту визначається стабільністю його функції як інструмента вимірювання. Надійний тест дає приблизно однакові результати при повторному застосуванні.

Диференційна здатність – характеристика тесту, яка вказує на здатність даного тесту виявляти встигаючих і невстигаючих тестованих, тобто з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними навичками і вміннями. Практичність – характеристика тесту, яка визначає: а) доступність та посиленість інструкцій тесту і змісту тестових завдань для розуміння тих, хто виконує тест; б) простота організації проведення тестування в різних умовах; в) простота перевірки відповідей і визначення результатів та оцінки. Економічність – характеристика тесту, яка передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку тесту від планування до видання.

Дидактичні тести бувають стандартизовані і нестандартизовані. Стандартизований тест є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості. Нестандартизовані тести розробляються самим викладачем для студентів. Такі тести складаються на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння. Нестандартизовані тести застосовуються під час поточного контролю з метою забезпечення зворотного зв'язку в навчанні.

Залежно від цілеспрямованості тести розподіляються на тести навчальних досягнень, загальні тести, діагностичні тести. Тест складається з тестових завдань, які об'єднуються в субтести. До субтесту входять тестові завдання, спрямовані на один конкретний об'єкт тестового контролю.

В. Коккота вважає, що тестовим завданням є мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованого. Кожне тестове завдання створює для тестованого конкретну мовну або комунікативну тестову ситуацію. Тестова ситуація може подаватись вербальними (текст) і невербальними, наочними (малюнки, схема, таблиця) засобами. Очікувана відповідь тестованого може бути вербальною або невербальною (з використанням літер або цифр, знаків (+, –) та ін.).

Виділяють два основних типи очікуваної відповіді: вибіркову та конструйовану. Вибіркова відповідь передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів – альтернатив. Вибіркова відповідь буває множинного вибору (вибір з кількох варіантів), альтернативного вибору (вибір із двох варіантів), перехресного вибору (знаходження відповідних пар «стимул-реакція»). Конструйована відповідь може формулюватись на рівні окремого слова (напівпродукована відповідь) та окремого речення або висловлювання і тексту (продукована відповідь).

Існують тестові завдання двох типів: з вибірковою відповіддю і з конструйованою відповіддю.

Існує ряд основних відмінностей тестів від усіх інших форм контролю. По-перше, тест є науково обґрунтованим методом емпіричного дослідження. По-друге, тест дозволяє подолати уможлидні оцінки знання студентів. Нарешті, найважливішою відмінністю тестового завдання від звичної задачі є його технологічність. Під цим розуміють те, що завдання має чітку однозначну відповідь й оцінюється стандартно на основі цінника. У найповнішій мірі технологічність проявляє себе в разі реалізації автоматизованої системи тестового контролю. Одна з головних переваг тестів полягає в тому, що вони дозволяють опитати всіх студентів з усіх питань навчального матеріалу в однакових умовах, застосовуючи при цьому до всіх без виключення одну й ту ж, наперед розроблену, шкалу оцінок. Це значно підвищує об'єктивність та обґрунтованість оцінки студента.

Наш досвід застосування тестів у викладанні підказує, що вони, по-перше, приваблюють студентів своєю незвичністю в порівнянні з традиційними формами контролю і дозволяють тим самим підвищити інтерес до предмету. По-друге, тести спонукають студентів до систематичних занять з предмету, оскільки є невідворотною формою контролю. По-третє, вони створюють своєрідну мотивацію навчання,

засновану на підтримці духу постійної здорової конкуренції між студентами. Нарешті, систематичне застосування тестів дозволяє, з одного боку, видозмінити підсумкові форми контролю, зробивши в них основний натиск на уміння і навички, а також знання вищого рівня, з іншого – створюється ситуація наявності постійного рейтингу в кожного студента, що знову-таки дозволяє зробити підсумковий контроль результативнішим та об'єктивнішим, а в деяких випадках і повністю від нього відмовитися.

Ефективність тестового контролю полягає в тому, що:

– «тестовий контроль дозволяє студенту визначити об'єктивний рівень його підготовки і провести самодіагностику недоліків в його навчанні;

– тестовий контроль знімає внутрішній бар'єр, який може виникнути внаслідок психологічної несумісності студента і викладача» [2, с. 15].

Форма тестових завдань залежить від їхнього змісту. Сьогодні в педагогіці розроблено чотири основні форми тестових завдань, які є основою для складання тестів з будь-яких навчальних дисциплін: завдання закритої форми; завдання відкритої форми; завдання на відповідність; завдання на встановлення правильної послідовності. На відміну від завдань закритої форми в цьому випадку не пропонують варіанти відповідей, а залишають місце для смислової одиниці в якому-небудь твердженні, причому передбачається, що заповнити це місце можна однозначно. Завдання на відповідність передбачають, що необхідно встановити відповідність між смисловими одиницями в правому і лівому стовпчиках, причому справа варіантів дається більше, ніж зліва, тобто явно передбачається, що якісь з них є неправильними.

Завдання на встановлення правильної послідовності – це достатньо складна форма, яка

перевіряє глибокі й міцні знання навчального матеріалу. Значення її полягає у встановленні послідовності яких-небудь подій, дій, термінів тощо. У порожніх квадратах треба розставити цифри.

Студенти зазвичай віддають перевагу першій формі, очевидно, тому що з психологічної точки зору легше розв'язувати задачу, якщо знаєш, що одна із запропонованих відповідей є правильною. З цієї ж причини третій і четвертій формам, які є не зовсім простими і вимагають крім знань, певних інтелектуальних зусиль, також віддається перевага над другою формою, яка найменше орієнтована на здогадку.

Існують різновиди і модифікації тестових завдань, проте всі вони ґрунтуються на цих чотирьох формах. Тест в готовому вигляді є не просто сукупність, а система завдань зі зростаючим рівнем складності.

У процесі складання тесту тестові завдання відбираються і впорядковуються залежно від призначення цього тесту. Зазвичай, комплекс тестів включає тести для визначення сформованості мовленнєвої компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі). Результати, отримані під час тестування, підлягають кількісному підрахунку, на основі якого виставляється оцінка успішності студентів в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. Для цього кожне тестове завдання спочатку оцінюється в балах. Бали можуть нараховуватись за кількість правильних відповідей шляхом порівняння відповідей тестованого з ключем.

Таким чином, тестування створює великі можливості для організації в навчанні у закладах вищої освіти ефективного і якісного контролю, який, разом з іншими складниками навчального процесу, може забезпечити успішне досягнення цілей навчання.

Література

1. Болонський процес: Документи / укладачі: З. І. Тимошенко, А.М. Греков, Ю.А. Гапон, Ю.І. Палеха. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 169 с. **2. Освітні технології у школі та вузі:** Матеріали науково-практичної конференції / за ред. О.М.Пехоти. Миколаїв, МФ НаУКМА. 1999. 123 с.

Дробніца І.П.,

КЗ «СЗШ №44 Кам'янської міської ради»

м. Кам'янське

ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті проаналізовано визначення Smart-технологій та Smart-освіти, представлено їхню концептуальну основу. Розглянуто актуальні питання переходу від традиційної системи викладання та навчання до смарт-освіти, яку розглядають як один із основних компонентів сучасного суспільства.

Ключові слова: електронне навчання, смарт-освіта, смарт-технології, смарт-суспільство, смарт-концепція.

The article analyzes the definitions of Smart technologies and Smart education and presents their conceptual framework. Topical issues of transition from the traditional system of teaching and learning to smart education, which are considered as one of the main components of modern society, are considered.

Key words: e-learning, smart education, smart technologies, smart society, smart concept.

Кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації, динамічність економічних і соціокультурних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, зумовлюють еволюцію освітніх технологій. Інформатизація освіти в Україні – один з найважливіших механізмів, що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи.

Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіти, дистанційним освітнім програмам. Проблема використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі активно вивчається упродовж останнього десятиріччя, проте залишається достатньо актуальною.

Аналіз досліджень вітчизняних вчених у цій галузі (В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спін та ін.) свідчить, що в Україні є необхідні передумови для формування нового інформаційного суспільства. На їхню думку, технології, які базувалися на інформації, перетворюються на технології, які будуть базуватися на взаємодії та знаннях. Таким чином, розвиток суспільства знань цифрових технологій, цифрового суспільства, всього того, що зветься цифровою ерою розвитку цивілізації, лежить SMART-суспільство. У результаті інтенсивного розвитку інформаційних технологій на зміну традиційному та електронному навчанню поступово приходить смарт-освіта.

Мета статті полягає у розгляді понять «Smart-технології», «Smart-освіта», визначені доцільності використання Smart-технологій у навчальному процесі, та вплив Smart-освіти на якість навчання учнів у загальноосвітніх закладах.

Термін «Smart-технології» отримав популярність порівняно нещодавно, проте сам термін відомий у науковому співтоваристві протягом останніх 40 років. Спочатку термін, що з'явився в області аерокосмічних досліджень, був запозичений іншими галузями науки [4].

Концепція Smart-суспільства знаходиться в основі сучасних державних програм розвитку країн Південної Кореї та Японії, зокрема, в Південній Кореї Національним соціальним агентством розроблена «Стратегія смарт-суспільства», що є надзвичайно актуальною [6].

Smart – це властивість системи або процесу, яка проявляється у взаємодії з довкіллям і наділяє систему і процес здатністю до [5]:

- негайного реагування на зміни в зовнішньому середовищі;
- адаптації до трансформування умов;
- самостійного розвитку та самоконтролю;
- ефективного досягнення результату.

Smart-технології – це інтерактивний навчальний комплекс, що дозволяє створювати, редагувати й поширювати мультимедійні навчальні матеріали як в урочний, так і в позаурочний час. Цікавим, на перший погляд, є тлумачення абревіатури SMART [7]:

- самокерований,
- мотивований,
- адаптивний,
- ресурсозбагачений,
- технологічний.

Проте, тільки використання нових технологій з префіксом «SMART» або тих, що мають на увазі їхнє «розумне» застосування, не може визначати характер утворення нового типу. Своєчасність та зручність доступу до інформації забезпечують мобільні пристрої (електронні книги, смартфони, планшети), які набули значного поширення серед населення. Використання таких пристроїв дає можливість обробляти інформацію в зручному для себе темпі та в будь-якому місці [2].

Сформулюємо визначення поняття «Smart-освіта». Smart-освіта становить таку освітню парадигму, що лежить в основі системи освіти нового типу. Концепцією Smart-освіти є створення інтелектуального середовища, безперервного розвитку компетентностей учасників освітнього процесу, включаючи заходи формального і неформального процесу навчання на основі новітніх технологій [4]. Водночас Smart-освіта повинна задовольняти потребам особи і сім'ї. Найбільш цінною і затребуваною є творча здатність людини, що дозволяє виходити за рамки професійних стереотипів і знаходити нові рішення.

До інструментів Smart-освіти можна віднести:

- концепція BYOD (від англ. Bring your own device – «прийди зі своїм пристроєм»). Майже всі учні середньої та старшої школи мають смартфони і планшети. Термін використовується з 2005 року і був запропонований Р. Белагасом у роботі «BYOD:

Bring Your Own Device» [1]. При перегляді прикладів використання мобільних пристроїв у навчанні досить часто можна зустріти роботу з технологією QR кодування. QR – код «QR – Quick Response – Швидкий Відгук» – це двовірний штрих-код (бар-код), що надає інформацію для швидкого її розпізнавання за допомогою камери на мобільному телефоні.

– інтерактивний програмно-технологічний навчальний комплекс на основі SMART Board. Електронна інтерактивна дошка (SMART Board) – це сенсорна панель, яка працює в комплексі з комп'ютером і проєктором [8].

Цей комплекс дає можливість створювати інтерактивне інформаційно-комунікаційне середовище й використовувати як традиційні, так й інноваційні педагогічні технології навчання. Програмне забезпечення SMART Board дозволяє керувати прикладними комп'ютерними програмами дотиками до поверхні екрана, забезпечує універсальну технологію роботи з різними видами інформації та дає викладачеві ефективний засіб створення й застосування авторських навчальних програм.

– MOOCs (масові відкриті електронні курси). Навчальні курси повинні бути інтегрованими, тобто включати в себе і мультимедійні фрагменти, і зовнішні електронні ресурси. На думку Н. В. Тихомирової, Smart-

курс повинен на 80 % складатися із зовнішніх джерел, розвиватися самостійно за рахунок підключень до різних каналів, при цьому дозволяти слухачу створювати власний контент [9].

Смарт-технології мають великий потенціал для того, щоб стати пріоритетною виробничою технологією, що забезпечує економічний розвиток суспільства. Відмітною характеристикою смарт-технологій є їхня здатність до миттєвого реагування на зміни в зовнішньому середовищі. Ключовим елементом концепції смарт-освіта є смарт-навчання, яке неможливе без накопиченого досвіду електронного навчання (e-learning).

Основне завдання смарт-навчання – створювати умови отримання нової ефективності в навчальному процесі. Застосування смарт-навчання вимагає комплексного підходу, включаючи організаційний підхід, технологічний і педагогічний. Smart-освіта дає змогу навчатися людям з обмеженими можливостями, літнім людям, бізнесменам, тим, хто некомфортно почуває себе за традиційною партою. Сучасна SMART-людина вчиться протягом усього життя, створює інновації, шукає спільно з владою шляхи розв'язання соціальних проблем, стає громадянином світу.

Література

1. Бабич А. Использование технологии BYOD в начальной школе. Украинский журнал образовательных исследований и информационных технологий. 2017. 5 (2); С. 1-4. URL : <https://www.uesit.org.ua/index.php/itse/article/view/54>. 2. Білявська Ю. Цифрова трансформація освіти SMART-освіта: ресурси та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 7 грудня 2018 р.) : тези доповідей. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 252 с. 3. Бондар Т. SMART-освіта як підґрунтя інтелектуального розвитку суспільства SMART-освіта: ресурси та перспективи : матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 23 листопада 2016 р.) : тези доповідей. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 421 с. 4. Днепровская Н., Шевцова И., Янковская Е. Понятийные основы концепции смарт-образования. Открытое образование. 2015. № 6. С. 43-51. 5. Карманов А. М. Смарт как новая ступень развития постинформационного общества. Экономика, статистика и информатика. 2014. № 5. С. 38-41. 6. Кивлюк О. П. Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць. 2016. Вип. 67. С. 225-232. 7. Семеніхіна О. В. Нові парадигми у сфері освіти в умовах переходу до SMART-суспільства. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua>. 8. Степанченко О., Толмачев В. Інтерактивні дошки. Фізика та астрономія в школі. 2008. № 2. С. 39–42. 9. Тихомирова Н. В. Глобальная стратегия развития smart-общества. МЭСИ на пути к Smart-университету. URL : <http://smartmesi.blogspot.com/2012/03/smart-smart.html>.

Дроздова С. О.,
магістрантка кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник: к. педагог. наук, Макаренко І. Є.)

РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядається проблема дослідження креативності та основні інструменти її розвитку в майбутніх учителів, характеризуються особливості творчого підходу до навчання.

Ключові слова: креативність, творче мислення, майбутні педагоги, професійно-особистісне самовдосконалення, тренінг.

The article deals with the problem of creativity research and the main tools for its development in future teachers, characterizing the peculiarities of creative approach to learning.

Key words: creativity, creative thinking, future teachers, professional and personal self-improvement, training.

Сучасна система освіти потребує педагогів, не тільки професійно підготовлених до будь-яких завдань, що постають перед ними, але й з розвиненими вміннями і навичками, які розширюють можливості психіки в умовах стрімкої зміни навколишнього світу. З кожним роком зростають вимоги не тільки до професійних здібностей особистості, але й до внутрішніх якостей, які визначаються як креативні: вміння знаходити не одне рішення в будь-якій ситуації, творче ставлення до процесу навчання та викладання, відкритість новим знанням та інноваційним підходам. У сучасних умовах творча особистість стає прийнятною для суспільства на всіх ступенях його розвитку. Кожного дня педагог повинен активізувати свій творчий потенціал. Отже, виникає протиріччя між репродуктивною формою традиційної системи освіти й актуальною потребою суспільства в креативній системі розвитку особистості. Саме тому найбільшій актуальності набуває розвиток креативності як здатності до конструктивного нестандартного мислення й поведінки, пошуку засобів її розвитку в процесі навчання.

Мета статті – визначити та проаналізувати роль креативного мислення майбутніх учителів у їхній подальшій професійній діяльності, а також у проектуванні власної траєкторії професійно-особистісного самовдосконалення.

Креативне мислення є важливою ознакою сучасної людини. Значна кількість науковців розуміють під креативністю здатність бачити речі в новому і незвичайному світі та знаходити унікальні шляхи розв'язання проблем. Креативність є повною протилежністю шаблонного мислення, яке завжди обмежене у виборі під час пошуку можливих рішень і має тенденції однаково підходити до різних проблем. Вона уводить від банальних ідей і нудного, звичного погляду на речі та народжує оригінальні рішення. Креативність робить процес мислення захоплюючим і допомагає знаходити нові рішення старих проблем.

Креативність – здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації [2, с. 34].

Дослідники Р. Стернберг та Т. Любарт виокремлюють загальні вимоги до процесу креативного мислення:

- зміна структури зовнішньої інформації та внутрішніх уявлень за допомогою формування аналогій і поєднання концептуальних прогаїн;
- постійне переформулювання проблеми;
- застосування наявних знань, спогадів та образів для створення нового й використання старих знань і навичок у новому ключі;
- використання невербальної моделі мислення;
- процес креативності потребує внутрішнього напруження [5, с. 99–124].

Нам імпонує наукова позиція Я. Пономарьова, який основною ознакою діяльності як форми активності вважає потенційну відповідність мети діяльності її результату, тоді як для творчого акту характерним є протилежне: неузгодженість цілі або замислу і результату [3, с.171]. Творча активність, на відміну від діяльності, може виникнути у процесі здійснення останньої і пов'язана з породженням «побічного продукту», який і є творчим результатом. Суть креативності як психологічної властивості зводиться, за Я. Пономарьовим, до інтелектуальної активності і сенситивності до побічних продуктів своєї діяльності. Для творчої людини найбільшу цінність становлять побічні результати діяльності, щось нове і незвичайне, для нетворчої – важливі результати щодо досягнення мети, а не новизна [3, с.174].

Для майбутнього педагога важливий розвиток і творчих здібностей, і професійної майстерності. Це дві частини, що складають одне ціле. Майстерність – це вершина професійної діяльності, креативне мислення – творчої.

Професія педагога – професія творча. Саме від рівня інтелектуального потенціалу вчителя, його вміння творчо мислити й втілювати свої задуми в життя залежить кінцевий результат розвитку учнів. Отже, чим вищою є креативність вчителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу в учнів. Сьогодні майбутній вчитель має можливість не тільки ознайомитися з природою та специфікою процесу креативності, а й підняти цей рівень у себе ще під час навчання в закладі вищої освіти. Покликання майбутнього вчителя – розвиток творчих можливостей, виховання унікальних здібностей, пробудження інтересу дитини до нового.

Студентам потрібно допомагати розпізнавати ситуації, які потребують творчого підходу. Здійснити це можливо за допомогою різних засобів, наприклад: психологічних тестів, тренінгів, фокус-груп і аналізу критичних

ситуацій; надати у розпорядження великий вибір спеціальних методик, з яких вони могли б вибрати відповідні різним ситуаціям; за необхідністю об'єднувати для праці в групі, де творчість вважається за норму; існує непрямий метод стимулювання креативності – за допомогою занять живописом або музикою. Мистецтво сприяє формуванню відповідних переконань і дозволяє налаштуватись на творчість, не задумуючись над використанням креативних методів.

На наш погляд, одним із найбільш дієвих інструментів формування креативності майбутніх педагогів є тренінгові технології. Тренінг як засіб адаптації студента до майбутньої професійної діяльності, перепрограмування поведінки нині отримав широке визнання.

Так, на думку Ю. Ємельянова, «тренінг повинен використовуватися не для позначення методів навчання, а для позначення методів розвитку здібностей до навчання або опанування будь-яким складним видом діяльності, а саме спілкуванням» [1, с. 86.]. Зі свого боку А. Ситников вважає, що «тренінги (навчальні ігри) є синтетичною антропотехнікою, яка поєднує в собі навчальну та ігрову діяльність, що відбувається в умовах моделювання різних ігрових ситуацій» [4, с. 172].

Ми розглядаємо тренінгові технології навчання як найефективніший засіб, що дає поштовх для активації креативності під час діяльності, спрямованої на самопізнання, розвиток, саморозвиток, самоактуалізацію в різних сферах та самовдосконалення.

Література

1. Емельянов Ю. Н., Жуков Ю. М. Социально-психологический тренинг: проблемы и перспективы: статья, 1985. 144с. 2. **Педагогічна майстерність**: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. Київ.: Вища шк., 1997. 349 с. 3. **Пономарёв Я. А.** Психология творчества. Москва : НАУКА, 1976. 304 с. 4. **Ситников А. П.** Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психологии. Москва : Технологическая школа бизнеса, 1996. 428 с. 5. **Models of Intelligence**: International Perspectives. Sternberg R.J., J.Lautry, T.Lubart (eds.). Washington: American Psychological Association, 2003. P. 55-77.

Забойкіна Н. С.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Іванова В. В.)

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються особливості використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти на прикладі ігрових технологій. Доведено, що використання ігрових технологій не тільки збільшує зацікавленість студентів, але й максимально сприяє підвищенню якості їх навчання. Проблема використання ігрових технологій у підготовці студентської молоді на сьогоднішній день стала предметом дослідження багатьох педагогів та посідає одне з провідних місць в освітньому процесі.

Ключові слова: освітній процес, ігрові технології, гра, освіта, заклади вищої освіти.

The introduction of innovative technologies in the educational process of higher education institutions are considered on the example of game technologies in this article. It is proved that working with the use of game technologies does not only increase students' interest, but also highly promotes the quality of their learning. The problem of using game technologies in the preparation of student youth has become a subject of research for many educators and is one of the leading places in the educational process.

Key words: educational process, game technologies, game, education, institutions of higher education.

Успішне вирішення проблем демократизації й гуманізації сучасного суспільства неможливе без модернізації освітньої системи, її змістового й структурного оновлення. Необхідність зміни парадигми освіти багато в чому обумовлена зміною ролі знання в сучасному виробництві й управлінні. Основною особистісною новацією викладача-професіонала, а саме його якісною характеристикою, є образ «Я», професійна творчість, в основі якої лежить інтелектуальна

рефлексія й досвід трансформації знань і способів творчої діяльності. Тому на сьогоднішній день актуальним є підвищення ефективності освітнього процесу в закладах вищої освіти через застосування ігрових технологій навчання.

Важливим при розкритті сутності ігрових технологій вважаємо безпосереднє розмежування понять «гра» та «ігрові технології». Ці поняття дуже близькі, але

водночас суттєво відрізняються. Щоб з'ясувати етимологію поняття «ігрова технологія», слід звернути увагу на її перший складник – гру. Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів. У процесі гри засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра дає змогу позбутися шаблонів і стереотипів, здатна змінити ставлення студентів до будь-якого явища, факту, проблеми тощо. Вона стимулює інтелектуальну діяльність студентів, допомагає дослідити та перевірити правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховує культуру спілкування, формує вміння працювати в колективі. Усе це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість. Педагогічно й психологічно продумане використання гри стимулює розумову діяльність та підвищує інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність студентів.

Теоретико-практичні особливості використання ігрових технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців відображені в працях Н. Кічук, М. Марко, О. Пометун, П. Щербаня та ін.

Ігрові технології, як стверджує дослідниця М. Марко, виступають «навчально-методичним інструментарієм», який сприяє «трансляції» раніше набутих теоретичних знань та їх трансформації у систему практичних умінь і навичок; «аналізу моделей реальності на зразках професійних дій з різних рольових й особистісних позицій» та подальшій ефективній підготовці до майбутньої професійної діяльності. Вчена ігрові технології класифікує як такі, що «особистісно орієнтовані, мають на меті формування стійкого пізнавального інтересу до навчального предмету та майбутньої професії» [2]. Н. Кічук вважає, що ігрові технології навчання – це особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, формує взаємодію педагога і студента за допомогою гри, а також допомагає досягти певного результату [1, с. 63]. У своїй наукових доробках О. Пометун зазначає, що «ігрова технологія навчання – це системний спосіб організації навчання, спрямований на оптимальну побудову навчально-виховного процесу та реалізацію його завдань» [3, с. 49]. П. Щербань, А. Булда наголошують, що ігрові технології доцільно використовувати в закладах вищої освіти для

якісної підготовки майбутніх фахівців і послугуються терміном «дидактично-ділова гра». На їх думку, дидактично-ділова гра є інструментом кадрової підготовки, способом організації навчального середовища, методом професійного навчання, яке реалізується викладачем шляхом організації цілеспрямованої роботи студентів за спеціально розробленим ігровим сценарієм, що відповідає професійному спрямуванню. У процесі гри «опановується, перш за все, сюжет», у якому головна роль відводиться самостійній творчій роботі студентів, яка спрямована на формування їхньої професійної компетентності [4, с. 65–67].

Отже, зауважимо, що ігрова технологія дозволяє моделювати конкретний аспект професійної діяльності, при цьому можливе своєчасне коригування дій, що виконуються. У процесі використання ігрових педагогічних технологій піддаються саморозвитку спеціальні професійно значущі якості майбутнього фахівця, відбувається корекція структури особистості, ціннісних відносин й інтеріоризація набутих знань і вмінь із зовнішньої сфери у внутрішню структуру студента.

Під час застосування ігрових технологій студент має можливість мобілізувати весь свій досвід, знання, навички, вжитися в образ певної особи, зрозуміти її дії, оцінити обстановку й знайти правильну лінію поведінки. Основне завдання методу – навчити майбутнього фахівця орієнтуватися в різних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, урахувувати можливості інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їхні інтереси, потреби й діяльність, не вдаючись до формальних атрибутів влади, до наказу. При використанні гри складається сценарій, в якому пропонується конкретна ситуація, функції й обов'язки дійових осіб, їхні завдання.

Аналіз значної кількості сучасних педагогічних публікацій та інтернет-ресурсів дають підстави стверджувати, що, беручи участь у грі, студенти можуть виконувати різні професійні ролі і взаємодіяти один з одним залежно від рольових характеристик. Ігрова технологія, на відміну від навчання з готовим рішенням, заснована на груповому (колективному) вирішенні системи навчальних проблем. Саме в процесі їх обговорення викладач та студент органічно, функціонально включаються в навчальну діяльність, і навчання стає особистісно значущим і розвивальним.

Література

1. Кічук Н. В. Ігрова технологія як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців. *Наука і освіта*. 2005. Вип. № 3–4. С. 61–65. 2. Марко М. М. Аналіз педагогічних умов формування готовності студентів до застосування

навчально-ігрових технологій у сучасному освітньому просторі. *Педагогічний процес : Теорія і практика (серія : педагогіка)*. Київ, 2017. № 4(59). С. 108–111. URL: <http://pftp.kubg.edu.ua/images/2017/4/20.pdf>. 3. **Пометун О. І.** Освітні технології. Інтерактивні технології навчання: наук.- метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 92 с. 4. **Щербань П. М., Булда А. А.** Формування педагогічної культури майбутніх учителів засобами навчально-педагогічних ігор : навч. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 203 с.

Г. І. Іванова

*аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ РОЗУМОВОЇ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Стаття присвячена визначенню ролі комп'ютерної візуалізації у інтенсифікації розумової праці студентів. Автор досліджує сутність понять «інтенсифікація», «засоби комп'ютерної візуалізації». З'ясовано, що засоби комп'ютерної візуалізації поділяють на два типи: програмні засоби загального призначення і програмні засоби математичного призначення.

Ключові слова: розумова праця, інтенсифікація, візуалізація навчального матеріалу, засоби комп'ютерної візуалізації, програмні засоби загального призначення, програмні засоби математичного призначення.

The article is dedicated to the designation of the role of computer visualization in the intensification of students' mental work. The author explores the essence of the concepts of "intensification", "computer visualization tools". It has been found that computer visualization tools are divided into two types: general-purpose software and mathematical software.

Key words: mental work, intensification, visualization of educational material, computer visualization tools, general-purpose software, mathematical software.

Глобальна інформатизація суспільства, перетворення Інтернету у всесвітнє сховище будь-якої інформації кардинально вплинули на зміст навчального процесу, методи і прийоми розумової праці студентів. Завдяки наявності вільного доступу до масиву знань цивілізації відпадає необхідність у простому накопиченні інформації через її швидке старіння та лавинне зростання. Тому зміст навчання у вищій школі має поступово змінювати свою спрямованість, передбачати заходи з інтенсифікації освітнього процесу, сприяти формуванню в студентів стійких навичок обробки та застосування на практиці постійно мінливої інформації. Зважаючи на це, вища освіта має використовувати особливі механізми, що забезпечуватимуть зменшення емоційного навантаження на центральну нервову систему як студентів, так і викладачів, і водночас сприятимуть інтенсифікації розумової праці студентів. Усе це вимагає підвищення загальної майстерності викладання, професіоналізації освіти на рівні вимог часу.

Метою статті є пошук і дослідження механізмів інтенсифікації розумової праці студентів під час навчання математичних дисциплін, вивчення можливостей застосування засобів комп'ютерної візуалізації у цьому процесі.

Латинський термін інтенсивний (*intensio*) означає напружений, посилений, такий, що дає

підвищену продуктивність. Похідний від нього термін *інтенсифікація* (від фр. intensification – «напружено роблю») – передбачає досягнення в праці бажаних результатів за рахунок якісних чинників, тобто у досліджуваному контексті – за рахунок напруження розумових можливостей особистості [1]. У довідкових джерелах інтенсифікацію визначають як процес підвищення напруженості, продуктивності, як застосування усе більше ефективних технологій, передових методів праці, досягнень науки.

Для успішної розумової праці студентів, її інтенсифікації, доцільним є посилення наочно-образної складової навчального матеріалу. Останнє зумовлює необхідність звернення до технологій візуалізації знань, які забезпечують компактність, виразність, динамічність подання змісту навчального матеріалу.

Наталя М. Білошапка тлумачить поняття «засоби комп'ютерної візуалізації» як комп'ютерні програми, в яких можливо візуально представити на екрані комп'ютера абстрактні математичні об'єкти та процеси, їхні моделі в компактній формі (при необхідності у різних ракурсах), або навпаки, у деталях – з можливістю демонстрації внутрішніх взаємозв'язків складових частин, що приховані у реальному світі [2].

Вплив засобів комп'ютерної візуалізації на інтенсифікацію розумової праці студентів виявляється в такому:

- візуалізація навчального матеріалу сприяє кращому засвоєнню його наукової структури;

- з'являється можливість самостійного вибору темпу засвоєння нового навчального матеріалу;

- відкривається можливість маніпулювання інформацією, що сприяє ефективності організації самостійної роботи та повторенню раніше вивченого;

- динамічна інформація активізує одночасну роботу різних видів пам'яті, що зі свого боку збільшує ступінь сприйняття інформації та підвищує ефективність розумової праці студента.

У реалізації перерахованих вище цілей покликані допомогти інструменти комп'ютерної візуалізації, що дозволяють у процесі інтенсифікації розумової праці студентів при навчанні математичних дисциплін об'єднати в собі як традиційну статистичну інформацію, так і динамічну.

Засоби комп'ютерної візуалізації, що покликані підтримати викладання математичних дисциплін, поділяють на два типи: програмні засоби загального призначення і програмні засоби математичного призначення [3].

Програмні засоби загального призначення передбачають подання навчального матеріалу в компактному, логічному, цілісному вигляді,

завдяки чому можлива інтенсифікація навчання, активізація навчальної діяльності і, нарешті, формування культури розумової праці студентів.

Дослідники (наприклад, Олена Семеніхіна та Наталія Білошапка) до програмних засобів загального призначення відносять: 1) офісні пакети прикладних програм з об'єктами Smart-Art; 2) програми для реалізації технології майндмеппінгу; 3) програми для створення інфографіки; 4) програми для створення скрайбінг-презентації [4].

До програмних засобів візуалізації спеціального математичного призначення належать *програми динамічної математики*. *Програми динамічної математики* – це засоби комп'ютерної візуалізації математичних знань, які передбачають динамічне оперування різними математичними об'єктами із можливістю інтерактивного отримання відомостей про їх властивості [2]. У зазначених програмах передбачена анімація – можливість «оживляти» побудовані конструкції, змінюючи положення вихідних об'єктів. В основу роботи програм динамічної математики покладена візуалізація математичних об'єктів та інтерактивна робота з ними.

Представлене дослідження не вичерпує проблему інтенсифікації розумової праці студентів, виокремлює доцільність розробки змісту спеціальних курсів, які спрямовані на формування культури розумової праці студентів за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Література

1. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения. М., 1987. 2. Білошапка Н. Використання засобів комп'ютерної візуалізації при формуванні інтелектуально-графічної культури майбутнього фахівця. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 4. С. 11-20. 3. Білошапка Н. М. Візуалізація як провідна ідея сучасного навчального процесу в умовах інформатизації світу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 159. С. 167-173. 4. Семеніхіна О., Білошапка Н. Про використання вчителями математики засобів комп'ютерної візуалізації. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 1 (87). С. 289-301.

Івченко В. І.,

аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У КОНТЕКСТІ ОНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

У статті окреслено поняття «художньо-естетична інтерпретація». Висвітлено специфіку та роль художньо-естетичної інтерпретації у проектній діяльності майбутніх дизайнерів відповідно до умов реформування системи освіти України.

Ключові слова: дизайн, художньо-естетична інтерпретація, дизайн-освіта, компетенція, професійна діяльність.

The article deals the concept of “artistic interpretation”. And deals with the specific role of artistic interpretation in the design of future designers under the terms of reforming the education system in Ukraine.

Key words: design, artistic interpretation, design education, competencies, professional activity.

Дизайн-освіта в Україні є порівняно новим освітнім напрямом, що потребує активного розвитку та модернізації відповідно до сучасних освітніх тенденцій. Згідно зі Стандартом вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів, галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн», сьогодні постає необхідність опанування майбутніми дизайнерами ґрунтовними знаннями, уміннями та навичками з інтерпретаційної діяльності. Проте, майбутнім дизайнерам не достає інформації щодо своєрідності та ролі художньо-естетичної інтерпретації у дизайн-проектуванні. Тому окреслена проблема є актуальною в контексті оновлення вітчизняної системи освіти та вимагає ретельного вивчення.

Мета – охарактеризувати специфіку та обґрунтувати роль художньо-естетичної інтерпретації як ключової компетенції майбутніх дизайнерів у проектній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Головною метою вищої школи і пріоритетним напрямком державної політики України в галузі освіти стає розвиток творчого потенціалу особистості, реалізація унікальних людських можливостей, підготовка до постійних змін та конкурентоспроможності на ринку праці. Проблемам професійної підготовки в галузі дизайну в умовах нових освітніх парадигм присвячено дослідження В. Даниленко, В. Томашевського, З. Макара, О. Гончар та ін. Щодо питання художньої інтерпретації, аналіз наукових досліджень таких науковців як: Л. Бутенко, О. Колоялової, О. Ляшенко, О. Шикирінської, Т. Баррета – дозволив визначити поняття «художньо-естетична інтерпретація» як тлумачення концептуально-смыслового контексту, результатом чого є опис і пояснення твору в усій множині внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків та виконавське трактування, результатом якого є вже продукт творчої діяльності.

Ми погоджуємося з думкою О. Колоялової стосовно того, що інтерпретаторів можна поділити на два основні види. До першого відносять дилетантів, тобто людей які не ознайомлені зі специфікою грамотної інтерпретаційної діяльності. Вони переважно задовольняються первинним суб'єктивним емоційним враженням від споглядання твору, тим самим зупиняючись на першому етапі його аналізування. Як результат, зауважує Т. Баррет, інформація вважається поверхневою, суб'єктивною, ненауковою, втрачає свою

цінність та недоцільна в дизайн-проектуванні. З огляду на сучасні тенденції дизайн-освіти та діяльності, З. Макар зазначає, що фахівець нового типу повинен поєднувати в собі якості маркетолога уміти прогнозувати моду й розуміти її закономірності [3, с. 47]. Зі свого боку О. Гончар та В. Даниленко наголошують, що суттєвим недоліком вітчизняної підготовки дизайн кадрів є відсутність вміння глибоко розуміти цільову аудиторію свого продукту та брак бізнес-компетенцій, що знецінює роботу дизайнерів та гальмує вітчизняний ринок дизайн-послуг на міжнародній арені. Тому дизайн-концепції нових виробів повинні будуватися на базі ґрунтового всебічного аналізування та синтезування фактичного матеріалу, отриманого завдяки ретроспективному та психологічному тлумаченню попередніх аналогів. Саме таким підходом до інтерпретаційної діяльності характеризується другий тип інтерпретатора-професіонала, для якого тлумачення творів мистецтва є невіддільною частиною професії та запорукою створення оригінальних концепцій нових дизайн-проектів, розуміння цільової аудиторії та рентабельності власного продукту [2, с. 72].

Художньо-естетична інтерпретація дозволяє дизайнеру досягнути будь-який мистецький твір у всьому спектрі його протилежних та взаємодоповнюючих характеристик. Тобто як цілісне явище, яке характеризується не лише естетичною привабливістю, функціональною спроможністю, ергономічною доцільністю, але й глибоким смисловим наповненням. Насичення смислового центру дизайн-виробів є провідною тенденцією сучасного європейського підходу до проектної діяльності. Будь-яка дизайн-концепція повинна відображати світоглядну, культурну й професійну позицію автора, розкривати головну тему його творчості та мати спрямування на розвиток духовних цінностей суспільства. Л. Бутенко наголошує, що під час інтерпретаційної діяльності майбутні дизайнери повинні накопичувати та використовувати значні резерви з соціально-історичних, культурологічних, філософсько-естетичних, психологічних та фахових мистецьких дисциплін. Вільне оперування емоційними, інтелектуальними та діяльними способами взаємодії з мистецтвом допоможе студентам: свідомо сприймати мистецькі твори, давати емоційний відгук, аргументовані естетичні оцінки, вірно інтерпретувати художні

цінності, виявляти свою активність та знаходити індивідуальні шляхи встановлення духовно-творчого контакту з мистецтвом [1, с. 166].

Процес художньо-естетичної інтерпретації супроводжує дизайнера від початку до завершення роботи над дизайн-проектом. Розуміння розпочинається з первісного осягання цілого та поступового заглиблення завдяки граматичній та психологічній інтерпретації, а потім повертається до початку з ґрунтовним фактичним матеріалом та новим колом питань, які потребують відповідей – нових інтерпретацій. У проектній діяльності це виглядає так: осягнення первісної ідеї проекту; психолого-ретроспективний аналіз аналогів, умовиводів автора першоджерела та наявних об'єктивних наукових тлумачень; аналіз провідних трендів сучасності; створення на цій основі оригінальної дизайн-концепції за

власним авторським баченням та відповідним ціннісним наповненням; практична реалізація витвору в соціально-культурному просторі з можливістю осягнення його сенсу та подальшої множинності інтерпретацій. Останнє забезпечує «подовження життя» дизайн-проекту завдяки оновленню відповідно до мінливих ринкових умов та заохочує до створення на своїй основі нових дизайн-концепцій і виробів.

Отже, художньо-естетична інтерпретація як ключова компетенція професійної діяльності майбутніх дизайнерів є запорукою креативного розроблення та ефективного виконання художньо-проектних рішень на високому професійному рівні.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні концептуальних підходів щодо організації професійної підготовки дизайнерів.

Література

1. Бутенко Л. В. Інтерпретація творів мистецтва в школі як засіб виховання особистості. *Педагогічні науки*. Вип. 42. 2006. С. 164–168.
2. Колоянова О. Інтерпретація твору образотворчого мистецтва як особливий вид діяльності педагога-художника. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Вип. 8. 2013. С. 71–76.
3. Макар З. Ю. Формування професійних вмінь молодших спеціалістів-дизайнерів у процесі фахової підготовки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2015. 256 с.
4. Томашевський В. В. Теоретичні та методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: моногр. / за ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор., акад. Володимира Бутенка. Кривий Ріг. ФОП Маринченко С. В., 2017. 572 с.

Коваленко А. В.,

студентка природничого факультету, КДПУ

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Щербина С. М.)

КОМП'ЮТЕР ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

У статті розкрито особливості використання комп'ютера як засобу підвищення якості знань учнів у процесі вивчення біології. Автор аналізує ставлення вчителів до використання комп'ютера в процесі викладання біології та ставлення учнів у процесі вивчення біології.

Ключові слова: нові інформаційні технології, комп'ютер, якість знань, учні, навчальний процес.

The article describes the peculiarities of using computer as the means to improve the quality of knowledge of students in process of learning biology. The author analyzes the teachers' attitudes to using computers in process of teaching biology and attitudes of students in learning biology.

Key words: new information technologies, computer, knowledge quality, students, educational process.

Головною метою інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів є підготовка підростаючого покоління до повноцінної плідної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства, підвищення якості, доступності та ефективності освіти. Інформатизація педагогічного процесу загальноосвітньої школи насамперед передбачає широке впровадження в процес викладання навчальних дисциплін нових інформаційних

технологій. «Нові інформаційних технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій» [2, с. 170].

Відомо, що підвищення ефективності процесу навчання багато в чому залежить від двох складових: методів навчання, що розвивають пізнавальну активність учнів та підвищують інтенсивність процесу навчання; засобів

навчання, які дають можливість використовувати ці методи у повному обсязі. Використання комп'ютера як засобу навчання на уроках біології значно урізноманітнює форми навчальної діяльності, піднімає науковість на якісно новий рівень, підтримує зацікавленість учнів до роботи протягом усього уроку, а використання моделей, імітаційних ситуацій, завдань-репетиторів полегшує відпрацювання навичок та вмінь. Усе це сприяє більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу.

Значний внесок у теорію й практику використання комп'ютерних інформаційних технологій у навчальному процесі зробили А. Єршов, І. Роберт, В. Беспалько, Я. Ваграменко, А. Єрилов, В. Извозчиков, Г. Клейман, М. Жалдак, Ю. Машбиць та інші вчені. Дослідження науковців переконують, що одним із важливих чинників інтенсифікації навчального процесу є використання сучасних технічних засобів, передусім комп'ютера, що дозволяє учням співпрацювати з носієм інформації, здійснюючи вибір матеріалу, темп подання та компонування його, тобто бути активними учасниками процесу навчання, а це зі свого боку позитивно відображається на результатах навчальної діяльності школярів, сприяє високому рівню засвоєння ними знань.

Мета статті – розкрити особливості використання комп'ютера як засобу підвищення якості знань учнів у процесі вивчення біології.

Використання комп'ютера в навчальному процесі відбувається за багатьма напрямками: як засіб індивідуалізації навчання; як джерело інформації; як засіб оцінювання, обліку та реєстрації знань; як засіб творчої діяльності учня. Ефективність навчання з використанням комп'ютерів пояснюється значним унаочненням програмного матеріалу, що дозволяє краще зрозуміти та засвоїти абстрактні поняття, сформувати практичні вміння та навички.

Сучасне програмне забезпечення комп'ютерів дає змогу школярам творчо працювати, а саме: текстовий редактор замінює друкарську машинку, маючи значно більше функцій (вибір шрифту, його розміру, кольору, розміщення друкованого тексту, корекція написаного, заміна блоків тексту); графічний редактор сприяє розвитку художніх навичок, допомагає в кресленні, проектуванні; музичний редактор дає змогу писати музику для будь-якого інструмента, оркестру. Бази знань містять певний обсяг інформації з конкретної теми, структурованої так, що в кожному її елементі є посилання на інші логічно пов'язані з ним елементи, що дає змогу учневі отримувати інформацію в потрібній йому послідовності.

З метою з'ясування особливостей використання комп'ютера як засобу підвищення якості знань учнів у практиці роботи сучасної школи, виявлення ставлення вчителів та учнів до використання комп'ютера в процесі вивчення біології ми провели анкетування, спостереження та бесіди.

Результати анкетування показали, що лише 28% від опитаних вчителів намагаються використовувати комп'ютер під час організації навчального процесу з біології. Вчителі біології (60%) зазначили, що комп'ютер доцільно використовувати під час організації навчального процесу, бо це багатофункціональна машина, гарний засіб навчання.

На думку вчителів, саме використання комп'ютера як засобу навчання в процесі вивчення біології сприяє підвищенню пізнавального інтересу учнів до вивчення шкільної навчальної дисципліни, розвитку самостійності та активності в процесі засвоєння знань з предмету, підвищенню якості їхніх знань з навчального предмета. Інші вчителі, 9% від опитаних, вважають, що доцільніше використовувати комп'ютер з метою об'єктивного оцінювання знань учнів та здійснення контролю в процесі оволодіння учнями темою, що вивчається. Також окремі вчителі, 3% від опитаних, вважають, що комп'ютер як засіб навчання доцільніше використовувати в старшій школі, хоча більшість вчителів вказує, що бажано використовувати комп'ютер в будь-яких класах, оскільки він допомагає учням краще уявити ті біологічні процеси, які вивчаються, сприяє свідомому засвоєнню знань з предмета.

Більшість вчителів біології, 78% від опитаних, зазначили, що вони не достатньо володіють методикою використання комп'ютера як засобу навчання під час організації навчального процесу, але прагнуть оволодіти у майбутньому. Ті вчителі (42% від опитаних), які мають комп'ютер і вміють ним користуватися, зазначають, що це гарний засіб навчання, що за його допомогою вони здійснюють пояснення нового матеріалу, створюють тестові завдання, які використовують з метою об'єктивного оцінювання знань учнів. Більшість вчителів зазначає, що комп'ютер допомагає учням не просто пізнати істину, а й осмислити, усвідомити те, що вивчається на уроці. Педагоги зазначили, що на практиці вони відчули найрізноманітніші можливості комп'ютера як засобу навчання. І вказали, що комп'ютер – потужний, багатофункціональний засіб навчання, що породжує в душі школяра спалах

позитивних емоцій, а також бажання ще і ще раз попрацювати над програмним матеріалом.

Педагоги (91% від опитаних) стверджують, що на сучасному етапі розвитку шкільної освіти проблема застосування комп'ютера на уроках біології набуває дуже великого значення, оскільки, застосовуючи на уроках біології комп'ютер, вчитель може демонструвати учням мікросвіт клітини, ріст і розвиток організмів, еволюцію живих систем, розвиток життя на Землі, тобто за короткий час демонструвати процеси, які проходять упродовж місяців, років і навіть століть; знайомити з явищами, що потребують звукового відображення (звуки в природі, голоси птахів, голоси тварин); проводити практичні та лабораторні роботи. Усе це, на думку педагогів-практиків, дозволяє вивести сучасний урок на якісно новий рівень, дозволяє підвищити статус учителя, розширювати можливості ілюстративного супроводу уроку, використовувати різні форми навчання та види діяльності в межах одного уроку, ефективно організовувати контроль знань, вмінь та навичок учнів, полегшувати та вдосконалювати роботу учнів щодо підготовки творчих робіт, проектів, рефератів.

Більшість вчителів розуміють ефективність використання комп'ютера під час організації навчального процесу, а також на уроках біології і погоджуються з доцільністю їх використання, оскільки вважають, що це сприяє підвищенню пізнавальних інтересів, пізнавальної діяльності школярів, внаслідок чого підвищується їхній рівень знань з предмета. Педагоги відзначили,

що хоч вони й розуміють важливість використання комп'ютера під час організації навчального процесу, але разом з тим використовують його рідко, епізодично, пояснюючи відсутністю комп'ютера в навчальному кабінеті, наявним не досить високим рівнем інформаційних умінь і навичок.

З метою вивчення ставлення учнів до використання комп'ютера в процесі вивчення біології було проведено анкетування серед учнів. Учні (86% від опитаних) зазначили, що їм подобається вивчати навчальні предмети за допомогою комп'ютера, оскільки таке навчання сприяє більш повному формуванню уявлень про ті чи інші процеси, що вивчаються. Але учні вважають, що комп'ютер є засобом навчання і не може замінити повністю діяльність вчителя, оскільки лише вчитель може враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів, знайти правильний підхід у навчальному спілкуванні.

Таким чином, проведена дослідницька робота дозволяє стверджувати, що переважна більшість вчителів біології та учнів позитивно ставляться до використання комп'ютера під час організації навчального процесу. Використання на уроці комп'ютера дозволяє учням співпрацювати з носієм інформації, здійснюючи відбір матеріалу, темп подання та його компонування, тобто бути активним учасником навчального процесу, що зі свого боку позитивно відображається на результатах навчальної діяльності школярів, сприяє високому рівню засвоєння ними знань.

Література

1. Освітні технології / [за ред. О.М.Пехота]. Київ : «А.С.К.». 2001. С.163-180. 2. Синельников В.В. Використання комп'ютера в ході викладання біології. *Біологія*. 2008. № 27. С. 5-10. 3. Чернявська З. В. Сучасний засіб навчання: Використання комп'ютерної техніки на уроках біології. *Рідна школа*. 1998. № 1. С. 36-38.

Коваленко В. К.

*аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОЕКТУВАННЯ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто основні особливості художнього-проектування засобами комп'ютерної графіки у вищій школі.

Ключові слова: художнє проектування, комп'ютерна графіка.

The article deals with the main features of computer-aided design in computer graphics in high school.

Key words: artistic design, computer graphics.

Сучасний етап розвитку суспільства дає можливість спостерігати, як інформації набувають активного розвитку за допомогою впровадження сучасних інформаційних технологій у різні сфери людської діяльності.

Однією з головних характеристик нової епохи розвитку людства є інформація, як невичерпний постійно відновлюваний ресурс, та підготовка висококваліфікованих фахівців, що є складовими національної інформаційної інфраструктури, які забезпечують економічне

піднесення. Неможливо подолати розрив у відставанні отриманих у сфері освіти знань, умінь та навичок, усе зростаючих потреб навчання без використання комп'ютерної графіки.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких охоплено коло питань з проблеми впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес, серед яких слід відзначити дослідження: М. Жалдака, Л. Коношевського (нові інформаційні технології в професійній підготовці вчителя), Г. Козлакової, Е. Лузик (технічні дисципліни), О. Ващук, В. Сидоренка (трудове навчання) та багато інших. Проблемі дизайн-проектуванню та різноманітним технікам художньої обробки текстильних матеріалів присвячено дослідження сучасних авторів та вчених-педагогів: Л. Оршанський, Н. Кузан, С. Кучер, Ю. Кулінка, Л. Савка, Н. Дубова, Т. Андріанова, О. Макарова, З. Котенкова, Р. Андрієва та ін.

Метою статті є проаналізувати особливості використання художнього проектування засобами комп'ютерної графіки в початковому процесі вищої школи.

Сучасне навчання широко використовує графічні можливості комп'ютерів. У зв'язку з цим в окрему галузь виділяється графічно-інформаційна технологія навчання. Як зазначено, комп'ютерна графіка – це наукова дисципліна, яка розробляє сукупність засобів та прийомів автоматизації кодування, опрацювання та декодування графічної інформації [1, с. 286].

Останнім часом, наприкінці ХХ століття та на початку ХХІ століття, у педагогіці значну увагу приділяють методу проектів. *Проектування в освіті* – це процес створення нових форм спільності педагогів, студентів, педагогічної громадськості, нового змісту та технологій освіти, нових способів і технік педагогічної діяльності та мислення. Предметом проектування є створення умов розвитку освіти в цілому, переходу її з одного стану в інший. *Застосування комп'ютерної графіки можливо з виконання художнього проекту* [2, с. 174].

Слід зазначити, що інформаційні технології впливають на систему освіти, змінюючи її зміст і технологію навчання. При цьому провідну роль відіграє саме комп'ютерна графіка у підготовці майбутніх фахівців, професійна діяльність яких спрямована на художнє проектування [3, с. 195]. Завданням яких є вивчення комп'ютерної графіки у процесі художнього проектування із залученням студентів до використання сучасних графічних редакторів, формування художньо-проектних знань й умінь, розкриття творчого потенціалу, креативності, розвивати не тільки абстрактне, комбінаторне, асоціативне, логічне мислення, але і підвищувати загальний коефіцієнт художньої культури.

Використання комп'ютерної графіки у процесі художнього проектування творів створює більш наближену до реального, що досягається завдяки представленню форм об'єкта, композиційного розташування, пропорції і співвідношення елементів. За рахунок використання різноманітних текстур, фактур, колірної гами, побудови тіней об'єкта, залежно від його положення у віртуальному просторі, можна досягти більш реалістичного вигляду художнього проекту.

Навчання засобами художнього проектування стрімко прискорює формування культури, розвивається просторово-часове уявлення, формується почуття поваги до народної культури та соціально-культурний світогляд.

Таким чином, комп'ютерна графіка є однією з найбільш важливих складових нових інформаційних технологій навчання, яка організовує проектну діяльність майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах сучасної освіти, викладач повинен досконало знати основи проектної технології та дотримуватися вимог щодо виконання, оцінювання і захисту проектів, що дозволяє покращити та прискорити процес проектування.

Література

1. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С. А. Кузнецов. Питер, 2003. 184 с.
2. Радченко К. В. Дизайн: історія і сучасність. *Шкільна бібліотека*. 2002. С. 171-175.
3. Савченко Л. О. Використання продуктивних технологій у вищій педагогічній школі як засіб підвищення професійної підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2016. № 2. С. 193–198.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ХІМІЇ

У статті розкриваються сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках хімії відповідно до вимог Нової української школи, які не тільки відкривають широкий доступ до інформації, але й дозволяють моделювати хімічні процеси у віртуальному експерименті.

Ключові слова: цифрові технології, інформаційно-комунікаційні технології, віртуальні лабораторії на уроках хімії.

The article presents modern approaches to the use of information and communication technologies in chemistry lessons in accordance with the requirements of the New Ukrainian School, which not only open up wide access to information, but also allow to simulate chemical processes in a virtual experiment.

Key words: digital technologies, information and communication technologies, virtual laboratories for chemistry lessons.

У Концепції Нової української школи зазначається, що використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі, які суттєво розширюють можливості педагога, забезпечує успіх нової української школи.

Запровадження ІКТ в освітній галузі передбачає перехід від одноразових проєктів до системного процесу, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності [7].

Метою статті є з'ясування сучасних підходів до використання ІКТ на уроках хімії в умовах Нової української школи.

Використання комп'ютера в освітньому процесі відкриває нові, практично необмежені можливості для творчого розвитку як вчителя, так і учнів, сприяє успішному нетрадиційному розв'язуванню багатьох методичних проблем, дає змогу активізувати самостійну пізнавальну діяльність школярів [9].

Проблемам впровадження ІКТ у сучасній школі присвятили свої праці О. Замулко, Н. Шумська, Л. Боднар, О. Тасенко, Н. Кононенко, І. Родигіна, О. Харченко, В. Столяренко та ін.

Використання ІКТ на уроках дозволяє розв'язати дидактичні завдання: вивчення явищ та процесів у мікро- та макросвіті, у складних технічних і біологічних системах на основі використання засобів комп'ютерної графіки та комп'ютерного моделювання; подача в зручному для вивчення масштабі перебігу різних хімічних та фізичних процесів, які реально протікають із дуже великою або дуже малою швидкістю [2].

Використання педагогічних програмованих засобів, на думку О. Замулко, призводить до індивідуалізації процесу навчання. Кожний учень засвоює матеріал у своєму темпі

відповідно до своїх індивідуальних можливостей сприйняття [3].

Перед вчителем хімії сучасної школи постає важливе завдання – навчити учнів критично використовувати отриману інформацію із медіаджерел про протікання хімічних процесів, властивості сучасних речовин, розробку новітніх хімічних технологій тощо, а також створювати на її основі свою власну медіапродукцію. Нинішнє покоління має широкий доступ до Інтернету й найкраще сприймає інформацію, подану на цифрових носіях, і ці сучасні реалії життя необхідно широко використовувати в освітньому процесі.

На допомогу педагогу приходять сучасна концепція розвитку павутини Веб 2.0. Серед значної кількості хмарних сервісів (Microsoft Office 365, MoodleCloud, Sugarsync, Onedrive тощо) особливу увагу привертають сервіси Google. Вони містять дуже багато інструментів, які є корисними як для індивідуальної, так і для колективної (групової) діяльності [5].

Для моделювання хімічних процесів у віртуальному експерименті можна використовувати віртуальні лабораторії [1, 4, 6, 8]. До них належать найбільш широко використовувані на уроках хімії ChemLab; Crocodile; навчальне середовище Virtual Chemistry Laboratory, розроблене в Carnegie Mellon University (США); Virtual Chemistry Laboratory виробництва Oxford University (Велика Британія) тощо. Однією з найбільш досконалих віртуальних лабораторій є програма ChemLab, яка дозволяє проводити лабораторні роботи з аналітичної хімії, органічного синтезу, неорганічної та органічної хімії. У додаток до стандартних моделей учні можуть створювати і власні, використовуючи інструменти майстра LabWizard, що дає можливість побудови графічного інтерфейсу для виконання тієї чи

іншої операції. Використання майстра LabWizard дозволяє задавати послідовність дій крок за кроком і створювати власну лабораторну роботу [8].

Таким чином, сучасні інформаційні технології, широкий розвиток медійних засобів вимагає від вчителя хімії інноваційного підходу до освітнього процесу із широким залученням сучасних хмарних технологій.

Література

1. **Анічкіна О.В.** Можливості використання віртуальної хімічної лабораторії у формуванні експериментально-методичних вмінь студентів проводити шкільний хімічний експеримент. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2015. Випуск 1 (12). Т.2. С. 7-11.
2. **Бондар Л.** Інформаційні технології при викладанні хімії. *Хімія*. 2011. № 29. С. 10–13.
3. **Використання** інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках хімії [Автор-укладач О. І. Замулко]. Черкаси: ЧОПОПП, 2007. 32 с.
4. **Деркач Т.М.** Інформатизація викладання хімії: від теорії до практики. Дніпро: Вид-во ДНУ, 2011. 245 с.
5. **Ігнатенко О.** Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення на уроках хімії. *Наук. зб.: матеріали Шостої міжнародної науково-методичної конференції. Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи*. Київ.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. С. 101-105.
6. **Клименко Т.О., Гранкіна Т.М., Нарожна Т.І.** Віртуальна лабораторія в системі хімічної освіти в школі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. №8. С. 41-44.
7. **Концепція** Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. **Нечипуренко П.П.** Віртуальні хімічні лабораторії в процесі навчання хімії: сучасний стан та перспективи. URL: http://lib.iitta.gov.ua/166163/1/Nech_09_2.pdf.
9. **Тасенко О. В.** Використання комп'ютерів у викладанні хімії та біології. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2007. № 1. С. 16-18.

Кононюк О. В.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, Волощук І. А.)

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Сьогодні неможливо уявити професійне зростання викладача без використання інформаційно-комунікаційних технологій та засобів телекомунікацій. Вони відкривають принципово інші, сучасні можливості освіти та спілкування. У статті досліджено поняття «інформаційно-комунікативна компетентність», акцентовано увагу на формуванні у викладачів інформаційно-комунікативної компетентності як складової професійної діяльності.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційно-комунікативна компетентність, ІКТ-компетентність.

Today it is impossible to imagine the professional growth of a teacher without the use of information and communication technologies and telecommunications. They open up fundamentally different, modern opportunities for education and communication. This article analyzes the interpretation of the concept of «information and communication competence». Emphasis is placed on the formation of information and communication competence of teachers as a component of professional activity.

Key words: information technologies, information and communication competence, ICT competence.

Для інформаційного суспільства характерними рисами є швидкий розвиток науки та техніки, виникнення нових інформаційних технологій. Освіта впродовж життя є не тільки реальним, але й необхідним явищем. На сучасному етапі завданням вищої школи є формування у студентів професійних знань, умінь та навичок, а також розвиток творчих здібностей. Зважаючи на це, інформаційно-комунікативна компетентність викладача потребує ґрунтовного вивчення.

Одним з напрямків модернізації освіти є її інформатизація, що має на меті забезпечити сферу освіти методологією та практикою

використання засобів інформаційних технологій, орієнтованих на досягнення цілей навчання. У зв'язку з цим значно зросли вимоги до інформаційно-комунікативної компетентності особистості як одного з важливих структурних компонентів професійної компетентності. Сформуванню ключові компетентності студентів може тільки компетентний фахівець, тому питання ІКТ-компетентності викладачів є обов'язковою умовою якісного навчання.

Мета статті – з'ясувати шляхи формування інформаційно-комунікативної компетентності викладача у вищій школі. Методами

дослідження стали анкетування студентів, педагогічне спостереження та контент-аналіз.

У наукових джерелах поняття інформаційної компетентності трактується по-різному. Так, П. Безпалов використовує це поняття для позначення ключових знань, вмінь, навичок роботи фахівця з інформаційними ресурсами й оволодіння різними прийомами комп'ютерного та креативного мислення. Формується інформаційна компетентність на етапі вивчення комп'ютера і в процесі його застосування в професійній діяльності.

А. Єлізаров визначає інформаційно-комунікативну компетентність викладача як сукупність знань, умінь та досвіду. На думку вченого, визначальною характеристикою професійних якостей є досвід.

Аналізуючи діяльність педагога можна визначити умовні рівні формування інформаційної компетентності: здатність володіння комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням; вміння знаходити та структурувати інформацію; вміння проводити критичний аналіз та логічно мислити; ступінь наочно-специфічних творчих завдань, наявність прогностичних умінь у засвоєнні та практичному застосуванні інформації, використання проблемно-діяльнісного підходу до навчання електронними засобами.

Використання ІКТ на заняттях значно підвищує інтерес до предмету, стимулює студентів до пізнавальної діяльності, урізноманітнює подання матеріалу викладачем. Успішне використання в освітньому процесі комп'ютерних технологій можливе за умови відповідної кваліфікації педагога, грамотності використання електронних засобів навчання,

матеріально-технічного

забезпечення

навчального закладу.

Для візуалізації матеріалу доцільно використовувати мультимедійні засоби навчання. У результаті студент не лише сприймає пояснення викладача на слух, а й має можливість споглядати почуте на мультимедійній дошці. Унаслідок такої організації навчання поліпшується процес засвоєння матеріалу, підвищується інтерес та активізується пізнавальна діяльність учасників освітнього процесу.

Формування інформаційної компетентності вимагає умінь орієнтуватися в інтернет-просторі та володіння навичками роботи з масивами інформації. Порівнюючи заняття з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій та класичні форми візуалізації (паперові схеми, таблиці, плакати), можна з впевненістю сказати, що рівень зацікавленості та результатів студентів у разі використання технічних засобів помітно зростає.

Сучасні педагогічні технології, такі як метод проектів, метод міжпредметної інтеграції, використання інформаційних технологій та інтернет-ресурсів, допомагають реалізувати особистісно зорієнтований підхід в навчанні, забезпечують диференціацію навчання з урахуванням можливостей студента.

Завдання педагога полягає в створенні умов для практичного оволодіння змістом навчальної дисципліни кожним учасником освітнього процесу, в застосуванні найбільш ефективних методів навчання, які б дозволили майбутньому фахівцю бути конкурентоспроможним на ринку праці і готовим до професійного зростання та самовдосконалення.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. Київ, Академвидав, 2004. 352 с.
2. Литвинова С. Г. Шляхи формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів-предметників. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2008. № 2. С. 8.
3. Плаксіна Ю. Г. Формирование информационно-коммуникационной компетенции студента вуза при изучении общих математических и естественнонаучных дисциплин. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08. Челябинск, 2007. 254 с.

Король А. М.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Криворізького державного педагогічного університету

м. Кривий Ріг

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

У статті розглядається тлумачення поняття «педагогічні умови», аналізується реалізація особистісно орієнтованого навчання та розробка спеціальних форм взаємодії учасників освітнього процесу. Обґрунтовуються педагогічні умови застосування технологій особистісно орієнтованого навчання в учнів середніх класів.

Ключові слова: педагогічні умови, особистісно орієнтовані технології навчання, кооперативне навчання.

The article deals with an interpretation of the definition “pedagogical conditions”. The author analyses the realization of person-oriented teaching and proposes some special forms of cooperative learning in the classroom. The pedagogical conditions of applying the person-oriented teaching technologies at a secondary school have been substantiated in the article.

Key words: pedagogical conditions, person-oriented technologies, cooperative learning.

У процесі організації певної діяльності для її ефективності необхідно виділяти умови реалізації даної сукупності процесів.

Незважаючи на те, що предметом великої кількості педагогічних досліджень виступають педагогічні умови реалізації певних процесів, у сучасній науці існують деякі розбіжності в тлумаченні самого поняття “педагогічна умова”.

Педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об’єктивно склалися чи суб’єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [1].

З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого спеціаліста. Отже, педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої діяльності.

Компонентами педагогічних умов застосування освітніх технологій є матеріальна база, форми і методи педагогічної діяльності, професіоналізм колективу, штучно створені й об’єктивно сформовані педагогічні ситуації.

Якщо не удосконалювати освітні технології, то система освіти не зможе забезпечити підготовку фахівців з активною життєвою позицією та конкурентно-спроможних на сучасному ринку праці. Тому реалізація особистісно орієнтованого навчання вимагає розробки такого освіти, куди включаються не лише наукові знання, але також прийоми і методи пізнання. Важливою є розробка спеціальних форм взаємодії учасників освітнього процесу (учнів, батьків).

Такими умовами є:

- необхідність особливих процедур відстежування характеру й спрямованості розвитку учня;

- створення сприятливих умов для формування індивідуальності учня;

- зміна уявлень, що склалися в нашій культурі, про норму психічного розвитку дитини (порівняння не по горизонталі, а по вертикалі, тобто визначення динаміки розвитку дитини порівняно з самим собою, а не з іншим).

Працюючи над розробкою моделей уроків, треба прагнути побудувати їх на оптимальному поєднанні традиційних, перевірених часом

принципів дидактики, таких як науковість, відповідність віковим особливостям з інноваційними підходами особистісно орієнтованого навчання.

Для проведення такої форми організації навчальної діяльності на уроках ми виокремили такі принципи та методи, як педагогічні умови застосування технологій особистісно орієнтованого навчання в середніх класах:

- 1) принцип наочності;

- 2) принцип діалогу в організації умов застосування технологій особистісно орієнтованого навчання (учень усвідомлює мету уроку як важливу особисто для себе; засвоєння знань відбувається переважно під час активної діяльності учнів);

- 3) мультимедійний принцип або принцип сенсорного впливу на організацію умов реалізації особистісно орієнтованого навчання;

- 4) принцип індивідуалізації навчання (створення ситуації успіху для кожного учня, спонукання учнів до пошуку альтернативної інформації під час підготовки до уроку, використання індивідуального досвіду дитини);

- 5) методи навчання – пояснювально-ілюстративні, інформаційні, тестування (продумане чергування видів робіт, типів завдань, що зменшить втомлюваність учнів);

- 6) мультимедіа як педагогічна умова;

- 7) принцип вільної думки (надання учням можливості ставити питання, висловлювати оригінальні ідеї і гіпотези; організація обміну думками, оцінками; стимулювання учнів до доповнення й аналізу відповідей товаришів; надання школярам свободи вибору варіантів завдань, способів їх виконання, форм звіту за результати роботи).

Таким чином, для того, щоб реалізувати модель особистісно орієнтованого навчання в школі необхідно: по-перше, прийняти концепцію освітнього процесу не як з’єднання навчання й виховання, а як розвиток індивідуальності, становлення здібностей, де навчання й виховання органічно зливаються; по-друге, виявити характер взаємин основних учасників освітнього процесу: управлінців, учителів, учнів, батьків; по-третє, визначити

критерії ефективності інноваційності освітнього процесу.

Література

1. **Гора Н. В.** Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх товаровзнавців. *Молодий вчений. Педагогічні науки*. 2018. № 6 (58). С. 134-138. 2. **Гриньова М. В.** Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання. *Компоненти педагогічної майстерності викладача : інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації*". № 5. 2015. С. 12-19. 3. **Пехота О. М.** та ін. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : *навч. посіб.* Київ : Вид-во А.С.К., 2004., 240 с.

Крамаренко О. Р.,
вчитель іноземних мов,
Криворізька гімназія № 49,
м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ

У статті розглядається зміст когнітивно-комунікативного підходу в навчанні іноземній мові, який сприятиме формуванню соціальної компетентності учнів в умовах розвитку Нової української школи.

Ключові слова: комунікативно-когнітивний підхід, соціальна компетентність.

The article deals with the content of the cognitive-communicative approach in teaching a foreign language, which will contribute to the formation of social competence of students in the conditions of development of the New Ukrainian School.

Key words: cognitive and communicative approach in teaching, social competence.

У сучасних умовах іноземну мову трактують як засіб спілкування та залучення до культури іншого народу. На жаль, більшість учнів не вміє прогнозувати лексичний матеріал під час побудови власних висловлювань, не може асоціювати словесні пари тематично пов'язаних слів. Це призводить до невміння висловлюватися логічно та грамотно, аргументувати свою думку, спонтанно підтримати розмову або вести дискусію. Саме когнітивний підхід у навчанні зможе зробити комунікативну методику більш динамічною.

Мета статті – проаналізувати когнітивно-комунікативний підхід як фактор сприяння формуванню соціальної компетентності учня.

Проблемою використання цього підходу у навчанні іноземної мови займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Т. Балихіна, І. Бім, М. Бородуліна, І. Зимня, І. Ігнатова, С. Шатілов, А. Джонс, В. Ріверс та інші. Когнітивний підхід у своїх роботах розвивав С. Шатілов. Він запропонував комунікативно-когнітивну та культурно-країнознавчу концепцію навчання іноземних мов. Комунікативний компонент цієї концепції автор розглядає через технології навчання, які повинні забезпечувати інтерактивне, особистісно-мотиваційне спілкування учнів на уроці. Когнітивний компонент передбачає усвідомлене засвоєння учнями культурно-країнознавчих відомостей та мовного матеріалу.

Основою створення комунікативно-когнітивного підходу стали комунікативний підхід, комунікативний метод та когнітивний підхід. Когнітивний підхід – це теорія навчання іноземних мов, розроблена на основі когнітивної психології. Відносно навчання іноземної мови когнітивізм означає, що вивчення того чи іншого лінгвістичного явища повинно спиратися на розумові процеси і дії, що лежать в основі розуміння і використання цього явища в мовленні.

І. Колеснікова виділяє такі рівні когнітивності: рівень правила (виконання мовленнєвих дій згідно з правилом); рівень значення (усвідомлення й розуміння значення лексичних одиниць, що вивчаються); рівень виконання мовленнєвої діяльності (яким чином будується висловлювання, з чого починається, чим закінчується, які аргументи наводяться); соціальний рівень (усвідомлення функції висловлювання (прохання, порада, заперечення тощо); культурологічний рівень (усвідомлення того, наскільки інформація, що повідомляється, відповідає культурним нормам носіїв мов); когнітивний стиль роботи учнів (усвідомлення учнем того, як він/вона навчається, які прийоми використовує, оцінка їх ефективності, а також самооцінка рівня володіння мовою [1]).

В основі процесу пізнання та, відповідно, й в основі комунікативно-когнітивного підходу лежить активність особистості. Когнітивний

підхід до навчання реалізується в тому випадку, коли відбувається заміна суб'єктно-об'єктних відносин на суб'єктно-об'єктну взаємодію, тобто коли учень є активним учасником процесу навчання, а не об'єктом навчальної діяльності викладача. Під час когнітивного підходу людина, яку навчають, є центром освітнього процесу, є особистістю, що мислить, яка активно переробляє інформацію.

Цей підхід забезпечує, з одного боку, свідоме засвоєння граматичних явищ, а також пов'язаних з цими явищами відомостей країнознавчого та культурно-естетичного характеру. З другого боку – він являє собою теоретичне обґрунтування комунікативної технології навчання іноземних мов в цілому [2].

Когнітивна складова навчання містить систему уявлень, поглядів, знань, що відображають індивідуально-своєрідні активні способи пізнавального ставлення до того, що вивчається. Операційна складова навчання містить систему загально навчальних умінь, способів навчальної діяльності, що забезпечують можливість засвоєння, збереження та переробки інформації на цілісну картину світу, а також включає вміння планування, аналізу, рефлексії, прийоми самоконтролю, самокорекції, перенесення відомих способів дій у нові, нетипові ситуації.

Як зазначено в проекті Нової української школи «знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [2]. Школа може і повинна розвивати пізнавальні

інтереси і здібності учня, формувати загальну культуру, творчі здібності, екологічний стиль мислення, життєзабезпечувальні навички. Школа бере на себе місію створення нового освітнього середовища, де панує атмосфера педагогічної творчості вчителів-одномисльців, учнів і батьків. Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві. Виділяють чотири опорних види навчання соціальної компетентності: навчання знань, навчання дії, навчання жити разом, навчання бути. Вони є фундаментальними видами, які визначають життєву й соціальну компетентність та відображають потреби суспільства.

Для досягнення цілей і вирішення завдань з урахуванням когнітивно-комунікативного підходу рекомендуються спеціальні вправи. За допомогою таких вправ можна досягти необхідного рівня автоматизму у використанні знань з іноземної мови, що дозволяє знизити функціональну залежність лексичних навичок від когнітивних процесів і допомагає розвивати когнітивну комунікацію.

Отже, можна стверджувати, що когнітивно-комунікативний підхід до навчання базується на принципі свідомості у викладанні іноземної мови, також учень є активним учасником процесу навчання. Цей підхід є продуктивним, оскільки забезпечує як мовленнєвий, так і когнітивний розвиток учнів. З іншого боку, такий підхід є перспективним для подальших досліджень і розробок практичних завдань.

Література

1. Колесникова И. Л., Долгина О. А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. СПб.: Изд-во Русско-Балтийский информац. центр «БЛИЦ», "Cambridge University Press", 2001. 224 с. 2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. 40 с. 3. Лебедева М. В. Когнітивно-комунікативний підхід в обучении лексико-грамматическому аспекту устной речи студентов переводческого факультета. *Когнитивные процессы в иноязычном словоупотреблении и слововосприятии на уроках иностранного языка в школе и вузе*: Межвуз. сб. науч. статей. Н. Новгород: НГЛУ имени Добролюбова, 2004. С. 88-93.

Кутюгова Т. Ю.,

магістрантка кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Король А. М.)

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ КРИВОРІЗЬКОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ІНТЕРАКТИВНИМИ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ

Досліджуються інтерактивні засоби навчання у процесі професійної підготовки молодших медичних спеціалістів. Розглянуто основні етапи процесу формування й розвитку пізнавального інтересу, розкрито особливості методів і прийомів стимулювання пізнавального інтересу студентів у Криворізькому медичному коледжі. Зроблено огляд та апробацію в роботі викладача web-сервісу LearningApps.org як ефективного

інструменту у формуванні пізнавального інтересу під час вивчення предмету «Основи медичної інформатики». Дослідження доводять, що застосування інтерактивних засобів навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій сприяють формуванню в студентів пізнавального інтересу, спрямованого на вибір оптимальних рішень.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні засоби навчання, комп'ютерні технології, web-сервіс.

The report explores interactive learning tools in the professional training of junior health professionals. The basic stages of the process of formation and development of cognitive interest are considered, peculiarities of methods and methods of stimulating cognitive interest of students in Krivoy Rog Medical College are revealed. The reviewer and approver in the work of the teacher of the web-service LearningApps.org as an effective tool in the formation of cognitive interest in studying the subject «Fundamentals of Medical Informatics» is made. Studies show that the use of interactive learning tools based on information and communication technologies contribute to the formation of cognitive interest in students, aimed at choosing the best solutions.

Key words: cognitive interest, information and communication technologies, interactive learning tools, computer technologies, web-service.

Людина живе й працює у світі систем, які різняться між собою як складом, так і метою функціонування, саме поява інформаційно-комунікаційних технологій у 60-х роках ХХ століття і призвела до суттєвих змін в житті людства, адже вони призвели до формування нового інформаційного суспільства, у якому визначальну роль відіграють інформація та нові знання.

Проблема інтересу в навчанні не нова. Значення інтересу в навчанні було розглянуто багатьма дидактами минулого і сучасності. Чималий багатовіковий досвід минулого дає підставу стверджувати, що інтерес у навчанні являє собою важливий і сприятливий фактор його побудови. Спираючись на новітні досягнення педагогіки й психології, сучасна дидактика вбачає в інтересі ще більші можливості і для навчання, і для розвитку, і для формування особистості учня в цілому.

У навчанні фігурує особливий вид інтересу – інтерес до пізнання, або пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес – це особлива диференційована спрямованість особистості на пізнання і виборчий характер, виражений у тій або іншій предметній області знань. В умовах навчання пізнавальний інтерес виражений схильністю студента до навчання, до педагогічного пізнання діяльності в царині одного або низки навчальних предметів. Проблема формування пізнавальних інтересів студентів – одне з найважливіших завдань сучасних закладів освіти. Із цією метою вчителі мають насичувати свою діяльність прийомами, що пробуджують безпосередній інтерес учня. Педагогічна наука в наш час має у своєму розпорядженні великі резерви, застосування яких у практичній діяльності допомагає успішному вирішенню цілей навчання і виховання студентів.

Щоб успішно реалізувати особистісний потенціал кожного студента, у навчально-виховному процесі мають бути створені умови для формування таких якостей особистості. Вирішенню таких завдань сприяє застосування інтерактивних технологій навчання та інтерактивних засобів, суть яких полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу (і студентів, і викладача). Слово «інтерактив», пояснюють О. Пометун та Л. Пироженко, прийшло до нас з англійської від слова «inter» – взаємний і «act» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2, с. 7].

Перед викладачем виникає чимало питань: як зацікавити студентів предметом, як ефективно використати велику кількість додаткової інформації. Він перестає бути носієм об'єктивних знань. Для викладачів, які прагнуть розпочати роботу по-новому, виникає потреба в оновленні науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, яка і призводить до трансформації освітнього процесу.

Для вирішення цих питань на допомогу нам приходять web-сервіс LearningApps.org, який активно використовують викладачі Криворізького медичного коледжу під час вивчення загальноосвітніх та професійно-орієнтованих дисциплін. Розглянемо web-сервіс LearningApps.org [1].

LearningApps.org є онлайн-додатком Web 2.0 і використовується у процесі навчання і викладання за допомогою інтерактивних модулів. Створення модулів для навчання є досить легким, а головне безкоштовним, що

дозволяє викладачам активно долучатися до цього додатку. Існуючі інтерактивні модулі можуть бути безпосередньо включені в зміст навчання, а також їх можна змінювати або створювати в оперативному режимі. Модулями навчання можна керувати або використовувати індивідуально (приватно), або в межах навчального закладу, а також вони можуть бути опубліковані на платформі й бути доступними для інших користувачів сервісу. Спектр використання додатків дуже широкий і несе в собі методико-дидактичні вимоги до навчальних ресурсів в Web 2.0.

LearningApps.org – це сервіс, який дає можливість кожному студенту продемонструвати свою роботу, а викладачеві – прокоментувати й оцінити кожного, не витрачаючи на це багато часу. Використання сервісу LearningApps.org сприятиме перетворенню навчального процесу на

інтерактивний, а виконання практичних завдань та самостійної роботи зробить цікавими.

Ми спробували проаналізувати широкий спектр наукових досліджень проблеми пізнавального інтересу, дати актуальне визначення поняття “пізнавальний інтерес”, розкрити механізм виникнення та психолого-педагогічну класифікацію рівнів його розвитку, дидактичні засади, що сприятимуть формуванню пізнавального інтересу, зв’язки між пізнавальним інтересом і шляхами підвищення ефективності процесу навчання.

Використання в Криворізькому медичному коледжі традиційних методик викладання в поєднанні з інтерактивними засобами навчання є доцільним і перспективним, оскільки дозволяє сформувати пізнавальний інтерес у студентів та надати новий характер взаємодії викладача та студента, а також підвищити якість оволодіння навчальним матеріалом тієї чи іншої дисципліни.

Література

1. LearningApps.org.. URL <https://learningapps.org/about.php>. **2. Пометун І. О., Пироженко Л.В.** Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. Посібник. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Кушнерук К.Р.

*студентка факультету географії, туризму та історії
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг*

(Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Білоус О. С.)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ШЕСТИКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Розглянуто та проаналізовано впровадження методів формування екологічної свідомості на уроках географії. Надано приклади заходів щодо формування екологічної свідомості у 6 класі. Наведено план проведення заходів задля формування екологічної свідомості. Описано роль та внески вчителя в процес екологічного виховання.

Ключові слова: екологічна свідомість, екологічне виховання, екологічна культура, уроки географії, формування свідомості.

The introduction of methods of formation of ecological consciousness in geography lessons is considered and analyzed. Examples of measures for the formation of environmental consciousness in the sixth grade are given. The plan of carrying out actions for formation of ecological consciousness is given. The role and contributions of the teacher in the process of environmental education.

Key words: ecological consciousness, ecological education, ecological culture, geography lessons, formation of consciousness.

На сьогоднішній день питання формування екологічної свідомості в учнів є досить важливим, тому що зміни в довкіллі відбуваються дуже швидко та кардинально. У ході антропогенного впливу природа значно змінюється, на жаль, не на краще. Задля збереження навколишнього середовища в загальноосвітніх закладах упроваджується екологічне виховання, метою якого є формування екологічної культури, яка перебуває

в нерозривному зв'язку з екологічною свідомістю.

Проблема формування екологічної свідомості особливо гостро виникла в ХХ ст., коли людство стало усвідомлювати згубні наслідки своєї діяльності, які призвели до екологічної кризи. Прояви цієї кризи ми можемо спостерігати в різноманітних сферах життєдіяльності: забруднення навколишнього середовища, зникнення цілого ряду видів тварин і рослин, нераціональне використання природних ресурсів

тощо. Тоді ж і активізувалися філософські, екологічні, педагогічні, психологічні та інші дослідження, пов'язані з необхідністю розуміння взаємодії людини зі світом природи. Це призвело до постановки проблеми формування екологічної свідомості з різними варіантами її вирішення. Екологічну свідомість можна формувати і на природознавстві, і на рідному краю.

Метою статті є розкриття ролі вчителя географії у формуванні екологічної свідомості шестикласників.

У багатьох працях розкривається проблема екологічного виховання, формування екологічної культури та свідомості. Вчені ще здавна намагаються пояснити зв'язок людини з природою та їхній вплив одне на одного. Проаналізувавши навчальну програму для загальноосвітніх навчальних закладів, яка була розроблена Міністерством освіти і науки України, для вивчення географії в 6-9 класах, ми можемо сказати, що 6 клас – початок вивчення географії, предмету, за допомогою якого починає формуватися екологічна свідомість. Великий внесок у формування цієї свідомості саме вчителів географії. Від них, їхнього бажання допомогти учням в екологічному вихованні залежатиме любов дітей до природи, їх прагнення до захисту довкілля.

Загальна географія – це перший систематичний курс нового шкільного предмета. Під час вивчення загальної географії в учнів формуються уявлення про Землю як природний комплекс, особливості земних оболонок та їхні взаємозв'язки. Початковий курс географії також містить відомості про географічні подорожі та дослідження нашої планети, особливості зображення земної кулі на глобусі й карті, кількість і розміщення її населення, людські раси, положення України та окремих держав на політичній карті світу. Таким чином, у 6 класі розпочинається формування загальної географічної культури школярів та поступове навчання картографічній мові. Учні оволодівають основними географічними уявленнями та поняттями, набувають певних умінь у роботі з різними джерелами географічної інформації. Найбільша кількість часу приділяється вивченню оболонок Землі. Зокрема, розглядаючи літосферу, вчитель розповідає про негативні наслідки видобутку корисних копалин своєї місцевості. Наприклад, зважаючи на те, що серед поверхневих геологічних відкладів на більшій частині території переважають піщано-глинисті породи, майже скрізь ведеться їх несанкціонований видобуток. Це призводить до порушення цілісності ґрунтового покриву, що зі свого боку сприяє інтенсивному яроутворенню.

Тож завданням педагога, на думку О. Корнуса, В. Мовчана, є необхідність формування в учнів бережливого ставлення до надр свого краю. Так, учні при вивченні атмосфери починають розуміти, чим ми дихаємо, які гази шкідливі для нас, а які – ні, як можна запобігти впливу шкідливих газів на природу. Тут же розповідається про негативний вплив спалювання листя та лісу загалом; про те, що велика кількість рослин дає людям кисень, необхідний для життя всього живого, тому треба насаджувати якомога більше дерев та квітів. Дуже важливим є вивчення гідросфери Землі, адже вода є всюди. Учителю має змогу долучити учнів до допомоги природі, а саме: прибирання сміття поблизу ставків, річок, цим самим екологічно виховуючи їх, тому що кожен підліток знає, що без води не можна прожити і трьох днів, тому вона потребує їхнього захисту. При вивченні біосфери, учень починає розуміти, яке місце він займає на Землі і що від нього може залежати життя багатьох організмів, які необхідні для всієї природи та її складових. Учень може назвати певні відмінності між географією та природознавством, описати об'єкт та предмет дослідження кожної з цих наук. На кінець навчального плану виносяться тема про зв'язок людини з природою, де розповідається про антропогенний вплив на довкілля та його наслідки.

Недарма програма з географії містить розроблені практичні роботи задля безпосереднього вивчення навколишнього середовища. Так учні починають розуміти, що люди можуть робити не так, шкодити природі, і так школярі мають змогу самостійно розробляти план захисту довкілля та його збереження в чудовому стані. Також передбачено те, що саме вчитель повинен прививати учням це прагнення до вивчення та захисту природи. Тому ми пропонуємо такий план заходів щодо екологічного виховання шестикласників.

Метою всіх цих заходів є екологічне виховання та формування екологічної свідомості шестикласників, оскільки саме в цьому віці учні усвідомлюють, що вони як ніхто інші пов'язані з природою, і від них залежить її подальший розвиток. Їм стає все цікавіше вивчати навколишнє середовище та допомагати йому в процвітанні.

Таблиця 1

План заходів щодо екологічного виховання учнів 6 класів на уроках географії

№	Назва заходу	Дата проведення
1	Знайомство з природою поблизу школи; складання переліку рослин, які знаходяться в межах школи	03.09.2020
2	Проведення акції «Посади дерево – збільш вміст кисню в атмосфері!»	12.10.2020
3	Проведення бесіди на тему: «Зелені організації: як можна покращити їхню роботу?»	23.11.2020
4	Відкритий урок на тему: «Червона книга, її значення для природи»	14.12.2020
5	Захист авторських робіт з теми: «Як я можу захистити тварин від загибелі»	12.02.2021
6	Проведення бесіди на тему: «Негативний вплив людини на довкілля; як цього запобігти»	25.03.2021
7	Оздоровчий похід до лісу, вивчення його жителів	26.04.2021

Отже, роль вчителя в екологічному вихованні дуже велика, і з добре розробленою шкільною програмою він матиме змогу сформувати екологічну свідомість шестикласників, чим забезпечить допомогу молодого покоління

природі та пригальмування вимирання живого на планеті. Процес формування екологічної свідомості повинен бути безперервним у загальношкільних закладах і забезпечувати розвиток екологічно грамотної особистості.

Макаревич О. А.,

студентка природничого факультету,

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг,

(Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Іванова В. В.)

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ НУШ

Стаття присвячена проблемі формування світогляду учнів у контексті НУШ за допомогою інтегрованого навчання. Інтеграція покликана сприяти подоланню фрагментарності та мозаїчності знань учнів, забезпечує оволодіння ними комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, слугує формуванню системно-цілісного світогляду. Інтеграція здатна вирішити основні суперечності в освіті – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами.

Ключові слова: інтеграція; інтегроване навчання; світогляд учнів; Нова українська школа; освіта.

Integration aims to help overcome the fragmentation and mosaic of students' knowledge, provide them with mastering complex knowledge, a system of universal human values, serves to form a system-holistic worldview. Integration is able to solve the major contradictions in education – the contradiction between the infinity of knowledge and the limited human resources.

Key words: integration; integrated learning; students' outlook; New Ukrainian School; education.

Поява інтегрованого навчання в контексті НУШ як інноваційного явища та впровадження його в педагогічну практику викликано нагальною потребою у формуванні інтегративного типу мислення у сьогодишніх школярів для їх подальшої успішної адаптації та конкурентоздатності в сучасних умовах.

Інтеграція є одним із провідних напрямів перетворень у сучасній школі й усунення протиріч між невпинно зростаючим обсягом знань та здатністю їх засвоєння. Поява інтеграції є результатом високого рівня реалізації міжпредметних зв'язків, що передбачає не тільки

комунікацію між предметними галузями знань, а й встановлення глибинного зв'язку між ними.

Мета статті: теоретично обґрунтувати формування світогляду учнів у контексті НУШ за допомогою інтегрованого навчання.

Останнім часом у педагогічній практиці відбувається активний пошук шляхів удосконалення проблеми формування світогляду учнів за допомогою інтегрованого навчання. У цьому контексті слід відзначити дослідження Н. Антонова, М. Балагурової Дж. Гіббоне, І. Козловської, Н. Костюката ін.

У Великому тлумачному словнику інтеграція – це «доцільне об'єднання та

координація дій різних частин цілісної системи» [2, с. 356].

За системного підходу інтеграція визначається як процес взаємодії двох або більше систем з метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв'язків її елементів [3].

На думку Н. Костюка, «інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [5, с. 123].

Згідно з працями науковців, інтеграція ґрунтується на загальних для кількох предметних галузей знань наукових ідеях, концепціях, що дають цілісне уявлення про людину, світ, культуру.

Проаналізувавши наукові напрацювання, можна зробити висновок, що метою інтегрованого навчання є:

- формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- досягнення якісної, конкурентоздатної освіти;
- створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу;
- активізація пізнавальної діяльності учнів на уроці;
- ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання [6, с. 224].

Комплексний огляд досліджень інтегрованого навчання пропонується в роботі «Логіка міждисциплінарних досліджень» 1997 року Сандри Матісон і Меліси Фрімен. Автори виявили, що інтегроване навчання обумовлює набуття важливих навичок для життя, таких як

уміння працювати в команді та вирішувати проблеми [4].

У своїй вичерпній доповіді вчені прозвітували про «позитивні результати навчання»:

- підвищення розуміння, засвоєння та застосування загальних понять;
- розуміння глобальних взаємозв'язків у світі та багатьох точок зору і цінностей;
- підвищена здатність приймати рішення, критично і творчо мислити і синтезувати знання за межами дисциплін.

Реалізувати принципи інтегрованого навчання можна за допомогою інтегрованого уроку, для досягнення мети якого використовуються знання, вміння та висновки інших предметних галузей знань. Інтегровані уроки доцільно проводити тоді, коли зміст навчального матеріалу містить міждисциплінарні зв'язки, а головною метою такого уроку є опанування системою знань і цінностей, «занурення» в певну культурну епоху, діалог з нею, досягнення картини світу і людини в поняттях, символах, образах, моделях буття [1].

Звичайно, введення інтегрованого навчання має свої плюси та мінуси. Щонайперше, вчителі отримують новий виклик – навчитися навчати по-новому, адаптуватися до нової ролі в навчальному середовищі – бути не лише лектором, а й повноцінним членом дослідницької команди, науковим керівником, інколи менеджером навчального процесу [4].

На сучасному етапі практична реалізація інтегрованого навчання, згідно з принципами НУШ, стає невід'ємним засобом формування світогляду учнів. Ідеї інтегрованого навчання матимуть й додатковий ефект, що сприятиме розвитку емоційно ціннісного ставлення дітей до навчання, оскільки діти краще розумітимуть навчальний матеріал саме на міждисциплінарній основі, на взаємозв'язках з повсякденною діяльністю людини, що є запорукою успішного формування не тільки предметних компетентностей учнів, але й ключових, зокрема, вмінь вчитися та застосовувати набуті знання

Література

1. Балагурова М. І. Інтегровані уроки як спосіб формування цілісного сприйняття світу. *Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок»*. Київ, 2014. С. 14–18.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
3. Інтегроване навчання : тематичний і діяльнісний підходи. URL: <http://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematichnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/>.
4. Інтегроване навчання як освітній пазл. URL: <https://nus.org.ua/view/integrovane-navchannya-yak-osvitnij-pazl/>.
5. Костюк Н. Т. Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання. Київ : Вища школа, 2008. 327 с.
6. Педагогіка / за ред. А. М. Алексюка. Київ : [б.в.], 1985. 295 с.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Стаття присвячена впровадженню ігрових технологій навчання на уроках української мови та літературного читання. Автор статті розкриває педагогічні умови ефективного впровадження ігрових технологій навчання та особливості використання ігор та ігрових моментів на уроках у початкових класах.

Ключові слова: технологія, гра, ігрова технологія, навчання, молодші школярі.

The article is dedicated to the introduction of play-based learning technologies in the lessons of the Ukrainian language and literature reading. The author of the article reveals the pedagogical conditions of efficient implementation of play-based learning technologies and peculiarities of using games and playing moments in primary school classes.

Key words: technology, game, play-based technology, education, younger schoolchildren.

Відповідно до Концепції розвитку Нової української школи, головне завдання школи – «виховати компетентну й конкурентоспроможну особистість, яка здатна творчо підходити до розв’язання проблем, уміє повноцінно жити в сучасному суспільстві, прагне до самовдосконалення, згодна навчатися впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, постійно намагається змінити своє життя на краще, має чітку громадянську позицію» [3].

Реалізація головного завдання спонукає сучасну школу й, насамперед, початкову ланку освіти, її вчителів та педагогів – науковців до пошуку нових педагогічних ідей і технологій, до поширення й впровадження передового педагогічного досвіду.

Останнім часом для поліпшення якості освіти, підвищення пізнавальної активності молодших школярів, створення ситуації успіху, що є запорукою успішного й свідомого засвоєння учнями знань, широко використовують ігрові технології. В їхній основі – «ефективні форми керування навчальним процесом через педагогічні ігри, за допомогою яких усі учні можуть бути залучені до активного навчання» [5, с.133].

Поняття «ігрові технології» включає досить велику групу методів організації навчального процесу у вигляді ігор. У психолого-педагогічній літературі можна зустріти різні найменування ігор, які використовуються в навчальному процесі: пізнавальні (Ю. Бабанський), педагогічні (Ю. Кулюткін), ділові (А. Вербицький), навчальні (П. Підкасистий), навчально-імітаційні (Г. Сухобська), моделюючі (М. Кларін).

У дидактичній науці немає єдиного погляду на статус гри в навчанні. Одні вчені (Н. Анікеєва, І. Петерсон, П. Підкасистий, Ю. Поліщук, Г. Ляпіна, Е. Селецький та інші) вважають її засобом навчання, другі (Л. Семушина, Г. Сорокін, С. Харченко та інші) – методом навчання, треті

(О. Вербицький, В. Семенов, Е. Мурзаті, на, С. Тюнникова та інші) – формою навчання.

Мета статті – розкрити особливості впровадження ігрових технологій у навчальному процесі і зокрема на уроках української мови та літературного читання в початковій школі.

Ігрові технології ґрунтуються на природній потребі дитини у грі. Гра є важливим засобом не лише відпочинку, а й творчого пізнання життя. Дитина в школі навчається, граючись, а граючись – навчається, і все це робить із задоволенням. Практично вирішити цю проблему зміг наш сучасник Ш. Амонашвілі. Він показав, що через гру можна ввести дитину в складний світ пізнання. І це важливе вміння педагога стати на один рівень з дитиною щиро винагороджується блиском допитливих очей, живою активністю сприймання, щирою любов’ю до вчителя.

Педагогічні ігри, що застосовують на уроках, можна класифікувати за кількома критеріями. За характером педагогічного процесу ігри поділяють на: навчальні (тренінгові, контролюючі, узагальнюючі); пізнавальні, виховні, розвивальні; репродуктивні, продуктивні, творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні тощо. За характером ігрової методики на: предметні; сюжетні; ролеві; ділові; імітаційні; драматизації тощо.

Ігрова технологія об’єднує навчальний процес спільним змістом, послідовністю ігор, вправ, методикою їх організації тощо. Ігрова технологія навчання сприяє забезпеченню безперервної діалогічної взаємодії в системі «учень-учень», «учень-вчитель». Під час такого навчального процесу вирішують кілька додаткових освітніх завдань: учні не лише навчаються самі, а й навчають один одного, вчать передавати набуті знання і вміння; учні

мають змогу в умовах, наближених до реальних, оцінити якості інших учасників навчального процесу; виконуючи певну роль у груповій діяльності, учні вчаться розв'язувати власні й колективні проблеми, відстоювати свої та групові інтереси, надавати необхідну підтримку іншим учасникам.

Існують різні підходи до визначення поняття «гра». В українському педагогічному словнику С. Гончаренко пропонує таке визначення: «Гра – форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів» [1, с. 73]. О. Жорник вважає, що «гра – це засіб, який дає можливість здійснити комплексно-структурний аналіз навчального матеріалу з позиції логіки пізнавального процесу, в якому поєднуються елементи знання з відповідним характером відносин вчителя і учнів в цій діяльності» [2, с. 27].

На нашу думку, гра є методом навчання, яка, за класифікацією Ю. Бабанського, належить до групи методів стимулювання пізнавальної активності учнів. Російська дослідниця Л. Борзова розрізняє ігри за сутністю та ігровою основою (ігри з правилами, рольові ігри, комплексні ігрові системи на зразок КВК); за структурними елементами уроку (ігри для вивчення нового матеріалу, ігри для закріплення, ігри для перевірки знань, узагальнюючі ігри, релаксаційні ігри-паузи); за міжпредметними зв'язками (історико-літературні, історико-географічні тощо); за джерелом пізнання (ігри на основі усного викладу матеріалу, ігри на основі роботи з наочністю, ігри на основі практичної роботи).

У процесі гри учні оволодівають уміннями, до яких можна віднести: уміння встановлювати контакти з партнерами по грі; уміння привернути їхню увагу до себе, взяти ініціативу в свої руки; уміння знайти оптимальне рішення поставлених завдань; уміння використати дії партнера по грі для отримання позитивного результату; уміння використовувати емоційні прийоми у вирішенні навчальної проблеми; уміння проектувати й прогнозувати хід гри, обрати оптимальний стиль своєї поведінки для позитивного результату; уміння довести гру до логічного кінця.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання молодших школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. Вона не віддаляє школяра

від життя, від дійсності, а навпаки, є своєрідним відображенням життя, підготовкою до життя, це і саме життя, що дає дітям радість, прищеплює їм любов і всебічний інтерес до оточуючого світу.

Кожен урок української мови та літературного читання в початковій школі – складна, цілісна, динамічна система змісту навчального матеріалу й організація роботи з ним, насамперед, спрямовується на засвоєння матеріалу, зазначеного в темі уроку. Навчання української мови ефективне, якщо на кожному уроці засвоюються мовні і мовленнєві знання, формуються навчально-мовні, правописні та комунікативні вміння й навички, розширюється читацький рівень молодших школярів (учень, котрий більше читає, краще говорить і пише), збагачується їхній мовний запас, відбувається оволодіння мовною нормою.

Основною групою ігор, які широко використовуються на уроках української мови та літературного читання в початковій школі є дидактичні ігри. Їхнє призначення – розвивати пізнавальну діяльність молодших школярів. У процесі гри також розвивається увага, спостережливість, кмітливість, виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, взаємодіяти в команді.

Дидактичні ігри багатопланові, серед них виокремлюють – ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові й ділові навчальні ігри.

Ігри-вправи. До них відносять кросворди, ребуси, вікторини тощо. Застосування цього методу сприяє активізації певних психічних процесів, закріпленню знань, перевірці їх якості, набуттю навичок. Ігри-вправи проводять на уроках; ігри-вправи можуть бути елементами домашніх завдань, позакласних занять. Їх використовують також у вільний від навчання час. Наприклад, вивчаючи споріднені слова, доцільно запропонувати учням гру «Лото». Кожен учень має картку, розкреслену на 6 (або 9) клітинок. У кожній клітинці різні слова. Вчитель – ведучий має набір коренів слів, які оголошуються послідовно всім гравцям. Діти мають проаналізувати оголошений корінь слова, виділити в кожному слові на власній картці корені слів і, якщо співпадають корені, слово закривається. Виграє той, хто найперший закrije всі слова.

Ігрова дискусія. Вона передбачає колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками. Основним призначенням цього методу є виявлення відмінностей у тлумаченні проблеми та встановлення істини в процесі товариської суперечки. Цей метод навчання дає змогу, проаналізувавши суть явища чи процесу, з існуючих варіантів

рішень вибрати оптимальний. Досягнення поставленої мети зумовлює розвиток пізнання.

Ігрова ситуація. Основою цього методу є проблемна ситуація. Ігрова ситуація активізує пізнавальний інтерес учнів, спрямовує їхню розумову діяльність, спонукає учнів до діяльності на основі певної ситуації, яка ґрунтується на необхідній сукупності знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти учні. Ігрова ситуація сприяє посиленню емоційно-психологічного стану, збуджує внутрішні стимули до навчальної роботи, знімає напругу, втому.

Так, загадка – дость поширений жанр дитячого фольклору, метод народної педагогіки. Загадка розвиває мислення й мову молодшого школяра, його спостережливість, містить нестандартне завдання, яке викликає жвавий інтерес.

Рольова гра. Це – невеличка п'єса, яку розігрують учні. Сценарій гри може бути відомим, але найчастіше це – імпровізація учнів. Так, казка є одною з можливих цікавих пізнавальних ігор. Гра «Продовж казку» дає можливість кожному учню закінчити казку по-своєму, що зацікавлює і розвиває їхнє творче мислення й уяву.

В. Саюк визначила технологічну схему ігрового навчання: «створення творчої ігрової атмосфери з певними конкретними завданнями; визначення цілей і мотивації для учнів; опис технології гри; сама гра; оцінка діяльності і аналіз знань і умінь, можливостей тих, хто грав» [3, с. 49].

Як вказують дослідники (В. Коваленко, В. Корнєєв, П. Підкасистий, Г. Селевко, Б. Нікітін та інші), дидактична гра має свою стійку структуру, основними компонентами якої є: ігрова задумка; правила гри; ігрові дії; дидактичні завдання (пізнавальний зміст); обладнання дидактичної гри; результат гри.

Структурні компоненти дидактичних ігор взаємопов'язані та взаємозумовлені. Без єдності цих елементів неможливо провести гру на високому рівні, особливо, якщо вчитель ставить за мету не просто досягти засвоєння учнями знань, а розвинути пізнавальний інтерес до предмета.

Під час організації навчального процесу в початковій школі, зокрема на уроках української мови та літературного читання, доцільно використовувати різноманітні ігри та ігрові завдання, оскільки вони підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять в неї елемент цікавості. Необхідно дбати про те, щоб ігри на уроках не були епізодичними чи ізольованими. Ігри важливо проводити систематично й цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи й урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь.1997. 374 с. 2. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні. *Рідна школа*. 2000. № 1. С. 26-28. 3. Нова українська школа (презентація МОН України). URL : <http://mon.gov.ua/>. 4. Саюк В. Ігрові методи та їх дидактичне значення. *Рідна школа*. 2001. № 4. С.47 – 52. 5. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець. 2012. С.133 – 137.

Мастабай О.

вихователь

КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 17 КТ»

м. Кривий Ріг

ВПЛИВ СУЧАСНОГО МЕДІА-ПРОСТОРУ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкривається проблема впливу сучасного медіа-простору на процес соціалізації дітей дошкільного віку. Вивчено вплив засобів масової інформації на соціальне виховання дитини, на її внутрішній світ та поведінку.

Ключові слова: медіа-простір, медіа-продукція, інформаційне суспільство, медіа-соціалізація, тотальна комп'ютеризація, віртуальний світ, техносфера, засоби масової інформації.

The article reveals the problem of the influence of the modern media space on the process of socialization of preschool children. The influence of mass media on the child's social upbringing, on his inner world and behavior has been studied.

Key words: media - space, media - production, information society, media - socialization, total computerization, virtual world, technosphere, mass media.

У сучасному світі особистість дитини з раннього дитинства опиняється в оточенні техносфери, істотною частиною якої є засоби масової інформації та комунікації. В умовах інформаційного суспільства медіа-продукція стає потужним агентом впливу на дітей дошкільного віку. Що раніше й активніше діти починають контактувати з комп'ютером, мобільними додатками, електронними книгами й планшетами, то інтенсивніше їхня соціалізація реалізується за сценарієм медіа-соціалізації. Це зумовлює ризики, специфічні для кожної вікової категорії дітей і пов'язані з психологічними особливостями їхнього розвитку. У дошкільному віці для дітей, які активно споживають медіа-продукцію, існують такі ризики, як виникнення затримки розумового, мовленнєвого й емоційного розвитку та формування викривлених знань і уявлень про навколишній світ. На сучасному етапі в Україні дуже гостро постало питання медіа-освіти, адже саме від якості отримуваної інформації залежить наше майбутнє, в тому числі й майбутнє нашої держави.

Дослідженню механізмів впливу медіа-простору на сфери особистості, яка розвивається, на процес соціалізації присвятили свої праці багато зарубіжних та українських науковців (Дж. Гербнер, М. Маклюен, Р. Мертон, У. Шрамм; В. Іванов, Н. Верцинська, Т. Федорченко, Б. Ломов, О. Феофанов та ін.). Аналіз наукової літератури вказує на існування різних наукових підходів до визначення поняття медіа-простору. Наприклад, О. М. Юдіна розглядає медіа-простір як феномен, який виникає в результаті взаємодії ЗМІ та аудиторії. Наукове обґрунтування можливостей упровадження інформаційно-комунікаційних технологій на різних ступенях освіти були зроблені такими науковцями як В. Андрущенко, Т. Байрон, Г. Балл, Н. Балик, В. Биков, І. Булах, Р. Гуревич, А. Єршов, В. Ляудіс, М. Моравчик, С. Новосолова, Б. Хантер та ін.

Вивчити вплив засобів масової інформації на соціальне виховання дитини, на її внутрішній світ та поведінку.

Важко переоцінити ту роль, яку відіграє в розвитку сучасного суспільства інформація. Можна без перебільшення сказати, що сучасне суспільство – інформаційне. Інформаційна культура стає частиною загальної культури людини. Основою інформаційної культури особистості є знання про інформаційне середовище, закони його функціонування та розвитку; вміння орієнтуватися в безмежному просторі різноманітних повідомлень і даних, раціонально використовувати засоби сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій для задоволення інформаційних потреб [3, с.16].

Особистість дитини-дошкільника знаходиться в системі соціальних відносин, бере участь в їхньому творенні, тобто є уособленням соціальних відносин в окремо взятої особистості, завдяки яким відбувається її соціалізація. Тому соціальна поведінка і спілкування особистості мають бути інформаційно забезпечені. Отже, медіа-простір є фактором соціалізації дитини оскільки:

- соціалізація є результатом засвоєння різнобічної інформації про життя сьогодні;

- інформування є формою отримання інформації від суспільства до особистості дитини;

- інформування здійснює зв'язок між суспільством і особистістю дитини, є необхідністю в розвитку, існуванні, самовираженні особистості;

- інформація в достатку дозволяє дитині засвоювати попередній досвід, розвивати, коригувати;

- інформування стає фактором соціалізації, якщо воно усвідомлюється дітьми дошкільного віку, як необхідність.

Соціалізаційні можливості мас-медіа полягають передусім в їхній здатності до поширення знань, формування способів їхнього сприйняття та оцінювання, утвердження того чи іншого ставлення до подій. Тобто фактично вони конструюють суб'єктивну реальність і «занурюють» у неї молоде покоління. Саме засоби масової інформації (телебачення, комп'ютер, реклама, друк, кінематограф, радіо) генерують соціальну пам'ять, надають соціального змісту подіям, що відбуваються. Справді, небезпека інформації полягає в тому, що вона впливає на соціалізацію дітей дошкільного віку безпосередньо, укорінюючись в ній як органічний елемент, здатний доповнити і навіть замінити функції відчуттів, сприйняття, уяви тощо. Тобто безконтрольний інформаційний потік може як завгодно глибоко проникати в суть дитини і деформувати її свідомість.

Форми впливу медіа-простору на соціалізацію дітей дошкільного віку:

- трансляція інформації про культуру та її репродукція;

- власні творчі, продуктивні можливості ЗМІ;

- естетична функція.

Інформатизація дошкільної освіти – процес цілком об'єктивний і неминучий. У закладах дошкільної освіти формується нове освітнє середовище, з'являються високотехнологічні

інформаційні засоби навчання та розвитку дошкільнят (відеокамери, мультимедійні комп'ютери, проектори, екрани, сенсорні інтерактивні дошки та ін.). Відбувається розширення виробництва розвивальних та освітніх мультимедіа продуктів для дітей дошкільного віку (комп'ютерних ігор, електронних енциклопедій, мультфільмів, навчальних відеофільмів та програм, сайтів тощо).

Вони відіграють, передусім, інформаційну роль у розвитку дітей, завдяки чому вони здобувають різноманітні суперечливі, несистематизовані відомості про типи поведінки людей і способи життя в різних соціальних сферах, регіонах, країнах, відтак, дитина здобуває інформацію, яка істотно відрізняється від освітньої в закладі дошкільної освіти.

Створена телебаченням та Інтернетом віртуальна реальність (медіа-реальність) є цілком конкурентоспроможною альтернативною дійсністю, і разом вона утворює середовище існування сучасної дитини (медіа-середовище). Сучасний медіа-простір став не лише середовищем інформаційного обміну, а й середовищем, де здійснюється соціальна комунікація, обмін поглядами й почуттями тощо.

Виокремлюють такі ризики медіа-соціалізації дітей дошкільного віку:

- формування безсистемних та фрагментарних знань;
- формування уявлень про соціальну дійсність, які викривлені (соціальні цінності, правила, норми тощо);
- зменшення активізації пізнавальних інтересів і діяльності, зниження тону і якості інтелектуальної діяльності;
- зменшення кола інтересів і соціальних контактів;
- відлучення від реальності;
- залежність від комп'ютерних ігор;
- соціальна ізоляція;
- ослаблення емоційних реакцій.
- «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви);

– наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв;

– «віртуалізація» життєвого світу дітей (руйнування соціальних зв'язків, відволікання від дитячих обов'язків у межах своєї родини, і як найважчий вияв цього – Інтернет-залежність);

– захоплення іграми з медіанасильством («ігроманія»);

– порушення соматичного і психічного здоров'я.

Варто також зазначити, що відповідальність за вплив медіа-простору на процес соціалізації дошкільника покладається на батьків, які «мають достеменно знати, що саме дивляться їхні діти, бути готовими обговорювати з ними побачене, висловлювати свої думки і зауваження з цього приводу, відповідати на запитання дітей, а також ставити свої запитання дітям» [6, с. 110].

Аналізуючи вищесказане, дійшли висновку що, зміна людини в процесі соціалізації під впливом медіа йде в різних аспектах і має як позитивний, так і негативний характер. Комп'ютерні ігрові та навчальні програми для дошкільників мають бути розвивальними, відповідати інтересам дитини та реалізовувати її прагнення до творчості. Ідеться про графічні редактори для малювання, конструктори казок і мультфільмів, тренажери для оволодіння тими чи тими навичками, пазли, музичні ігри, розв'язання дидактичних завдань (вивчення і розрізнення кольорів, тварин, цифр, літер тощо). З іншого боку, неможливо ігнорувати негативний вплив комп'ютерної техніки на здоров'я дитини – психічне напруження, перевтома зорового аналізатора, статичність пози, соціальна ізоляція, формування залежності тощо. Надмірне захоплення дітей віртуальним світом, активне включення у створений ними віртуальний простір витісняє з їхнього життя природні вікові інтереси і специфічні дитячі види діяльності, звужує коло «живих» соціальних контактів.

Раннє, тривале та систематичне контактування з комп'ютером, споживання медіа-продукції призводить до негативних і навіть деструктивних змін у дитячій психіці та поведінці.

Література

1. Вплив інформаційного простору на внутрішній світ і поведінку дитини. *Психолог. Спецвипуск.* 2007. № 16(256). 32 с. **2. Медіаосвіта та медіаграмотність:** підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с. **3. Коваленко О.** Що таке інформаційна культура педагогів дошкільної освіти. *Дитячий садок.* 2011.-№3. – С.15- 17. **4. Панченко А.** Модернізація освітнього процесу у ДНЗ в умовах інформатизації освіти. Вихователь-методист жошкільного закладу. 2012. №1. С.11-15. **5. Петрунько О. В.** Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі: монографія. Ніжин : ТОВ Видавництво Аспект-Поліграф, 2011. 480 с. **6. Чуб Н. В.** Довідник для батьків дошкільників. Психолія дитини від А до Я-. Веста 2007. 160 с.

Михайлова Я. А.,
студентка фізико-математичного факультету,
Дзигарська Н. С.,
студентка фізико-математичного факультету,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник: к. педагог. наук, доцент Волощук І. А.)

САМОВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Кожна людина має бути суб'єктом свого життя, ставити перед собою нові цілі самовдосконалення та домагатися їх, долаючи різні випробування та перешкоди. Враховуючи важливу роль самовиховання в розвитку та формуванні особистості, вчителям та класним керівникам необхідно активно займатися його організацією та здійснювати тактовне керівництво цим процесом. Потрібно розуміти сенс самовиховання та його роль у житті кожної людини. Самовиховання – це робота над собою, яка починається з усвідомлення цілі та бажаного мотиву своєї діяльності. У статті розглянуто поняття «самовиховання», а також наведено можливі напрямки організації самовиховання учнів у школі.

Ключові слова: особистість, самовиховання, саморозвиток, вдосконалення, самоосвіта.

Everyone should be the subject of their lives, set new goals of self-improvement and achieve it, overcoming various trials and obstacles. Given the important role of self-education in the development and formation of personality, teachers and class leaders need to actively engage in its organization and tactically guide this process. Self-education is a work on yourself that begins with an awareness of the purpose and the desired motive of your activity. A self-educated person can better express themselves in different situations and be even more helpful to others. The article deals with the concept of «self-education», as well as possible directions of the organization of self-education of students in school.

Key words: personality, self-education, self-development, improve.

Самовиховання – свідомо цілеспрямована діяльність особистості, спрямована на саморозвиток, самоосвіту, розвиток і удосконалення позитивних якостей (моральних, розумових, вольових, естетичних, фізичних) та подолання негативних рис характеру.

Питання самовиховання школярів не втрачає своєї актуальності, оскільки виховання учнів загалом і самовиховання зокрема вважаються складними психологічними явищами. Дійсно, на формування свідомості особистості впливають не тільки родина, вчителі, однолітки, а й елемент розуміння власного «я», особливого ставлення до всього, що відбувається кожен день у повсякденному житті особистості.

Усвідомлення учнями необхідності становлення самодисципліни, здатності без будь-якої допомоги змінити певні риси характеру чи виробити власні принципи, які згодом можуть допомогти в різних життєвих «форс-мажорах», є важливою передумовою майбутніх успіхів у їхньому самовихованні.

У світі сучасних новітніх технологій люди проводять дуже багато часу за роботою з різноманітними гаджетами, які займають більшу частину життя. Кожен має розуміти важливість самовиховання і в цьому аспекті. Дійсно, щоб інформаційні технології приносили користь людині, а не забирали весь її час на непотрібні речі, необхідно навчитися раціонально використовувати ресурси мережі Інтернет з

метою саморозвитку, проте такого вміння бракує переважній більшості сучасних підлітків.

Не менш важливим у питанні самовиховання є вивчення взаємодії оточення, особливо педагогів і родичів, з дитиною, тобто вплив соціально-педагогічних процесів на психічний, розумовий, і навіть фізичний розвиток підлітка. Важливо пам'ятати, що виховання і самовиховання – дві сторони одного процесу формування гармонійно розвиненої особистості.

Науково-технічний прогрес, збільшуючи об'єм нової інформації, призводить до швидкого старіння знань. Аби не відставати від сучасного рівня розвитку науки, культури та вимог практики, необхідно постійно вчитися, поєднувати навчання з працею, адже самоосвіта також є одним із способів самовиховання.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити вплив соціуму на формування особистісних рис характеру учня; вивчити закономірності начального процесу та пошуків підходу до учня з метою формування хисту, певної тяги до вивчення шкільних предметів та основ відповідних наук, розвитку вроджених талантів дитини; з'ясувати суть поняття «самовиховання» на основі аналізу науково-педагогічної літератури.

А. Кочетов у своїй роботі «Як займатися самовихованням» [3] глибоко і повно розкриває теорію самовиховання, його цілі і методи роботи людини над собою. Вчений дає рекомендації

щодо саморозвитку розуму, пам'яті, мислення, уваги учнів, акцентуючи увагу на визначальній ролі педагога як вихователя.

Відомо, що в процесі біологічного розвитку людина здобуває такі якості як навички, звички, поведінка та ін. Названі властивості і якості характеризують соціальний розвиток людини. Таким чином, загальне поняття «людина» включає в себе більш вузьке і специфічне поняття – «особистість» [1].

Особистість характеризується таким рівнем психічного розвитку, який дозволяє їй керувати власною поведінкою і діяльністю. Здатність обдумувати свої вчинки і відповідати за них – суттєва і головна ознака особистості [2].

Головне завдання в самовихованні – привести в дію такі фактори, як самосвідомість, захопленість, цілеспрямованість та вміння контролювати свої емоції і почуття. Організація самовиховання в школі може проводитися за трьома основними напрямками [1].

Сутність першого напрямку полягає в тому, щоб прищепити учням розуміння того, наскільки важливе самовиховання і яка його мета.

Починаючи роботу в другому напрямку, потрібно допомогти учням знайти свої ідеали, вибрати цілі, виявити слабкі сторони свого характеру, позитивні, проте недостатньо розвинені якості.

Третій напрям організації роботи із самовиховання має практичний характер. На цьому етапі учнів вчать правильно ставити перед собою цілі, розробляти програму їх досягнення, дотримуватися цієї програми, застосовуючи для цього відомі і найбільш ефективні методи самовиховання.

Таким чином, необхідно включати самовиховання в цілісний процес формування особистості. Вищий етап переходу виховання в самовиховання починається тоді, коли учень хоче і вміє працювати над собою. Якщо переконати учнів у необхідності самовиховання і допомогти їм в його організації, то процес формування особистості буде протікати більш ефективно.

Література

1. **Бабанський Ю.** Педагогіка. Москва : Просвещение, 1983. 386 с. 2. **Бех І.** Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні. Рідна школа 2004. С. 16-19. 3. **Кочетов А.** Как заниматься самовоспитанием. Мінськ : Вышэйшая школа, 1991. 148 с.

Неваліхіна Т. В.,

аспірантка (PhD) кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито сутність поняття «здоров'я», «здоровий спосіб життя», визначено складові здорового способу життя, проаналізовано основні аспекти формування здорового способу життя студентів закладів вищої освіти.

Ключові слова: здоров'я, спосіб життя, здоровий спосіб життя, студенти.

The article describes the concepts of «health», «healthy lifestyle», defines the components of healthy lifestyle and analyzes the main aspects of forming a healthy lifestyle among students of higher education institutions.

Key words: health, lifestyle, healthy lifestyle, students.

Збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління є пріоритетним завданням суспільства. Основні нормативно-правові та державні документи: Конституція України, Основи законодавства України про охорону здоров'я, Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Національна стратегія розвитку освіти в Україні (2013 – 2021), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) та ін. визначають

основні завдання щодо зміцнення здоров'я молоді, формування соціально активної, фізично здорової та духовно багатой особистості.

Економічний, інтелектуальний та культурний потенціал країни знаходиться в прямій залежності від показників здоров'я майбутнього покоління [3]. Проблема формування здорового способу життя студентської молоді є надзвичайно актуальною. Актуальність проблеми зумовлюється характерним для студентської молоді поширенням тютюнопаління, вживання алкоголю й

наркотиків, нерозбірливістю в статевих стосунках, зростанням правопорушень тощо. Основною причиною погіршення стану здоров'я студентів є відсутність усвідомлення важливості дотримання здорового способу життя як запоруки міцного здоров'я.

Результати останніх соціологічних досліджень свідчать, що рівень суспільної свідомості студентської молоді про здоров'я як соціальну цінність низький. Що зумовлює необхідність формування основ здоров'я та здорового способу життя під час професійної підготовки.

Визначення сутності поняття «здоров'я», проблеми його формування й збереження були предметом дослідження багатьох науковців (Г. Апанасенко, С. Барашков, Т. Бойченко, І. Брехман, О. Вакуленко, Д. Венедиктов, С. Горчак, Д. Ізуткін, В. Казначєєв, Ю. Кобяков, В. Колбанов, Ю. Лісцин, Л. Сущенко, Г. Царегородцев, М. Чуркіна та ін.). Так, здоров'я розуміється як рівень функціонування організму і психіки (Б. Братусь, К. Ясперс та ін.), особистісна зрілість (Г. Оллпорт); універсальна людська цінність (М. Амосов, Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Брехман, М. Віленський, А. Маслоу та ін.).

Позитивна концепція здоров'я (А. Антоновські, О. Васильєва, Л. Куликов, Г. Никифоров, М. Селігман, В. Пахальян, М. Чиксентміхалі) базується на принциповому положенні: кожна людина має величезну кількість здібностей і великий потенціал, потрібно розвивати здібності, підтримувати та зміцнювати внутрішні сили. Представники акмеологічного підходу (В. Ананьєв, А. Бодальов) здоров'я визначають як оптимальну передумову для виконання людиною намічених життєвих цілей і завдань, її призначення, зрештою, її самоутвердження на Землі.

Метою статті є висвітлення основних аспектів формування здорового способу життя у студентів закладів вищої освіти.

Зміст здоров'я, викладений у концепції, стисло можна представити так: здоров'я – це жити довго («наповнити життя роками»); бути здоровим якомога довше («наповнити роки життям»); розвивати впродовж життя свій потенціал («наповнити життя життям»). Всесвітньою організацією охорони здоров'я (1948 р.) подано таке визначення: «здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність захворювань та дефектів» [4]. Т. Бондар зауважує, що сьогодні здоров'я повинно розглядатися не як відсутність хвороби, а як збереження і підтримання здоров'я, яке

досягається за рахунок потенційних можливостей людини [2, с.7].

Здоров'я людини визначає її можливості задовольняти свої потреби і розуміється науковцями (С. Злепко, Л. Коваль, В. Петренко, С. Петрушин, Д. Штофель) як здатність систем організму забезпечувати реалізацію фенотипічних програм безумовно-рефлекторних, інстинктивних процесів, генеративних функцій, розумової діяльності і фенотипічної поведінки, спрямованої на соціальну та культурну сферу життя.

На сучасному етапі здоров'я розглядається як значущий феномен власне соціального буття, як структуротвірний фактор соціальності, в тому числі як фактор успішності професійної соціалізації. Здоров'я – явище багатомірне, індивідуальне здоров'я людини складається із психічного, фізичного, морального, духовного, соціального, професійного. Усі складові здоров'я взаємопов'язані та взаємозумовлені.

В. Ананьєв розглядає здоров'я як процес збереження й розвитку потенціалів людини, як процес максимально природної тривалості життя при високій якості життя, оптимальної працездатності та соціальної активності [1]. Тож здоров'я розглядають як одну з передумов для реалізації людиною життєвих цілей і завдань.

Основою збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді є здоровий спосіб життя. Спосіб життя – це сукупність стійких форм життєдіяльності людини, які визначають її життєвий шлях. В медичному контексті здоровий спосіб життя являє собою гармонійний режим поєднання роботи та відпочинку, оптимальне харчування, фізичну активність, дотримання гігієни, відсутність шкідливих звичок, а також містить найважливішу складову – доброзичливе ставлення до оточуючих і до життя взагалі в будь-яких його проявах.

Складовими здорового способу життя є фізичне виховання і спорт, раціональне харчування, відсутність негативних факторів впливу на здоров'я (тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, безвідповідальне статтєве життя), відповідальність кожного за стан свого здоров'я. Фізична активність є одним із ключових аспектів здорового способу життя. Фізична активність істотно покращує здоров'я людини, позитивно впливає на тривалість життя. Необхідно орієнтувати студентську молодь на систематичне використання доступних кожному студенту форм фізичної культури (ранкова гімнастика, ходьба, біг, прогулянки, заняття рухливими видами спорту, танцями, а також виконанням

гімнастичних вправ). Фізичне навантаження в обсязі 8-10 годин на тиждень є нормою рухової активності студентів, що запобігає фізичній деградації студентської молоді.

Фізична активність також пробуджує в людині прагнення жити, рухатись, робити добро, бути активним членом здорового суспільства. Тому в процесі навчання необхідно у студентів постійно формувати не лише потреби, а й навички здорового способу життя. Фізична культура – це не лише спорт, але й спосіб підтримання духовного життя людини, її прагнення до досконалості та здоров'я.

З метою формування негативного ставлення та негативної установки до шкідливих факторів впливу на здоров'я (тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, безвідповідальне статтєве життя) необхідно систематично проводити в закладі вищої освіти зі студентами заходи первинної профілактики.

Харчування забезпечує організм енергією, яка вкрай необхідна для процесів життєдіяльності молоді людини. Відновлення клітин і тканин в організмі відбувається за рахунок надходження з їжею білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин. Їжа – джерело утворення ферментів, гормонів та інших регуляторів обміну речовин в організмі. Харчування має обов'язково бути раціональним, тобто правильно організованим, із вмістом в раціоні оптимальної кількості харчових речовин, необхідних для розвитку і життєдіяльності організму з дотриманням режиму харчування. Раціональне харчування забезпечує нормальну життєдіяльність організму, високий рівень працездатності і стійкості до несприятливих факторів навколишнього середовища, максимальну тривалість активного життя.

Відповідальність кожного за стан свого здоров'я передбачає відсутність шкідливих звичок, дотримання правил особистої гігієни, здійснення самоконтролю. Самоконтроль включає систему спостережень за своїм здоров'ям, фізичним розвитком, функціональним станом, перенесенням навантажень. У процесі самоконтролю враховують суб'єктивні та об'єктивні дані. Об'єктивними вважають: антропометричні показники – зріст, масу тіла, окружності, частоту серцевих скорочень; показники сили; дані функціональних проб серцево-судинної, дихальної, нервової систем, нервово-м'язового апарату, результати тестування. До суб'єктивних даних відносять самопочуття, апетит, настрій, почуття втоми, відчуття

працездатності, ставлення до оздоровчих занять, порушення сну тощо.

Процес формування здорового способу життя у студентів, виховання свідомого ставлення молоді до власного здоров'я починається з першого курсу навчання в закладі вищої освіти і забезпечується рядом педагогічних умов, а саме: поєднанням навчального процесу з практичною діяльністю студентів; знайомством молоді з основами здорового способу життя, формуванням свого власного здорового стилю життя; формуванням цільової настанови і мотивації студентів на зміцнення свого здоров'я і набуття відповідних знань, умінь та навичок. Формування здорового способу життя студентів реалізується шляхом оздоровчої діяльності, створенням сприятливих для здоров'я санітарно-гігієнічних, психологічних і соціальних умов, а також вихованням позитивної мотивації до власного здоров'я, потреби у здоровому способі життя, сприянням у засвоєнні студентами знань, умінь і навичок, необхідних для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я, і є невід'ємним елементом у навчально-виховному процесі.

Важливою ланкою в організації здорового способу життя у студентів є діяльність викладачів-кураторів, яка має бути спрямована до власного здоров'я шляхом цілеспрямованої життєдіяльності студентів та оптимальній соціальній адаптації їх до середовища навчання та дозвілля.

Доцільним є проведення викладачами-кураторами різноманітних виховних заходів (КВВ, брейн-рингів, вікторин, конкурсів, пізнавальних вечорів, тематичних конференції здоров'язберігаючої проблематики тощо), наприклад, бесіди з елементами гри на тему: «Здоров'я – найдорожчий скарб», години спілкування на тему: «Раціональне харчування і наше здоров'я» або «Здоров'я нації у твоїх руках» або «Джерела здоров'я», бесіди за круглим столом на тему: «Фактори ризику розвитку серцево-судинних захворювань (куріння, алкоголь, надлишкова вага, недостатня рухливість» або «Здоров'язберігаюче навчання – пріоритет сучасної освіти», зустріч з лікарем на тему: «Вплив спадкових захворювань на формування здорового покоління», пізнавального вечору на тему: «Здоров'я нації у твоїх руках» або «Джерела здоров'я», дискусії на тему: «Здоров'я нації – суттєвий показник суспільного та економічного розвитку держави, а здоров'я молоді – її майбутнє»,

проведення факультативного курсу «Основи здоров'я» та ін.

Отже, з позицій викладеного розуміння феномена здоров'я людини походить визначення поняття здорового способу життя: це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці,

відпочинку, побуту. Здоровий спосіб життя – це спосіб життя окремої людини, спрямований на профілактику хвороб і зміцнення здоров'я. Здоровий спосіб життя включає такі принципи, як дотримання режиму дня, раціональне харчування, фізичну культуру, дотримання правил гігієни, відсутність шкідливих звичок, доброзичливе ставлення до оточуючих, активний відпочинок, сприятливі умови життя.

Література

1. **Ананьев В. А.** Концептуальные основы психологии здоровья: психология здоровья. Книга 1. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 384 с. 2. **Бондар Т.** Методологічні аспекти процесу формування та збереження здоров'я дітей та молоді. *Фізичне виховання в школі*. 2011. № 6. С. 5–10. 3. **Міхєєва Л. П.** Особливості формування здорового способу життя у молодого покоління. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2011. № 3. С. 318–322. 4. **Устав Всемирной организации здравоохранения**. Женева, 1946. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/law/show/995_599.

Нікуліна К.М.,

учитель німецької мови другої категорії

Криворізької гімназії №49

м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Автором проаналізовано можливості та особливості використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках німецької мови, приводяться їх приклади та аналізуються способи їх проведення.

Ключові слова: німецька мова, інформаційно-комунікаційні технології, презентація, комп'ютер.

The author analyzes the possibilities and features of the use of information and communication technologies in german lessons, gives examples and analyzes the methods of their implementation.

Key words: german language, information and communication technologies, presentation, computer.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її до європейського та світового простору зумовлюють розглядати іноземну мову як важливий засіб міжкультурного спілкування. Головна мета навчання іноземної мови – формування в учнів комунікативної компетенції. Як зазначив Василь Кремень: «Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, окрім усього іншого, є обов'язковою передумовою формування інформаційного суспільства у широкому розумінні» [1].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності.

Актуальність використання ІКТ у навчально-виховному процесі обумовлено тим, що в комп'ютерних технологіях закладені невичерпні можливості для навчання учнів на якісно новому рівні. Досвід свідчить, що використання ІКТ допомагає «оживити» урок, сприяє не тільки розвитку самостійності, а й творчих здібностей учнів, допомагає зацікавити учнів, пробудити їх до активної співпраці з вчителем. Уроки стають

більш насиченими та різноманітними, підвищується інтерес до вивчення німецької мови.

У процесі вивчення німецької мови інформаційно-комунікативні технології сприяють виконанню мною таких завдань:

- зацікавлення німецькою мовою;
- унаочнення навчального матеріалу;
- розширення знань учнів з певної навчальної теми;
- перевірка та самоперевірка набутих знань та умінь;
- розвиток комунікативної компетенції.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання я поєдную з апробованими, результативними технологіями: інтерактивним навчанням, навчанням як дослідження, проектною технологією, проблемним навчанням. Серед видів засобів ІКТ віддаю перевагу, навчально-ігровим, інформаційно-пошуковим, демонстраційним, тренувальним засобам. У своїй практиці використовую такі ІКТ.

Презентації. Створення презентацій – ефективне завдання для самостійної дослідницько-пошукової роботи школярів, яке згуртовує дітей, вчить працювати в групі й нести

колективну відповідальність за виконану роботу. Презентації дозволяють дітям «мандрувати» країнами, які спілкуються німецькою, «відвідувати» музеї, влаштувати «екскурсії» вулицями Німеччини.

Інформаційні бюлетені та публікації. Це цікава творча форма роботи, яка допоможе учням відчувати себе в ролі журналістів, редакторів. Учні працюють з шаблонами програми Microsoft Office Publisher. Виконувати творчі завдання у програмі учні можуть як індивідуально, так і в групі.

Таблиці, схеми. Для повторення вивченого матеріалу проводжу роботу з таблицями, у яких пропущені окремі форми слова – „віконця”, пропоную завдання на вилучення зайвого елемента.

Медіа-урок. У своїй практиці я часто використовую навчальні фільми, діти із задоволенням слухають німецькомовні пісні.

Віртуальні екскурсії. Це уявні мандрівки до культурно-історичних місць України, Німеччини, великих міст.

Так, крім комп'ютера, на своїх уроках активно використовую інтерактивну дошку. За допомогою інтерактивної дошки на уроці німецької мови можливо:

- активно коментувати матеріал: виділяти, уточнювати додаткову інформацію за допомогою електронних маркерів з можливістю змінити колір і товщину лінії;
- набирати за допомогою віртуальної клавіатури будь-яке текстове завдання в будь-якій програмі і демонструвати його;

- тестувати окремого учня або групу учнів;
- зберігати результати, матеріал попереднього уроку, що дозволяє при необхідності його повторити;

- численний ілюстративний матеріал, який добирається до теми і використовується в якості презентації, дозволяє здійснювати введення нової лексики, напрацьовувати слова для лексичних мінімумів;

- ефективно вивчати граматику. Розв'язування тестових завдань колективно, без використання крейди, тільки підвищує рівень засвоєння правил та інтерес до виконання вправ.

У своїй педагогічній діяльності я використовую такі комп'ютерні програми Microsoft Word, Microsoft Power Point, Mozilla, Firefox, Windows Media Player. Особливої уваги заслуговує інтерактивна платформа вправ в ігровій формі «LearningApps.org». Учні опановують матеріал через кросворди, вікторини, тести, складені вчителем-предметником або іншими вчителями.

Отже, я прийшла до висновку, що інформаційно-комунікативні технології на уроках німецької мови – не тільки потужне джерело інформації, а й дієвий засіб розвитку інтелектуального, креативного потенціалу школярів, вільний простір для спілкування. Застосування цих технологій дозволить відійти від традиційних форм навчання та підвищити індивідуалізацію, оптимізацію уроку та подолати його монотонність.

Література

- 1. Кремень В.** Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах, 2006. № 6 С. 4. **2. Сучасний урок.** Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. Київ: А.С.К., 2006. **3. Омеляненко Г.А.** Інформаційно-навчальне середовище: дидактичний аспект. URL : <http://intkonf.org/omelyanenko-ga-informatsiyno-navchalne-seredovischedidaktichniy-aspekt/>.

Павлова О. В.,

вихователь-методист,

*КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 162КТ» КМР
м. Кривий Ріг*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПІДВИЩЕННЯ

У статті розкрито сутність понять «компетентність», «здоров'язберігаюча компетентність», «культура здоров'я» закладу дошкільної освіти та проаналізовано шляхи підвищення здоров'язберігаючої компетентності та культури здоров'я вихователя закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: компетентність, здоров'язберігаюча компетентність, культура здоров'я вихователя.

The article reveals the essence of the conceptions of «competence», «health-saving competence», «culture of health» and there were analyzed the ways to improve the culture of health of educator preschool educational institution.

Key words: competence, health-saving competence, health culture of personality.

Проблеми погіршення здоров'я дітей потребу у превентивних заходах в організації дошкільного віку обумовлюють нагальну освітнього процесу та формуванні свідомого

ставлення до стану здоров'я. У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров'я, виховуються основні риси особистості людини, формуються життєво необхідні рухові навички, вміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильного фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини. Заклади дошкільної освіти та сім'я мають створити сприятливі умови для оптимального фізичного розвитку дитини, отримання знань про людський організм, опанування санітарно-гігієнічних навичок.

За останні роки дослідження проблем збереження та зміцнення здоров'я, формування ціннісного ставлення до власного здоров'я у суб'єктів навчального процесу значно активізувались завдяки працям Т. Андрющенко, В. Базарного, Л. Вашлаєвої, В. Когана, Л. Лохвицької, З. Плохій, Т. Поніманської та ін.

Мета статті – розкрити сутність понять «здоров'язберігаюча компетентність» та «культура здоров'я» вихователя закладу дошкільної освіти, проаналізувати шляхи підвищення здоров'язберігаючої компетентності та культури здоров'я вихователя закладу дошкільної освіти.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що під «компетенцією» розуміють наперед задану вимогу до освітньої підготовки (стандарт, опис повноважень, професіограму, дескриптор професії), потенційну можливість особистості; «компетентність» – як професійну підготовленість і реалізовану здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Її структуру становлять мотиви, знання, уміння професійної діяльності, ставлення особистості й професійний досвід. Поняття «компетентність» – складне та багаторівневе і визначається як набір знань, умінь, навичок, здібностей, цінностей, способів діяльності, що сприяє особистому успіху, покращує якість навчально-виховного процесу.

Однією зі складових професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти є здоров'язберігаюча компетентність.

І. Анохіна розглядає здоров'язберігаючу компетентність як «готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих» [1, с. 25].

На думку Н. Тамарської, суть поняття «здоров'язберігаюча компетентність» проявляється у проведенні профілактичних заходів і застосуванні здоров'язберігаючих

технологій людьми, що знають закономірності процесу здоров'язбереження» [14, с. 11].

В. Омеляненко зазначає, що «здоров'язберігаюча компетентність» передбачає вміння розуміти закономірності взаємодії організму з навколишнім середовищем; науково вірно оцінювати вплив фізичних вправ на організм людини; визначати рівень фізичного розвитку та оцінювати стан соматичного здоров'я дітей; раціонально дозувати фізичне навантаження; проводити кваліфіковану консультацію з питань оптимального вибору найбільш доцільних для кожної людини рухових режимів і форм занять фізичними вправами [3].

Під здоров'язберігаючою компетентністю розуміємо інтегративну якість вихователя закладу дошкільної освіти, яка має складну системну організацію і виступає як сукупність, взаємодія і взаємопроникнення мотиваційного, когнітивного і діяльнісного компонентів, ступінь сформованості яких відображає готовність і здатність вихователя закладу дошкільної освіти до збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я – свого та оточуючих.

Аналіз психолого-педагогічної наукової літератури (І. Анохіна, Д. Воронін, І. Зімяя, Г. Мешко, В. Омеляненко, В. Сергієнко, Н. Тамарська та інші), практики роботи закладу дошкільної освіти дозволив визначити показники компетентності вихователя закладу дошкільної освіти з питань здоров'язбереження: уявлення про здоров'я, про чинники, що впливають на здоров'я та про здоровий спосіб життя; значення «здоров'я» як загальнолюдської цінності; вміння відстежувати і фіксувати позитивні й негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я дітей; уміння складати ефективну й дієву програму збереження власного здоров'я на основі моделі уявлення себе як здорової людини; уміння складати ефективну і дієву програму збереження та відновлення здоров'я учасників навчально-виховного процесу; уміння створювати здоров'язберігаюче середовище в навчально-виховному процесі; володіння способами організації і реалізації діяльності з профілактики і здоров'язбереження; володіння різними здоров'язберігаючими технологіями.

У науковій літературі окрім поняття «здоров'язбережувальна компетентність» розкладається більш ширше за змістом поняття «культура здоров'я» особистості. *Культура здоров'я* – це важливий складовий компонент загальної культури людини, що визначає формування, збереження та зміцнення її здоров'я. Культура здоров'я вихователя закладу

дошкільної освіти – це не тільки сума знань, обсяг відповідних умінь і навичок, але й здоровий спосіб життя гуманістичної орієнтації. Рівень культури здоров'я вихователя визначається знанням резервних можливостей організму (фізичних, психічних, духовних) і вмінням правильно використовувати їх.

У формуванні здоров'язбережувальної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти та культури здоров'я важливе місце займає методична робота. «Методична робота – це цілісна система взаємопов'язаних дій і заходів, яка ґрунтується на досягненнях науки, передовому досвіді й конкретному аналізі труднощів, що виникають у педагогів, і спрямована на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя, вихователя, керівника закладу освіти, на збагачення й розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу, а в результаті – на досягнення оптимальних наслідків освіти, виховання й розвитку майбутніх громадян України» [2, с. 534].

З метою підвищення рівня здоров'язберігаючої компетентності та рівня сформованості культури здоров'я вихователів КЗ «ДНЗ (ясла-садок) №162КТ» КМР була підготовлена та проведена педагогічна рада на тему: «Охорона життя і здоров'я дітей – головний обов'язок педагогічного колективу ДНЗ». Задля комплексного вивчення питання й ефективної підготовки до педради був запропонований такий план:

1. Створити творчу групу для підготовки педради та складання комплексної програми «Здоров'ячок» (методист та вихователі).

2. Підготувати виставку методичної літератури та періодичних видань (методист та вихователі).

3. Провести анкетування батьків, вихователів з питань фізичного розвитку дошкільників (методист).

4. Розробити структуру організації роботи щодо зміцнення здоров'я дітей (методист).

5. Скласти паспорт здоров'я дошкільників (старша медсестра та вихователі).

6. Спланувати план відкритих заходів у групах.

7. Скласти комплексну програму «Здоров'ячок», обговорити її та підготувати до затвердження (методист та вихователі).

8. Провести педгодину за результатами відкритих заходів (методист).

Підвищенню рівня здоров'язберігаючої компетентності та культури здоров'я вихователів сприяла організована робота методичного семінару для педагогічних працівників «Школа сприяння здоров'ю». Під час проведення занять методичного семінару були обговорені такі теми: «Впровадження оздоровчих технологій у навчально-виховний процес ДНЗ», «Ставлення педагога до власного здоров'я як шлях формування конкурентоспроможного вихователя», «Охорона життя і здоров'я дітей засобами валеологічного виховання», проведено дискусію на тему «Сучасний вихователю. Який він?». Були також використані активні форми методичної роботи (круглий стіл на тему: «Турбота про здоров'я – найважливіша праця вихователя» (В. Сухомлинський), педагогічні посиденьки, творчі наукові дискусії, презентації педагогічного досвіду), розглянуті питання урізноманітнення фізкультурно-оздоровчої роботи у закладі дошкільної освіти, опрацьована методика проведення фізкультурних ігрових занять, окремих загально-розвивальних вправ, рухливих ігор, загальнозміцнюючих ігор та вправ, спрямованих на розвиток основних рухів; торкнулися питання застосовування нетрадиційних засобів фізичного виховання в оздоровчій роботі з дошкільниками. Належна увага вихователями ДНЗ була приділена охороні життя та здоров'я дітей, профілактиці дитячого травматизму та пропаганді здорового способу життя, запобіганню захворюваності серед дошкільників, що здійснювалося шляхом випуску щомісячних методичних бюлетенів.

Для вихователів-початківців було відкрито консультативний пункт. Вихователі оволоділи методикою відстеження якісних змін стану здоров'я дошкільників (опанували ведення такої документації як: «Паспорт здоров'я дошкільників», «Щоденник зміцнення здоров'я дошкільників»). Формуванню культури здоров'я вихователів сприяло проведення бесід старшої медсестри на теми «Вітамінотерапія та її значення для здоров'я людини», «Теоретичні основи аромотерапії», «Фітотерапія як засіб зміцнення імунітету» тощо.

Отже, грамотно організована методична робота закладу дошкільної освіти у поєднанні її із самоосвітою педагогів дійсно сприяє підвищенню рівня здоров'язберігаючої компетентності вихователів ДНЗ та підвищенню рівня культури здоров'я, про що свідчать результати контрольного анкетування та аналіз їхньої подальшої роботи з дошкільниками.

Література

1. Анохина И. А. Приобщение дошкольников к здоровому образу жизни: методические рекомендации. Ульяновск: УИПК-ПРО, 2007. 80 с.
2. Максимюк С.П. Педагогіка : Навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
3. Омеляненко В.Г. Здоров'язберігаюча компетентність вчителя фізичної культури. *Професійні компетенції та компетентності вчителя*: Матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. С. 127 – 131.

Парадєєва О. М.,

вчитель трудового навчання,

Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7

м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Обґрунтовано можливості елементів арт-терапії на уроках трудового навчання. Узагальнено питання використання технології прикладного мистецтва для розвитку творчої особистості. Розглянуто уявлення про арт-терапію як метод допомоги вчителю, що сприяє розкриттю творчого потенціалу учня.

Ключові слова: елементи арт-терапії, творчість учнів, учитель, трудове навчання, об'єкт праці.

The possibilities of the elements of art therapy in the lessons of work training are substantiated. The issue of the use of applied technology for the development of creative personality is generalized. The concept of art therapy is considered as a method of assisting the teacher, which helps to open the creative potential of the student .

Key words : elements of a art therapy , students work as teacher, labor training, project work.

Арт-терапія – метод, пов'язаний з розкриттям творчого потенціалу учня як індивіда, вивільненням його прихованих енергетичних резервів і, у результаті, знаходження ним оптимальних способів вирішення своїх проблем.

Яким чином досягається позитивний ефект при використанні методів арт-терапії на уроках трудового навчання? Чому творчість має таку гармонійну силу?

Відповіді на ці питання ви знайдете у цій статті.

Вважається, що початок цьому направленню прикладного мистецтва поклав англійський художник Адріан Хілл. Це напрямок сучасної психології, який використовує мистецтво як терапевтичний метод. На відміну від мистецтва, завдання арт-терапії не навчити дитину робити щось (виріб, малюнок), не наблизити її до якогось зразка, а навчити її виражати свій внутрішній творчий потенціал, який закладено абсолютно в кожному, навчити відчувати себе. Це основа, на мій погляд, будь-якої творчості.

Сучасна арт-терапія використовує багатий досвід культурного надбання з характерними для нього формами художньої експресії та цілювальної практики, пов'язаної з творчістю та спілкуванням [3]. Творчий потенціал закладений у кожній особистості на різній глибині підсвідомості й перенести його у свідомість можливо, лише спираючись на особистісну індивідуальність [2, с. 10].

Використання арт-підходу ґрунтується на заняттях різними видами творчості, включаючи живопис, малюнок, ліплення, музику, танець,

драму тощо. Даний базовий підхід у роботі вчителя має ряд переваг. По-перше, арт-терапія спрямована переважно на невербальне спілкування, що робить її особливо цінною в тих випадках, коли спостерігаються складності в словесному описі емоційних переживань. По-друге, активна діяльність сама собою є потужним засобом зближення людей. По-третє, арт-терапія викликає у людей позитивні емоції, сприяючи подоланню апатії, пригніченості, безініціативності, допомагає сформувати більш активну життєву позицію. Крім того, арт-терапія дає можливість соціально прийнятеного виходу агресивності та інших негативних почуттів, дозволяє проаналізувати думки й почуття (які людина зникає придушувати) і поступово розвивати здатність до саморегуляції.

Уроки праці з елементами арт-терапії дозволяють учням краще пристосовуватися до життя, бути більш успішними в постійно мінливому світі. У процесі взаємодії зі світом учень прагне усвідомити себе як особистість, зрозуміти свою роль в житті, залишити свій «слід». Однією з яскравих форм активної психічної діяльності можна вважати мистецтво та творчість. Вони є наслідком процесів переробки інформації при взаємодії з навколишнім світом. Особистість розвивається гармонійно, якщо ці процеси в цілому несуть конструктивний характер.

Коли учень займається творчістю, він винаходить нові й нові способи вираження своїх емоцій та спілкування зі світом. Тобто втрачені здібності відновлюються. Це дозволяє використовувати арт-терапію в інклюзивних

класах. В учнів з відхиленнями в розвитку виникають труднощі в адекватному світосприйнятті. У них порушено уявлення про цілісну картину світу. Сприймають світ як розрізнений хаотичний набір елементів. Як результат, учень не знаходить своє місце в житті як повноцінний член суспільства. Щоб завадити цьому, треба вплинути на таку ситуацію. Найбільш природним є створення умов для розвитку особистості, її «вибудовування» за допомогою природних елементів, а також включених в життя людини гармонійних видів діяльності – створення прикрас свого житла, заняття рукоділлям і творчістю [4].

Роль вчителя – сприяти творчості. Учні, отримавши інструкцію, повністю насолоджуються своїми почуттями, виконуючи практичні роботи зі створення неповторних виробів. Зцілювальний ефект арт-терапії діє під час втілення думок в практичній роботі, взаємодії з різноманітними матеріалами під час виготовлення об'єкта праці. Кожен учень набуває особистого досвіду та досягає розуміння, працюючи в процесі створення результату творчості.

Елементи арт-терапії служать інструментом для вивчення почуттів, ідей і подій, для розвитку міжособистісних навичок і відносин, для зміцнення самооцінки й впевненості та створення більш впевненого образу себе. Допомагають розвивати креативне мислення. Надають можливість розслабитися та позбуватися негативних думок. Сприяють зміцненню пам'яті, розвитку уваги, мислення. Вчать приймати рішення.

Під час роботи встановлюємо основні правила. Їх виконуємо із взаємною повагою, цінуючи внесок кожного, щоб навколишнє середовище було безпечним, щоб усі присутні

добре себе почували. Коли учень розглядає виставку поробок, він помічає, що з непридатного матеріалу (гілочки, листя, шматки паперу, пісок, глина, каміння) можна створювати гарні вироби. Він дивиться на зразки, змінюючи точку зору. Його психіка набуває гнучкості. Ця властивість дозволяє бути більш адаптивним. Це і є досягнення мети. Елементи арт-терапії дозволяють зробити цей процес радісним, цікавим, успішним, індивідуальним для кожного. Згодом, учні можуть обрати хобі, навчитися новому виду прикладного мистецтва. Нове захоплення дозволяє їм приділяти більше уваги собі [1].

Важливо, підбираючи об'єкт праці, враховувати час та складність виконання. Бажано, щоб учні 1-4 класів завершили виготовлення виробу на уроці. Використовуємо доступний матеріал: папір, картон, нитки, бісер чи тканину. Пропонуємо створювати листівки, колажі, аплікації та святкові упаковки для подарунків. Це може бути талісман, оберег чи амулет у вигляді ляльки-мотанки, підкова, сувенір з ґрунтованого текстилю, мандала чи ловець снів. Техніки виконання – вишивка, плетіння, декупаж, валяння, оригамі, паперопластика, киригамі та інші.

Під час занять дуже важливо, щоб учень відчував свій успіх у виконанні завдання. Якщо він побачить, що має творчі перемоги у створенні унікальних виробів, малюнків, до нього прийде удача у спілкуванні, а взаємодія зі світом стане більш конструктивною. Тріумф у творчості в його психіці несвідомо перенесеться і на звичне життя. І не може бути гарних і негарних малюнків або виробів, тому що кожен продукт творчості відображає маленький світ особистості, нехай незграбно, нерівно і трохи неохайно, але це цілий світ, дивовижний, прекрасний.

Література

1. Дедова Н. В. Доповідь на тему «Використання елементів арт-терапії в роботі з дошкільниками» URL : <https://vseosvita.ua/library/dopovid-na-temu-vikoristanna-elementiv-art-terapii-v-roboti-z-doskilnikami-16039.html>.
2. Ермолаева-Томилина Л. Б. Психология художественного творчества учебное пособие для вузов. Москва : Академический Проект, 2003. 304 с.
3. Копытин А. Социальная и клиническая арт-терапия URL : <http://medpsy.ru/climp>.
4. Титаренко О. І. Використання арт-терапії в психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу URL : https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/tytarenko.pdf.

ПОДВІЙНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТА «ШИРОКИЙ ПРОФІЛЬ» ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД)

У статті зроблено спробу визначити зв'язок між запровадженням для вчителів спеціальностей «широкого профілю» в середині минулого століття та сучасним розвитком тенденції щодо підготовки вчителів (зокрема української мови і літератури) за подвійними спеціальностями.

Ключові слова: подвійні спеціальності, широкий профіль, вчитель-словесник, історико-педагогічний досвід, вчитель української мови і літератури.

The article attempts to determine the link between the introduction of broad-based specialty teachers in the middle of the last century and the modern development of the tendency for teacher training (including Ukrainian language and literature) in dual specialties.

Key words: dual specialties, broad profile, vocabulary teacher, historical and pedagogical experience, teacher of Ukrainian language and literature.

Посилення вимог до сучасного вчителя (зокрема вчителя української мови та літератури) в умовах реформування вітчизняної системи освіти (ухвалення концепції «Нової української школи», нового закону «Про освіту») висуває перед закладами вищої освіти нові виклики. З одного боку, як слушно зауважує в своїй дисертації І. Фоміна, в «сучасних умовах значно зростають вимоги щодо підготовки майбутніх філологів як носіїв інтелектуального, культурного потенціалу, професіоналів» [5, с. 14], з іншого, практика сучасної підготовки майбутнього вчителя-словесника переконує в поширенні практики підготовки фахівця за двома спеціальностями (з яких він повинен стати професіоналом).

Визначена тенденція щодо подвійної спеціалізації філологів сьогодні пояснюється і зростанням вимог до фахової компетентності вчителів, і посиленням конкуренції на ринку освітніх послуг та можливістю вчителя задовольнити потреби учнів в умовах освітньої інтеграції. З цього приводу І. Гайдай зауважує, «подвійні спеціальності філологічного спрямування можна наразі віднести до групи найбільш перспективних міждисциплінарних спеціальностей на межі різних предметних полів. Це засвідчує аналіз вектору розвитку державної політики в галузі мовної освіти, який зорієнтований на збереження, розвиток й активне використання рідної мови та мов національних меншин, володіння громадянами України кількома мовами, в т.ч. іноземними, формування здатності людини до крос-культурного діалогу, толерантного ставлення до інших культур» [2, с. 19].

Не заперечуючи прогресивність зазначеної тенденції та констатуючи значний розвиток «подвійних спеціалізацій» у підготовці вчителів

тих чи тих спеціальностей, актуалізуємо вітчизняний історико-педагогічний досвід щодо підготовки вчителів «широкого профілю».

Появу цієї тенденції відносимо до кінця 50-х рр. ХХ ст., часу значного реформування вітчизняної освітньої галузі. Саме тоді проголошується необхідність посилення зв'язку навчання із життям, відбувається впровадження змін у роботі загальноосвітньої школи (перехід до обов'язкового восьмирічного навчання з реорганізацією шкіл тривав упродовж 1959-1962 рр.).

Педагогічні інститути мали забезпечити цю реформу кваліфікованими педагогічними кадрами. Тож вже напередодні реформи відповідно до наказу Міністерства освіти УРСР («Про затвердження переліку факультетів і спеціальностей широкого профілю педагогічних інститутів Української РСР» №451 від 6 жовтня 1956 р.) [3] почали готувати вчителів широкого профілю та педагогічні інститути переводилися на 5-річний термін навчання.

Із позицій нашої публікації становить інтерес сутність цього «розширення». Зокрема, для вчителів української мови та літератури розширення відбувалося завдяки введенню додаткового навчального предмету, який мали викладати майбутні вчителі.

У результаті спеціальності широкого профілю (для майбутніх вчителів української мови і літератури) виглядали так: «українська мова і література, іноземна мова», «українська мова і література, історія», «англійська мова, українська мова і література», «французька мова, українська мова і література», «українська мова і література, вихователь школи-інтернату», «українська мова і література, співи». Звернення до тогочасних архівних матеріалів свідчить, що у 1956/1957 н.р. в Україні підготовку вчителів

здійснювали 36 педагогічних інститутів; з них лише у 17 педагогічних інститутах, що становить 50% від загальної кількості педагогічних інститутів, готували вчителів української мови та літератури – широкого профілю.

Результати такого поєднання стали відчутними вже на початку 60-х рр. XX ст. Показовими, вважаємо, висновки щодо підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, приміром із додатковою спеціальністю «співи». Стає зрозумілим, що це поєднання не приносить бажаних результатів. Так, інспектування Херсонського педагогічного інституту ім. Н. К. Крупської, що з-поміж іншого продемонструвало слабку підготовленість майбутніх вчителів із другої спеціальності. У звіті інспекції було відзначено: «Студенти слабо володіють музичними інструментами, не вміють поєднувати одночасно власний акомпанемент на музичному інструменті із диригуванням, незадовільно читають з листа» [4, с. 5]. Загальний аналіз такої підготовки з сучасних позицій представлено в дисертаційній праці та публікаціях І. Гайдай, де дослідниця наголошує на продуктивності об'єднань споріднених спеціальностей (наприклад, рідної та іноземних мов). «Складнішими, проте допустимими, – стверджує І. Гайдай, – це для об'єднання в одну спеціальність широкого профілю є менш пов'язані між собою дисципліни, такі як мова та історія, мова та психологія тощо» [1, с. 89]. Відзначимо, що про зв'язок мов/літератур зі співами, дослідниця не говорить.

Принагідно відзначимо, аналізуючи досвід минулого в історичному та дидактичному аспекті, дослідниця доходить висновку: «Для якісної і рівноцінної підготовки вчителя-філолога за обома спеціальностями необхідно досягнути збалансованого співвідношення дисциплін фахового циклу за усіма спеціальностями, що входять до складу підготовки вчителя-філолога широкого профілю. Для цього необхідно розширити діапазон дисциплін фахової фундаментальної підготовки, а також уніфікувати дисципліни теоретичної та практичної підготовки (особливо дисципліни першої та другої спеціальності) [1, с. 89]. Але ж говорити про «збалансування», чи «розширення», на ті часи було неможливим, а на сьогодні, за умов відсутності державного стандарту з підготовки вчителя (зокрема з української мови і літератури), на нашу думку, також є достатньо проблематичним.

Отже, узагальнимо. Поєднання спеціальностей/спеціалізацій було покликано потребою часу щодо нестачі вчителів, тому і поєднували спеціальності, які не мали спільної основи (як-от мова/література та співи). Нинішня ситуація щодо кількості вчителів, припускаємо, значно покращилася, тож ця тенденція має інші передумови, вона покликана зробити вчителя конкурентоспроможним. Отже, прихильникам визначеної тенденції варто звертати увагу на можливості максимального наближення предметної області спеціальностей (спеціалізацій) та враховувати вітчизняний історико-педагогічний досвід.

Література

1. Гайдай І. Підготовка вчителя-філолога подвійного профілю: історичний досвід для сучасності. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2017. № 2 (57). С.88-94. **2. Гайдай І. О.** Підготовка вчителя-філолога подвійного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах України (1956-початок XXI ст.): дис.... канд. педагог. наук : 13.00.01. Житомир, 2018. 342 с. **3. Про затвердження** переліку факультетів і спеціальностей широкого профілю педагогічних інститутів Української РСР: наказ Міністерства освіти Української РСР №451 від 6 жовтня 1956 р. *Збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти Української РСР*. 1956. № 22. С. 2-12. **4. Про роботу** Херсонського педагогічного інституту ім. Н. К. Крупської: наказ Міністерства освіти Української РСР №250 від 29 грудня 1961 року. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1962. № 2. С. 4-6. **5. Федорович А. В.** Підготовка вчителів праці у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина XX ст.): автореф. дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.01. Тернопіль, 2008. 23 с.

Раковенко В. Є.

студентка природничого факультету,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

(Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Щербина С. М.)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У СИСТЕМІ РОБОТИ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Стаття присвячена актуальній проблемі формування екологічної культури учнів. Автор статті наголошує, що ефективне формування екологічної культури учнів можливе завдяки системній виховній роботі класного керівника.

Ключові слова: екологія, екологічна культура, виховна робота, класний керівник.

The article is dedicated to the current problem of forming the environmental culture among students. The author of the article emphasizes that efficient formation of environmental culture among students is possible owing to regular educational work of class teacher.

Key words: environment, environmental culture, educational work, class teacher.

У сучасному складному, динамічному світі проблеми навколишнього середовища набули глобального масштабу. Прискорення темпів науково-технічного розвитку характеризується посиленням антропогенного впливу на природу, «пануванням безвідповідального ставлення до природи, бездуховністю, незнанням та руйнуванням народних традицій раціонального природокористування» [4, с. 91].

Ґрунт, атмосфера та гідросфера забруднюються відходами виробництва. Кожен громадянин повинен зрозуміти, що тільки в гармонічному співіснуванні з природою можливий подальший розвиток нашого суспільства. І починати виховання екологічної культури потрібно зі шкільного віку тому, що здобуті знання про закони та принципи природи можуть, у майбутньому, перетворитися на міцні переконання. Екологічне виховання й освіта в інтересах сталого розвитку необхідні для формування людського ставлення до природи, визначення допустимої міри перетворення природи, вироблення нормативів поведінки, при дотриманні яких стане можливим подальше існування й розвиток людини на нашій планеті.

Подолати перелічені недоліки взаємозв'язку людини і природи можливо лише при грамотному здійсненні екологічної освіти та виховання підрастаючих поколінь. Цій проблемі присвятили свої наукові праці зарубіжні вчені: Е. Енгер, Б. Сміт, Ф. Нобіл, Дж. Діді та вітчизняні вчені: І. Зверев, Н. Пустовіт, М. Будико, А. Кацуро, Ю. Макаров, Л. Вороніна, Л. Руденко, С. Лапаєнко, А. Ясинська, А. Горелєв, І. Махов, В. Крисаченко, Н. Гнілуша, В. Шанда та ін.

Мета статті – розкрити особливості формування екологічної культури учнів у системі роботи класного керівника.

Мета екологічної освіти й виховання полягає у «формуванні у школярів системи наукових знань, поглядів, переконань, що забезпечують формування відповідального ставлення до оточуючого середовища у всіх видах діяльності; виховання любові до природи, прагнення берегти і примножувати її, тобто формування екологічної культури особистості» [1, с. 213].

Термін екологічна культура вперше з'явився у роботах представників американської школи «культурної екології» Р. Парке та Е. Берджесса.

Екологічна культура, за визначенням І. Зверєва та І. Суравеґіної, це «здатність людини відчувати існування оточуючого світу, пристосовувати його до себе та поєднувати власні потреби з можливостями оточуючого середовища, тобто дієва готовність до екологічної діяльності» [2, с. 11].

Науковці виділяють такі складові екологічної культури: екологічні знання, екологічні переконання, екологічний світогляд, екологічна свідомість, екологічне мислення, готовність до екологічної діяльності.

Основними показниками та критеріями екологічної культури учнів є: засвоєння провідних екологічних ідей, понять та наукових фактів; розуміння цінності природи як джерела матеріальних та духовних сил суспільства; оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками раціонального природокористування; вміння оцінювати стан оточуючого середовища, приймати правильні рішення щодо її покращення, передбачати можливі наслідки своїх дій та не допущення негативних впливів на природу в усіх видах суспільно-трудової діяльності; свідоме дотримання норм поведінки в природі; наявність потреби у спілкуванні з природою, прагнення до пізнання оточуючого середовища в єдності з морально-етичними переживаннями; прояв діяльності щодо покращення природного середовища, з пропаганди природоохоронних ідей.

Відповідно до прояву показників та критеріїв виділяють три рівні екологічної культури учнів: високий, середній та низький.

Сьогодні не тільки вчителям-предметникам, а й класним керівникам під час організації виховної роботи з учнями варто дбати про пошук більш ефективних форм виховної роботи, що спрямовані на прищеплення учням любові до природи, розкриття її величі та краси, усвідомлення раціонального природокористування.

На підставі аналізу науково-методичної літератури нами виділені основні умови формування екологічної культури учнів у системі роботи класного керівника, серед них: врахування індивідуальних особливостей учнів у виховному процесі; систематична діагностика рівня сформованості екологічної культури та її

корегування на основі вдосконалення виховного процесу з учнями; формування соціальної активності школярів у взаємодії з навколишнім природним середовищем; урізноманітнення та поєднання індивідуальних, групових та колективних форм виховної роботи.

На нашу думку, з метою формування екологічної культури учнів у системі роботи класного керівника доцільно проводити різноманітні виховні заходи, такі як: години спілкування на тему: «Земля в небезпечності», «Година Землі», бесіди за круглим столом на тему: «Екологічні ситуації в місті», доцільно залучати школярів до участі в акції «Місто без сміття». Головне завдання класного керівника – за допомогою організації та проведення цікавих виховних заходів, що носять творчий, розвивальний характер, показати красу навколишнього середовища та ті можливі наслідки, якщо людина не буде знаходитись в гармонійних стосунках з природою. Серед виховних заходів, які сприяють формуванню екологічної культури, доцільними є також: конкурси фотографій та малюнків, відвідування бібліотеки з ціллю ознайомлення з книгами про навколишнє середовищем та його мешканцями, виступи агітбригад, екскурсії в парки, ботанічні сади, виготовлення годівничок тощо. Класному керівнику варто знайомити учнів з народним календарем українців, який містить історичні

дати, події, свята, традиції, звичаї, обряди, які пов'язані з природою рідного краю, а також з природою самої людини: день зустрічі весни, день птахів, свято початку оранки й сівби, Пасхальне свято, день чищення джерел і криниць. Участь школярів у підготовці та відзначенні цих свят виховує в них почуття господаря рідної землі, гуманістичне ставлення до природи, відчуття відповідальності за її долю, сприяє формуванню екологічної культури учнів.

Формування екологічної культури, гармонійних відносин людини й природи посідає в Україні особливе місце. Формування екологічної культури школярів має здійснювати як у навчальному процесі, так і в позакласній діяльності. Класний керівник як організатор виховного процесу в закріпленому класі має дбати про формування екологічної культури учнів – «сформованої системи наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності» [3, с.422]. Лише системна робота класного керівника з екологічного виховання учнів, постійне проведення різноманітних за формою виховних заходів забезпечить ефективне формування екологічної культури школярів.

Література

1. **Загальна методика навчання біології:** [навч. посібник] / за ред. І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар. Київ : Либідь, 2006. С. 212–224. 2. **Экологическое образование школьников** / [упоряд. И. Д. Зверев, И. Т. Суравегина]. Москва : Педагогика, 1983. 160 с. 3. **Мойсеюк Н. Є.** Педагогіка : Навч. посіб. Київ, 2001. С.421–424. 4. **Ярчук Г.** Екологічне виховання: сутність та основні напрями. *Вища освіта України*. 2008. № 4. С. 91–97.

Родічкіна М. С.

вчитель-методист,

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №7,

м. Кривий Ріг

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦМЕРЕЖ

Розглядається розвиток креативності на уроках української мови за допомогою новітніх технологій та соціальних мереж, прийоми використання мовного матеріалу з соцмереж для поглиблення зацікавлення предметом і мотивації.

Ключові слова: креативність, компетентність, мовний матеріал.

The article shows the development of creative skills in Ukrainian language lessons through the innovative technologies and social media. It also depicts specific techniques of using language material from social media for rising the student's motivation to learn the subject.

Key words: creativity, competence, language material.

Ще кілька років тому “новітні технології” передбачали наявність на уроках громіздких проекторів або щонайменше ноутбуків із встановленими на них програмами. А якщо

конкретніше, то мова йде про презентації, публікації, які потрібно було створювати у спеціалізованих програмах для подальшого демонстрування.

Та світ такий мінливий, а зміни – швидкоплинні, тому нині, намагаючись розвинути креативність, учитель має бути креативним сам. Демонструвати нешаблонне мислення, намагатися відірватися від звичного способу подачі матеріалу. Інше питання – у якій формі. Формат сучасних технологій дозволяє нам заохотити дитину мислити новими категоріями, адже це – проста і зрозуміла ілюстрація того, навіщо ми вивчаємо мови, літератури, будь-який матеріал. І робити це треба через те, що є буквально в кожного в кишені, і навіть більше – через ідею. Йдеться про соцмережі.

Не секрет, наприклад, що сучасне покоління – це покоління соцмереж. Спитайте в дитини, що слід зробити, якщо обслуговування в перукарні було неякісним або в магазині продали бракований товар. Ніхто не згадає про книгу скарг, зате усі згадають про відгуки на “Фейсбукі”.

Мета цієї статті – проаналізувати прийоми розвитку креативності на уроках словесності за допомогою новітніх технологій на матеріалі соцмереж. У статті пропонується детально підійти до питання використання технології соціальних мереж для розвитку креативності.

Невід’ємною частиною навчання мови є робота з текстами та висловлюваннями. Тому для розвитку креативності та підвищення зацікавленості предметом української мови можна практикувати написання текстів, які могли б демонструвати точку зору учня на те чи інше питання в соцмережах. Це наочно демонструє дитині цінність грамотної подачі тексту. Наприклад, програма з української мови для шестикласників починається з вступної теми “Краса і багатство української мови”. Рекомендовані види роботи: аудіювання та обговорення тексту, коментування висловів відомих людей про красу та багатство української мови, записування речень, а також колективне складання простого плану висловлення на тему “Багатство української мови”. Тема має на меті переконати шестикласника в тому, що мова – це потужне джерело, яке дає неймовірні можливості висловити радість і біль, щастя і сум, весь спектр почуттів, думок. Але хіба ж такими словами ми переконасмо дітей у цьому? Давайте визнаємо: традиційними способами, на жаль, ні. Ось приклади креативного підходу до завдань у невеликих групах для цієї теми:

- Напишіть пост у “Фейсбук” на тему: “Чому модно розмовляти українською?”.

- Ви вирішили вести сторінку української мови в “Інстаграмі”: оберіть фотографію, з якої,

на вашу думку, можна розпочати, і придумайте до неї невеликий підпис.

- Складіть сценарій невеликого ролика для Ютуб-каналу “Розмовляй українською” на вільну тему (завдання можна виконувати в парах).

Учневі зовсім непотрібно вмикати комп’ютер чи завантажувати якусь програму. Усе це можна зробити в зошиті, в телефоні, на аркуші, але все одно стосуватиметься новітніх інформаційних технологій.

Серед очікуваних результатів таких вправ не тільки вивчення певної теми та підготовка учнів до сприймання матеріалу, але й підвищення зацікавленості дітей до предмету, зниження психологічної напруги на уроках, покращення якості знань і активності учнів, які мають низькі навчальні показники.

Техніка привчила нас бути більш креативними, думати по-новітньому, а отже, і викладати слід по-іншому.

“Фейсбук”, “Інстаграм” та “Ютуб” займають все більше місця в житті сучасних підлітків, та й не тільки їх. Через соціальні мережі користувачі обмінюються думками, враженнями, розповідають про себе – через профіль людини в соціальній мережі можна часто побачити коло її захоплень, дізнатися про події. Але яким же інструментом найчастіше користувачі послуговуються, щоб усе це передавати? Мовою – усним чи писемним мовленням. Тому часто на уроках словесності я наголошую перед учнями, що хоча б з цієї причини варто приділяти увагу правилам та стилістичним особливостям, адже саме через них вони презентують себе в соцмережах.

На уроках розвитку зв’язного мовлення можна розглянути також висловлювання з соцмереж та розібрати його стилістичні засоби. Це можуть бути відгуки відомих критиків про фільми. Наприклад, при вивченні теми вставних слів з восьмикласниками аналізуємо, який ефект мають вставні слова:

- Хто хотів екранізацій української літератури? Натє.

Вийшов тизер фільму “Віддана” за “Фелікс Австрія” Софії Андрухович. Як на мене, це найкращий роман часів незалежності і один з найкращих у нашій літературі. Для тизеру “Один в каное” переписали свою пісню “Човен”. Стандартний, але зазвичай вдалий прийом у кіно. “Холодно” Христини Соловій для “Крут 1918” сподобалось, здається, навіть найзлюбнішим із нас”.

Звичайно, паралельно з цікавими, живими розмовними прикладами, враженнями соцмережі наповнені також сумнівним контентом, однак вирвати це явище з реальності вже неможливо.

Навпаки, слід вчити школярів обережно підходити до інформації та мислити критично.

Отже, соцмережі – це потужний інструмент для вчителя-словесника. Використовуючи його

для навчання, можна підвищувати мотивацію учнів набувати знання та навички на сучасному мовному матеріалі, що не створює в школярів відчуття відірваності від життя.

Література

1. Антонова О. Є. Креативність як провідний компонент у структурі особистості вчителя. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*. 2011. Вип. 4. С. 44-51. 2. Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія і експеримент: Монографія. Одеса : ПНЦ АПН України – СВД Черкасов М.П., 2006. 362 с.

Самолук С. А.

вихователь КЗ «ДНЗ (ясла-садок) № 17 КТ» КМР
м. Кривий Ріг

СПІЛКУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюється питання спілкування та його роль у соціалізації дитини дошкільного віку. Проаналізовано явище спілкування в педагогіці. Розглянуто особливості спілкування дітей на різних вікових етапах. Акцентовано увагу на тому, що спілкування є необхідним для становлення особистості. Вагоме місце в статті посідає аналіз феномену спілкування в явищі соціалізації дитини.

Ключові слова: спілкування, дитина, особистість, соціалізація, дошкільне дитинство.

The article highlights the issues of communication and its role in the socialization of a preschool child. The phenomenon of communication in pedagogy is analyzed. The features of communication of children at different age stages are considered. Emphasis is placed on the fact that communication is necessary for becoming a person. An important place in the article is the analysis of the phenomenon of communication in the phenomenon of socialization of the child.

Key words: communication, child, personality, socialization, preschool childhood.

Явище спілкування є однією з центральних проблем у соціальній психології, оскільки породжує такі феномени, як обмін інформацією, сприйняття людьми один одного, керівництво й лідерство, згуртованість і конфліктність, симпатія і антипатія тощо. Крізь призму спілкування вивчаються питання сприймання й розуміння людьми одне одного, міжособистісних взаємин та ін. Спілкування допомагає глибше розглянути процес міжособистісної взаємодії [7, с.7] та має велике значення у формуванні людської психіки, інтелекту, у розвитку й становленні її культурної поведінки. Завдяки спілкуванню людина розширює загальний світогляд, мислення, сприймання, розвивається як особистість. Ставлення та стосунки, які наповнюють спілкування, надають йому єдності, певного емоційного забарвлення. Є безліч тем для спілкування людей. Чим більше їх, чим ширше коло спілкування особистості, тим багатша сама особистість, оскільки в процесі спілкування відбувається моральне і інтелектуальне збагачення людини, виявляються симпатії і антипатії, розкривається справжня значущість однієї людини для іншої [3, с.6].

Спілкування охоплює всі сторони життя людей і має нормативний характер у всіх сферах діяльності людини. Змістом спілкування

є суспільно-історичний досвід, накопичений попередніми поколіннями. Цей досвід не закріплюється в спадковій формі, а засвоюється кожним новим поколінням в діяльності. Без засвоєння цього досвіду неможливий розвиток особистості. Спілкування відіграє вирішальну роль в здобутті знань і умінь, у розвитку свідомості. Але спілкування людини з оточуючими не тільки необхідна умова її розвитку: в спілкуванні з іншими людина проявляє себе як особистість, розкриває своє ставлення до інших, до явищ суспільного життя. «Особистість – це сукупність суспільних відносин, тому центральним завданням є вивчення людини в її відносинах з колективом, в діяльності» [1, с. 37]. Потреба дитини в спілкуванні проявляється і формується з перших днів її життя і реалізується через систему відносин з оточуючими. Процес спілкування безперервний: з розвитком дитини змінюються його форми і зміст.

Проблема спілкування належить до найважливіших для дитини дошкільного віку сфер життєдіяльності. Усі психологи єдині у визнанні значення спілкування у формуванні особистості в дитячому віці. Цей період досить важливий для формування основних структурних компонентів особистості. Від того, як буде складатися спілкування між батьками та дитиною дошкільного віку з моменту її

народження, залежить формування майбутньої особистості. Дитина реалізує потенційну можливість стати людиною в процесі спілкування з оточенням, живими носіями соціального досвіду. Організація спілкування, достатнього за кількістю й адекватного за змістом, є важливою умовою сучасного розвитку і нормального перебігу процесу соціалізації дітей у будь-якому віковому періоді [2].

Останнім часом в Україні збільшилась кількість науковців, які активно вивчали проблему спілкування та роль спілкування у житті дітей дошкільного віку. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблема спілкування багатогранна.

Б. Ананьєв, І. Кон, О. Леонтьєв досліджували спілкування як один з різновидів людської діяльності. Г. Андреева, А. Богуш, Ю. Приходько, Т. Рєпіна розглядали важливість комунікативно-мовленнєвого розвитку в процесі становлення особистості й індивідуальності дитини. Р. Буре, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, Г. Люблінська, Т. Піроженко та інші стверджують, що дошкільний вік є початковим етапом формування суб'єкта діяльності, спілкування та пізнання, пізнавальної активності дитини. До того ж, зростає роль мовлення у пізнанні довкілля та розвитку спілкування, різних видів дитячої діяльності. Відбувається інтенсивний розвиток моральних уявлень і форм суспільної поведінки, формування ієрархії мотивів та потреб, загальне та диференційоване самооцінювання.

Метою статті є розкриття проблеми спілкування дітей дошкільного віку як важливого засобу соціалізації особистості.

Дошкільне дитинство – це особливий період розвитку дитини. О. Леонтьєв зазначає, що це період первісного фактичного складення особистості. У дитини інтенсивно формуються психічні функції, складні види діяльності (гра, спілкування з однолітками та дорослими), виникає ієрархія мотивів та потреб, самооцінка, воляова регуляція та моральні норми поведінки. Найважливішим чинником психічного розвитку дошкільника є його спілкування – спочатку з дорослими, а згодом з однолітками й іншими дітьми. Поза спілкуванням неможливе становлення дитини як особистості.

У своїй фундаментальній праці Р. Немов писав: «Спілкування має величезне значення в формуванні людської психіки, її розвитку і становленні розумної, культурної поведінки. ... Особистісний характер спілкування формує

людину як особистість, дає їй можливість придбати певні риси характеру, інтереси, звички, схильності, засвоїти норми і форми моральної поведінки, визначити цілі життя і вибрати шляхи їх реалізації» [6].

Отже, класифікація та закономірності спілкування і його інші аспекти повинні досліджуватися з позиції особистісної зумовленості, розгляду спілкування як важливої складової процесу розвитку особистості. У зв'язку з цим потрібні відповіді на такі питання: яку роль відіграє рівень розвитку комунікативних умінь і навичок у взаємодії людини з суспільством; які взаємозв'язки цих процесів.

Взаємодія людини з суспільством позначається поняттям «соціалізація» (англ. socialization; від лат. socialis – суспільний). Думки різних авторів щодо походження цього терміна розходяться. Він здавна використовується в політекономії в буквальному значенні «усуспільнення». У психолого-педагогічній науці термін ввів американський соціолог Ф. Гіддінгс, визначивши його як «розвиток соціальної природи або характеру індивіда, підготовка людини до суспільного життя».

У рамках поставлених в нашій статті питань з'ясуємо педагогічну складову поняття соціалізації. У педагогіці існує кілька варіантів інтерпретації терміна «Соціалізація». Педагог А. Мудрик трактує дане поняття як «розвиток та інтерпретація людини в процесі засвоєння і відтворення культури, що відбувається у взаємодії людини зі стихійними умовами життя, які направляються і цілеспрямовано створюються на всіх вікових етапах» [5, с.27]. Психолог І. Кон визначає соціалізацію як «засвоєння індивідом певної системи соціальних ролей і культури, в ході якого створюється конкретна особистість» [4, с.30].

Процес соціалізації здійснюється у взаємодії людей з цілою низкою різноманітних умов, що впливають на їх розвиток, які називаються факторами. Наряду з факторами соціалізації вчений А.В. Мудрик виділяє універсальні засоби соціалізації: елементи духовної культури; зміст спілкування в сім'ї, у навчальному закладі, в групі однолітків; послідовне залучення дитини до численних видів і типів відносин в основних сферах її життєдіяльності – спілкуванні, грі, пізнанні та ін.

Розкриємо докладніше динаміку і процесуальні особливості соціалізації, виходячи з структурного складу її визначення.

Соціокультурний розвиток людини є одночасно результатом його соціалізації та

виховання. Соціальне становлення особистості відбувається як цілеспрямовано, так і стихійно. Стихійно, оскільки з самого народження людина, вбираючи в себе вплив навколишнього середовища, набуває соціального досвіду, спонтанність процесу пояснюється тим, що дитина, наділена інстинктами та бажаннями, прагне наслідувати дорослих, ототожнює себе з оточуючими її людьми, веде внутрішній діалог, оцінюючи культурні цінності соціуму. При цьому відбувається оцінка своєї поведінки і відносин у суспільстві, що дозволяє людині вносити корективи у свої вчинки, щоб стати гідним його членом. Цілеспрямовано і підконтрольно відбувається виховання, навчання, освіта, засвоєння соціальних знань, норм і цінностей для того, щоб підготувати дитину як повноправного члена суспільства.

Розкриємо значимість спілкування для соціокультурного розвитку населення різних вікових груп. Першим інститутом соціалізації для кожної людини є сім'я. Далі передбачається перехід від сімейної соціалізації до громадської в дитячому саду, у школі, у ЗВО і т.д.

З моменту свого народження людина акумулює контакти з іншими людьми: перш за все, контакти з найближчими родичами, потім з однолітками й дорослими у дворі; у дошкільних, шкільних освітніх установах і т.д.

У період новонародженості дитина потребує емоційного спілкування з найближчим її оточенням, видаючи як відповідну реакцію посмішку, гуління та інше, що є базовою умовою її соціального становлення. Перша соціальна потреба дитини проявляється в «комплексі пожвавлення» (особлива емоційно рухова реакція дитини, звернена до дорослого, що складається в зосередженому погляді на дорослому, спрямованій на нього усмішці,

жвавих рухах ручками і ніжками, тихих звуків). Дорослий виступає в якості посередника між немовлям і навколишнім світом. У процесі спільної діяльності в дитини формується потреба в спілкуванні і розвивається мова. Період раннього дитинства, який є дуже важливим для розвитку уявлення дитини про саму себе і особистості в цілому, характеризується придбанням мовних навичок. Через спілкування дитина отримує інформацію про соціальні норми і цінності оточуючого середовища. Дитина відчуває потребу в спілкуванні для самопізнання і пізнання світу. З надходженням дитини до дитячого колективу кордони її спілкування розширюються: тут утворюється стійке специфічне середовище спілкування з педагогом та однолітками під час спільної діяльності.

Виходячи зі сказаного вище, можна зробити висновок, що на будь-якому віковому етапі спілкування відіграє істотну роль у соціокультурному розвитку дитини. Саме в процесі спілкування відбувається освоєння особистістю соціокультурних цінностей і її самореалізація як творчої, унікальної індивідуальності у процесі соціальної взаємодії з іншими людьми. Однак, необхідно відзначити, що віднесення спілкування тільки до засобів соціалізації звужує його функції. Філософ Б. Паригін зазначає, що «Спілкування є необхідною умовою існування та соціалізації особистості» [8, с.28]. Крім того, воно є спонукальною, отже, рушійною силою соціалізації, оскільки в процесі спілкування людині необхідно зосередитися, докласти зусиль, щоб вступити в контакт зі співрозмовником або підтримати з ним розмову.

Література

1. Бердіченко С. В. Про активність дітей у виховному процесі. *Дошкільне виховання*, 2005. №8. С. 35– 41.
2. Войчук О. І. Спілкування дорослого і дитини дошкільного віку з порушенням психологічного розвитку: *Вісник Запорізького національного університету*. 2008 №1. С. 62–65.
3. Кайдалова Л. Г. Психологія спілкування: навчальний посібник Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
4. Кон І. С. Психологія ранньої юності: книга для учителя. Москва: Просвещение, 1989.
5. Мудрик А. В. Соціальна педагогіка. Москва: Академія, 2000.
6. Немов Р. С. Психологія: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів: в 3 кн. Москва: Владос, 2001. 631 с.
7. Олійник О. О. Ділове спілкування: навчальний посібник. Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2009. 308 с.
8. Паригін Б. Д. Анатомія об'єднання. СПб.: Видавництво В. А. Михайлова, 1999.

О. В. Семенко,
студентка фізико-математичного факультету,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник – канд. пед. наук Волощук І.А.)

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ОДНА ІЗ ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті розкривається важливість та значимість методу проектів як одного з нових та сучасних підходів до навчання для розвитку учня як творчої особистості, здатну до практичної роботи, для формування пізнавальної і дослідницької діяльності; наводиться приклад застосування методу проектів на уроках математики; обґрунтовується результативність даного методу.

Ключові слова: урок, метод проектів, проектна діяльність, технологія.

This article tells about importance and relevance of project-based learning as one of the new and modern approaches to learning for personal development of a student as a creative individuality capable for real-life work; enhancing student's cognitive and research activities. It provides an example how to apply project methodology on math's lessons; the effectiveness of this method is given.

Key words: lesson, project-based learning, project work, technology.

У проекті «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» [2] підкреслюється, що одним з пріоритетів державної політики в розвитку освіти є «формування у дітей і молоді цілісної наукової картини світу, сучасного світогляду, творчих здібностей і здатності до самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості».

Тому реалізація цієї мети вимагає виконання певних задач:

- розвиток вміння ставити мету та організовувати свою діяльність для її досягнення;
- формування творчих здібностей, мислення, пізнавальної діяльності;
- формування наукового світогляду.

Вирішити ці питання можна шляхом застосування методу навчальних проектів, який передбачає розвиток самостійної та активної діяльності учнів у навчальному процесі, зв'язок навчання з життям, формування комунікативних якостей.

Завдання сучасного вчителя – розвивати вміння дитини самостійно здобувати знання, а метою кожного уроку мають бути залучення школяра до відчуття власних відкриттів і розвиток його наукового світогляду.

Мета статті – розкрити особливості методу проектів та з'ясувати його можливості щодо вивчення окремих тем шкільного курсу математики.

Однією з інноваційних технологій навчання є метод проектів. Він спрямований на розвиток пізнавальних здібностей школярів, формування вмінь самостійно знаходити шляхи розв'язання проблем через різноманітні форми діяльності. Ідея включення його в освітній процес була

запропонована американським педагогом і філософом Дж. Дьюї понад століття тому. Уперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав А. С. Макаренко, який у результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про необхідність проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз підкреслював В. О. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого пронизує ідея проектування людини. Різним аспектам проектної діяльності учнів у загальноосвітніх навчальних закладах присвячені праці сучасних вітчизняних учених С. У. Гончаренка, І. Г. Єрмакова, Л. І. Круглик, О. В. Онопрієнко, Л. Б. Паламарчук, С. О. Сисоевої та ін. [3].

Метод проектів – це педагогічна технологія, яка орієнтована на застосування засвоєних знань та оволодіння новими для залучення в проектну діяльність. Виконуючи проекти, учні вчать самостійно знаходити та аналізувати інформацію, накопичувати досвід виконання творчих завдань.

Чинниками, які визначають успішну та результативну проектну діяльність, є точність і конкретність формулювання мети проекту, визначення очікуваних результатів та чіткість вихідних даних. Впровадження методу проектів дозволяє підвищити рівень актуалізації навчально-пізнавальної діяльності, яка сприяє високим результатам навчання.

Кінцевим результатом проектів можуть бути бізнес-проекти, моделі фігур, презентації тощо. Зважаючи на здібності та нахили учнів, їм можна запропонувати скласти вірші, намалювати картини або асоціативні малюнки на запропоновану тему.

На уроках метод проектів можна використовувати у вигляді індивідуальної чи групової самостійної діяльності учнів з використанням як підручника, так і сучасних комп'ютерних технологій. Цінність методу проектів полягає в тому, що учні, занурюючись в проектну діяльність, стикаються з навчальною проблемою і спочатку знаходяться в ситуації невизначеності, проте наприкінці дослідницької діяльності (за умови вдалого керівництва з боку вчителя) здійснюють власні відкриття.

Особливо корисно використовувати даний метод на уроках історії, літератури, географії та математики. Зокрема, на уроках математики цікавими для розробки вважаємо проекти з таких тем «Теорема Піфагора», «Піраміди навколо нас», «Первісна. Інтеграл», «Світ многогранників», «Відсотки і сімейна математика» та ін. З метою кращого засвоєння теми «Прогресії» доцільно пропонувати учням розробити проекти «Числа Фібоначчі та золотий переріз», «Різні види послідовностей»,

«Послідовності в музиці», «Послідовності в банківській справі». У процесі розробки таких проектів з математики учні мають змогу скласти, систематизувати та розв'язувати типові завдання, підбирати та порівнювати задачі прикладного змісту, які розв'язуються за допомогою формул арифметичної та геометричної прогресій, добирати історико-інформаційні матеріали, вдосконалювати навички представлення власних досліджень.

Ми поділяємо думку Г. М. Ісаєвої [1], яка переконана, що навчальний проект виконує роль середовища, в якому невимушено інтегруються і застосовуються набуті учнями предметні знання й уміння, розвиваються загальнонавчальні вміння, реалізуються пізнавальні інтереси, а досвід дітей збагачується новими способами діяльності.

Отже, результатом проектної і дослідницької діяльності учнів є підвищення якості їхньої математичної підготовки та усвідомлення ними важливості математичних знань у житті людини.

Література

1. Ісаєва, Г. М. Метод проектів як форма організації навчальної діяльності у роботі з підручником з географії / Г. М. Ісаєва URL :<http://ipvid.org.ua/upload/iblock/43d/43dc6ba788b15b4e85d2e01364709118.pdf>.
2. Проект «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті». Київ, Шкільний світ, 2001.
3. Онопрієнко О. Вивчення математичних понять і закономірностей у математичній діяльності. Учитель початкової школи. 2017. № 2.

Татаренко А. О.,

*студентка фізико-математичного факультету,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
(Науковий керівник – канд. пед. наук Волощук І.А.)*

МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті викладені основні питання щодо використання методів навчання В. О. Сухомлинського, який систематизував найкращі надбання класичної вітчизняної та зарубіжної педагогіки й запропонував класифікацію методів навчання. Саме тому в основу концепції «Нової української школи» були покладені ідеї педагогіки Василя Сухомлинського.

Ключові слова: методи навчання, «Нова українська школа», педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського, інтерактивне навчання, диференційоване навчання.

The main issues of using Sukhomlinsky's teaching methods are outlined in the article. After all, he systematized the best heritage of classical domestic and foreign pedagogy and proposed the classification of teaching methods. That is why the basic ideas and introduction of Vasily Alexandrovich were based on the concept of the New Ukrainian School.

Key words: teaching methods, New Ukrainian School, pedagogical ideas of Sukhomlinsky V.A., interactive studies, differentiated studies.

Пошуки ефективних методів навчання залишаються актуальними, оскільки дедалі більше учнів з кожним роком проявляють меншу активність до навчання, а це зі свого боку призводить до деградації нового покоління. Тому вчитель повсякчас має підбирати такі методи навчання, які допоможуть пробудити в учнів жагу до отримання знань. Проаналізувавши матеріали видатних педагогів і вчених, можна з

впевненістю сказати, що ідеї В. О. Сухомлинського знаходять своє впровадження в розбудові сучасної освіти, зокрема в концепції «Нової української школи».

Метою статті є виявлення ефективного впровадження та застосування методів навчання В. О. Сухомлинського в сучасних закладах освіти.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського має різноплановий, багатоаспектний характер. Систематизувавши найкращі надбання класичної вітчизняної та зарубіжної педагогіки, на основі своїх узагальнень при дослідженні широкомасштабних експериментів, педагог запропонував неоднорідні підходи до вирішення актуальних проблем удосконалення навчання та виховання.

У своїх працях В. О. Сухомлинський зазначав, що від умілого використання методів навчання залежить не тільки міцність знань та практичних умінь і навичок, але й формування в учнів поглядів на знання, науку, виховання. Успішність процесу навчання, на думку вченого, залежить від самого учня, від його бажання навчатися. А завдання вчителя – правильно скеровувати хід думок школярів.

В. О. Сухомлинський створив інноваційну дидактику. Головними позиціями цієї дидактики стали:

1) підхід до розкриття сутності навчання, який визначає характер навчальної діяльності та його мету;

2) підхід педагога до обґрунтування окремих принципів дидактики;

3) організація самого процесу навчання та методів, форм.

Особливу увагу В. О. Сухомлинський приділяв самостійній роботі учнів із книгами, зазначаючи, що вчитель не повинен змушувати учнів сидіти якомога більше над підручниками, тому що це призведе до неминучого перевантаження.

В. О. Сухомлинський домагався, щоб діти при вивченні нового матеріалу ставили вчителю якомога більше запитань. Оскільки розуміння приходить через осмислення, педагог рекомендував колегам: «Домагайтеся, щоб ... перед ними виникали запитання, ... а запитання – це вже стимул, що збуджує бажання знати» [2].

Вважається, що успіх розумового виховання багато в чому залежить від творчого застосування вчителем методів навчання. На думку В. О. Сухомлинського, вдало підібрані вчителем методи допомагають учневі стати активним учасником освітнього процесу. Учений прийшов до висновку, що всі методи слід поділити на дві групи:

1) ті, що забезпечують первинне сприйняття знань;

2) ті, що дають учневі осмислення, розвиток та глибокі знання.

До першої групи педагог відносив розповідь, пояснення, шкільну лекцію, опис подій, самостійне читання книг, ілюстрації (кіно, карти,

схеми, таблиці, моделі, муляжі), саме навчання учня, спостереження ним явищ і подій, екскурсії.

До другої групи В. О. Сухомлинський відніс усі можливі види вправ (усні та письмові), пояснення явищ природи, дискусії, письмові роботи (твори, реферати, наукові роботи), лабораторні роботи.

Педагог зазначав, що кожен метод навчання має свої особливості, котрі залежать від специфіки предмету, змісту матеріалу та цілей розвитку учня. Тому вчителю при підготовці до уроку необхідно чітко планувати свої дії, аби ефективно впливати на розвиток мислення учня впродовж уроку. У початкових класах слід надавати перевагу наочним методам організації навчання, тоді як у старших класах – словесним методам із доцільним поєднанням з демонстрацією наочностей.

В. О. Сухомлинський у своїх працях наголошує, що навчально-виховна система школи повинна враховувати індивідуальність кожної дитини, відсутність нездібних учнів, визначення кожного учня особистістю, індивідуальний підхід до кожного, необхідність позитивних емоцій у процесі навчання [1].

Ідеї Сухомлинського лягли в основу інтерактивного навчання – навчання, заснованого на співробітництві вчителя й учня. Його метою є створення комфортних умов для навчання дитини – активного учасника освітнього процесу. На думку педагога саме інтерактивні методи навчання дають змогу створити цілісне навчальне середовище, в якому однаково добре засвоюються і теоретичний матеріал, і практичний. Важливо, що вчитель не пропонує учням весь об'єм нової інформації, а спонукає їх до пошукової роботи. Таким чином, педагог виконує функцію помічника-фасилітатора навчального процесу. Впровадження інтерактивних методів підвищує ефективність навчального процесу і підсилює мотивацію навчальної діяльності учнів [2].

Для перевірки знань на уроці Василь Олександрович пропонував об'єднувати клас у групи. Таким чином, В. О. Сухомлинського можна вважати одним із засновників диференційованого навчання. Завданням диференціації є зниження одноманітності навчання і враховування індивідуальних здібностей кожного школяра. Рівнева диференціація створює умови для засвоєння учнями матеріалу на різних рівнях складності.

Отже, новаторські ідеї Василя Сухомлинського знаходять своє впровадження і на сучасному етапі реформування шкільної освіти.

Література

Терещенко Т. В.,
Криворізька гімназія №49,
м. Кривий Ріг

ВИКОРИСТАННЯ ДИСКУСІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті визначається сутність та розкриваються новітні підходи до використання дискусійних методів на уроках історії, що сприяє розвитку креативного мислення, пізнавального інтересу, творчих здібностей учнів.

Ключові слова: дискусійні методи, дискусія, види дискусій.

The article defines the essence and opens up new approaches to the use of discussion methods in the lessons of history, which promotes the development of creative thinking, cognitive interest and creative abilities of students.

Key words: discussion methods, discussion, types of discussions.

Концепція Нової Української Школи передбачає докорінне оновлення історичної освіти з метою забезпечення становлення демократичного суспільства [7]. Критерієм оцінки навчальних досягнень учнів на уроках історії сьогодні є не стільки обсяг матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, активно використовувати в нестандартній ситуації, вміння самостійно здобувати знання, вести пошуково-дослідницьку роботу. Тому вивчення історії у школі повинне забезпечувати співтворчість учня і вчителя, збуджувати інтелектуальну активність школяра, готуючи його до активної участі в громадському житті. Один із шляхів реалізації цього завдання полягає у впровадженні дискусійних методів навчання.

Метою статті є розгляд проблеми використання дискусійних методів на уроках історії.

У сучасній зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці немає єдиної точки зору щодо сутності дискусії як дидактичної категорії. Одні автори (М. Кларин, С. Мельникова, Л. Яворовська) вважають її формою організації навчання. Інші дослідники (Ю. Бабанський, Б. Лихачов, І. Підласий, О. Савченко, С. Смирнов, В. Оконь) розглядають дискусію як метод навчання, але відносять її до різних груп методів [8].

Так, наприклад, В. Оконь, класифікуючи методи за їхньою дидактичною метою, включає дискусію до методів засвоєння знань [4]. Дослідниця Т. Ільїна називає групу методів, до яких належить дискусія, методами здобуття нових знань, закріплення і вироблення вмінь і навичок [2]. Зі свого боку, С. Смирнов розглядає дискусію як метод розвитку психічних функцій, творчих здібностей і

особистісних якостей учнів [5]. Українська дослідниця О. Савченко наголошує на тому, що дискусія передбачає організацію спілкувально-мовленнєвої діяльності, тому відносить її до словесних методів навчання [6].

Можна виділити кілька різновидів дискусії. Перший та найкращий являє собою результат спільного вирішення проблеми класом або групою учнів. Якщо проблема підібрана грамотно, дискусія розвивається сама. Особливо тоді, коли учні працювали над проблемою тривалий час, коли в них була можливість підібрати відповідну інформацію та продумати аргументацію.

Другим різновидом є дискусія, що спрямована на формування переконань молоді. Вона, як правило, стосується особистих проблем, власного ставлення молоді до проблем добра і зла, справедливості та несправедливості, того чи іншого стилю життя. Тому вирішальну роль будуть мати не стільки факти та аргументи, скільки власні оцінки учнів, а також системи їх цінностей.

Третім різновидом є дискусія, метою якої є корекція учнями власних знань. Це найменш динамічний різновид дискусії. Важливу роль тут відіграють не стільки аргументи (хоч і вони мають значення) та оцінки, скільки наявність багатой та наочної інформації з теми дискусії. Доброю підготовкою до такої дискусії вважається попереднє ознайомлення молоді з джерелами більш широкими, ніж матеріали підручника.

У дидактиці застосування методу дискусії рекомендується тоді, коли для учнів характерний високий ступінь зрілості та самостійності в опануванні знань, у формулюванні проблем, у підборі та чіткому представленні власних аргументів, у предметній підготовці до теми дискусії.

Найбільш поширеними є такі види дискусії: панельна дискусія, симпозіум, дискусія-дебати, концентричні кола, дискусія в балах, круглий стіл, форум, судові засідання тощо [1, 3].

Учитель, що застосовує методи дискусії, веде учнів шляхом відкриттів, робить їх співучасниками пошуку. Це не тільки відповідає природі мислення як процесу, але й розвиває комунікативну сферу дитини, прищеплює їй демократичні цінності. Певною мірою дискусія через сприйняття думок дитини іншими дітьми дає можливість самому учневі перевірити правильність та переконливість своїх поглядів. Отже, дискусія на уроках історії дозволяє:

- узагальнювати, повторювати, засвоювати навчальний матеріал;
- розширити фактичну базу знань учнів з історії;
- розвивати креативне мислення, пізнавальний інтерес, творчі здібності учнів;

- формувати комунікативні навички нового типу (учень – учень – вчитель);
- встановлювати міжпредметні зв'язки та формувати оціночну сферу особистості;
- як різновид міжособистісного спілкування (а саме ця діяльність є психологічно провідною у підлітків) значно підвищити бажання учнів взяти участь у роботі;
- підвищити емоційний фон уроку (часто саме сильні позитивні емоції допомагають учневі запам'ятовувати більшу частину навчального матеріалу);
- набуті важливих риторичних навичок та вмінь (ведення діалогу, вислуховування опонента, здатність до аргументації та її критичного осмислення).

Отже, застосування дискусійних методів на уроках історії сприяє розвитку креативного мислення, пізнавального інтересу, творчих здібностей учнів.

Література

1. Баханов К. О. Дискусія. Дидактичний словник-довідник. *Історія в школах України*. 2003. №3. С.6-10.
2. Ильина Т. А. Педагогика. Курс лекций. Москва: Просвещение, 1987. 490 с.
3. Короткова М. В. Методика проведення игр и дискуссий на уроках истории. Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. 256 .
4. Оконь В. Введение в общую дидактику. Пер. с польск. Москва: Высшая школа, 1990. 382 с.
5. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: [Учебное пособие для студ.] / Под ред. С.А. Смирнова. Москва.: Изд. Центр «Академия», 2000. 512 с.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: [Підручник для студентів педагогічних факультетів]. Київ: Абрис, 1997. 416 с.
7. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. Швардак М., Устич М. Концептуальні підходи щодо визначення сутності дискусії та дискусійних методів навчання. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*, 2016. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (3). С. 139-142.

Шаталова С. В.,

вчитель англійської мови

Криворізька загальноосвітня школа №90,

м. Кривий Ріг

ДІАЛОГ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті автор звертається до важливої для сучасного суспільства проблеми виховання творчої особистості. Автор стверджує, що саме діалог у співпраці учнів та вчителя створює можливість розкрити внутрішні резерви кожного школяра і вивести його на більш високий рівень – творчий. Розглянуто педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів за допомогою діалогу.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, діалог, діалогічне навчання

The article deals with an acute problem for today's society: the problem of training the creative personality. The author states that it is the cooperative dialogue between the pupil and his teacher to give any pupil a chance of revealing his inner resources and rising to a higher level – the creative one. It has been identified some of the pedagogical factors affecting the development of creative abilities of pupils by means of a dialogue.

Key words: creative work, creative abilities, a dialogue, learning in dialogue

Основна прикмета сучасності – зміна свідомості людини й суспільства. Досягнення інтелекту стали загрожувати існуванню культури і світової цивілізації в цілому. Головна причина цього, на нашу думку, – відсутність діалогічної свідомості людини. Сучасні філософи визначають діалогічність як головну рису

культури. Головне завдання гуманістичної освіти – подолання конфлікту культури з інтелектом, набуття людиною духовного здоров'я, гармонії тіла, розуму, душі і встановлення добрих стосунків з оточенням. Тому впровадження діалогічного підходу в практичну роботу

загальноосвітньої школи є доцільним і актуальним.

Життя висуває суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. У *“Концепції вихідних засад демократизації навчального процесу в освітніх закладах України”* йде мова про те, що оновлення методів, прийомів формування і розвитку творчих здібностей учнів має ґрунтуватися на гуманному спілкуванні, рівноправних стосунках, принципах діалогу “вчитель-учень”.

А що таке творчість? Це вища форма активної та самостійної діяльності особистості, це діяльність, що породжує щось якісно нове. Що таке здібність? Це синтез рис особистості, що зумовлює успішність певної діяльності. До якостей, що виявляють наявність творчих здібностей, належать: проблемне бачення, схильність до висування гіпотез, ідей, уміння аналізувати, інтегрувати інформацію, здатність до дослідницької діяльності, логіка мислення тощо.

Розглядаючи творчість як цілісний процес, виокремлюють показники креативності: продуктивність, гнучкість, оригінальність, розробленість.

Сьогодні в суспільстві найефективнішою технологією навчання й виховання визнано особистісно-орієнтований підхід. Дедалі більше вчених усвідомлюють важливість побудови діалогу між учителем і учнем у загальному процесі становлення особистості. Діалогічне навчання створює можливість такого реального, активного співробітництва.

Діалогізм є універсальною властивістю не лише взаємодії між людьми, але й універсальним засобом і принципом організації людської свідомості, і тому може виступати як „одиниця” аналізу свідомості людини, а отже, і як механізм формування ідеального плану людської психіки. Досліджуючи діалог як нову методологію соціально-гуманітарного знання, ми стверджуємо, що саме розвиток діалогічних уявлень і концепцій педагогічного спілкування має стати головним напрямком дослідження соціально-філософських і психолого-педагогічних проблем педагогічного спілкування.

У наш час діалог, як багатоаспектне явище, є предметом дослідження представників різних наукових напрямків. Діалогічні відносини у М. Бахтіна – це відносини між рівноправними і рівнозначними свідомостями, на відміну від монологу, який будується на запереченні

рівноправності. В основі цих позицій – етичні, індивідуально-психологічні особливості і світоглядні принципи, які, зі свого боку, “визначаються ставленням до іншої свідомості”. М. Бахтін визначав поняття діалог як загальнолюдську реальність, з одного боку – передумову, первісний вияв людської свідомості й самосвідомості, а з іншого – основну форму їх реалізації.

Для проведення діалогу на уроці необхідно приймати учня таким, яким він є, і водночас орієнтуватися на його найвищі досягнення, на перспективи. Обов’язковою умовою творчого підходу до діалогу є специфіка керівництва викладача. На уроці говорять в основному учні. Вчитель тримає в руках усі нитки діалогу, вступаючи в нього лише за необхідністю. Рівень дискусії визначається суворою доведенистю виступів, які спираються на науковий аналіз і практику, вміння поважати думку опонента. При зіткненні різних думок учитель пропонує свою відповідь тільки тоді, коли достатньо повно виявилися точки зору. Вчитель повинен не тільки керувати пізнавальною діяльністю учнів, але й спеціально готувати їх до творчого засобу засвоєння наукової інформації.

Діалог у діяльності учнів та вчителя і є те основне, що дасть можливість розкрити внутрішні резерви кожного школяра і вивести його на більш високий рівень – творчий.

Якщо ж діалог не використовується, учні знаходяться в умовах репродуктивної діяльності – сприймають, запам’ятовують, відтворюють знання. Якщо ці умови постійно повторюються, то багато учнів втрачають інтерес до навчання, стають пасивними в пізнавальній діяльності. Єдиний засіб, що не дасть згаснути бажанням та прагненням працювати в ім’я становлення своєї особистості, що зробить всю навчальну працю творчою та успішною – це використання діалогу на всіх навчальних заняттях.

Розвиток творчих здібностей учнів за допомогою діалогу потребує визначення педагогічних умов: урахування вікових особливостей, рівність вчителя та учнів у діалоговій взаємодії, поважне ставлення до чужих поглядів, високий рівень комунікативної культури.

Аналізуючи все вищесказане треба зазначити, що суть діалогічного навчання під час формування творчих здібностей школярів полягає в тому, щоб кожен учень на уроці був поставлений у ситуацію навчання, пізнання. Спільна діяльність за таких умов дає свій, нехай і дуже малий, внесок у розв’язання спільної мети через обмін знаннями (інформацією, ідеями, засобами діяльності). Важливим у такій праці є

комфортні умови, атмосфера доброзичливості і взаємопідтримки.

Отже, саме сучасне буття школи ставить питання про недостатність, обмеженість тих підходів, які були закладені в систему педагогічної освіти. Вони мають бути

переосмислені, виходячи з тенденцій розвитку суспільства. Суттєвим компонентом такого переосмислення є діалогічна свідомість школярів, що її має розвивати вчитель у гуманістично орієнтованій освітній системі

Література

1. Колодязна В. В. Навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови за комунікативною методикою. *Англійська мова та література*. 2004. № 5. С. 4–9. **2. Наконечна А. О., Ординська І. Я.** Особливості навчання діалогічного мовлення при вивченні англійської мови. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2015. № 2. С. 175–189. **3. Пушкар Т. М.** Діалогічне навчання як чинник формування комунікативної компетентності майбутніх учителів-філологів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка*. 2012. №6. С. 410–417. **4. Черниш В. В.** Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні. *Іноземні мови*. 2011. № 3. С. 15–22.

Якименко О. В.,

*учитель англійської мови,
НВК – академічний ліцей № 15
м. Кам'янське*

ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ СКОРОЧЕНЬ В ІНТЕРНЕТ- ПРОСТОРІ ТА МОБІЛЬНИХ ТЕКСТОВИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ СУЧАСНОЮ МОЛОДДЮ

У роботі представлено результати дослідження наукової теми щодо особливості інтернет-спілкування та написання електронних повідомлень сучасною молоддю. Автор робить спробу описати специфіку мови Інтернету та проаналізувати використання англійських аббревіатур при написанні мобільних текстових повідомлень та електронних повідомлень. Робота містить результати анкетувань, які були проведені серед учнів старшої школи щодо вживання англійських скорочень в електронному листуванні та написанні мобільних текстових повідомлень.

Ключові слова: інтернет-спілкування, електронне повідомлення, аббревіатура, мобільне текстове повідомлення, електронне листування.

The theses deal with the peculiarities of Internet communication and writing the mobile messages by modern young people. The author makes an attempt to describe the language of the Internet and to analyze using some English abbreviations in writing e-mails and mobile text messages. The theses include the results of the special questionnaires which were carried out among the students of the high school as for their using some English Internet-abbreviations in electronic correspondence and electronic text messages.

Key words: Internet communication, an electronic message, an abbreviation, a mobile text message, electronic correspondence.

Неможливо уявити собі сучасну людину без Інтернету. До його виникнення людство пройшло три періоди розвитку інформаційних технологій, а саме: винахід писемності, книгодрукування, поява глобальної мережі Інтернет. Не секрет, що сьогодні Інтернет – це цілий світ, де можна обмінюватися інформацією з мешканцями усіх куточків нашої планети. Обмін, передача і прийом інформації супроводжується багатьма способами і функціями глобальної системи: пошук різноманітної інформації, листування, спілкування, перегляд відео- й аудіофрагментів та багато іншого. Сьогодні представники соціальних мереж, чатів, груп за інтересами, блогери – всі користуються електронною перепискою в Інтернет-просторі.

Ми всі спостерігаємо, що сучасний світ – це світ людей, які завжди і всюди кудись

поспішають. Щоб зберегти свій час, була створена електронна переписка, якою людство користується у своєму спілкуванні за допомогою Інтернету.

Останнім часом українські підлітки все більше й більше вживають у своєму електронному листуванні та при написанні мобільних текстових повідомлень скорочені слова англійського походження. Виявлено, що інтенсивність вживання досягла великих розмірів. Але таке листування між представниками молодіжної культури має свої негативні сторони: без знання скорочень в англійській мові, незнайомий з ними людині, легко можна загубитися, як в дружній співбесіді зі своїми однолітками, так і в діловому листуванні.

Молодь активно спілкується в Інтернет-просторі і такого роду спілкування визначають

як одну з форм сучасного писемного спілкування у світі; розвиток новітніх технологій впливає на збільшення кількості інновацій в англійській мові, зокрема, на вживання скорочень при написанні електронних та мобільних текстових повідомлень серед підлітків.

У роботі було проаналізовано теоретичний матеріал, пов'язаний з темою, визначено особливості спілкування підлітків в мережі Інтернет на прикладі конкретного навчального закладу. Авторка розглянула способи вживання скорочень в Інтернет- листуванні молоді й класифікувала найбільш розповсюджені серед підлітків скорочення за темами спілкування.

Дослідження дозволяє встановити і відстежити теоретичні норми сучасної лінгвістики англійської мови на прикладі віртуального спілкування молоді у «світовій павутині».

Автор дійшов висновку, що вживання скорочень англійського походження в Інтернет- листуванні і мобільних повідомленнях молодих людей може слугувати основою для подальшого дослідження лінгвістичних особливостей сучасної англійської мови.

Було відзначено, що вивчення особливостей вживання англійських скорочень в електронному листуванні молоді дозволяє розширити й поглибити їхній словниковий запас. Результати дослідження можуть бути корисними для розвитку загальної культури юнацтва при

спілкуванні в Інтернеті, написанні коротких мобільних повідомлень, а також для формування самостійної комунікації у діловому спілкуванні.

Робота містить результати анкетування, які були проведені серед учнів старшої школи щодо вживання англійських скорочень в електронному листуванні, написанні мобільних текстових повідомлень. Також наведено приклади найбільш поширених англійських Інтернет- скорочень, які класифікуються відповідності до їх вживання в соціальній мережі; зразки електронних повідомлень серед молоді.

З отриманих результатів можна зробити висновок, що найбільш уживаними під час комунікації в соціальних мережах і мобільних повідомленнях серед молоді виявились графічні символи і скорочення англійського походження. Досліджено й проаналізовано, що сучасні комуніканти у своєму листуванні, щоб скоротити час на написання повідомлень, застосовують скорочення, символи для заміни окремих слів, словосполучень, навіть речень. Проаналізовано, що всі написані таким чином e-mail повідомлення містять потрібну інформацію. Виявилося, що більшість з опитаних підлітків обрали такий вид листування в Інтернет-просторі не через свою безграмотність, а для практики у вивченні англійської мови (38%), щоб бути «крутим» і сучасним в Інтернет-просторі (15%), для скорочення часу написання електронних повідомлень (33%).

Література

1. **Верба Л.Г.** Порівняльна лексикологія англійської і української мов. Вінниця, 2003. 160 с.
2. **Волошин Є. П.** Аббревіатури в лексичній системі англійської мови : дис. канд. філол. наук. М., 2005.- С.12.
4. **Медвідь О. М.** Комп'ютерний сленг. *Вісник СумДУ*. 2005. № 6 (78).
5. **Селіванова О. О.** Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2011. 844 с.
6. **Тищенко О.** Мова інтернет – спілкування: стиль, норма, освіта. *Слово*. С.35-39.
10. **Longman Dictionary of Contemporary English.**- Longman Group LTD., 1995- 1998p/ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ <https://cambridge.ua/uk/news/sms-anglijskij-sokrashhenie-kotorye-stoit-znat-vsem/>
11. <http://electric.org.ua/rizne/virtual.html> <https://uk.viche.info/journal>

Науково-методичне видання

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЗЬКЕ АЛЬМАНАХ

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2279 – 1017ПР від 06.08.2019 р.

Головний редактор:
Дороніна Т. О., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ.

Редакційна колегія:

Гаманюк В. А., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ; *Мірошник З. М.*, доктор психологічних наук, професор, КДПУ; *Мишеніна Т. М.*, доктор педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Зеленкова Н. І.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Щербина С. М.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ.

Альманах друкується за рішенням вченої ради
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 10 від 12.03.2020 р.).